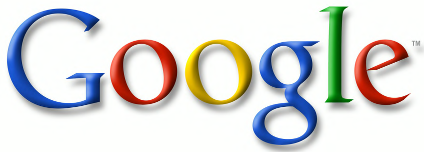

Google

AMSTERDAM,

IN ZYNE

OPKOMST, AANWAS,

GESCHIEDENISSEN,

VOORREGTEN, KOOPHANDEL,

GEBOUWEN,

KERKENSTAAT, SCHOOLEN,

SCHUTTERYE, GILDEN

EN

REGEERINGE,

BESCHREEVEN,

DOOR

JAN WAGENAAR,

HISTORIESCHRYVER DER STAD.

VYFDE STUK.

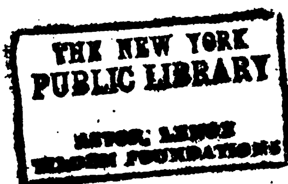

TE AMSTERDAM,

By *ISAAK TIRION.*

MDCCLXIV.

Met *Privilegie* van de Edele Groot-Mogende Heeren Staaten van Holland en Westfriesland.

TWEEDE DEEL.

GESCHIEDENISSEN

VAN

AMSTERDAM.

VYFTIENDE BOEK.

AMSTERDAMS GESCHIEDENISSEN, *van het jaar 1632, tot het jaar 1649.*

De veldtogt des jaars 1632, die Maastricht en verscheiden' andere Steden aan de Staatsche zyde overbragt, gaf gelegenheid tot den uittogt van twee vendelen Amsterdamsche schutters, die, onder de Kapiteinen *Willem Backer* en Dr. *Allard Kloek*, beide Schepenen en Raaden, stonden; den vierentwintigsten Augustus, op 't Prinsenhof, gemonsterd, en drie dagen laater, ingescheept werden naar Nieuwmegen, daar zy in bezetting bleeven tot op den zesden October: wanneer zy herwaards keerden, en bedankt en betaald werden (*a*).

Uittogt van twee Vendelen Schutters. 1632.

Fredrik, Paltsgraaf aan den Ryn, gebooren uit eene Dogter van Willem den I., Prinse van Oranje, *Louise Juliana* genaamd, was, in 't jaar 1619, tot Koning van Boheeme verkooren; doch, in 't volgende jaar, door 't

Ongeval, den jongen Prinse van Boheeme, op

(*a*) *Zie* COMMELIN, *bl.* 821.

1632. 't verloop zyner zaaken, genoodzaakt geworden, de wyk te neemen naar Holland. Hy hieldt, sedert, eenige jaaren agtereen, zyn gewoonlyk verblyf by Reenen. In January des jaars 1629, was hy, met Prins *Henrik*, zynen oudsten Zoon, op reis gegaan naar Amsterdam, om den schat te zien, die op de Zilvervloot veroverd, en herwaards gebragt was. Te Haarlem gekomen, stak het Vorstelyk gezelschap van land met eene Veerschuit, schoon het een storm waaide. Doch in de Hollesloot, werdt de Veerschuit overzeild van een' dryver, en liep terstond vol waters. De Koning werdt gebergd in den dryver. Doch de Prins en drie Edelen verdronken (*b*). En veelligt heeft dit ongeval, onder anderen, aanleiding gegeven tot het maaken der nieuwe Vaarte, Trek- en Wagenweg tusschen Haarlem en Amsterdam, waartoe, den vierden April des jaars 1631, Octroi verworven werdt (*c*). Kort hierna, troffen de twee Steden, desaangaande, eene Overeenkomst, die, op den zeventienden July, door eene *willige Condemnatie* van den Hoogen-Raade, werdt bekragtigd (*d*). En 't leedt niet lang, of de vaart en weg werden voltrokken.

{ eene reize naar Amsterdam, in 't jaar 1629, overgekomen.

De Haarlemmer Vaart, Trek- en Wagenweg worden gemaakt.

De Stad staat Peter over eenen

Den twee-entwintigsten January deezes jaars 1632, was de Koningin van Boheeme wederom bevallen van eenen Prins, die *Gustaaf Adolf* genaamd, en, door de Staaten van

(*b*) Aitzema I. *Deel*, *bl.* 823.
(*c*) Handv. *bl.* 425. [116.]
(*d*) Groot-Memor. *N.* III. *f.* 119 *verso*, 133. *Zie ook* Privileg. van Haarl. *bl.* 468, 470, 474.

van Overyssel, de Stad Amsterdam, de Prinses van Oranje en de Vrouwe van Brederode, ten doop gehouden werdt (e). De Vroedschap deezer Stad hadt reeds besloo-ten, den jongen Prins tot eene pillegave te vereeren eenen Lyfrentebrief van zeshonderd guldens 's jaars, leggende in eene doos van vyftienhonderd guldens; en daar een geschenk van vierhonderd en vyftig guldens in de Kraamkamer by te voegen (f). De Koning, kort hierop, naar Duitschland verreisd zynde, overleedt te Ments, op den negenentwintigsten November (g). 1632. anderen Prins van Boheeme.

De Staaten der Vereenigde Provincien waren, omtrent deezen tyd, in onderhandeling over vrede met de Spaanschen, en te gelyk met Lodewyk den XIII., Koning van Frankryk, over een beschadigend verbond. De handeling met de Spaanschen werdt, eindelyk, afgebroken, op den zestienden December des jaars 1633; doch die met Frankryk werdt toen, met meerder ernst, hervat. Eindelyk, werdt men 't eens, op één punt na, waarop het Fransche Hof zeer gezet scheen. De Koning vorderde „ dat de Staa„ ten zig verbonden, om niet zonder zyne „ toestemming te verdraagen met Spanje." De meeste Provincien, en de Prins van Oranje zelf, zig vleijende met de hoop, dat Lodewyk de XIII. tot eene openbaare vredebreuk met Spanje komen zou, verstonden, dat men, op deezen voet, met Frankryk behoor- Handeling met Frankryk en Spanje. 1633. Frankryks voorslag.

(e) Lampe Verv. op Wassenaer XXI. *Deel*, *f.* 46 *verso*.
(f) Resol. Vroedsch. N. 16. 19 *Jan.* 1632. *f.* 225 *verso*.
(g) Aitzema I. *Deel*, *bl.* 1261.

1633. hoorde te sluiten. Maar eenige Leden van Holland oordeelden, dat zulk een Verdrag streedt met 's Lands hoogheid (*b*). De Afgevaardigden der Stad Amsterdam, altoos bezorgd voor het handhaaven van 's Lands geregtigheid, verklaarden, op den vierentwintigsten February des jaars 1634, ter Vergaderinge van Holland „ dat zy bespeurden, hoe eenige Leden der Vergaderinge „ genegen waren, zeker Verdrag met Frankryk aan te gaan, op bezwaarlyke voorwaarden, en strekkende tot vermindering „ van de *Souverainiteit* en Vryheid des „ Lands, en tot verbreeking van voorgaande inzigten en Resolutien, plegtiglyk genomen by de Regeeringe van Holland en „ Westfriesland, van welke Amsterdam, en „ de andere Steden, die met deeze Stad „ eens waren, aanzienlyke Leden waren; „ in welk gewigtig stuk, dat, naar 't oordeel der overeenstemmende Leden zelven, „ ter wederzyde, zeer bedenkelyk was, „ men nu, met eene meerderheid van eenige stemmen, zogt te besluiten. Dat zy, „ hierom, op uitdrukkelyken last hunner „ *Principaalen*, verklaarden, genegen te zyn „ tot een nader verdrag van vriendschap, „ goed verstand en onderlingen bystand met „ de Kroone van Frankryk, mids zulks geschiedde buiten vermindering van de Vryheid en Souverainiteit deezer Landen, „ waarvoor, voorheen, zo veel gedaan en „ geleeden was. 't Was, oordeeldenze, „ veel

Amsterdam kant 'er zig ernstelyk tegen.

1634.

(*b*) Vaderl. Hist. XI. *Deel*, *bl*. 173, 183, 184.

„ veel beter, by deeze Regeering, op eene 1634.
„ buitengewoone wyze, zo veele middelen
„ te vinden, als het gemelde Verdrag aan
„ den Staat toebrengen zou, dan dat men
„ 's Lands vryheid zou laaten krenken. Doch
„ zo deeze reden den overigen Leden niet
„ gewigtig genoeg ſchynen mogt, en men,
„ desonaangezien, met het ſluiten van zulk
„ een Verdrag, zou willen voortgaan, ver-
„ klaarden zy, laſt te hebben, om den an-
„ deren Leden te kennen te geeven, dat zy
„ in een verdrag op den gemelden voet niet
„ mogten noch zouden bewilligen; dat het
„ ook niet in de magt der overige Leden
„ ſtondt, om, in zaaken, die de Souverai-
„ niteit en 't hoogſte gezag der Regeeringe
„ betroffen, tegen 't gevoelen van zulke
„ aanzienlyke Leden, te beſluiten met meer-
„ derheid van ſtemmen; daar, in veel min-
„ dere zaaken, de middelen en bewilligin-
„ gen aangaande, geene overſtemming viel.
„ Zo men 'er egter mede voort wilde, dan
„ *proteſteerden* zy, uit den naam hunner
„ *Principaalen*, dat zy daaraan part noch
„ deel wilden hebben, en dat zy 's Lands
„ vryheid, die den voorouderen zo dierbaar
„ geweeſt was, en ons niet minder dierbaar
„ behoorde te zyn, ten hunnen opzigte,
„ door zulke nadeelige verdragen, niet zou-
„ den laaten beſnoeijen. Ook wilden zy niet,
„ dat hun geweeten werden de ongemakken
„ en rampen, die, uit zulk eene verbindte-
„ nis van 's Lands Vryheid en Geregtigheid,
„ te wagten waren; van welke hunne Ver-
„ klaaring zy verzogten, dat openlyk aan-

1634. „ tekening gehouden werdt (*i*)." Dordrecht hadt zig, reeds te vooren, omtrent op gelyke wyze, verklaard. Rotterdam en Alkmaar voegden zig by deeze Steden (*k*): al 't welke van dit gevolg was, dat het Verdrag eerst met eenige verzagting gesteld, en in 't jaar 1635 zulks veranderd werdt, dat beide Frankryk en de Staaten zig verbonden, niet met Spanje te zullen sluiten dan gezamenlyk, en met gemeen goedvinden (*l*); waardoor 's Lands Vryheid en hoogheid volkomenlyk bewaard bleeven.

Eenige nieuwe schikkingen op het ontvangen van kinderen in het Weeshuis deezer Stad.

Het toeneemen der Stad, sedert de jongste Vergrooting, gaf wederom (*m*) aanleiding tot het sterk toeneemen van het getal der kinderen in het Burger-Weeshuis alhier. De Regenten, bedugt, dat hunne inkomsten, door den tyd, niet mogten toereiken, tot het onderhoud der arme Weezen, verzogten, in den aanvang deezes jaars „ dat het „ getal der jaaren, binnen welken zy gehouden waren kinderen in te neemen, verminderd, en dat van de jaaren, die de Ouders Poorters geweest moesten zyn, vermeerderd mogt worden: ook dat zy ontslaagen mogten zyn van het inneemen van lamme, kreupele, blinde, malle en krankzinnige kinderen." Voorts, vraagden zy, „ of kinderen, welker Vaders 't Poorterregt behuwelykt, doch geenen Poorterseed gedaan

(*i*) Resol. Vroedsch. *N.* 17. 28, 29 *Jan.* 7, 14, 21 *Febr.* 1634. *f.* 33, 34 *verso*, 35, 36. *Zie ook* AITZEMA II. *Deel*, *bl.* 94.
(*k*) AITZEMA II. *Deel*, *bl.* 93, 94.
(*l*) Vaderl. Hist. XI. *Deel*, *bl.* 186, 198.
(*m*) *Zie* II. *Deel*, IV. *Boek*, *bl.* 98.

„ daan hadden, of het doen van welken eed 1634.
„ nog geene zeven jaaren geleeden was,
„ wel tot het Weeshuis behoorden?" Eindelyk, gaven zy in bedenking „ of de prys
„ van 't Poorterregt niet een weinig dien-
„ de verhoogd te worden: alzo het, door
„ arme luiden, veeltyds, gekogt werdt,
„ eeniglyk, op dat hunne kinderen, na hun
„ overlyden, in 't Weeshuis zouden kon-
„ nen komen?" De Vroedschap besloot, op dit verzoek, den vierden January deezes jaars „ dat de jaaren, binnen welken het
„ Weeshuis verpligt zou zyn, kinderen in te
„ neemen, op twaalf, en de tyd van 't Poor-
„ terschap der Ouderen op zeven, gelyk van
„ ouds, bepaald zouden blyven; dat de ver-
„ pligting, om gebrekkelyke kinderen van
„ lighaam of geest te ontvangen, ook bly-
„ ven zou, gelyk zy plagt; dat zulken, die
„ aan Poorteressen gehuwd waren, Poorters-
„ eed doen moesten, om voor Poorters ge-
„ houden te worden, en hunnen kinderen
„ regt te laaten, om in 't Weeshuis te wor-
„ den ontvangen; en dat het Poortergeld van
„ dertig op veertig guldens verhoogd zou
„ worden, welke tien guldens aan 't Weeshuis,
„ boven 't gene het reeds uit het Poortergeld
„ genoot, zouden worden toegevoegd (*n*)."

Ten deezen tyde, werdt, by den Raad, voor 't eerst, geraadpleegd op het aanlanden van een Eiland, in de nieuwlyks gemaakte Oude-Zyds-Waale, en van de uitgebag-

Raadpleeging op het aanwinnen van

(*n*) Resol. Vroedsch. *N.* 17. 4 *Jan.* 1634. *f.* 30 *verso*, 32 *verso*. *Zie ook* Handv. *bl.* 124, 275. [283, 388.]

1634. baggerde stoffe: welk niet alleen dienen zou, om den slag van 't water in de Waale te breeken; maar ook tot de mast-neeringe bekwaam zyn (*o*). Doch daar verliepen nog eenige jaaren, eer zulks voortging, en het schoone *Nieuwe-Waals-Eiland* aangewonnen werdt. In 't jaar 1645, was het in staat, om aan erven uitgegeven te worden (*p*), gelyk, eerlang, geschiedde (*q*); onder voorwaarden, dat aldaar geene Brouweryen, Branderyen, of Smeersmelteryen zouden mogen worden opgeregt (*r*). Ook werdt het verzoek der Westindische Maatschappye, dat aldaar, op Stads kosten, een nieuw Westindisch Huis mogt worden gebouwd, van de hand geweezen (*s*). In 't jaar 1650, werdt gekeurd, dat de riooten aldaar niet laager leggen mogten dan die der gemeene straaten (*t*).

een Eiland in de Oude-Zyds-Waale.

en voltrekking van het zelve.

Pesttyd. 1635. In 't jaar 1635, openbaarde de Pest, die na 't jaar 1625 niet gewoed hadt, zig wederom in Holland, met naame te Leiden en hier ter Stede, daar altoos groote overvloed van geringe ingezetenen plagt te zyn, onder welken deeze kwaal meest heerschte. Te Amsterdam, stierven, in dit jaar, agtduizend een honderd zeven en zeventig menschen.

1636. Doch ten naasten jaare, sleepte de besmettelyke ziekte, hier ter Stede, wel zeventienduizend een honderd drie en negentig; ande-

(*o*) Resol. Vroedsch. *N.* 17. 4 *Jan.* 1634. *f.* 32.
(*p*) Resol. Vroedsch. *N.* 19. 20 *Nov.* 1645. *f.* 67 *verso.*
(*q*) *Zie* I. *Deel*, II. *Boek*, *bl.* 157.
(*r*) Resol. Vroedsch. *N.* 19. 5 *Jan.* 1646. *f.* 71 *verso.*
(*s*) Resol. Vroedsch. *N.* 19. 10 *Jan.* 1646. *f.* 72.
(*t*) Handv. *bl.* 994. [597.]

deren schryven zeventien duizend vyf honderd en twee (*u*) menschen weg (*v*). Zo dra de gevaarlyke kwaal zig te Leiden geopenbaard hadt, zorgde men, hier, om dezelve buiten de Stad te houden; doch alle voorzorg was vergeefs. De pest kwam hier zo sterk als elders. De Wethouderschap vernieuwde en vermeerderde de voorige Pestkeuren, en verboodt, onder anderen, gelyk voorheen ook geschied was, het verkoopen van spenagie, pruimen, konkommers; en wortelen, raapen en radyzen met het lof (*w*). 1636.

Eenigen hebben der moeite waardig geagt aan te tekenen, dat zig, omtrent October deezes jaars, een vogel, wat grooter dan een gans, graauwagtig van verwe, omtrent drie weeken agtereen, 's avonds met zonnen ondergang, plaatste op het kruis van den tooren der Oude Kerke, waarop hy, den gantschen nagt, bleef zitten, houdende het gezigt naar 't westen, daar hy 's morgens heenen vloog; komende, den volgenden avond, ter zelfder stede, uit het oosten te rug. Zulk een ongewoon verschynsel bragt de nieuwsgierige menigte op de been, die 'er allerlei voorspellingen uit maakte, schoon 'er niets byzonders op volgde. Eindelyk, deedt de Regeering, voor opschudding bedugt, den vogel doorschieten (*x*). 't Is niet onwaarschynlyk, dat dit dier, gewoon op doode lighaamen te aazen, in deezen Pesttyd,

Een vreemde vogel plaatst zig op het kruis van den Oude-Kerks-tooren.

(*u*) Oopartyd. Chron. *bl.* 68.
(*v*) DOMSELAAR VI. *Boek*, *bl.* 444. COMMELIN, *bl.* 1180.
(*w*) Keurb. L. *f.* 3 *verso*, 10, 26.
(*x*) DOMSELAAR VI. *Boek*, *bl.* 339. COMMELIN, *bl.* 1110.

1636. tyd, op den reuk der overleedenen aan de pest afgekomen is.

Amsterdam maakt zwaarigheid in het vernieuwen der Plakaaten tegen de Roomschgezinden.

In 't voorleeden jaar 1635, hadden de Sinoden van Zuid- en Noordholland, in een Vertoog aan de Staaten van Holland, ernstelyk geklaagd, over de stoutheid en buitenspoorigheid der Pausgezinden, met aantuiging, dat zy onschuldig wilden gehouden worden aan de nadeelen, die daaruit, voor Kerk en Staat, te dugten waren (y). En deeze klagten waren van dit gevolg geweest, dat het Hof Provinciaal de Steden, en ook Amsterdam vermaand hadt, tegen de Byeenkomsten der Roomschgezinden, met het gene 'er aan vast was, te waaken. Ondertusschen, hadt het oefenen van nieuwe strengheid tegen de Roomschgezinden, in den tegenwoordigen toestand des tyds, merkelyke zwaarigheid in. De Staat stondt in verbond met Frankryk, eene Roomschgezinde Mogendheid. Men was, daarenboven, in of omtrent November des jaars 1635, wederom in onderhandeling getreden met de Spaanschen (z): en beide deeze aanmerkingen woogen zo veel by de Vroedschap deezer Stad, dat zy, na herhaalde raadpleegingen, in den aanvang des jaars 1636, besloot „ dat men, uit aanmerking van de tegenwoordige gesteldheid der zaaken van „ 't Land, daar men met den Koning van „ Frankryk in verbond, en met den vyand „ in handeling was; ook ten aanzien de voo- „ rige

(y) Onpart. Chron. *bl.* 61.
(z) Vaderl. Hist. XI. *Deel*, *bl.* 213.

„ rige Plakaaten, op dit stuk gemaakt, be- 1636.
„ stand genoeg waren tot weering der Room-
„ sche *Conventiculen*, geene verandering of
„ vernieuwing der Plakaaten doen zou;
„ maar den Baljuwen en Schouten alleenlyk
„ aanschryven, dat zy, met de uitvoering
„ der oude Plakaaten, naar den inhoud der-
„ zelven, zouden hebben voort te vaa-
„ ren (*a*)."

Windhandel in Tulpen, hier ter Stede.

Eene zonderlinge drift tot Windhandel in Tulpen beheerschte de ingezetenen van Haarlem en van deeze Stad, ook van andere Steden en Plaatsen van Holland, in den Herfst deezes jaars. Oud en jong, man en vrouw, klein en groot stak zig in deezen handel. De prys der Tulpen werdt, door de streeken van eenige handelaaren, geweldig hoog opgejaagd. 't Gene eerst een of twee guldens gekost hadt, werdt, dikwils, na weinige dagen verloops, honderd en meer guldens waardig. Na de laatste planting in October, verkogt men de bollen, te ontvangen, of terstond, of in 't volgende voorjaar. Eene Tulp, *de Admiraal van Enkhuizen* genaamd, werdt, te Alkmaar, voor vyfduizend guldens verkogt. Men woog elkanderen de bollen en bloemen by aazen toe. Een bloem van vier aazen, *Gouda* genaamd, werdt eerst om twintig, daarna om twee honderd vyf en twintig guldens verkogt. De slegtste Tulpen, die men plagt uit te rooijen en op den mesthoop te werpen, waren nu geld waardig. En deeze drift naar winst

(*a*) Resol. Vroedsch. *N.* 17. 28 *Jan.* 1636. *f.* 114.

1636. winst viel voor in eenen tyd van zwaare sterfte in verscheiden' Steden, met naame te Amsterdam. Doch tegen 't volgende voorjaar,
1637. toen de gekogte bloemen ontvangen moesten worden, waren veelen buiten staat om te betaalen, 't gene zy gekogt hadden. Hieruit, en uit andere oorzaaken, reezen verschillen tusschen koopers en verkoopers, in onderscheiden' Steden, en onder anderen in Amsterdam; die zig, met verzoekschriften, vervoegden aan de Staaten van Holland: en deezen, den raad van den Hove Provinciaal hebbende ingenomen, verstonden, den zeven en twintigsten April „ dat zy en 't Hof, „ vooraf, behoorden onderregt te zyn, wegens den oorsprong en tyd der groote ryzinge en daalinge in de Tulpen, en het „ getal der handelaaren in de byzondere „ Steden: 't welk zy meenden bekwaamst „ door de Wethouders derzelven te zullen „ konnen geschieden; waarom dezelven verzogt werden, partyen te willen bevredigen. Ondertusschen, magtigden zy de „ planters, om de verkogte Tulpen, ten „ laste van de koopers, op nieuws, te mogen verkoopen, en hunne schade op de „ koopers te verhaalen, in geval verstaan „ mogt worden, dat de koop van waarde „ was, blyvende, midlerwyl, alle andere „ verdragen van voorkoop van Tulpen opgeschort, en in hun geheel (*b*)." Sedert, verviel de lust tot den Tulphandel t'eenemaal. De meeste handelaars waren luiden ge-

Orde, by de Staaten van Holland daarop gesteld.

(*b*) *Zie* Groot-Plakaatb. II. *Deel, kol.* 2363.

geweest van klein vermogen, die, door hoop op winst bekoord, hun gewoonlyk beroep verlaaten hadden, om gemakkelyk en spoedig ryk te worden. Doch het schielyk daalen der koopmanschap was oorzaak, dat de meesten blyde waren, dat zy 't verlaaten beroep wederom konden ter hand slaan (c). Toen de Liefhebbery op 't hoogst was, hadt men, ter Vergaderinge van Holland, reeds in overweeging genomen, om eenen Impost te leggen op de bloemen (d); doch de schielyke daaling derzelven maakte, dat men 't uit den zin stelde. 1637.

De Eigenaars der Landen, in en aan de Duivendrechtsche Polder, bevonden hebbende, dat die landen, sedert het bedyken der Diemer- en Bylemer-meeren, meer dan voorheen, met water belast werden; en dat de gewoonlyke Kade het winterwater niet van 't Land houden kon; hadden, reeds in 't jaar 1636, beslooten, eene bekwaame Kade te leggen langs de oostzyde van den Amstel, tot aan of omtrent Ouderkerk toe. Zy verwierven 'er, den twee en twintigsten January deezes jaars, Octroi toe van 's Lands Staaten (e). Op den eersten Augustus des jaars 1638, kwamen de zelfde aangelanden, met de Steden Amsterdam en Weesp, overeen, om de bruggen, leggende in den weg tusschen Amsterdam en de Diemermeerbrugge, en den verderen weg, ter breedte van

Kade langs de oostzyde des Amstels gelegd.

Overeenkomsten wegens den weg tusschen de Stad en de Die-

(c) Aitzema II. *Deel*, *bl.* 503, 504. Domselaar VI. *Boek*, *bl.* 339. Commelin, *bl.* 1110.
(d) Resol. Holl. 4 *May* 1673. *bl.* 84.
(e) Handv. *bl.* 347.

1637. van vyftig voeten, te onderhouden, op zulk een' schouw, als daarop, van hooger-hand, gesteld zou worden, mids de twee gemelde Steden het onderhoud van de schoeijinge langs den Amstel aan de oostzyde, met de buitenvleugels van de bruggen, en twaalf voeten wegs daar nevens, tot een trekpad tusschen Amsterdam en de Diemermeer-brugge, zo ver als de Steden dien weg zouden goedvinden te gebruiken, ten haaren laste namen (*f*). Doch kort voor dat deeze overeenkomst getroffen werdt, waren de twee Steden ook met de Hoofd-ingelanden, Dykgraaf en Heemraaden van de Bylemer-Meer overeengekomen, wegens het gebruik van de nieuwe Vaart en Weg, door die van de Bylemer-Meer gemaakt; welken, door de twee Steden, onderhouden moesten worden (*g*). Eenige maanden te vooren, op den vyftienden October des jaars 1637, verwierven Amsterdam en Weesp Octroi tot het maaken van eenen Trekweg en Voetpad tusschen de twee Steden, en tot het opstellen van eene *Gabelle*, om de kosten te vinden, gerekend tegen den penning twintig; welke gabelle, door beide de Steden, ieder voor de helft, genooten zou worden (*h*). De Regeering van Weesp hadt die van Amsterdam, al voor lang, aangezogt, tot het maaken van deezen trekweg, eer 'er, by de Vroedschap, op besloten geworden was

mer-meer-brugge, en verder tot aan Weesp.

(*f*) Handv. *bl.* 347.
(*g*) Handv. *bl.* 432. [158.]
(*h*) Handv. *bl.* 431. [118.]

was (*i*). In 't jaar 1655, verkreegen de twee Steden Octroi om, boven de gemelde Gabelle, die van de Passagiers met de Trekschuit werdt gevorderd, nog een stuiver te mogen heffen van elken wagen, die langs den trekweg gevoerd werdt (*k*). 1637.

De Stad en de overige ingelanden der Holendrechtsche Polder verwerven Octroi op de beheeringe der gemelde Polder.

De Stad Amsterdam bezat, ten deele, ingevolge van den afstand der Geestelyke goederen, ten deele, door aankoop (*l*), eenige Landeryen in de Holendrechtsche Polder, gelegen tusschen Ouderkerk en Abkoude; en was, reeds in 't jaar 1633, met de overige ingelanden van de Polder, overeengekomen, om dezelve met eene Kade te sluiten, en, door middel van een' agtkanten watermolen, droog te houden. Doch alzo de ingelanden geene geregtelyke magt hadden, om boeten te vorderen, en de onwilligen tot het onderhouden der Kade en wateringen, en tot het opbrengen der verdere Polderlasten te bedwingen, verwierven zy gezamenlyk, den tienden July deezes jaars, Octroi van 's Lands Staaten, om jaarlyks uit hun lighaam vier Persoonen te kiezen, drie van welken de regtspraak der breuken hebben zouden, terwyl de vierde, zynde de oudste in dienst, de uitspraak der drie anderen ter uitvoeringe leggen zou, zonder de hulp van eenige andere officieren, of eenige verdere regtspleeging te behoeven (*m*).

Op

(*i*) Resol. Vroedsch. N. 17. 10 *Juny* 1636. 28 *July* 1637. *f.* 126 *verso.* 169 *verso.*
(*k*) Handv. *bl.* 432.
(*l*) Groot Memor. N. III. *f.* 124 *verso*, 128.
(*m*) Handv. *bl.* 439.

1637. Hoog water.

Op Kersnagt deezes jaars, rees het zeewater, met eenen Noordweſtelyken wind en buijig weder, zo hoog voor de Stad, en drong met zo veel gewelds naar binnen, dat men, des morgens, met ſchuiten door verſcheiden' ſtraaten voer (*n*).

De Schouwburg wordt volbouwd.

De Nederduitſche Akademie, aan de weſtzyde der Keizersgraft, tuſſchen de Run- en Beerenſtraaten, waar eenige Liefhebbers der Taal- en Digtkunde, ſedert twintig jaaren, Treur- en Blyſpelen lieten vertoonen, redevoeringen uitſpreeken, en andere nutte konſten oefenen, was, voor eenigen tyd, in bezit geraakt van de Regenten van 't Wees- en Oude-mannen-huis, die, op de plaats derzelve, eenen geheel nieuwen *Schouwburg* deeden ſtigten, welke, in dit jaar, volbouwd werdt. Het Treurſpel van JOOST VAN DEN VONDEL, *Gysbrecht van Aemſtel* genaamd, was het eerſte, welk, omtrent den Kerſttyd deezes jaars, op het nieuw Tooneel, vertoond werdt. Men ſpeelde hier, ſedert, tweemaal ter weeke. De Regenten der twee Godshuizen gaven het opzigt over 't Tooneel aan eenige liefhebbers der konſte, die, jaarlyks, by hen verkooren, en *Hoofden des Schouwburgs* genaamd werden (*o*). 't Gebouw is, tot heden, in ſtand gebleeven; ſchoon 'er, in 't beſtier van 't zelve, nu en dan, verandering gekomen is.

De Koningin-ne-Moe-

De ſmaak in Tooneel-konſt heerſchte thans zeer, hier ter Stede. Men zag 'er ongemeene bly-

(*n*) DOMSELAAR VI. *Boek*, *bl.* 422. COMMELIN, *bl.* 1163.
(*o*) VONDELS Leven, *bl.* 14, 40.

blyken van, in 't volgende jaar, toen *Maria de Medicis, Koninginne-Moeder van Frankryk*, werdt ingehaald. Die Vorstin hadt zig, reeds eenige jaaren, in Brabant onthouden, alzo zy het Hof van den Koning, haaren Zoon, door beleid van den Kardinaal de Richelieu, die 't Ryk regeerde, hadt moeten verlaaten. In den Zomer des jaars 1638, begaf zy zig naar Holland, met oogmerk om der Staaten bemiddeling te verzoeken, in de geschillen tusschen haar en den Koning, haaren Zoon. Terwyl zy zig hier ophieldt, deedt zy een' keer door de voornaamste Hollandsche Steden. De Wethouderschap van Amsterdam, van haaren toeleg verwittigd, hadt de vereischte voorbereidsels gemaakt, om haar Vorstelyk in te haalen. Zy reedt, den een en dertigsten Augustus, uit den Haage, en kwam, des avonds, te Haarlem. Burgemeesteren van Amsterdam zonden, terstond, den Pensionaris *Willem Boreel* derwaards, om haare Majesteit te verzoeken, dat zy de Stad met haare tegenwoordigheid vereeren wilde, haar keuze geevende, om zulks, te water of te lande, te doen. Zy verkoos het laatste, en vertrok, op Woensdag, den eersten September, herwaards, verzeld van de Prinsesse van Oranje, en van een' aanzienlyken stoet van adelyke Heeren en Vrouwen. Omtrent het Huis ter Hart, lag eene groote menigte van speeljagten, langs 't Y derwaards gezeild, en sierlyk uitgestreeken, met vlaggen en wimpels. Een der pragtigsten was voor de Koninginne geschikt, die egter in 't rytuig bleef, en den dyk langs reedt,

1637.
Koninginne-Moeder van Frankryk, Maria de Medicis, wordt te Amsterdam pragtiglyk ontvangen.
1638.

1638. tot aan de Vryheid der Stad, daar zy, door een Kornet Ruitery, uit de aanzienlykste Burgers kinderen bestaande, en geleid door *Kornelis van Davelaar*, *Heere van Petten*, ontmoet en begroet werdt. Zy werdt, door de jonge Ruiters, ter Stad in geleid door de Haarlemmer-Poort, terwyl de klokken geluid werden, en 't geschut op de wallen gelost. Binnen de poort, en langs de straaten, die de Vorstin door moest, stonden de twintig vendelen Schutters geschaard. De Koningin werdt, aan de poort, verwelkomd door den Kolonel Andries Bicker, Oud-Burgemeester, en de Burgerhopluiden *Pieter Reaal*, Ontvanger, *Gerbrand Janszoon Pancras*, Oud-Schepen en Raad, en *Jacob Bicker*, Bewindhebber der Oostindische Maatschappye. De stoet, voorgereeden van de Ruiters, en gevolgd van een gedeelte der Schutterye, kwam langs den Nieuwendyk op den Dam, en trok voorts, over den Middeldam, door eene zeegeboog, die 't Koggeschip, het oud zegel der Stad, droeg, en waaronder de Bruiloft van Koning Henrik den IV. met de Koninginne zinryk vertoond werdt. Wyders, nam het aanzienlyk gezelschap zynen weg door de Warmoesstraat en Niezel, en voorts, langs de oostzyde van den Fluweelen-burgwal, tot voor de oude Doelestraat, daar eene andere eerenpoort stondt, met eenen hoogen en sierlyk geschilderden gevel, voor welken dit halve vers van Virgilius te leezen was: Laeta Deum partu: dat is, *Zy verheugt zig, in 't voortbrengen van Goden.* Na 't opschuiven der

der, gordynen, zag men hier de Koningin, in de gedaante van Berecynthia, op eenen zeegewagen, die, nevens haar, haare Vorstelyke kinderen voerde, en door vier maagden, de vier weerelddeelen verbeeldende, begeleid werdt. Tegen over den Wagen, vertoonde zig wederom het Koggeschip, welk eene maagd voerde, Amsterdam verbeeldende, en zig eerbiediglyk buigende voor de Koninginne, die, deeze vertooning, met zonderlinge oplettendheid, beschouwd hebbende, zig naar 't Prinsenhof begaf, daar zy, door de vier regeerende Burgemeesters, *Pieter Hasselaer*, *Abraham Boom*, *Antoni Oetgens van Waveren* en *Albert Koenraad Burg*, verzeld van de twee Pensionarissen, *Willem Boreel* en *Cornelis Boom*, begroet werdt. Boreel voerde het woord. De Koningin nam haaren intrek in 't Prinsenhof: de Prinses van Oranje in 't huis van een' voornaam' Koopman, *Elias Trip* genaamd. Het wagtwoord werdt, door de Koninginne, gegeven, zo lang zy in de Stad bleef, en 't was, den eersten avond, *Maria*. Ten volgenden dage, leidden Burgemeesteren de Vorstin door de Stad, en onder anderen naar 't Oostindisch huis, daar een banket toebereid was, eeniglyk uit Indische gewassen en voortbrengsels bestaande. Op den derden dag, vermaakte men haare Majesteit met nieuwe vertooningen, die, tusschen de Lange- en Doele-bruggen, daar de graft breed is, op een Eilandje, uit de Veenen derwaards gevoerd, in éénen nagt, vervaardigd waren. Het Vorstelyk gezelschap en 1638.

 Schout

1638. Schout en Burgemeesteren zaten in eene pragtige sloep. En terwyl dezelve de Grimmenesse-sluis invoer, ging de Oessensluis, daar regt over, open, en liet een' Neptuin, op zynen wagen, die de gedaante van eene schelp hadt, door. Hy werdt van Merkuur in eene kogge gevolgd: voor in, zat de Amsterdamsche Maagd, die de Koningin, met een kort vers, begroette. De sloep, die haar voerde, werdt toen geroeid naar de noordzyde van 't Eilandje, daar, onder eene groote zeegeboog, nieuwe vertooningen geschiedden: eerst, het Huwelyk van François de Medicis en Joanna van Oostenryk, Vader en Moeder der Vorstinne; en toen Maximiliaan, Amsterdam beschenkende met de Keizerlyke Kroone. Aan de zuidzyde van 't Eilandje, werwaards de sloep toen gevoerd werdt, zag men den elendigen staat van Frankryk onder Henrik den III., en den bloeijenden onder Henrik den IV., in vyf grootsche vertooningen afgebeeld. Toen werdt het gezelschap vermaakt door eenen waterstryd, tusschen tien matroozen, in witte linnen kleedinge, met roode mutsen op het hoofd; die elkanderen met handspaaken te keer gingen, en uit de schuiten in 't water deeden tuimelen. Tegen den avond, voer men, door de S. Antonis-sluis, naar 't Y: daar de Koningin, op de Oostindische werf, een schip zag afloopen: 't welk zy, op verzoek der Burgemeesteren, eenen naam gaf, en *Maria de Medicis* noemde. Voorts, voerde men haar, het Y langs, naar de Zoutkeeten, van waar zy in de Prinsen-

graft, en in haare verblyfplaats te rug kwam. 1638.
Den volgenden dag, zynde Saturdag, ging zy, in stilte en onverzeld, eenige winkels bezoeken. Ook verleende men toen, op haare bede, ontslag aan eenen gevangen, die, tegen zyne meening, iemant, door 't werpen van eenen steen, gedood hadt. Op Zondag, den vyfden September, vertrok het aanzienlyk gezelschap wederom naar den Haage. Burgemeesteren namen afscheid van de Koninginne, eer zy uit het Prinsenhof tradt. Voorts, deedt men haar uitgeleide, op gelyke wyze als men haar ingehaald hadt, en langs den zelfden weg. De Heer van Petten reedt, aan 't hoofd der jonge Ruiterye, wederom voor, tot op de uiterste paalen van de Vryheid der Stede. Zy kwam, des avonds, te Leiden, en den volgenden dag in den Haage: Terwyl zy zig te Amsterdam ophieldt, hadt zy zig, door den beroemden *Gerard Hondhorst*, doen schilderen, en 't afbeeldsel vereerd aan Burgemeesteren (*p*), die 't, naderhand, voor den schoorsteen der Secretarye van het tegenwoordige Stadhuis, hebben doen plaatsen.

Amsterdam klaagt over Dantzig.

De zorg der Regeeringe van Amsterdam, tot voorstand van den Koophandel der ingezetenen, gaf haar, omtrent deezen tyd, gelegenheid tot klagten over de Regeeringe van Dantzig, daar men den Hollandschen, en onder deezen, den Amsterdamschen Koopluiden, die zig aldaar hadden nedergezet,

(*p*) *Zie* C. BARLÆUS Blyde Inkomst van Maria de Medicis. DAPPER *bl.* 238-246. AITZEMA II. *Deel, bl.* 542-545.

1638. gezet, zeer bepaalde in hunnen handel, die, door de burgers alleen, gedreeven werdt met de bovenlanders; by welke burgers, de Hollanders verpligt werden te koopen. Doch de klagten der Amsterdammeren vonden geheel geenen ingang (q). De Regeering van Dantzig hadt vastgesteld, haare burgers boven vreemden te begunstigen.

De Stad krygt verschil met de algemeene Staaten, over de verpagting der Convooijen en Licenten.

Uit dezelfde zorg voor 't belang des Koophandels, was ook het verschil ontstaan, welk Holland, en Amsterdam in 't byzonder ten deezen tyde hadt, met de algemeene Staaten. Men hadt, ter Generaliteit, in 't voorleeden jaar, besllooten, een vierde gedeelte van de Convooijen en Licenten te verpagten, in verwagting, dat 'er dan beter gepast zou worden op het behoorlyk invorderen derzelven. Maar Amsterdam hadt zig sterk gekant tegen deeze verpagting, en drie Raaden der Admiraliteit, die, in Juny des voorleeden jaars, tot het doen der gemelde verpagtinge, herwaards gekomen waren, daarin geregtelyk belet, hen doende dagvaarden voor Schepenen der Stad. Hieruit rees geschil met de algemeene Staaten, die verstonden, dat de Raaden ter Admiraliteit aan niemant dan aan hun verantwoording schuldig waren. Maar de Staaten van Holland, waarby die van Zeeland zig, eerlang, ook voegden, verdedigden die van Amsterdam. Alle de andere Provincien vielen hun tegen. Men sprak, van 't geschil te willen verblyven aan Prinse Fredrik Henrik,

(q) AITZEMA II. *Deel*, *bl.* 537.

rik, die, kort te vooren, met den titel van *zyne Hoogheid*, vereerd geworden was. Doch de Staaten van Holland toonden daartoe kleine genegenheid. Sommigen schryven, dat men, in deeze Provincie, argwaan begon op te vatten tegen den Prinse, als of hy, door middel der Generaliteit, te veel gezags zogt over de byzondere Provincien. En deeze argwaan scheen meest plaats te vinden, onder de Regenten van Amsterdam (*r*): op welken, zo men staat maaken moge, op het gene, desaangaande, in de *Brieven* van den Franschen Ambassadeur, *Graave d'Estrades*, verhaald wordt, zyne Hoogheid, ten deezen tyde, ook zeer misnoegd was. 't Zal der moeite wel waardig zyn, hier uitvoeriglyk aan te tekenen, wat, desaangaande, in deeze Brieven, gelezen wordt.

1638.

Vat argwaan op tegen Fredrik Henrik.

'sPrinsen misnoegen op die van Amsterdam.

De Kardinaal de Richelieu, den twintigsten April deezes jaars 1638, aan den Graave d'Estrades schryvende, bediende zig, onder anderen, van deeze woorden: „ Zeg aan „ den Heere Prinse van Oranje, dat my „ van Amsterdam berigt wordt, dat de „ Spanjaards aldaar, door tusschenkomst „ van een' Koopman, *Marcellus* [Marcelis] „ genaamd, die Agent van den Koning van „ Deenemarke is, driehonderd duizend „ ponden buskruids gekogt hebben, die „ naar Antwerpen gezonden moeten wor„ den (*s*)." De Graaf d'Estrades antwoordde den Kardinaal hierop, den negenentwintigsten, in deezer voege: „ Ik heb den Heere „ Prin-

Verhaal desaangaande, uit de Brieven van den Graave d'Estrades.

(*r*) Aitzema II. *Deel*, *bl.* 486-490.
(*s*) Lettr. du Comte d'Estrades *Tom.* I. *p.* 26.

1638. „ Prinſe van Oranje geſproken van het be-
„ rigt, welk men Uwe Eminentie, wegens
„ dien Koopman Marcellus, gegeven hadt.
„ Hy zeide my, dat hy 't reeds wiſt, en
„ aan de Wethouderſchap van Amſterdam
„ hadt geſchreeven, dat zy hem zou doen
„ vaſthouden, en te regt ſtellen; waarop
„ hy antwoord verwagtte. De gemelde
„ Prins ontboodt my, den volgenden dag.
„ Ik vond hem zeer gramſtoorig. Hy ſmeet
„ den hoed op de tafel, en zeide my, dat
„ de Wethouderſchap van Amſterdam een
„ uit de haaren aan hem gezonden hadt,
„ om hem te zeggen, dat zy, volgens zy-
„ nen laſt, Marcellus ontbooden hadt, om
„ hem te ondervraagen aangaande zynen
„ handel met de vyanden van den Staat, en
„ zyn bevragten van ſchepen, om buskruid
„ te brengen naar Antwerpen; doch dat hy
„ hierop geantwoord hadt, geene kennis
„ van deeze zaaken te hebben; dat hy Re-
„ ſident van den Koning van Deenemarke
„ was, aangaande den Koophandel op de
„ Ooſtzee; wilde men dien afbreeken, men
„ hadt zig maar te verklaaren, en hy zou,
„ terſtond, naar den Koning, zynen mees-
„ ter, keeren. Voorts, werdt hy onder-
„ vraagd, aangaande zekere tienduizend
„ Ryksdaalders, door hem geleend aan ee-
„ nen Koopman, *Byland* genaamd, die de
„ vier fluiten, gelaaden met buskruid, mus-
„ ketten en pieken, bevragt hadt. Hy be-
„ leedt, dat hy dit geld aan Byland geleend;
„ doch niet wiſt, wat gebruik deeze 'er

„ van

„ van gemaakt hadt. Men hadt, midlerwyl, 1638.
„ ook Byland in hegtenis genomen, die,
„ voor Burgemeesteren van Amsterdam ge-
„ bragt zynde, ondervraagd was over den
„ handel, dien hy met den vyand gehad
„ hadt. Hy hadt geantwoord, *dat de Burgers*
„ *van Amsterdam vryheid hadden, om overal*
„ *te handelen; dat hy 'er honderd noemen kon,*
„ *die de Antwerpenaars bedienden; dat hy 't*
„ *ook deedt; dat de Koophandel niet kon ge-*
„ *stremd worden, en dat hy hun wel betuigen*
„ *wilde, dat, zo men om winst te doen door*
„ *de hel vaaren moest, hy'er 't zengen zyner*
„ *zeilen aan waagen zou?*" Dat de Heeren
„ van Amsterdam hem toen onschuldig ge-
„ oordeeld hadden, alzo hy maar bedienaar
„ was, en niet gehandeld hadt, dan voor
„ zyne meesters, de Koopluiden van Ant-
„ werpen. Myn Heer de Prins van Oranje,"
vervolgt d'Estrades „ was zeer kwalyk vol-
„ daan over 't verhaal van deezen Afgevaar-
„ digde, en zondt hem zonder antwoord te
„ rug. Hy vaardigde, terstond, iemant af
„ aan den Admiraal Tromp, met last om
„ de vier fluiten met buskruid en geweer in
„ Texel aan te houden, en niet dan op zyn
„ uitdrukkelyk bevel te ontslaan. *Gy ziet*,
„ zeide hy my toen, *hoe veel geduld's men*
„ *hebben moet met deeze plompaarts van Koop-*
„ *luiden. Ik heb geene grooter vyanden dan de*
„ *Stad Amsterdam. Maar kryg ik Antwerpen*
„ *eens; ik zal haar wel zo zeer vernederen, dat*
„ *zy zig nimmermeer zal konnen opbeuren* (t)."

In

(t) D'ESTRADES *Tom.* I. *p.* 27-29.

1638. In hoe verre, op dit verhaal ſtaat te maaken zy, blyve het oordeel des onzydigen Leezers aanbevolen. Zeker genoeg is 't, dat de vyand, uit deeze Landen, en ook uit Amſterdam, omtrent deezen tyd, van krygsbehoeften voorzien werdt (*u*). Doch of zulks, door de Wethouderſchap, oogluikende werdt gedoogd, om dat zy bedugt was voor 't verlies des Koophandels, wanneer Antwerpen, waarop Fredrik Henrik ten deezen tyde het oog hadt, gewonnen zou zyn; 't welk men, door het voorzien deezer Stad, zou hebben willen voorkomen; zou ik, by gebrek van behoorlyke kenniſſe, niet durven verzekeren.

De algemeene Staaten doen eene bezending aan de Stad.

't Geſchil met Amſterdam, over 't verpagten van een vierde gedeelte van 's Lands middelen te water, was van gevolg. De Prins van Oranje hadt, onlangs, eenen voorſlag gedaan tot opregting van een opperſt Collegie ter Admiraliteit, waaronder de byzondere Collegien ſtaan zouden, en dus nog meer afhangen, dan zy reeds deeden, van de algemeene Staaten en van zyne Hoogheid. De Staaten van Holland vonden veel zwaarigheid in 's Prinſen voorſlag, en Amſterdam meer dan de meeſte andere Leden.

1639. Dit geſchil komende by de voorigen, werdt ter algemeene Staatsvergaderinge, in de tegenwoordigheid van den Prinſe, op den zesden February des jaars 1639, beſlooten, eene aanzienlyke bezending te doen naar Amſterdam; na 't overhaalen van welke Stad,

(*u*) *Zie* AITZEMA II. *Deel*, *bl.* 596, 597.

Stad, men ligtelyk kans meende te zien, om de overige Leden van Holland, tot het gevoelen der meeste Provincien, te beweegen. Tot deeze bezending werden benoemd de Heeren *Graaf van Kuilenburg*, *Noordwyk*, *Terestein*, *van der Kamer*, *Nobel*, *Vosbergen*, *Tienhoven*, *Weede*, *Walta* en *Haarsolte* uit de algemeene Staatsvergaderinge, en de Heeren *van Sommelsdyk*, *van Berchem* en de Thesaurier-Generaal *Brasser*, uit den Raad van Staate. Zy hadden last om „ Burgemeesteren en zes en dertig Raaden over te haa- len tot bewilliging in de nader orde op de zeezaaken van den zesden Maart des jaars 1636, met naame in het altoosaanblyvend Collegie ter Admiraliteit, zo als het, door zyne Hoogheid, voorgeslaagen was: voorts, in de opregtinge eener Kamer van * Verzekeringe; in 't verbod om schepen aan den Koning van Spanje, of zynen aanhangeren te verhuuren, of te verkoopen; in de straffe van zulken, die 't reeds gedaan hadden, of nog zouden doen: en eindelyk ook in de algemeene Verpagting van 's Lands middelen te water." De afgezonden Heeren kwamen, den agtsten February, in de Stad. De Graaf van Kuilenburg, het hoofd der bezendinge, zondt, terstond, zynen Hofmeester, *Plettenberg*, naar 't Stadhuis, om Burgemeesteren kennis te geeven van de aankomst der Afgevaardigden, en te verzoeken, dat haare Edele-Agtbaarheden de zes en dertig Raaden of Vroedschap deezer Stad wilden vergaderen, aan welken zy hunne Geloofsbrieven overle-

1639.

* *Assurantie.*

Hoe dezelve aldaar bejegend werdt.

1639. leveren, en hunnen last openen zouden. Doch zo als Plettenberg op den Dam kwam, traden Burgemeesteren, die thans waren *Abraham Boom*, *Jan Corneliszoon Geelvinck*, *Gerbrand Claaszoon Pancras* en *Willem Backer*, 't Stadhuis af. Hy deedt hun egter zyne boodschap; doch kreeg voor bescheid, „ dat Burgemeesteren niet gewoon waren, „ over diergelyk verzoek, op straat, maar „ op 't Stadhuis te raadpleegen, en dat zy, „ des nademiddags ten drie uuren, weder- „ om vergaderen zouden." En alzo Plettenberg hierop vraagde, of de zes en dertig Raaden dan ook zouden vergaderen? werdt hem *Neen* geantwoord „ en dat die zo ras „ niet by elkanderen te krygen waren." Hy nam hiermede zyn afscheid. Doch Burgemeesteren traden, terstond, wederom in 't Stadhuis, en in hunne Kamer, en vonden geraaden, een Stads bode te zenden aan de Herberg der Afgevaardigden, met aanbieding, dat zy by Burgemeesteren gehoor konden hebben, wanneer 't hun gelieven zou. Des nademiddags, verscheenen de Heeren van der Kamer en Brasser voor Burgemeesteren, om 't reeds gedaane verzoek, tot het byeenroepen van de Vroedschap, nader aan te dringen. Doch men antwoordde hun „ dat, naar de bekende orde op de „ Regeeringe deezer Stad, wanneer'er ee- „ nige bezending van buiten kwam, de „ Geloofsbrieven werden overgeleverd aan, „ en het gehoor verleend voor Burgemees- „ teren, en niet voor de Vroedschap of „ zes en dertig Raaden. Begeerden hunne „ Edele

Burgemeesteren maaken zwaarigheid, om der bezendinge gehoor in de

„ Edele Mogendheden dan gehoor van Bur- 1639.
„ gemeesteren; 't werdt hun toegestaan." volle
Wyders, vraagden Burgemeesteren ook, Vroed-
„ wat zaaken de Heeren Gemagtigden zou- schap
„ den gelieven voor te stellen?" Doch de toe te
twee Heeren antwoordden „ dat hunne Ge- staan.
„ loofsbrieven hielden aan Burgemeesteren
„ en Raad; en dat zy geenen last hadden,
„ om eenige opening te doen dan in den
„ Raad of Vroedschap." Hiermede vertrokken zynde, vonden de Afgevaardigden geraaden, naar den Haage te schryven om naderen last, na 't ontvangen van welken, zy zig, den twaalfden, gezamenlyk vervoegden by Burgemeesteren, na dat zy zig, 's daags te vooren, hadden aangegeven. Hier De Afge-
leverden zy hunne Geloofsbrieven over, en vaardig-
verklaarden wyders „ dat de punten, die den ko-
„ zy den Raad hadden voor te draagen, men by
„ meest betroffen de zaaken van de zee, Burge-
„ naamelyk 1. om in den Haage op te reg- meeste-
„ ten een altoos aanblyvend Collegie, om ren.
„ het opper-opzigt te hebben over de Kust-
„ schepen. 2. Om het geheele middel der
„ Convooijen en Licenten, over 't gantsche
„ Land, te verpagten. 3. Om eene Maat-
„ schappy van * Verzekering op te regten, * *Assu-*
„ volgens de bekende Ontwerpen, en 4. *rantie.*
„ Om den Raad van Staate regtspraak toe
„ te staan, over de eigenaars der schepen,
„ die aan Spanje verkogt of verhuurd, en
„ in de Middellandsche zee gebruikt wer-
„ den: op welke punten, zy verzogten dat
„ de Raad mogt vergaderd worden." Doch
Burgemeesteren gaven alleenlyk voor be-

scheid

1639. ſcheid „ dat zy den Heeren behoorlyk antwoord zouden laaten toekomen." Ondertusſchen, werden de Afgevaardigden, in hunne Herberge, daar zy reeds, door Burgemeeſteren, verwelkomd waren, op Stads koſten, onthaald. Ook lieten Burgemeeſteren hun, na dat zy van 't Stadhuis gegaan waren, weeten, dat zy, in vollen getale, het middagmaal met hen zouden komen houden.

Burgemeeſteren geeven 'er den Raad kennis van.

Midlerwyl, hadden Burgemeeſteren, op dat zy niet zouden ſchynen, zig eenig meerder gezag aan te maatigen, dan hun, naar de orde der Regeeringe, toekwam, den Raad byeengeroepen, dien zy voorhielden, wat 'er, tusſchen de Afgevaardigden en hen, was voorgevallen, met byvoeging, dat hun niet geraaden dagt, den Raad op de voorgeſtelde punten te vergaderen; en verzoek, dat de Raad deszelfs oordeel over den voorſlag der Afgevaardigden, en hun antwoord daarop geliefde te verklaaren. En na eenig beraad, verſtonden de Leden „ dat aan Burgemeeſteren, als Hoofden van den Raad, het beroepen van den Raad ſtondt; „ dat zy, hierom, wel gedaan hadden, dat „ zy 't verzoek der Afgevaardigden, zo „ als het lag, van de hand geweezen hadden; dat het ook *onfatſoenlyk, onbehoorlyk* „ *en buyten ordre en ſtyl van de Regeeringe* „ was; en dat *de Staten Generael en Raedt* „ *van State niet gevoecht* waren, om zulke „ bezendingen te doen aan byzondere Steden der Bondgenooten, om dezelven daardoor voor in te neemen, en te beweegen „ tot eene verklaaring op punten, die nog „ in

Oordeel des Raads.

„ in Beschryving gebragt, en met haare 1639.
„ Medeleden ter Vergaderinge van Holland
„ overwoogen zouden moeten worden."
Wyders, werden Burgemeesteren verzogt, „ den gemelden Afgevaardigden, van dee„ zer Stede wege, aan te zeggen, dat zy „ niet bevoegd waren, om, in diervoege als „ zy hier kwamen, in den Raad ontvangen „ te worden, veel min om voorslagen te doen „ aan een byzonder Lid der Vergaderinge „ van Holland, buiten kennis van de Staa„ ten dier Provincie, die zelve *Souverain*, „ en met de algemeene Staaten alleenlyk in „ verbond was; doch zo zy, wegens de U„ nie, iet hadden voor te stellen, dat zy 't „ zelve doen moesten aan de Vergadering „ der Staaten van Holland, of, in derzel„ ver afwezendheid, aan derzelver Gecom„ mitteerde Raaden, om van daar, naar „ orde en oud gebruik, by uitschryvinge, „ hier ter Stede, en in de andere Steden „ deezer Provincie gebragt te worden (v)."

Burge- meeste- ren wei- geren der bezen- dinge gehoor in de Vroed- schap.

Burgemeesteren begaven zig, hierop, na 't scheiden van den Raad, in vollen getale, naar de Herberg der Afgevaardigden, welken zy mondeling vertoonden „ dat hun het „ begeerde gehoor by Burgemeesteren en „ Raaden niet kon worden toegestaan." Zy voegden 'er by „ dat de punten van hun„ nen last niet eenig byzonder Lid of Stad, „ maar de Provincien in 't gemeen betrof„ fen; dat de Unie van Utrecht niet was „ een Verbond tusschen de Generaliteit en „ ie-

(v) Resol. Vroedsch. N. 17. 11 Febr. 1639. f. 230 verso.

1639. „ ieder Lid of Stad van elke Provincie; „ maar tusschen de Provincien onderling; „ en dat men Amsterdam, of den ande- „ ren Steden zo veel eers niet geeven kon, „ zonder de hoogheid van Holland te kwet- „ sen. Ook wisten zy geen voorbeeld, dat „ eene byzondere Stad ooit door de Gene- „ raliteit bezonden geweest was. De pun- „ ten, die men wilde voorstellen, betroffen „ de Staaten der Provincie, in welker Ver- „ gadering, die den twee entwintigsten zou „ aanvangen, men dezelven, zo men 't goed- „ vondt, zou konnen brengen. Doch zy kon- „ den den Heeren verzekeren, dat op alle „ de punten van hunnen last, of by Holland „ reeds besllooten was, of punten van be- „ schryvinge gemaakt waren." Zy verzog- ten, ten besluite „ dat men hun niets wilde „ vergen, welk strydig was met de Hoog- „ heid van Holland, of met de loffelyke „ Gewoonten der Stad:" en beloofden ge- williglyk „ te zullen letten, naar behooren, „ op de goede redenen, welken, in het Ge- „ schrift, hun door de Heeren Afgevaardig- „ den ter hand gesteld, vervat waren; waar- „ na zy de stem der Stad over 't gene ter „ Vergaderinge van Holland zou worden „ voorgesteld, ten zynen tyde, in die Ver- „ gadering zouden doen inbrengen."

De bezending klaagt over Burgemeesteren van

De Afgevaardigden, dit antwoord ontvangen hebbende, bleeven nog in de Stad tot den vyftienden, waarschynlyk om nog eens bescheid te komen hebben uit den Haage; en keerden toen derwaards, zonder eenige nadere onderhandeling gehad te hebben met

Bur-

Burgemeesteren. 't Liep aan tot den zesentwintigsten, eer de voorslag, dien men te Amsterdam dagt te doen, met de vereischte veranderingen, ter Vergaderinge van Holland, gedaan werdt. De Afgevaardigden verzuimden niet, by deeze gelegenheid, te klaagen „ dat Burgemeesteren van Amsterdam bevolen hadden, de Schepen, „ te Hellevoetsluis leggende, niet uit te rusten, ten ware men last hadt, omze naar „ Texel te brengen, onaangezien hunne „ Hoog-Mogendheden, by herhaalinge en „ ernstelyk, het tegendeel belast hadden: „ dat dezelfde Burgemeesteren hun, zelfs „ ter begeerte van hunne Hoog-Mogendheden, geen gehoor hadden willen toestaan in de Vroedschap, zeggende zulks „ te zyn eene ongehoorde nieuwigheid, daar „ nogtans bleek, dat 'er, den zestienden „ April des jaars 1592, eene diergelyke bezending uit het midden der Vergaderinge „ van hunne Hoog Mogendheden aan Middelburg in Zeeland geschied was; dat zy, „ wyders, 't geschrift, hun overgegeven, „ *als een besmettelyk papier*, in eene openbaare herberg, hadden laaten leggen, „ zonder het te willen behouden, veel min „ den Raad mededeelen; dat, zo Amsterdam, in 't jaar 1610, zo wel bevoegd geweest was, tot het doen der bezendinge „ naar Utrecht, als hunne Hoog-Mogendheden, zyne Hoogheid en de Raad van „ Staate waren, tot het doen der tegenwoordige bezendinge, men toen op de „ onderneeming dier Stad zo veel niet te

1639. Amsterdam, ter Vergaderinge van Holland.

1639. „ zeggen gehad zou hebben." 't Voorstel werdt besllooten, met eene verklaaring, „ dat hunne Hoog-Mogendheden, zyne „ Hoogheid en de Raad van Staate 't ge-„ beurde te Amsterdam nogtans niet geden-„ ken wilden, en alleenlyk baden, dat hunne „ Edele Mogendheden, op de vier voorge-„ slaagen punten, een spoedig, eenpaarig „ en heilzaam besluit wilden neemen."

Burgemeesteren verdedigen zig.

Van wege de Vergadering van Holland, werdt geantwoord, dat men op het voorgestelde zou raadpleegen. De Leden, met naame Amsterdam, verzogten afschriften van 't Vertoog, en Burgemeesteren deezer Stad deeden, den agtsten Maart, een antwoord op het zelve inleveren ter Vergaderinge van Holland: waarin zy, vooraf, omstandiglyk verhaald hebbende, wat tusschen de Afgevaardigden en hen voorgevallen was, vervolgens, aanweezen „ dat zy, in hun „ bevel omtrent de Kustschepen te Helle-„ voetsluis, hadden gehandeld, overeenkom-„ stig met de Resolutien der Heeren Staa-„ ten van Holland, die begeerd hadden, „ dat gemelde schepen zouden inkomen en „ uitgerust worden, daar zy uitgevaaren „ waren, en niet juist in het Goereesche „ gat; dat het geval van Middelburg vyftig „ jaaren geleeden, en van eene geheel an-„ dere natuur was, gelyk met de Resolutie „ der Generaliteit zelve beweezen werdt; „ dat zy, in 't jaar 1610, op verzoek van „ die van Utrecht zelve, Afgevaardigden „ derwaards geschikt hadden, om als mid-„ delaars te dienen, tusschen die Stad,

„ wel-

„ welke toen met de wapenen van den Staat 1639.
„ gedreigd werdt (w), ter eener, en de alge-
„ meene Staaten en Prinse Maurits, ter ande-
„ rer zyde; en dat zy niets hadden gedaan,
„ 't welk eenige opspraak verdiende. Dat
„ zy, wyders, beoogd hadden, het geschrift,
„ hun, door de Afgevaardigden, in eene
„ openbaare herberg, ter hand gesteld, te
„ behouden; doch dat deezen daarop uit-
„ drukkelyk antwoord van wege den Raad
„ begeerd hadden; 't welk zy niet hadden
„ konnen toezeggen. Dat zy, bemerkende
„ dat de Afgevaardigden zig naar de ééne
„ zyde van de kamer begaven, zo 't scheen,
„ om te raadpleegen, 't papier met veel
„ eerbied voor hun hadden nedergelegd,
„ en zig, om hun meer vryheid te laaten,
„ begeven naar een ander vertrek, daar de
„ Afgevaardigden, naderhand, by hen kwa-
„ men, zonder 't papier mede te brengen,
„ gelyk zy verwagt hadden." Eindelyk, klaagden Burgemeesteren, op hunne beurt, over twee uit de Gecommitteerde Raaden van Holland, die, gewoon ter algemeene Staatsvergaderinge te verschynen, zig, nevens de andere Afgevaardigden, hadden doen magtigen, tot de bezending naar Amsterdam; daar zy, by wel beëedigde Instructie, gelast waren, de Resolutien der Staaten van Holland te handhaaven: 't welk men te bedenken gaf, of hier wel geschied ware, naar behooren (1).

Doch

(w) *Zie* Vaderl. Hist. X. *Deel*, *bl.* 28.

(1) Resol. Vroedsch. *N.* 17. 2 *Maart* 1639. *f.* 233.

1639. Doch hierby bleef het geschil met Amsterdam steeken. Ook werdt 'er, by Holland, niet naar genoegen der meeste Provincien besloten op de punten, om welken de bezending was aangelegd. Fredrik Henrik, ziende, dat zy, by verscheiden' Steden, en vooral by Amsterdam (x), niet door wilden, dreefze niet sterk, schoon 't, schryft Aitzema (y), aan geene oorblaazers ontbrak, die, om hun byzonder belang, 't gezag der algemeene Staaten, en dat van zyne Hoogheid zogten te vermeerderen. Nogtans, meent hy, dat deeze twist met Amsterdam kwaad bloed gezet heeft, waarvan men, eenige jaaren laater, de uitwerksels gewaar werdt (z).

't Geschil blyft steeken.

Kort na 't afloopen deezer handelingen, kwam 'er, den zestienden April, hier ter Stede, eene scherpe keur uit, tegen ergerlyke schriften en tegen 't kwaadspreeken van 's Lands Regeering, in 't gemeen, of in 't byzonder, en van vreemde Koningen en Mogendheden. Het maaken, drukken of verspreiden van zulke schriften zou met driehonderd guldens en goeddunkelyke straffe voor de eerste, en met zeshonderd guldens en lyfstraffe, voor de tweede reize, geboet worden, en de overtreeders, na verloop

Keur tegen ergerlyke schriften, en tegen 't kwaadspreeken van de Regeeringe.

(x) Resol. Vroedsch. N. 18. 26 *Juny*, 17 *July*, 31 *Octob.* 1640. *f.* 28 *verso*, 33 *verso*, 44.
(y) II. *Deel*, *bl.* 602.
(z) II. *Deel*, *bl.* 505, 593.

233-239. *Zie ook* Aitzema II. *Deel*, *bl.* 592-602: alwaar de stukken egter zeer gebrekkelyk gedrukt zyn.

loop van jaar en dag, nog ſtrafbaar zyn (*a*). 1639.
Het Raadhuis deezer Stede was zo bouwvallig geworden, dat de Vroedſchap, in den aanvang deezes jaars, eenigen uit haar magtigden, om ontwerpen tot het ſtigten van een nieuw Stadhuis te onderzoeken, en daarvan, in tyd en wyle, verſlag te doen aan den Raad (*b*). Doch daar verliepen nog eenige jaaren, eer 't werk begonnen werdt.

Eerſte raadpleegingen om een nieuw Stadhuis te bouwen.

's Nagts tuſſchen den zesden en zevenden January des jaars 1640, ontſtondt, hier ter Stede, zulk een vreeſſelyke ſtormwind, dat de meeſte huizen ſtonden te ſchudden. Het looden bekleedſel, welk digt op de kap der Koorenmarkt vaſtgeſpykerd was, werdt aan den eenen hoek los gerukt, en gelyk een kleed opgerold. De weêrhaan en yzeren ſpil van den Reguliers-tooren ſtortten in 't water, en de ſpits van den tooren der Nieuwe-zyds-Kapelle viel in 't dak. De daken van veele huizen werden zwaarlyk beſchadigd, en eenige gevels om verre gerukt. In Texel bleeven ook veele ſchepen. De ſchudding, die de wind veroorzaakte, werdt van eenigen gehouden voor eene aardbeeving; ſchoon de aardbeevingen doorgaands by ſtil weder voorvallen. En by zulk weder, gevoelde men 'er eene, hier te Lande, op den vyfentwintigſten Maart deezes zelfden jaars, des morgens ten half drie uuren. Zy duurde, te Amſterdam, naauwlyks een minuut. Die ſliepen, hadden 'er geene gewaarwording van. Die wakker

Storm. 1640.

Aardbeeving.

(*a*) Handv. *bl.* 571.
(*b*) Reſol. Vroedſch. *N.* 17. 28 *Jan.* 1639. *bl.* 229.

1640. ker waren, hoorden trappen, bedsteden, kassen en wanden kraaken, en zagen 't hangend huisraad beweegen. Ook vielen, hier en daar, eenige glazen ruiten uit het lood. Voor 't overige, was men vry met den schrik (c).

Schikking op de Regtsoefening over de Diemermeer. Sedert het droogmaaken van de Diemermeer, begonden zig aldaar veele luiden, met der woon, neder te zetten: ook kwam aldaar, dagelyks, veel toevloed van arbeiders en anderen, onder welke menigte, niet zelden, verscheiden' ongeregeldheden voorvielen, die geregtelyk behoorden belet te worden. De civile Jurisdictie over de Meer was zelfs nog onbepaald, hebbende de gronden derzelve, eertyds, behoord onder de Ambagtsheerlykheden van Amsterveen, Diemen en Ouderkerk, de grenzen van welken nog niet waren geregeld. Tot voorkoming der ongemakken, die uit het een en het ander te dugten waren, vondt de Graaflykheids-Rekenkamer geraaden, op den tienden May deezes jaars, den tegenwoordigen Baljuw van Amstelland, *Pieter Boudewynsz van Lokhorst*, te magtigen, om, nevens de Heemraaden der Diemermeer, alle hooge en laage Jurisdictie aldaar waar te neemen, met dien verstande nogtans, dat, na zyn overlyden of afstand, 't Baljuwschap der Diemermeer aan den Dykgraaf dier Meer zou opgedraagen worden (d).

Trekweg Men vondt zo veel gemaks by de Vaarten

(c) DOMSELAAR VI. *Boek*, *bl.* 424. COMMELIN *bl.* 1164.
(d) Handv. *bl.* 343. [162.]

ten en Trekwegen, die, ſedert eenige jaaren, van Amſterdam, naar eenigen der naaſte Steden, gemaakt waren, dat de Regeering deezer Stad, al ſedert eenigen tyd, met die van Naarden en Muiden, in onderhandeling geweeſt was, om eene bekwaame Vaart, Trekpad en Wagenweg te maaken, van hier naar Muiden, en voorts naar Naarden. Eindelyk, werdt men 't eens (*e*), en verwierf 'er Octroi toe van 's Lands Staaten, welk, den vyfentwintigſten October deezes jaars, gedagtekend was (*f*). De weg begon, van de Stad, langs den Amſtel en Ringſloot der Diemermeer, tot aan het Diemerbruggetje, van waar dezelve nevens de Vaart voortliep tot aan Muiden, door welke Stede, men in eene andere ſchuit overging, en, langs eene andere vaart en weg, te Naarden kwam. In 't volgende jaar, werdt dit Octroi verbreed met een ander, waarby den drie Steden gegund werdt, de Landen, die zy tot de vaart en weg zouden behoeven, te mogen overneemen by waardeeringe van Gemagtigden der Staaten, zonder in Dykslaſten gehouden te zyn, mids de waardeering der Landen, naar gelang, zo veel hooger geſchiedde (*g*). By het eerſte Octroi, was reeds bepaald, dat de weg alleen voor den reizenden man moeſt dienen, en niet tot het vervoeren van koopmanſchappen bekwaam gemaakt worden.

1640.

en Vaart gemaakt van Amſterdam op Muiden en Naarden.

Het

(*e*) Reſol. Vroedſch. *N.* 17. 11 *Juny* 1639. *f.* 250. *N.* 18. 22 *Aug.* 1640. *f.* 39 *verſo.*
(*f*) Handv. *bl.* 430. [119.]
(*g*) Handv. *bl.* 431. [120.]

1641. bleeven aldaar voortgaan op den voorigen voet.

Een Gezant der Porte, hier ter Stede, onthaald op kosten der algemeene Staaten.

Mustapha Aga, Afgezant van de Ottomannische Porte, was, in 't begin deezes jaars, in den Haage aangekomen; met last om de onderlinge vriendschap met den Staat aan te kweeken, en het afvaardigen van eenen nieuwen Ambassadeur aan de Porte te verzoeken. Hy werdt, op kosten van den Staat, onthaald: doch alzo het Huis, waar hy zyn verblyf hieldt, voor den Ambassadeur van Portugal geschikt was, liet hy zig beweegen, om te Amsterdam te vertoeven, tot dat het schip gereed zyn zou, welk hem naar zyn Hof te rug zou voeren. Hy kwam dan in deeze Stad, daar men hem eene herberg bereid hadt, en alwaar hy, nog eenigen tyd, op kosten der algemeene Staaten, onthaald werdt (*m*).

Burgemeesteren staan, van Stads wege, Peters over den Prinse van Holstein.

Op verzoek van *Joan Christiaan*, *Hertog van Sleeswyk-Holstein*, besloot de Vroedschap van Amsterdam, in July deezes jaars, dat Burgemeesteren, van Stads wege, Peters en Getuigen zouden zyn over den doop van deszelfs jonggebooren Zoon, wien een rentebrief van driehonderd guldens 's jaars, in een koffertje van zeshonderd guldens, tot eene pillegaave werdt toegelegd. Men vondt goed, daarenboven, driehonderd guldens, of wat meerder of minder te vereeren in de Kraamkamer (*n*).

De Ko-

De jonge Prins van Oranje was, vroeg in 't

(*m*) AITZEMA II. *Deel*, *bl.* 774, 775.
(*n*) Resol. Vroedsch. N. 18. 22 *July* 1641. *f.* 83 *verso*.

't voorjaar, naar Engeland vertrokken, tot 1641.
voltrekking van zyn huwelyk met de Prinsesse *Maria*, Dogter van Karel den I., Koning van Groot-Britanje. Het vorstelyk paar, en de Koninginne zelve kwamen, in de Lente des jaars 1642, in Holland: en toonden zig, eerlang, begeerig, om deeze Stad, werwaards Prins Fredrik Henrik hen geleiden zou, met hun bezoek te vereeren. De Regeering kreeg, by tyds, kennis van dit voorneemen. De Koninginne-Moeder van Frankryk was hier, in 't jaar 1638, zo pragtig ingehaald, dat men vooral niet minder meende te moeten doen, by deeze gelegenheid. Op den veertienden May, werdt af- 1642.
gekondigd, dat de schutters, tegen den negentienden des avonds, in de Stad en by der hand moesten zyn, op eene boete van vyf en twintig guldens. De jonge Ruitery werdt ook gewaarschuwd; doch niemant, zelfs niet het scheepsvolk op stroom, mogt schieten, zonder daartoe bevel te hebben van hooger hand (o). De Vroedschap, in aanmerking neemende, dat men der Koninginne-Moeder van Frankryk, voorheen, eenige vereering gedaan hadt, besloot ook de Koninginne van Groot-Britanje en de Prinsesse haare Dogter, met twee en twintig duizend, drie en twintig duizend, of vier en twintig duizend guldens, te vereeren, ter bescheidenheid van Burgemeesteren (p). Op den twintigsten May, kwam het Vorstelyk ge-

ningin van Engeland, Prins Fredrik Henrik, en Prins Willem en zyne Gemaalin worden, hier ter Stede, ingehaald.

(o) Keurb. L. *f.* 173 *verso.*
(p) Resol. Vroedsch. N. 18. 17 *May* 1642. *f.* 117 *verso.*

1642. gezelschap herwaards, en werdt, op de uiterste grenzen der Stads Vryheid, buiten de Haarlemmer-Poorte, ontmoet, door *Dirk Tholinx*, President-Schepen en Raad, aan 't hoofd eener treffelyke ruiterbende. Binnen de poort, werdt het gezelschap, en de Koningin in 't byzonder, begroet door den Pensionaris, Cornelis Boom. De soldaaten en schutters waren allen in de wapenen, en in orde geschaard. Langs den weg, dien de stoet door moest, om op 't Prinsenhof te komen, waren vier zeegeboogen opgeregt, eene op den Dam, aan den kant van 't Damrak, eene voor aan in de Beursstraat, eene op den Middeldam, en eene voor de oude Doelestraat. Onder deeze zeegeboogen, geschiedden, na 't opschuiven der gordynen, de pragtigste vertooningen, meest slaande op 't Huwelyk van den jongen Prinse en de Engelsche Kroonprinsesse. In de eerste boog, zag men de bruiloft van Thetis en Peleus, op welke, al de Goden en Godinnen vergaderd waren: en de boog was van boven behangen met eene dubbele feston van Oranje-appelen, doorvlogten met roode en witte roozen. Tusschen de zuilen, hingen de wapens der veroverde Steden in Oost- en Westindie aan eenen snoer van Oranjezyde. 't Gebouw der tweede booge was, tusschen de zuilen, behangen met roode en witte roozen, hier en daar met gouden lelien doorwrogt. Op den top stondt de Keizerlyke Adelaar. De vertooning was, het Verbond tusschen Keizer Adolf van Nassau en Eduard den II., Koning van Engeland,

welk,

welk, in 't jaar 1292, geslooten werdt. De derde boog, die op den Middeldam stondt, overtrof de anderen verre in grootte en pragt, en pronkte met eenige Latynsche en Nederduitsche verzen. Op den top stondt het wapen van Groot-Britanje, welk tot boven de huizen uitstak, tusschen de wapens van Gelderland en Nassau. De vertooning was het Huwelyk van Reinoud van Nassau, eersten Hertog van Gelder, met de Prinsesse Eleonoor, Dogter van Eduard den III., Koning van Engeland. Tusschen de zuilen, stonden Mars en Pallas, voerende de wapens der Steden en schansen, door Fredrik Henrik, op den Spanjaard veroverd. De vierde zeegeboog droeg ook een reeks van wapenschilden der veroverde plaatsen in Oost- en Westindie. Op den top stondt een leevend man, Herkules verbeeldende, die den aardkloot torste. Hiermede werdt op de dapperheid van Fredrik Henrik gezinspeeld. Japetus en Atlas, Willem den I. en Maurits verbeeldende, lagen aan zyne zyde, en beschouwden hem met verwondering. Van binnen, zag men, na 't opschuiven der gordynen, een tempel, waarin het Huwelyk van Jakob den II., Koning van Schotland, en Maria van Egmond, uit Reinoud, Hertog van Gelder, voortgesprooten, voltrokken werdt. Het Vorstelyk gezelschap, alles bezigtigd hebbende, werdt, aan 't Prinsenhof, door den Pensionaris Willem Boreel, uit naam van Burgemeesteren, begroet. Den volgenden dag, 1642.

1642. dag, werden de Persoonaadjen, in verscheiden' weluitgestreeken sloepen, door de Stad geroeid, onder 't geleide van Burgemeesteren, die hun de Godshuizen en andere voornaame gebouwen vertoonden. In 't Oude-Mannen-huis, deedt Prins Fredrik Henrik een geschenk van drie guldens aan ieder der oude luiden, die toen ruim tweehonderd sterk waren. Voorts, voer men, eene poos, langs 't Y, daar wakker gevlagd en gevuurd werdt van de schepen. De vertooningen van 's daags te vooren werden, op verzoek van zyne Hoogheid, nog eens herhaald: ten welken einde, Burgemeesteren eene groote stellaadje op den Dam hadden doen opslaan, en met blaauw Laken bekleeden; waarop het Vorstelyk gezelschap geplaatst werdt. Doch de watervertooningen, die op den Amstel geschiedden, vielen ongelukkiglyk uit. Des Vrydags, den twee en twintigsten May, reedt het doorlugtig gezelschap de Reguliers-Poort uit, naar den Haage te rug, op gelyke wyze als het ingekomen was. De Amsterveensche weg was, om 't stuiven te voorkomen, op bevel van Burgemeesteren, door de Huisluiden, begooten. Schepen Tholinx, die wederom, aan 't hoofd der jonge Ruiterbende, honderd en vyftig paarden sterk, vooruit gereeden was, plaatste zig, met zyne manschap, in slagorde, op een kamp lands voorby den Overtoom, alwaar hy van de doorlugtige Persoonaadjen afscheid nam (q).

De

(q) Aitzema II. *Deel*, *bl.* 816, 817. Dapper, *bl.* 246-248.

De Digter JOOST VAN DEN VONDEL maakte een treffelyk gedigt op de inhaalinge der Koninginne van Engeland hier ter Stede (*r*) Zy vertoefde, tot op 't einde des jaars, in Holland. Men nam toen, ter Vergaderinge der Staaten, in overweeging, om haar *eenige begiftiging* te doen. Amsterdam zou hiertoe ligtelyk gekomen zyn. Doch de overige Leden der Provincie toonden 'er geene gezindheid toe, waarom 'er, van wege Amsterdam, ook zwaarigheid in gemaakt werdt (*s*). 1642.

Fredrik Henrik verleent aan drie gevangenen hier ter Stede vergiffenis.

In deezen jaare, zat, hier ter Stede, iemant gevangen, die stempels gemaakt hadt, waarmede, met zyne kennis, valsche dubbele stuivers gemunt waren. Hy liep gevaar van den hals. Doch Prins Fredrik Henrik verleende hem, op zyn verzoek, vergiffenis van de verdiende straffe des doods, op den zestienden December (*t*). In 't volgende jaar 1643, schonk hy vergiffenis van alle straffe en boete aan eenen ongelukkigen doodslaager, die hier ter Stede in hegtenis zat: en in 't jaar 1645, bediende hy zig nog eens van deeze zyne magt, in een diergelyk geval (*u*). 1643.

Brand in 't Vrouwen-Tugthuis of Spinhuis.

Op den eersten dag van de vasten des jaars 1643 (*v*), die toen viel op den agttienden February, ontstondt 'er, op 't midden van den dag, brand in 't Vrouwen-Tugthuis

(*r*) *Zie zyne* Poëzy I. *Deel*, *bl.* 171.
(*s*) Resol. Vroedsch. N. 18. 1 *Dec.* 1642. *f.* 147 *verso.*
(*t*) Groot-Memor. N. III. *f.* 226 *verso.*
(*u*) Groot-Memor. N. III. *f.* 230, 245.
(*v*) FOKKENS *bl.* 282.

1643. of Spinhuis, eertyds, het S. Ursulen-Klooster, welk byna geheellyk verteerd werdt. Men weet dit ongeluk aan de onagtzaamheid eeniger tugtelingen; hoewel sommigen dagten, dat eenigen haarer den brand, voorbedagtelyk, gestigt hadden, om, onder de verwarring, die dezelve veroorzaaken moest, gelegenheid te vinden om te ontsnappen: 't welk egter niet gelukte. De tugtelingen werden, wel digt aan elkanderen gekoppeld, naar 't Rasphuis overgebragt, daar zy bewaard werden, tot dat het Spinhuis wederom opgebouwd was (w).

Amsterdam kant zig tegen de vereeniging der Oost- en West-indische Maatschappye.

Ten deezen tyde, werdt, in den Haage, gehandeld over de verlenging van 't Octroi der Oostindische Maatschappye: 't welk merkelyke zwaarigheid ontmoette by eenige Leden, die gaarne gezien zouden hebben, dat de Westindische Maatschappy, wie 't, sedert twee jaaren, geweldiglyk tegenliep in Brazil (x), met de Oostindische vereenigd geworden was. Doch de Stad Amsterdam verklaarde zig ernstelyk tegen deeze vereeniging. Zy verstondt „ dat de aandeelen in „ de Oostindische Maatschappye niet an„ ders waren aan te merken, dan als goe„ deren van byzondere persoonen, die, bui„ ten bewilliging der eigenaaren, niet met „ de goederen van anderen vermengd, of „ vereenigd mogten worden; dat ook, noch „ de Leden van Holland, noch iemant an„ ders, tot het maaken van zulk eene ver„ eeni-

(w) DAPPER, bl. 418. DOMSELAAR VI. Boek, bl. 428. COMMELIN, bl. 1168.
(x) Vaderl. Hist. XI. Deel, bl. 371.

„ eeniging bevoegd waren; zelfs mogten, 1643.
„ haars oordeels, noch de Bewindhebbers
„ der byzondere Kameren, noch de Verga-
„ dering van Zeventienen, op zulk een' voor-
„ slag, in eenige onderhandeling treeden, al-
„ zo hun pligt was, de goederen der Maat-
„ schappye te bestieren, volgens het Octroi.
„ Ook was 't, meende zy, van gevaarlyk
„ uitzigt, dat men zo ligtelyk komen zou tot
„ vermenging en vereeniging der goederen
„ van byzondere Persoonen, wanneer men
„ daarin maar eenig nut vondt voor den
„ Staat, naardien men zig, naderhand, van
„ deeze zelfde reden, ook in andere geval-
„ len, zou konnen bedienen (y)." Onder-
tusschen, kon men geene vernieuwing van 't
Octroi der Oostindische Maatschappye ver-
werven, voor zeker getal van jaaren. Men
moest zig, vooreerst, vergenoegen, dat het,
een- en andermaal, voor eenen korten tyd,
verlengd werdt (z). De algemeene Staa- 1644.
ten, die, in 't jaar 1623, het Octroi, voor
den tyd van een en twintig jaaren, vernieuwd
hadden (a), vorderden nu eene aanzienlyke
somme van de Maatschappye, eer zy tot
diergelyke vernieuwing verstaan wilden. De
Stad Amsterdam, die groot belang hadt by
't in stand houden der Maatschappye, be-
sloot, eindelyk, een of twee Persoonen uit an-
dere Steden alhier in de bestiering der Maat-
schap-

De Stad bevordert de vernieuwing van 't Octroi

(y) Resol. Vroedsch. N. 18. 11 *Dec.* 1643. *f.* 189.
(z) Aitzema II. *Deel*, *bl.* 1009, 1010.
(a) Groot-Plakaatb. I. *Deel*, *kol.* 537.

1644. schappye toe te laaten, om daardoor de bewilliging in de verlenging van 't Octroi te ligter te doen doorgaan. Zy tradt zelfs, eerlang, hierover, met die van Haarlem, in onderhandeling (*b*). En 't schynt, dat dit besluit veel toegebragt heeft, om de Vergadering der algemeene Staaten, in 't verlengen van 't Octroi, te doen bewilligen. 't Geschiedde egter niet, voor 't jaar 1647, en toen, voor den tyd van vyfentwintig jaaren, mids de Maatschappy, daarvoor, vyftien honderd duizend guldens eens, in de algemeene kas deezer Landen, betaalde (*c*).

der Oostindische Maatschappye.

Zyneemt deel in een geding tegen den Baljuw van Kennemerland.

De Ambagtsheerlykheden en Dorpen van Kennemerland voerden, in deezen jaare 1644, een pleit voor den Hove van Holland, tegen *Lodewyk van Alteren van Jaarsveld*, Baljuw van Kennemerland, die, nevens zyne Leenmannen, den dertigsten January, eene Keur hadt doen afkondigen, buiten kennis der Ambagtsheeren en Geregten; waarby de boeten op het vegten en mestrekken merkelyk verhoogd werden. Ook trok hy zig de kennis over deeze misdryven aan, die, van ouds, ook volgens uitdrukkelyke Graaflyke Privilegien en het bestendig gebruik, tot de Schouten en Geregten van veele byzondere Dorpen plagt te behooren. De Stad Amsterdam, als Ambagtsheer van Slooten, Slooterdyk en Osdorp, nam deel in

(*b*) Resol. Vroedsch. *N.* 19. 19 *Sept.* 1645, 7 *Febr.* 1646. *f.* 62, 94 *verso.*

(*c*) Groot-Plakaatb. I. *Deel*, *kol.* 545.

in 't geding tegen den Baljuw (d). Doch ik vind niet aangetekend, hoe het zelve afliep. 1644.

De Hessische manschap, die thans, zo 't heette, tot ondersteuning van Frankryk en de Staaten, de wapenen voerde in Duitschland, en, voor een gedeelte, aan den Rynkant lag, vorderde zwaare tollen van de goederen, die, te water en te lande, den Ryn langs gevoerd werden. De Amsterdamsche Houtkoopers, die hierdoor zeer gedrukt werden, klaagden 'er over, in den aanvang deezes jaars. Men schreef aan de Landgraavinne van Hessen; doch 't was vrugteloos (e), en deeze last duurde, genoegzaam zo lang, als de oorlog.

De Amsterdamsche Houtkoopers klaagen over 't verhoogen der tollen op den Ryn.

Ter Vergaderinge van Holland, werdt, door eenige Leden, nog al, van tyd tot tyd, gedrongen op het vernieuwen en verbreeden der Plakaaten tegen de Pausgezinden. Amsterdam toonde zig hiertoe ongezind, en hadt, reeds in 't jaar 1641, verstaan, dat men het, ten opzigte der geestelyke Zusteren, *Kloppen* genaamd, behoorde te laaten by het oude gebruik; of zo men op eenige verandering aanhieldt, liet de Stad toe, dat de samenwooning van meer dan twee Kloppen in één huis verbooden werdt, mids het Begynhof alhier daarvan uitgezonderd bleeve (f). Doch, in de Lente deezes jaars 1644, vervoegden zig twee Predikanten en eeni-

Besluiten der Vroedschap op de nadere klagten over den aanwas der Roomschgezinden.

(d) Handv. van Kennemerl. *bl.* 232-377.
(e) Aitzema II. *Deel*, *bl.* 971.
(f) Resol. Vroedsch. N. 18. 16 *Aug.* 1641. *f.* 84 *verso*.

1644. eenige Ouderlingen by Burgemeesteren, ernstelyk klaagende, *over het dagelyx aengroeyen der Papisten, albier ter Stede.* En Burgemeesteren bragten deeze klagten in den Raad, daar verstaan werdt, dat men zou blyven by de Resolutien omtrent de Roomschgezinden, voorheen hier genomen (g). Ook oordeelde men, wat laater, wederom „ dat,
„ by voorige Plakaaten, genoegzaame orde
„ gesteld was tegen de stoutigheden der
„ Roomschgezinden; dat het op de uitvoe-
„ ringe derzelven, onder de maatiging en
„ bestiering der byzondere Magistraaten,
„ alleen aankwam; en dat de vreemde Paa-
„ pen en inkomende Geestelyken, en alle
„ *Hierarchie* of geestelyke Regeering, voor-
„ al, behoorden geweerd te worden (h)."
Op deezen voet, bleeven de Roomschgezinden, hier ter Stede, eene redelyke vryheid van Godsdienstoefeninge behouden.

De nieuwe Kerk verbrandt.

1645. Op den elfden January des jaars 1645, omtrent ten twaalf uuren op den middag, sloeg de brand, onverhoeds, in de nieuwe Kerke deezer Stede, zo geloofd werdt, door onvoorzigtigheid der loodgieteren, die, aan 't dak gearbeid hebbende, en met den middag afgegaan zynde, de vuurpot voor een open dakvenster hadden laaten staan, uit welke de vlam, door den fellen Noordoosten wind, eerst in 't drooge houten dak geslaagen was, en zig, voorts, zo geweldiglyk verspreid hadt, dat, in een half uur tyds,

(g) Resol. Vroedsch. N. 19. 8 *April* 1644. *f.* 17 *verso.*
(h) Resol. Vroedsch. N. 19. 14 *July* 1644. *f.* 25 *verso.*

tyds, de gantsche Kerk in ligter laagen brand stondt. Men wendde veel moeite aan, om de vlam te stuiten: doch de hoogte van 't gebouw, en gebrek aan zulke bekwaame bluschgereedschappen, als sedert ingevoerd zyn, maakten 't onmogelyk. Ten drie uuren na den middag, stortten het dak, het houten gewelf, het toorentje, de orgels, en de schoorbalken met het gene 'er aan vast was van boven neder in de Kerke, die, voorts, van binnen, voor 't grootste gedeelte, uitbrandde. De koperen Kerkkroonen, en de papieren en 't geld uit het Huiszitten-Comptoir by de Zuiderdeure werden, gelukkiglyk, gebergd; doch de konstige Predikstoel en alle de overige gestoelten door de vlam vernield. Men heeft den tyd van dit ongeluk, welk op den eersten dag des jaars, naar den ouden styl, voorgevallen was, in deeze twee regels, uitgedrukt: 1645.

BII *fe*LL*e* g*V*r*e* *ko*VVV *geraakte* I*k tot as*,
Doen 't, *naar het* o*V*t *gebr*VI*k*, D*en eer-*
sten I*aars*D*ag* VV*as* (*i*).

In de huizinge en brouwerye van Schepen *Albert Pater*, de *Zwaan* genaamd, staande op den Nieuwe-zyds-Agterburgwal, ontstondt, in den voornagt van den tweeden May, ook een gevaarlyke brand, waardoor het binnenste gedeelte van 't gebouw verteerd werdt. Doch 't voorste en agterste ge- Brand in eene brouwerye.

(*i*) DOMSELAAR IV. *Boek*, *bl.* 62. VI. *Boek*, *bl.* 428. COMMELIN, *bl.* 446, 1168.

1645. gedeelte werdt behouden (*k*). Veele goederen waren, geduurende den brand, weg geraakt, die 't Geregt, des anderendaags, beval, den eigenaar wederom te brengen (*l*). De Nieuwe Kerk werdt, kort na den brand, op kosten van de Stad, en onder opzigt der Heeren Thesaurieren (*m*), wederom opgebouwd. Men besloot ook, eerlang, eenen hoogen en zwaaren tooren aan de Kerke te stigten (*n*), en maakte eenen aanvang van 't werk; 't welk egter nimmer voltrokken is.

De Kerk wordt herbouwd.

De Stad vermeerdert de Excynzen:

De zwaare kosten, die de Stad, sedert eenige jaaren, gehad hadt, aan het leggen van veele steenen bruggen, in de plaats van houten, en aan het maaken van steenen plaatingen langs de burgwallen, waarby nu nog kwamen de kosten, vereischt tot den opbouw der afgebrande nieuwe Kerke, en van het nieuwe Stadhuis, hadden de Vroedschap, al sedert eenige jaaren, ernstelyk doen verdagt zyn op het uitvinden van middelen, tot verbetering van der Stede inkomsten (*o*). Ook vondt men, eerlang, geraaden, verscheiden' nieuwe Excynzen op te stellen. En op den elfden July deezes jaars, verwierven Burgemeesteren en Regeerders Octroi van 's Lands Staaten (*p*), om, ten be-

en verkrygt eenen tagtig-

(*k*) DOMSELAAR VI. *Boek*, *bl.* 428. COMMELIN, *bl.* 1168.
(*l*) Keurb. L. *f.* 249 *verso*.
(*m*) Resol. Vroedsch. N. 19. 21 *Febr.* 1645. *f.* 39 *verso*.
(*n*) Resol. Vroedsch. N. 19. 2 *Sept.* 13 *Octob.* 1645. *f.* 60 *verso*, 67.
(*o*) Resol. Vroedsch. N. 18. 19. *Nov.* 10 *Dec.* 1642. *f.* 145 *verso*, 143. *N.* 19. 5 *Maart* 1644. 30 *Juny* 1645. *f.* 16, 54, 55.
(*p*) Handv. *bl.* 210. [121.]

behoeve der Stad, te mogen heffen, boven den veertigsten penning, dien 't Land genoot, eenen exeyns van den tagtigsten penning of een en een vierde ten honderd van alle onroerende goederen, die binnen de Stad verkogt werden (2).

1645. sten penning van de verkogte vaste goederen.

In 't begin deezes jaars, hadt zig, eenigen tyd, in deeze Stad onthouden *Alcaide Mahomed Ben Ascar*, Dienaar des Keizers van Marokko, die Geloofsbrieven mede hadt aan den Staat, en verlof begeerde om hier een Oorlogsschip van twintig stukken, tegen graanen, zout of andere waaren, te mogen koopen. Men liet hem de vryheid, om daarover met onze Koopluiden te handelen (q). En 't schynt, dat hy zig, ten deezen einde, naar Amsterdam begeven hadt; doch of, en op welk eene wyze, hy aldaar geslaagd zy, vind ik nergens aangetekend. Hy vertrok, in July, wederom van hier.

Gezant van Marokko hier ter Stede.

(q) Aitzema. III. *Deel*, *bl.* 35.

(2) Zo luidt het Octroi woordelyk. Doch men heeft het, zo ver my bekend is, altoos zo begreepen, dat de tagtigste Penning gevorderd is, niet van alle onroerende goederen, die *in de Stad verkogt worden*; maar die, verkogt zynde, *in de Stad*, en wel *binnen de muuren gelegen zyn*; onaangezien, in eene Keure van den vierentwintigsten Maart des jaars 1656, ondersteld wordt, dat de tagtigste Penning betaald moet worden van de onroerende goederen *binnen de Stad en de Jurisdictie van dien gelegen*. *Handv.* bl. 211. [367]. Sommigen hebben hierom, niet zonder reden, geoordeeld, dat het Octroi voordeeliger voor de Thesaurie zou konnen uitgelegd worden, dan tot nog toe geschied is. Zie T. Boel junior *Aantek. op de Decisien en Observ. van den Raadsheer* Lornius, Cas. XVII. bl. 139 enz.

1645. hier. De Admiraliteit te Amsterdam kreeg aanschryvens uit den Haage, om hem te voorzien van plaats op een oorlogsschip, welk op de Portugeesche kust zou gaan kruissen, en hem te Saffi aan land zetten (r).

De Koningin van Poolen komt te Amsterdam.

Ladislaus de IV., Koning van Poolen, in September deezes jaars, een huwelyk hebbende doen sluiten met *Maria de Gonzaga*, Dogter van den Hertoge van Mantua en Nevers, deedt zyne Gemaalin, in 't laatst van November, afhaalen van Parys, door den Bisschop van Warmeland en den Graaf Opalinsky, die haar, door Holland, geleidden naar Poolen. Zy kwam, den zesentwintigsten December, des avonds ten agt uuren, van Utrecht te Amsterdam, daar omtrent duizend man in de wapenen gebragt was, om haar in te haalen. Ook werdt zy, met honderd schooten, begroet van de wallen. Prins Willem kwam haar hier, uit naam van zynen Heere Vader, verwelkomen. Zy vertoefde niet lang in de Stad; maar keerde, na twee of drie dagen, naar Utrecht, vanwaar zy haare reis, te lande, door Overyssel en Groningen, voortzettede (s). De Digter VAN DEN VONDEL heeft een treffelyk gedigt, ter haarer eere, gemaakt (t).

Amsterdam stremt, zo men wil, het winnen

De oorlog tegen Spanje werdt, ten deezen tyde, van wege den Staat, flaauwelyk voortgezet, inzonderheid, na dat men, in den aanvang des jaars 1646, begonnen hadt van vrede te handelen te Munster. In de jaa-

(r) AITZEMA III. *Deel*, *bl.* 26.
(s) AITZEMA III. *Deel*, *bl.* 27, 28.
(t) *Zie zyne* Poëzy I. *Deel*, *bl.* 188.

jaaren 1645 en 1646, hadt de Prins van O- ranje, meer dan eens, toegelegd op het be- magtigen van Antwerpen. Doch 't was tel- kens mislukt. Men meende, dat de Stad Amsterdam het winnen deezer Stad on- gaarne gezien zou hebben, uit vreeze, dat de Koophandel, die haar van Antwerpen toege- vloeid was, wederom derwaards keeren mogt, waarom zy, zo men wil, 't bemagtigen deezer Stad altoos tegenhieldt, of wist te beletten (u). Doch wat hiervan zyn moge; vast gaat, dat het belang van den Koophandel der Re- geeringe van Amsterdam, altoos, zeer ter herte gegaan heeft.

1646. van Antwerpen.

Men zag dit, onder anderen, nog in dit zelfde jaar 1646, aan het onthaal, welk den Deenschen en Muskovischen Gezanten, hier ter Stede, werdt aangedaan. De handel, dien men hier op het Noorden en de Oost- zee plagt te dryven, was oorzaak, dat de Regeering deezer Stad de vriendschap der Noordsche Vorsten altoos gewaardeerd en gezogt hadt, waarvan, by gelegenheid, bly- ken gegeven werden, in het onthaalen van derzelver Gezanten. De Deensche Ambas- sadeur, *Korfitz Ulefeld*, in den Zomer dee- zes jaars, met zyne Gemaalin en een aan- zienlyk gevolg, herwaards gekomen, om de Zontsche tollen te regelen, en de voori- ge Verbonden met den Staat te vernieuwen, werdt, te Amsterdam, daar hy zig eenigen tyd ophieldt, treffelyk ontvangen. Ook hadt hy

Onthaal, den Deenschen en Muskovischen Gezanten, hier, aangedaan.

(u) Aitzema III. *Deel*, *bl.* 109. Vaderl. Hist. XI. *Deel*, *bl.* 392. 393, 429.

1646. hy eenige byzondere gesprekken met Burgemeesteren, over het oogmerk zyner Ambassade (v). Hierdoor werdt de weg gebaand tot het sluiten van een Verdrag over de Zontsche tollen, welk, in 't begin des volgenden jaars, getroffen werdt (w). Kort na de aankomst des Deenschen Gezants, werden twee Muskovische Ambassadeurs, hier ter Stede, insgelyks, met veele tekenen van hoogagting, bejegend, en in twee binnenschuiten, van hier, gevoerd naar den Haage. En toen zy daar klagtig vielen, dat men hen niet, op kosten van den Staat, voorzage van wooning en onderhoud, bragt de Stad Amsterdam te wege, dat hun daarin genoegen gegeven werdt. Zy verkreegen openbaar gehoor in den Haage, op den dertigsten November: en toen zy, in May des
1647. volgenden jaars, de te rug reize aannamen, benam de Regeering van Amsterdam de bezorging van 't gene zy onder weg behoeven zouden, op zig (x).

Fredrik Henrik sterft. Willem de II. volgt hem op.

Prins Fredrik Henrik was, schoon zeer onpasselyk, op 't sterk aanhouden der Muskovische gezanten, genoodzaakt geweest, hun openbaar gehoor, in November laatstleeden, by te woonen, en hunne aanspraak staande aan te hooren (y). Hy kwynde, sedert, den gantschen winter, aan de koorts, die hem, eindelyk, den veertienden Maart, in 't graf sleepte. Zyn Zoon, Prins WILLEM

(v) AITZEMA III. *Deel*, *bl.* 153.
(w) *Zie* AITZEMA III. *Deel*, *bl.* 177.
(x) AITZEMA III. *Deel*, *bl.* 151, 152, 195.
(y) AITZEMA III. *Deel*, *bl.* 152.

lem de II., volgde hem op in de hooge waardigheden, welken hy, hier te Lande, bekleed hadt (z). 1647.

De Vredehandeling te Munster werdt, ondertusschen, voortgezet, hoe zeer de jonge Stedehouder ten oorloge neigde. De Regeering van Amsterdam yverde zeer tot bevordering van 't werk der Vrede, die, eindelyk, tusschen Spanje en de Staaten, op den dertigsten January des jaars 1648, getekend werdt (a). Zy werdt, den vyfden Juny, alomme afgekondigd, en deeze dag, hier ter Stede, geschikt, tot eenen dag van algemeene vreugde. Op 't midden van den *Dam*, werden drie hooge tooneelen opgeregt, alwaar agttien vertooningen, zes op ieder tooneel, gedaan werden. Uitvinders van deeze drie zestallen waren de Arts Samuel Koster en de Digters Geeraardt Brandt en Jan Vos, van welken Brandt zig, sedert, ook door zyne Historische werken, beroemd gemaakt heeft. 't Gantsche werk was, in niet meer dan zes dagen, vervaardigd. Voor 't hoogste schouwtooneel, stondt de Nederlandsche Leeuw, met het zwaard en de zeven pylen, in de eene en de andere klaauw. De steenen gallery, die toen van boven rondsom de Waage liep, stondt met speelluiden bezet: en op 't steeken der schalmeijen en schuiftrompetten, werden de gordynen der tooneelen, tot agttien reizen, opgehaald. In de

De Munstersche Vrede wordt getekend.

1648.

Vreugdebedryven daarover te Amsterdam.

(z) Vaderl. Hist. XI. *Deel*, *bl.* 433, 438.
(a) Vaderl. Hist. XI. *Deel*, *bl.* 457.

1648. de eerste zes vertooningen, die van Kosters vindinge waren, zag men Willem den I. in de gedaante van Amfion, Thebe stigtende door 't geluid zyner snaaren; Maurits, in de gedaante van Numa Pompilius, die den Godsdienst der Romeinen geregeld heeft; Fredrik Henrik, verbeeld door den Romeinschen Veldheer Fabius Maximus; en Willem den II., in de gedaante van Augustus. De vyfde vertooning beeldde af de zorg van 's Lands Staaten, tot bescherming der belaagde vryheid. In de zesde, zag men Mars geboeid, Vulkaan in 't wapensmeeden gestuit, en 't Krygsvolk betaald, en gedeeltelyk afgedankt. Het tweede zestal van de Vertooningen, door Brandt bedagt, sloeg geheellyk op de geschiedenissen der Batavieren. In de eerste, werdt de aankomst van Bato en de Batavieren, hier te Lande, uitvoeriglyk, afgebeeld. De verbranding van 't Lyk van Richeldin en veele andere aloude gewoonten werden hier voor 't oog gebragt. De tweede vertooning was de bevestiging van 't verbond, tusschen Julius Cezar en de Batavieren: de derde beeldde af de knevelaaryen der Romeinen, ten tyde van Vitellius. In de vierde, werdt de Batavier Julius Paulus ter dood gebragt, en zyn Broeder Claudius Civilis verjaagd. De vyfde verbeeldde 't verdelgen der Romeinsche winterlegeringen in het Eiland der Batavieren, door Claudius Civilis. In de zesde, zag men de Vrede, tusschen Civilis en Cerialis, den Romeinschen Veldheer, sluiten, en de Batavieren deswege vreugde bedryven.

ven. Van de zes Vertooningen, door Jan Vos uitgevonden, verbeeldde de eerste het gewapend Europa; de tweede, de afgestreeden Vorsten; de derde, de vryheid der Vereenigde Nederlanden, bevestigd door de eeuwige Vrede; de vierde, de Vrede bezwooren; de vyfde, de veiligheid van den Staat, en de zesde, Amsterdam, als de voornaame oorzaak der Vrede. De dag werdt gesleeten met het aanschouwen van alle deeze Vertooningen, en des avonds, werden, op veele plaatsen in de Stad, pektonnen gebrand, en vuurwerken afgesteken (b). 1648.

Vyf dagen daarna, op den tienden Juny, werdt de Nieuwe Kerk, die wederom herbouwd was, ingewyd met eene dankpreeke over de vrede, die, onder eenen ongelooflyken toevloed van allerlei gezindheden, door *Fridericus Keslerus*, een' der oudste Predikanten, uitgesproken werdt (c). Op den agtentwintigsten October deezes jaars, werdt de eerste steen van 't nieuwe Stadhuis gelegd; 't welk Vondel, in dit tyddigt, te kennen geeft:

De herbouwde Nieuwe Kerk, met eene Dankpreeke over de Vrede, ingewyd.

De eerste steen van 't Stadhuis wordt gelegd.

De Wynmaent schreef twee min als 't derde kruis,
Toen 't Vredejaer de grond ley van 't Stadhuis (d).

Doch de zelfde Digter hadt ook, ter gedag-

(b) Dapper *bl.* 249 *enz.*
(c) Domselaar IV. *Boek*, *bl.* 63. Commelin, *bl.* 447, 1112.
(d) Vondels Poëzy II. *Deel*, *bl.* 307.

1648. dagtenisse der Vrede, een *Landspel* gedigt, *Leeuwendaalers* genaamd, welk, met veel toejuiching, op den Schouwburg, vertoond werdt. Voorts, werden, hier ter Stede, ook op bevel des Raads, eenige Gedenkpenningen gemunt, strekkende om het heil der vrede, na eenen tagtigjaarigen bloedigen oorlog, in 't geheugen te bewaaren (*e*).

Drie Oorlogsschepen voor Spanje hier uitgerust.

Ook bevestigde het onderling belang van Spanje en deezen Staat de gesloten vrede zo zeer, dat 'er, nog in dit zelfde jaar, te Amsterdam, drie Oorlogsschepen werden uitgerust, die, zo geloofd werdt, door den Koning van Spanje, tegen Frankryk, waarmede hy nog in oorlog bleef, zouden gebruikt worden (*f*).

De Stad zorgt tegen 't afspoelen van den Paardenhoek by Jaap Hannes.

Omtrent Jaap Hannes, buiten den Diemerdyk, lag, van ouds, een stuk Lands, de *Paardenhoek* genaamd, welk van veel dienst was, om den slag van 't water, dat, vooral met een oosten-wind, sterk uit de Zuiderzee aandrong, te breeken, en de haven van Amsterdam van 't zelve te bevryden. Doch men bevondt, ten deezen tyde, dat deeze hoek lands, grootelyks, afgespoeld, en verminderd was. Burgemeesteren waren, derhalve, te raade geworden, om dien den eigenaaren af te koopen, en voor 't onderhoud deszelfs, van Stads wege, zorg te draagen. Doch 't Land was deezen niet veil, ten ware men, daarbenevens, eenige Morgentalen binnensdyks Land aannam, die

(*e*) G. VAN LOON Nederl. Hist. Penning. II. *Deel*, *bl.* 312.
(*f*) Resol. Holl. 18 *Dec.* 1648. *bl.* 441.

die met omtrent agttien roeden zwaaren paaldyk belast waren; waartoe de Vroedschap niet besluiten kon. Burgemeesteren werden dan alleenlyk gemagtigd, om tegen 't afspoelen van den Paardenhoek de vereischte zorg te draagen (*g*); gelyk, sedert, geschied is. 1648.

Steenen gewelf, ter wederzyde van den Jan-Rooden-Poorts-tooren gelegd.

Tegen 't einde deezes jaars, werdt by den Raad besloten, in de plaats der houten brugge, die, ten zuiden, langs den Jan-Rooden-poorts-tooren lag, een steenen gewelf te leggen, ter wederzyde van den gemelden tooren: en om de kosten daartoe te vinden, huisjes in 't midden van dit gewelf te timmeren, om ze voor Stads rekeninge tot winkelneeringen te verhuuren (*h*). Het gewelf werdt, sedert, volmaakt; doch men vondt niet geraaden, het met huisjes te bezetten (*i*).

De Stad schiet der Koninginne van Boheme vyftienduizend guldens.

De Koningin van Boheme, die zig, na de dood van haaren Gemaal (*k*), hier te Lande, bleef onthouden, hadt, onlangs, der Regeeringe van Amsterdam verzogt, om vyftienduizend, of twintigduizend guldens ter leen, met belofte van deeze penningen te zullen afleggen, uit het eerste geld, welk haar, uit Engeland of van elders, toekomen zou. De Vroedschap besloot, haare Majesteit met vyftienduizend guldens te believen, zonder daarvoor eenige intrest te

(*g*) Resol. Vroedsch. *N.* 19. 9 *Jan.* 1648. *f.* 173.
(*h*) Resol. Vroedsch. N. 19. 14 *Nov.* 1648. *f.* 213 *verso.*
(*i*) Resol. Vroedsch. *N.* 20. 28 *Jan.* 1649. *f.* 10.
(*k*) *Zie* hier voor, *bl.* 5.

1648. te bedingen (*l*). Doch de verandering, die, kort hierna, in Engeland, voorviel, daar haar Broeder, Koning Karel de I., onthalsd, en de Koningklyke Regeering vernietigd werdt, heeft haar, ongetwyfeld, niet veel gelegenheid overgelaaten, om penningen uit Engeland te ontvangen. Zy bleef hier te Lande, tot na de herstelling van Karel den II., in 't jaar 1660: en begaf zig toen naar Engeland, daar zy, den drie-entwintigsten February des jaars 1662, overleedt, veele van de gemaakte schulden hier te Lande, en vermoedelyk ook de schuld aan Amsterdam onbetaald laatende (*m*).

Vogtig jaargetyde.

Het gantsche jaar 1648 was, by uitsteekendheid, vogtig geweest. Men hadt byna geene vorst in den winter, en in den zomer, genoegzaam geene droogte gehad. De weiden lagen dras, tot in 't midden van 't jaar. De peulvrugten en moeskruiden bedierven op 't veld. 't Vee hadt gebrek aan behoorlyk voedsel: de Schaapen werden gallig, en stierven by menigten, zo dat het pond schaapenvleesch, hier ter Stede, voor tien stuivers verkogt werdt. Alle ander vleesch en zuivel was ook geweldig duur. Doch 't kooren bleef nog op eenen maatigen prys, alzo 'er vry wat toevoer kwam uit de Oostzee, daar men, minder dan hier te Lande, van 't vogtig weder geleeden hadt (*n*).

In

(*l*) Resol. Vroedsch. N. 19. 20 *Aug.* 1648. *f.* 200 *verso*.
(*m*) AITZEMA III. *Deel*, *bl.* 916. IV. *Deel*, *bl.* 749, 895.
(*n*) DOMSELAAR VI. *Boek*, *bl.* 440. COMMELIN, *bl.* 1178.

In de Lente des jaars 1649, bewilligden de Staaten van Holland eerst, in de toelaating van *Louis Jeannot*, die, als algemeene Consul van Frankryk, hier ter Stede, zyn verblyf stondt te hebben. Men stondt hem dezelfde eer en voorregten toe, die de Consuls van den Staat in Frankryk genooten. Hy trok een vierde ten honderd van alle waaren, die, voor Fransche rekening, of voor rekening van zulken, die onder Fransche vlaggen voeren, te Amsterdam, of in andere havens deezer Landen, werden ingebragt, en even veel van diergelyke uitgaande waaren. Ook hadt hy magt, om anderen onder zig aan te stellen. Doch hy hadt geene regtspraak, dan over zulke Fransche Koopluiden, die vrywilliglyk verkooten, voor hem te regt te staan (*o*). Na zyne toelaating hier ter Stede, viel 'er eenig verschil met hem, over het vierde ten honderd, 't welk men weigerde hem te laaten genieten, zo zulks ook niet in andere Koopsteden betaald werdt (*p*). Doch of, en hoe dit verschil afgedaan werdt, is niet tot myne kennisse gekomen.

1649. Fransche Consul, hier ter Stede, toegelaaten.

In Maymaand deezes jaars, kwam, voor de tweede reize, van wege het Parlement van Engeland, als Resident, in den Haage *Izaak Dorislaar*, eens Predikants Zoon van Enkhuizen, die zig te Londen nedergezet, en als Fiskaal tegen Karel den I. gediend hadt. Doch hy was maar twee of drie dagen

Keur tegen schendschriften, ter gelegenheid van den moord van Dorislaar.

(*o*) Aitzema III. *Deel*, *bl.* 386.
(*p*) Resol. Vroedsch. N. 20. 8 *July* 1649. 23 *April* 1652. *f.* 81 *verso*, 234 *verso*.

1649. gen in den Haage geweest, toen hy, door vyf of zes Persoonen, die men hieldt Schotten geweest te zyn, en, zo naderhand vernomen werdt, in 't byzonder, door zekeren *Whitford*, in zyne herberge, overvallen, en moorddaadiglyk omgebragt werdt (q). Ter gelegenheid van deezen moord, werdt, onder anderen hier ter Stede, een schendschrift verspreid: 't welk het Geregt besluiten deedt, tot het instellen eener nieuwe Keure, tegen het maaken, drukken en uitgeeven van diergelyke Geschriften, die den twintigsten May afgekondigd werdt (r). Twee dagen te vooren, was, hier ter Stede, van wege het Hof van Holland, by afkondiging met de klok, duizend guldens beloofd aan elk, die de moorders van Doreslaar zou aanbrengen. Doch, onder het trekken der klokke, was 'er de klepel uitgevloogen; 't welk, door den Amsterdamschen Digter JAN ZOET, die zeer Koningsgezind was, in zeker rym, aangemerkt werdt, als beduidende, dat men de moorders ongemoeid behoorde te laaten (s). Doch de verstandigsten in Holland dagten 'er, ten deezen tyde, anders over.

Schade den Amsterdamschen Koopluiden, door de Fran-

De Koophandel der ingezetenen van Amsterdam op de Middellandsche zee was, sedert eenige jaaren, geweldiglyk belemmerd door de Franschen, die, op bevel of met oogluikinge des Konings, onze Koopvaardyschepen aanhielden en opbragten, on-

(q) Vaderl. Hist. XII. *Deel*; *bl.* 36.
(r) Handv. *bl.* 571. [817.]
(s) *Zie* zyne Werken, *bl.* 52.

onder voorwendſel dat zy den Spanjaard voorzagen van voorraad. En deeze belemmering nam toe, na dat de Staat vrede gemaakt hadt met Spanje, terwyl Frankryk nog met dit Ryk in oorlog bleef. De Stad Amſterdam ſtondt 'er zeer op, dat men de geweldenaaryen der Franſchen, door ſterk *convooijeeren*, beletten moeſt (*t*). Doch haare vertoogen vonden geenen ingang. De meeſte Provincien, en Prins Willem de II. inzonderheid waren meer geneigd, om zig, zelfs na 't ſluiten der Vrede, ſterk gewapend te houden te lande. Het Collegie ter Admiraliteit te Amſterdam vertoonde den Staaten, in February des jaars 1651, dat de ſchade, den Amſterdamſchen Koopluiden, in omtrent negen jaaren tyds, door de Franſchen aangedaan, wel zeven en een halve millioen guldens beliep (*u*). De Stad beweerde toen, ter Vergaderinge van Holland, dat men zig, met geweld, behoorde te verzetten, tegen de mishandelingen van Frankryk (*v*). Doch de andere Leden, minder belang hebbende by 't belemmeren der ſcheepvaart, neigden tot zagter middelen. In 't jaar 1652, werden 'er egter eenige Oorlogsſchepen uitgeruſt, die, zo geloofd werdt, tot beveiliging der ſcheepvaart in de Middellandſche zee, dienen zouden (*w*); doch eerlang, in den oorlog tegen Engeland, gebruikt werden. De kaape-

1649. ſchen, in de Middellandſche zee toegebragt.

(*t*) Reſol. Vroedſch. N. 20. 19 *Jan.* 1649. *f.* 9 *verſo.*
(*u*) *Voiez* WICQUEFORT *Preuves Tom.* I. *p.* 879.
(*v*) Reſol. Holl. 23 *Juny* 1651. *bl.* 311.
(*w*) Vaderl. Hiſt. XII. *Deel*, *bl.* 258.

1649. peryen der Franſchen hielden aan, genoegzaam zo lang als zy met Spanje in oorlog waren. Alleenlyk gaven zy den Staaten eenig genoegen, na dat de Luitenant-Admiraal de Ruiter zig, in 't jaar 1657, van eenige Franſche Kaapers en Oorlogsſchepen meeſter gemaakt hadt (*x*). Maar 't ſtremmen der ſcheepvaart hieldt niet geheellyk op, dan na 't ſluiten der Pyreneeſche Vrede, in 't jaar 1659; waarop, in 't jaar 1662, een Verbond van onderlinge beſcherminge tusſchen Frankryk en de Staaten volgde.

(*x*) Vaderl. Hiſt. XII. *Deel*, *bl.* 386, 444, 447, 451.

TWEE-

TWEEDE DEEL.

GESCHIEDENISSEN VAN AMSTERDAM.

ZESTIENDE BOEK.

AMSTERDAMS GESCHIEDENISSEN, *van het jaar* 1649, *tot het jaar* 1651.

1649. Oorsprong eener hevige verdeeldheid tusschen Prins Willem den II. en de Stad Amsterdam.

De draad der geschiedenisse leidt ons nu tot het ontvouwen der oorzaaken en gevolgen van eenen hevigen tweespalt, tusschen den jongen Stadhouder, Willem den II., en de Stad Amsterdam; die geschaapen stondt, het gantsche Land over einde te zetten, zo de gemaatigdheid der Amsterdamsche Regeeringe zulks niet voorkomen hadt. 't Zal der moeite wel waardig zyn, dat wy deeze zonderlinge geschiedenis, van haaren oorsprong af, ophaalen.

Raadpleegingen ter Vergaderinge van Holland op het verminderen van 's Lands uitgaaven.

Het sluiten der Munstersche Vrede, welk, voornaamlyk, door 't beleid van Amsterdam, was doorgedreeven, was Prinse Willem, en zynen jongen en oorlogszugtigen Raadsluiden zeer tegen de borst geweest, en hadt zyne Hoogheid bevestigd in het misnoegen, welk wylen Prins Fredrik Henrik, in de laatste jaaren zyns leevens, tegen de Stad hadt opgevat. Dit misnoegen vermeerderde, na dat men, ter Vergaderinge van Hol-

1649. Holland, hadt begonnen te raadpleegen op het verminderen van 's Lands uitgaaven: 't welk, door Amsterdam, als 't meest te draagen hebbende in de gemeene lasten, sterkst gedreeven werdt, zelfs tot zo verre, dat de Stad verstondt, dat zyne Hoogheid, wiens wedde sommigen verhoogen wilden, in vergoeding van het nadeel, welk hy by de Vrede leedt, zig met dezelve behoorde te vrede te houden (*a*). De algemeene Staaten hadden, op 't sterk dringen van Holland, in 't jaar 1648, reeds beslooten, tot eene merkelyke vermindering van Krygsvolk. Amsterdam nogtans, in Maart des volgenden jaars, vastgesteld hebbende, nog vyftig Compagnien te doen afdanken (*b*), deedt zulks, ter Vergaderinge van Holland, goedvinden. Doch de Prins stelde 'er zig zo ernstelyk tegen, dat men 'er, in eenige maanden, niet verder op drong. In de Vroedschap van Amsterdam, werden, ondertusschen, van tyd tot tyd, besluiten genomen, strekkende tot vermindering van 's Lands uitgaaven, en eindelyk, in Juny, geraaden gevonden, te bewilligen in het onbetaald laaten van negen en twintig Compagnien uitheemschen, die ter betaalinge van Holland stonden (*c*). 't Liep egter tot in October aan, eer die van Holland den Prinse verklaarden, dat zy tot dit afzonderlyk

Amsterdam bewilligt, in het onbetaald laaten van negen en twintig Compagnien.

(*a*) Resol. Vroedsch. N. 20. 12 *Jan.* 1649. *f.* 2, 8. Muniment-Regifter *Lr.* A.

(*b*) Resol. Vroedsch. N. 20. 16 *Maart* 1649 *f.* 16.

(*c*) Resol. Vroedsch. N. 20. 17 *April*, 26 *Juny*, 20 *Aug.* 1649. *f.* 20 *verso*, 28 *verso*, 36.

lyk onbetaald laaten zouden moeten komen, zo de Provincien weigerden te bewilligen, in hunnen voorslag tot algemeene afdanking. De voorslagen, die, daarentegen, van 's Prinsen zyde, geschiedden, voldeeden die van Holland niet: 't welk het misnoegen tegen deeze Provincie, en vooral tegen de Stad Amsterdam, het voornaamste Lid derzelve, sterk deedt toeneemen by zyne Hoogheid. 1649.

Hier kwam nog by, dat de Stad, in 't begin des jaars 1650, besloot (*d*), en wat laater, ter Vergaderinge van Holland, te wege bragt, dat 'er, uit naam der Staaten van Holland alleen, een Commissaris gezonden werdt aan de tegenwoordige Regeeringe van Engeland, waartoe, eerlang, *Gerard Schaap Pieterszoon*, Raad in de Vroedschap van Amsterdam, benoemd werdt. Hy hadt last om de Regeering der nieuwe Republyk te erkennen, en de belangen van Holland in 't byzonder voor te staan in Engeland. De verwydering tusschen zyne Hoogheid en de Stad Amsterdam, werdt hierdoor gevoed (*e*), alzo de Prins veel liever gezien zou hebben, dat de Stad en gantsch Holland, zo wel als de overige Provincien, tot de herstelling van zynen Schoonbroeder, Karel den II., hadden medegewerkt, dan dat zy eene Regeering erkenden, die zynen Schoonvader, Karel den I., ter dood hadt doen brengen.

De Stad bewerkt eene bezending naar Engeland, door Holland alleen.

1650.

Wat laater, gebeurde 'er nog iet, welk het

Zy doet eenige

(*d*) Resol. Vroedsch. *N.* 20. 8 *Jan.* 1650. *f.* 49 *verso.*
(*e*) Vaderl. Hist. XII. *Deel*, *bl.* 206, 207.

1650. Scheeps-Kapiteinen, die door de Admiraliteit in hegtenis genomen waren, op vrye voeten stellen.

het ongenoegen tusschen zyne Hoogheid en de Stad Amsterdam deedt toeneemen. De Prins hadt den Vice-Admiraal, *Witte Korneliszoon de Witte*, die, zonder verlof, uit Brazil te rug gekomen was, in den Haage, doen vatten, en op de Voorpoorte van den Hove brengen: Te gelyk, waren, te Amsterdam, door het Collegie ter Admiraliteit aldaar, eenige Kapiteinen van de Witte's Esquader in hegtenis genomen. 't Een en 't ander werdt euvel opgevat door de Staaten van Holland, die 't hielden voor eene blykbaare krenking van hun grondgebied, en voor eene inbreuk op hunne opperste magt. De Wethouderschap van Amsterdam, de Admiraliteit hebbende doen vermaanen tot het ontslaan der gevangenen, en weigerend antwoord bekomen hebbende, deedt de hegtenis opbreeken, en de gevangen Kapiteinen op vrye voeten stellen. De algemeene Staaten toonden zig hierover ten hoogste gebelgd. Doch de Staaten van Holland verdedigden zig, met klem van redenen. Zelfs stelden zy orde, om de Witte van de Voorpoorte te haalen. Doch de Prins voorkwam dit, en deedt hem wederom brengen naar zyne herberg, daar hy eerst vastgehouden geweest was. Hy werdt egter, niet dan na 't overlyden van zyne Hoogheid, geslaakt (*f*).

Zy verstrekt den Prin-

Doch omtrent den tyd van 't vatten van de Witte, viel 'er iet voor, welk het goed ver-

(*f*) Aitzema III. *Deel*, *bl.* 416. Vaderl. Hist. XII. *Deel*, *bl.* 83 *enz.*

verstand tusschen zyne Hoogheid en de Stad Amsterdam scheen te moeten herstellen. Omtrent den aanvang van April, zondt de Prins *Joan van den Kerkhove*, gezeid *Polyander*, *Heer van Heenvliet*, herwaards, om Burgemeesteren, uit zynen naam, voor te slaan „ dat hy, zig, sedert eenigen tyd, in „ zwaare schulden hebbende moeten steeken, eene aanzienlyke somme aan gereede penningen noodig hadt; en hierom „ verzogt, dat de Stad hem twee millioenen, tegen eenen maatigen Intrest, wilde „ opschieten, biedende hy aan, daarvoor, „ de besten zyner Heerlyke goederen te „ zullen verpanden." Burgemeesteren bragten 's Prinsen voorslag in de Vroedschap, die zig, voor 't grootste gedeelte, genegen toonde, om zyner Hoogheid te geryven. Alleenlyk, zou zy gaarne gezien hebben, dat de Leening op den naam der Staaten van Holland geschiedde, mids de Stad zorg droege, dat de penningen, onder haare ingezetenen, by welken zy, voor hoofdsomme en intrest, wilde instaan, gevonden werden. Doch toen de Staaten zwaarigheid maakten, om zig, op eenigerhande wyze, te moeijen met deeze leeninge, nam de Stad alleen deezen last op zig, en bezorgde den Prinse twee millioenen guldens, tegen vier ten honderd (g), en op verdere redelyke voorwaarden, die, met volkomen goedvinden van zyne Hoogheid, geregeld werden. 't Graafschap

1650. ſe twee millioenen, op eenigen zyner Heerlyke goederen.

(g) Resol. Vroedsch. N. 20. 4, 6, 22, 23 April 1650. f. 58, 60, 62 verso, 63.

1650. ſchap van Leerdam, de Baronny van Yſſelſtein, de Heerlykheid Klundert of Niervaart en de Oranje Polder werden, voor de opgeſchooten ſomme, verpand. En de Prins beloofde, dezelve, binnen zes of tien jaaren, te zullen aflеggen (h).

Men zou billyk hebben mogen verwagten, dat het gereedelyk opſchieten van zulk eene aanzienlyke ſomme, 't welk, zelfs van wege zyne Hoogheid, voor eene weldaad erkend werdt, de Stad volkomenlyk herſteld zou hebben in de goede gezindheid van den Prinſe; doch daar verliepen maar weinige weeken, na dat het Verdrag van Leeninge geſlooten was, of hy gaf blyken van ongenoegen jegens de Stad, van welken men, onder geene voorgaande Stadhouderlyke Regeeringe, immer wedergade gezien hadt.

De Staaten van Holland doen ſchryven, dat zy eenig Krygsvolk denken onbetaald te laaten.

De Staaten van Holland, niet bewilligd hebbende in den Staat van Oorloge voor 't jaar 1650, waarop, onder anderen, het Krygsvolk gebragt was, welk zy meenden te moeten worden afgedankt, en welk vyf en vyftig Compagnien te voet, en twintig te paarde beliep, oordeelden zig niet verpligt tot voldoening van hun aandeel in de gaadje van dit Krygsvolk, en vonden, derhalve, in 't begin deezes jaars, ook met bewilliging van Amſterdam (i), geraaden, den Gecommitteerden Raaden laſt te geeven om, nog voor Paaſchen, den Kapiteinen en Ritmeeſteren der Compagnien, die ten hunnen

(h) Groot-Memor. N. III. f. 284, 285, 312 verſo, 316. Muniment-Regiſter, Lr. A.

(i) Reſol. Vroedſch. N. 20. 8 Jan. 1650. f. 50.

nen laste stonden, zynde een en dertig te 1650.
voet en elf te paarde, en die zy onbetaald wilden laaten, aan te schryven, dat zy op geene verdere betaaling, van wege de Provincie van Holland, te rekenen hadden. Voorts, verstonden zy, de betaaling te moeten inhouden van tien man op ieder Compagnie te voet en te paarde, die nog in dienst bleef, en ten hunnen laste gestaan hadt. De uitvoering van dit besluit werdt egter, ter gelegenheid van eenen nieuwen voorslag van zyne Hoogheid, nog eenige weeken verschooven; doch in 't begin van Juny, even voor 't scheiden der Vergaderinge ter oorzaake van het Pinksterfeest, in 't werk gesteld.

Redenen voor en tegen dit hun gedrag.

De Prins van Oranje en alle 's Prinsen vrienden namen de uitvoering van dit besluit zeer euvel op, en noemden 't eene afzonderlyke afdanking, en eene verbreeking van de Unie tusschen de Provincien. Doch de Staaten van Holland verstonden, dat het *eerste* Lid van de Unie zelf de byzondere Provincien liet in 't volkomen bezit van derzelver Privilegien, Vryheden en wel herbragte Gewoonten; en derhalve ook in het regt, welk zy, van ouds, gehad hadden, van niet verpligt te zyn tot het draagen van eenige lasten, dan waarin zy staatswyze hadden bewilligd. Volgens het *negende* Lid der gemelde Unie, waren de byzondere Provincien ook niet gehouden in eenige lasten der Generaliteit, dan die, met gemeene bewilliging der Bondgenooten, waren opgelegd. En naardemaal die bewilligingen slegts voor

1650. voor een jaar geschiedde, en voor het jaar 1650, in Holland, nog niet geschied waren, oordeelden de Staaten deezer Provincie, dat zy, zonder eenige krenking der Unie, konden nalaaten eenige Compagnien te betaalen, tot welker betaaling zy niet langer verbonden waren. Hunne aanschryving aan de Oversten deezer Compagnien was, eigenlyk, ook geene byzondere afdanking, maar alleenlyk eene bekendmaaking van hun besluit; op dat het Krygsvolk weeten mogt, dat het, voortaan, op de betaaling van Holland, niet meer zou konnen rekenen. Zo de overige Provincien in staat en gezind geweest waren, om dit Krygsvolk aan te houden en te betaalen, zou het haar, ook zonder krenkinge van de Unie, volkomenlyk, hebben vrygestaan.

Zyne Hoogheid doet ter Generaliteit besluiten tot eene regtstrydige aanschryving, en tot eene bezending aan de Steden van Holland.

't Scheen nogtans, dat dit alles, ter Generaliteit, thans gantsch anders begreepen werdt. Zyne Hoogheid, aan 't hoofd van den Raad van Staate, op den vyfden Juny, eersten Pinksterdag, ter algemeene Staatsvergaderinge, verscheenen zynde, deedt aldaar, met vier stemmen, het besluit neemen „ om den Bevelhebberen der sterke „ Plaatsen, daar de ontslaagen Compagnien „ in bezetting lagen, aan te schryven, dat „ zy de uitvoering van den last der Staaten „ van Holland zouden hebben te voorkomen; voorts, dat men eene plegtige bezending doen zou aan de Steden van Holland, om dezelven te doen afstaan van „ het besluit tot byzondere afdanking; en „ dat de Prins deeze bezending, en de per-

„ soo-

„ soonen, waaruit dezelve zou bestaan, „ regelen zou." Hier kwam nog één punt by, welk wy, met de eigen woorden der Resolutie, zullen voorstellen, om dat de Prins van Oranje zig, uit hoofde van het zelve, geregtigd geoordeeld heeft tot de onderneeming van 't gene hy, sedert, tegen de Stad Amsterdam en tegen eenige Leden der Vergaderingen van Holland goedvondt in 't werk te stellen. Zyne Hoogheid werdt, naamlyk, *versocht ende geauthoriseert, om alle noodige ordre te stellen, ende die voorsieninge te doen, ten eynde dat alles in goede ruste ende vrede werde geconserveert, ende insonderheydt werde gemainteneert ende vastgehouden de Unie met den gevolge ende aencleven van dien, ende in tegendeel geweert ende te ghemoedt getreden, dat ter contrarie van dien soude mogen werden voorgenomen* (k). 1650.

Des anderendaags, verklaarde zyne Hoogheid, dat hy van zins was, zig zelven te stellen aan 't hoofd der bezendinge, tot zyne medeafgevaardigden verkiezende de Heeren van *Aartsbergen*, *Mauregnault*, *Renswoude* en *Klant* uit de algemeene Staatsvergaderinge, en de Heeren *van Asperen*, *Lucasz.* en den Thesaurier Generaal *Brasser*, uit den Raad van Staate. De Vergadering bedankte den Prins voor zyne voorzorg, hem verzoekende, dat hy, *door alle mogelycke middelen van inductie* of overreding, de Steden van Holland zou zoe-

De Prins stelt zig aan 't hoofd der bezendinge.

(k) Resol. Gener. *Dom.* 5 *Juny* 1650. *in de* Resol. Vroedsch. N. 20. 10 *Juny f.* 66 *verso.* Aitzema Herst. Leeuw, *bl.* 9. *in quarto.* Vaderl. Hist. XII. *Deel*, *bl.* 67, 68.

1650. zoeken af te maanen van afzonderlyke afdanking (*l*). De Staaten deezer Provincie deeden vergeefsche moeite ter algemeene Staatsvergaderinge, om deeze bezending te doen agterblyven (*m*). Zy vertrok, den agtsten Juny, naar Dordrecht.

De Vroedschap van Amsterdam besluit, deeze bezending niet te ontvangen.

De Vroedschap van Amsterdam was, zo dra Burgemeesteren hiervan kennis kreegen, byeengeroepen tegen den tienden, en verstondt eenpaariglyk „ dat het deezer Stad, „ als zynde maar een Lid der Vergaderin„ ge van Holland, volgens de bekende orde „ der Regeeringe, niet toestondt, in byzon„ dere onderhandeling te treeden met Af„ gevaardigden der algemeene Staaten, *ende* „ *dat dienvolgende de opgemelte bezendinge* was „ *geschiedt tegens de style van de Regieringe.*" Voorts, werdt geraaden gevonden, de Burgemeesteren *Antoni Oetgens van Waveren* en *Pieter Hasselaer* den Prinse te gemoet te zenden, en zyner Hoogheid, van deezer Stede wege, aan te dienen „ *dat men zyn furstelyke persoon, nochte de andere Heeren met* „ *haer zynde, als geen andere qualiteit in de-* „ *sen becleedende dan Gedeputeerden van de* „ *Heeren Staten Generael, op haer Hoog. Mog.* „ *Credentiebrieven, hier ter audientie, noch zelfs* „ *binnen de Stadt, niet en zoude connen toe-* „ *laten*, zyne Hoogheid, wyders, verzoe„ kende, dat hy zyn gezag en hooge wys„ heid veeleer wilde gebruiken, om hunne „ Hoog Mogendheden te doen afgaan van 't

(*l*) Resol. Gener. *Luna 6 Juny* 1650.
(*m*) Resol. Gener. *Martis 7 Juny* 1650.

„ 't gene zy, tegens den styl der Regeeringe, „ en de Resolutie van Holland, hadden voor- „ genomen." Naar Enkhuizen, welk nog niet, met de meeste andere Leden van Holland, gestemd hadt in het onbetaald laaten van 't gemelde Krygsvolk, besloot Amsterdam, insgelyks, eene bezending te doen, om deeze Stad tot eenpaarigheid met de overigen te beweegen (n). 1650.

Midlerwyl, was de bezending te Dordrecht geweest, daar men haar, in den vollen Oud-Raad, gehoord hadt; doch met zulken uitslag, dat 'er de verwydering eerder door toegenomen dan verminderd was (o). Van Dordrecht, begaven de Prins en de andere Heeren zig naar Gorinchem, daar de Heeren van Waveren en Hasselaer hunnen last voltrokken. Zyne Hoogheid scheen hunne boodschap zo op te vatten, als of men hem, als Stadhouder, niet in de Stad zou willen ontvangen: 't welk zy verklaarden, „ t'eenemaal, en zo ver als het oosten van „ het westen vervreemd te zyn van de minste gedagten van den Raad, zullende men „ nimmer nalaaten den Prinse, in de hoedanigheid van Stadhouder, alle schuldige eer te bewyzen." Doch de bezending vervolgde haare reis. De Amsterdammer Heeren handelden, voor hun vertrek, met die van Gorinchem, en op de te rug reize, met die van Gouda, over 't stuk der bezendinge, en deeden, den dertienden, reeds ver-

Zy dient het den Prinse aan, te Gorinchem.

(n) Resol. Vroedsch. N. 20. 10 Juny 1650. f. 70 verso.
(o) Zie Vaderl. Hist. XII. Deel, bl. 70 enz.

1650. verslag van hunne verrigtingen aan den Raad, daar besloten werdt, de Heeren *Andries Bicker*, *Cornelis de Graaf*, *Cornelis Witsen*, *Nikolaas Tulp* en *Pieter Kloek* te magtigen, om de redenen te ontwerpen, met welken men, ter naaster Dagvaart van Holland, de genomen besluiten op de vermindering van 't Krygsvolk zou konnen verdedigen, en te gelyk *de Hoogheyt*, *Vryheyt ende gerechtigheyt van dese Provincie*, *ende van de Leden van dien*, *tegens alle nieuwigheden ende indrachten*, *ongequetst helpen conserveren*, *ende voorcomen alle disorde ende onheylen*, *die uyt de voors. indrachten ende nieuwigheden zouden mogen rysen.* En als of men voorzien hadt, 't gene, niet lang hierna, voorviel, Burgemeesteren werden verzogt ;„ een waakend „ oog te willen houden op de gerustheid en „ zekerheid van de Stad (*p*).” 't Liep slegts aan tot den twintigsten, toen het Ontwerp der Verdediginge van Hollands Resolutie op de vermindering van 't Krygsvolk en der Wederlegginge van den voorslag, dien de bezending, te Dordrecht en elders, gedaan hadt, in de Vroedschap werdt goedgekeurd (*q*). Het is, zo ver my bekend is, nog nimmer in 't licht gegeven: doch vervat zo veele merkwaardige byzonderheden, dat wy dienstig geoordeeld hebben, het zelve, hier agter, by wyze van *Bylaage* (*r*), te plaatsen.

En maakt een Ontwerp eener Verdediginge van het besluit der Staaten, en eener Wederlegginge van het voorstel der bezendinge.

Zy ver-

Ondertusschen, was de bezending reeds in

(*p*) Resol. Vroedsch. N. 20. 13 *Juny* 1650. *f.* 72.
(*q*) Resol. Vroedsch. N. 20. 20 *Juny* 1650. *f.* 75 *verso.*
(*r*) L^r. A.

in verscheiden' Steden van 't Zuiderkwartier van Holland geweest, en trok nu door 't Noorderkwartier, toen de Vroedschap deezer Stad te raade werdt, andermaal, eenige Heeren, met de voorige boodschap, te zenden aan den Prinse, en hem te verzoeken, dat hy de Stad, in deeze gelegenheid, voorby wilde gaan, alzo men genoodzaakt zou zyn, hem, in de hoedanigheid van Afgevaardigde der algemeene Staaten, gehoor te weigeren. Zo hy nogtans gezind bleeve, om de reis herwaards te vervolgen, moest men hem aanzeggen, dat hy dan, als Stadhouder, en in geene andere hoedanigheid, ontvangen zou worden, en dat men de Heeren, die met hem overkwamen, slegts als byzondere persoonen, zou aanmerken (s). Tot voltrekking van deezen last, werden gemagtigd de Oud-Burgemeester *Jan Corneliszoon Geelvinck*, de President Schepen, *Henrik Dirkszoon Spiegel*, en een der Stads Secretarissen. Zy troffen den Prins aan te Edam, daar zy hunnen last volvoerden. Doch zyne Hoogheid toonde zig niet gezind, om Amsterdam te myden. Zelfs gaf hy te verstaan, dat hy 'er, dien nademiddag, 't was den drie-entwintigsten Juny, ten drie uuren, dagt aan te komen.

1650. zoekt den Prins, andermaal, de Stad te willen myden.

De Raad hadt, reeds te vooren, beslooten, den Prins, indien hy kwame, te ontvangen als Stadhouder, en derhalve met de burgery in de wapenen, en met alle andere

Burgemeesteren stellen orde, om zyne Hoog-

te

(s) Resol. Vroedsch. N. 20. 20 Juny 1650. f. 86.

1650. tekenen van eere (*t*). Burgemeesteren deeden dan het Damrak van schepen en ligters ontledigen, en 't geschut planten op de nieuwe brugge, door welke, de Prins, te water, stondt aan te komen. Aan den Dam voor de Waage was eene houten brug gelegd, om te gemakkelyker uit het vaartuig aan land te konnen treeden. Voorts, was 'er last gegeven, om de twintig vendelen schutters te schaaren langs den weg, dien zyne Hoogheid door moest, om aan 't Prinsenhof te komen. Doch de toebereidsels waren naauwlyks half in gereedheid gebragt, toen de Prins, omtrent twee uuren voor den bestemden tyd, onverwagts, met eene sloep, in de Stad kwam, en op den Dam, over de pas gemaakte brug, aan land stapte. Eenige Heeren, gevalliglyk op 't Stadhuis zynde, begroetten zyne Hoogheid, en geleidden hem naar 't Prinsenhof, daar men hem eene kostbaare maaltyd bereid hadt. Doch hy weigerde aan te zitten, en deedt zig, in eene byzondere kamer, door zyne eigen bedienden, opdisschen. Door een' van de Heeren gedrongen wordende, om ten minsten een' dronk te doen, antwoordde hy spytiglyk, *om met elkanderen te eeten en te drinken, zouden wy beter vrienden moeten zyn dan wy tegenwoordig zyn.* Tegen den avond, zag de Prins, nevens Burgemeesteren uit de vensters leggende, de gewapende schuttery, onophoudelyk vuurende ter zyner eere, voorby 't Prinsenhof trekken (*u*). Mid-

heid te ontvangen als Stadhouder.

Hy komt, onverwagts, in de Stad.

(*t*) Resol. Vroedsch. N. 20. 20 *Juny* 1650. *f.* 87.
(*u*) DAPPER *bl.* 275, 276. AITZEMA Herst. Leeuw, *bl.* 32.

Midlerwyl, hadt zyne Hoogheid ernstelyk aangehouden by Burgemeesteren, om, op de Geloofsbrieven der algemeene Staaten, in den vollen Raad gehoord te worden. Doch Burgemeesteren, zig beroepende op de herhaalde besluiten des Raads, hadden zulks volstrektelyk van de hand geweezen. De Prins, lang en heviglyk, doch vergeefs, hebbende aangehouden, begeerde eindelyk, in den Raad gehoord te worden, als Stadhouder. Burgemeesteren verzogten toen, naar de orde der Regeeringe deezer Stad, opening van 't gene zyne Hoogheid den Raad wilde voordraagen, om daaruit af te neemen, of zy den Raad daarover zouden mogen vergaderen. De Prins weigerde de verzogte opening, in 't eerst; doch verklaarde daarna „ dat hy dagt te spreeken „ van 't gene de Heeren Burgemeesteren „ van Waveren en Hasselaer, uit naam van „ Burgemeesteren en Raaden, hem, voor „ eenige dagen, te Gorinchem, hadden te „ gemoet gevoerd." Burgemeesteren deeden hun best, om zyne Hoogheid af te brengen van deeze gedagten; doch als hiertoe geene kans was, beriepen zy zig, eindelyk, op de afwezendheid van den President-Burgemeester *Wouter Valkenier*, wien zy, vooraf, wilden raadpleegen. 's Anderendaags, den vierentwintigsten, deeden zy den Raad samenkomen, dien zy kennis gaven van 's Prinsen voorslag. Men verstondt „ dat „ het, *ten verscheyden insichten*, *zeer ondien*„*stigh* ware, *dat aen syn Hoogheydt*, *in de* „ *Stadt gecomen wesende in de bezendinge van*

1650.

Begeert gehoor, als Stadhouder.

Doch over zaaken betrekkelyk tot de bezending.

't Wordt beleefdelyk afgeweezen.

F 3 „ *de*

1650. „ *de Gedeputeerden van de Heeren Staten Generael, audientie zoude worden verleent: en*-„ *de dat men overſulx 't zelve beleefdelyck* zou „ *excuſeeren.*" Men voegde den Burgemeesteren toe de Heeren *Jan Corneliszoon Geelvinck*, *Henrik Dirkszoon Spiegel*, *Cornelis Witſen*, *Simon van der Does* en *Frans Banning Kok*, Heer van Purmerland, om deeze verontſchuldiging te doen, by den Prinſe (*v*), dieze zeer euvel opnam. Een' der afgezondenen, toen regeerend Schepen, en, zo ik, op goeden grond, vermoede, *Cornelis Witſen*, hem de meening des Raads nader willende verklaaren, dreef hy toe, *dat hy wel Duitſch verſtondt, en geenen uitlegger noodig hadt.* Men nodigde, voorts, zyne Hoogheid wederom ter middagmaaltyd, en hadt dezelve reeds laaten bereiden, toen hy, onverwagts, van 't Prinſenhof tradt, zonder daar afſcheid te neemen. Burgemeeſteren, vaſtſtellende dat de Prins ſpoedig vertrekken zou, deeden, in alleryl, de Ruitery en eenige vendelen Schutters in de wapenen komen, die zig plaatſten langs den Dam en Nieuwendyk, den gewoonen weg naar de Haarlemmerpoort; die zyne Hoogheid uit moeſt. Doch hy, een koel affcheid, aan 't Stadhuis, genomen hebbende van Burgemeeſteren, deedt de Koets ſnellyk voortſlaan, reedt langs de Keizersgraft naar de poort, en kwam, nog dien zelfden dag, te Haarlem (*w*).

De Prins vertrekt, verſtoord, ter Stad uit.

Ter

(*v*) Reſol, Vroedſch. N. 20. 24 *Juny* 1650. *f.* 88.
(*w*) DAPPER *bl.* 256. AITZEMA Hoiſt. Loeuw, *bl.* 32.

Ter algemeene Staatsvergaderinge werdt, den zevenentwintigsten Juny, verslag gedaan van de bezending, hierop uitkomende „ dat „ sommige Steden verklaard hadden te willen blyven by de Unie; dat anderen hiervan naauwlyks, anderen geheel niet gerept hadden, en dat men, te Haarlem, te Delft, te Amsterdam en te Medenblik, der bezendinge gehoor hadt geweigerd." De Prins voegde hierby „ dat hem, in 't „ byzonder, geduurende de bezending, „ eenige zaaken waren voorgekomen, waarvan hy, by gelegenheid, aan hunne Hoog- „ Mogendheden nadere opening meende te „ doen (x)." En op den dertigsten, ter Vergaderinge van Holland verscheenen zynde, deedt hy aldaar de beloofde nadere opening, in een schriftelyk voorstel, welk, gelyk men, naderhand, verstondt, door den Griffier *Cornelis Musch*, opgesteld was. Het behelsde eene scherpe klagte over Burgemeesteren en Raaden van Amsterdam „ die hem, tegen alle verwagting, te Gorinchem, hadden doen aanzeggen, dat zy hem, noch „ de andere Heeren, die de bezending bekleedden, niet zouden inlaaten in de Stad; „ en die hem, te Edam, hadden laaten verzoeken, dat hy de Stad niet wilde aan- „ doen, maar voorby gaan, op dat de Wethouderschap niet mogt genoodzaakt worden, iet te doen, dat hem misnoegen zou „ konnen geeven." Voorts, verhaalde zyne Hoogheid „ hoe hy, desonaangezien, in „ de

1650. Hy doet, in den Haage, verslag van de bezendinge.

Klaagt zeer over de Regeeringe van Amsterdam.

(x) Aitzema Herst. Leeuw, bl. 33, 36.

1650. „ de Stad gekomen zynde, door Burgemeesteren, met eenig uiterlyk betoog van „ eere, als Stadhouder, ontvangen was; „ doch dat zy zyn verzoek om, nevens de „ andere Heeren der bezendinge, in de „ Vroedschap gehoord te worden, hadden „ afgeslaagen. Dat hy toen, als Stadhouder, gehoor hadt begeerd, over een punt, „ waarvan hy reeds opening gedaan hadt; „ doch dat zy, dit zyn verzoek ter overweeginge van den vollen Raad gebragt „ hebbende, hem daarna hadden verklaard, „ dat zy hem, ook in de hoedanigheid van „ Stadhouder, het begeerde gehoor niet „ konden toestaan. Dat dit gedrag veel „ verschilde van dat der andere Steden, „ die allen hem, als Stadhouder, gehoor „ hadden aangebooden; en dat hy 't hieldt „ te stryden met de gewoonte, met zyne „ waardigheid en agting, en met den Staat „ en Hoogheid der Provincie, die hem met „ de Stadhouderlyke waardigheid bekleed „ hadt; behalve, dat het ook strekte tot „ tot kleinagting en oneer van zyn' persoon: waarom hy op de Vergadering begeerde, dat zy die van de Regeeringe „ van Amsterdam daartoe zou verwilligen „ en ook houden, om hem, wegens 't gebeurde, behoorlyke herstelling en voldoening te geeven; en hierop ten spoedigste „ raadpleegen en besluiten (y)." Sommigen tekenen aan, dat zyne Hoogheid, die dit voor-

(y) Muniment-Register, Lr. A. Zie ook AITZEMA Herst. Leeuw, bl. 37.

voorſtel ook mondeling deedt, zig met eenige beweeging en verheffing van ſtem hooren liet, als hy den naam van *Amſterdam* noemde; doch dat hy daarna wederom zediger ſprak (z). 1650.

De Burgemeeſteren van Waveren en de Graaf, die de Dagvaart bywoonden, verzogten een afſchrift van 's Prinſen voorſtel, welk, zeer tegen den zin der Amſterdamſche Regeeringe, terſtond gedrukt, en onder 't volk verſpreid werdt. Zy bragten 't in den Raad, daar zy, te gelyk, verſlag deeden, van 't gene, by eenige Leden, gemagtigd om nader onderzoek te doen op het onderwerp der bezendinge, was raadzaam gevonden. Deeze Leden en de Vergadering in 't gemeen ſcheenen, naamlyk, te neigen, om het ontſlaagen Krygsvolk, by voorraad, nog eene maand, in dienſt te houden, en eenige gaadje toe te leggen aan de ontſlaagen Overſten. Doch de Vroedſchap van Amſterdam verſtondt, dat men behoorde te volharden by het beſluit, op de afdanking en vermindering genomen. Voorts, vondt zy vreemd, dat de gemagtigde Leden, in hun verſlag, geen gewag gemaakt hadden, van de ſcherpe aanſpraak, door *Alexander van den Kapelle*, *Heer van Aartsbergen*, gedaan, in den Oud-Raad te Dordrecht, waarby hy hunne Edele Groot-Mogendheden, om derzelver Reſolutie op de afdanking, beſchuldigd hadt van inbreuk op de Unie, met byvoeging, dat zy, desweġe,

Burgemeeſteren en Raaden verdediġen zig, uitvoeriglyk, ter Vergaderinge van Holland.

(z) Aitzema Herſt. Leeuw, *bl.* 38.

1650. ge, lyf en goed verbeurd hadden. De Vroedſchap vondt geraaden, wegens zulke hoonende taale, herſtelling te vorderen voor de Regeeringe van Holland, ter plaatſe, daar 't behoorde. Eindelyk, werdt ook beſlooten, eene verdediging tegen 's Prinſen voorſtel te ontwerpen; doch dezelve niet in te leveren ter Vergaderinge van Holland, dan na dat men zyne Hoogheid zou hebben getragt te overreeden, om zyn Voorſtel wederom in te trekken: in welk geval, men ook de Verdediging te rug houden zou (*a*). Maar 't was 'er wel verre van af, dat de Prins zyn Voorſtel zou hebben willen te rug neemen. De Verdediging van Burgemeeſteren en Raaden werdt, derhalve, ter Vergaderinge van Holland, overgeleverd (*b*), en behelsde hoofdzaakelyk „ dat zy met „ ſmerte gezien hadden, dat hunne goede „ meening, in alles wat de ſtoffe van 's Prin- „ ſen voorſtel uitmaakte, genomen werdt „ voor eene oorzaak van misnoegen en klag- „ ten. Dat zy zig gedrongen vonden, om „ zig voor hunne Edele Groot-Mogendhe- „ den te verdedigen, en zulks te meer, „ naardien het Voorſtel, waarby zy beſchul- „ digd werden, alomme onder de Gemeen- „ te verſpreid was: in volkomen vertrou- „ wen, dat by hunne Verantwoording bly- „ ken zou, dat zy niets voorgehad hadden, „ dan, nevens de handhaaving van de „ wettige orde der Regeeringe, en van de „ ge-

(*a*) Reſol. Vroedſch. N. 20. 4 *July* 1650. *f.* 88 *verſo*.
(*b*) Reſol. Vroedſch. N. 20. 13 *July* 1650. *f.* 97 *verſo*.

„ geregtigheid deezer Provincie en hunner 1650.
„ Stad, alle schuldige agting en eere te be-
„ wyzen aan zyne Hoogheid." Na deeze inleiding, volgde een Verhaal van 't neemen der strydige besluiten, ter Vergaderingen van Holland en van de algemeene Staaten, op 't stuk van 't ontslaan of aanhouden van 't Krygsvolk, en hoe hierop, ter algemeene Staatsvergaderinge, besloten was, eene aanzienlyke bezending te doen aan alle de Steden en Leden van Holland, aan 't hoofd van welke, zyne Hoogheid, wien men, ten opzigte van deeze Provincie en derzelver Steden en Leden, ten zelfden tyde, *eene seer bedenckelycke authorisatie* gegeven hadt, zig hadt gelieven te stellen; zonder dat de Afgevaardigden der Staaten van Holland ter algemeene Staatsvergaderinge den voortgang dier bezendinge hadden konnen stuiten. „ Burgemeesteren hadden toen de
„ Vroedschap vergaderd, die eenpaariglyk
„ verstaan hadt, dat men de bezending en
„ zyne Hoogheid zelve, die geene andere
„ hoedanigheid bekleedde, dan die van
„ Afgevaardigde der algemeene Staaten,
„ in de Stad niet zou konnen toelaaten. De
„ redenen van dit besluit waren, by eene
„ andere diergelyke gelegenheid, schoon
„ van veel minder gewigt, reeds in 't jaar
„ 1639, van wege deeze Stad, ter Verga-
„ deringe opengelegd (*c*), en behoefden nu
„ niet herhaald te worden. Ook was, door
„ eenige gemagtigde Leden, zelfs op het
„ stuk

(*c*) *Zie* II. *Deel*, XV. *Boek*, *bl.* 36 *enz.*

„ ſtuk der tegenwoordige bezendinge, ge-
1650. „ oordeeld, dat hunne Edele Groot-Mo-
„ gendheden, by uitdrukkelyke Reſolutie,
„ behoorden vaſt te ſtellen, en daarvan ter
„ algemeene Staatsvergaderinge, en zelfs
„ aan ieder der byzondere Provincien, ken-
„ nis te geeven, dat de byzondere Steden
„ en Leden, voortaan, zulke bezendingen
„ niet zouden hebben toe te laaten. Bur-
„ gemeeſteren en Raaden, nogtans, met
„ ſmerte hebbende gezien, dat zyne Hoog-
„ heid, *door aenradinge van ſoodanige Per-*
„ *ſoonen, die ſulcx niet en betaemde*, zig hadt
„ laaten inwikkelen in zulk eene bezending,
„ hadden hem te gemoet gezonden te Go-
„ rinchem, om hem 't beſluit des Raads
„ aan te dienen, en van de voorgenomen
„ reize af te maanen; met bygevoegde
„ verklaaring, dat hy, als Stadhouder be-
„ geerende te komen, met de vereiſchte
„ eere, ontvangen zou worden. Doch ver-
„ neemende, dat de Prins by zyn voornee-
„ men bleef, terwyl de Vroedſchap beſten-
„ diglyk oordeelde, dat de bezending hier
„ niet toegelaaten kon worden, hadt men
„ hem, andermaal, te Edam, doen verzoe-
„ ken, dat hy de Stad, voor deeze reis,
„ voorby geliefde te gaan, ten ware hy als
„ Stadhouder begeerde te komen. Doch
„ hierop hadt zyne Hoogheid geantwoord,
„ dat hy, nevens de andere Heeren Ge-
„ magtigden, dagt te komen, met alle de
„ hoedanigheden, die hy tegenwoordig be-
„ kleedde. Men hadt hem toen verklaard,
„ dat hy als Stadhouder ontvangen zou
„ wor-

„ worden. Hy was, den volgenden dag, 1650.
„ in de Stad gekomen, en, voor zyn Per-
„ soon, met de gantsche Burgery in de wa-
„ penen en alle tekenen van eere, door Bur-
„ gemeesteren, verwelkomd. Doch alzo
„ hy goedvondt te verklaaren, nevens de
„ andere Gemagtigden der algemeene Staa-
„ ten, aldaar gekomen te zyn, om, in ge-
„ volge hunner Geloofsbrieven, hunnen last
„ te openen aan de Vroedschap, in welke
„ hy gehoor begeerde; zo was zulks, om
„ de verhaalde redenen, afgeweezen; te
„ meer, om dat de Heer van Aartsbergen,
„ in den Oud-Raad van Dordrecht, met
„ zeer scherpe, bittere en ondraaglyke
„ woorden, verklaard hadt, dat de Hee-
„ ren Afgevaardigden niet van Dordrecht
„ zouden vertrekken, voor dat zy een dui-
„ delyk antwoord, in geschrifte, zouden
„ bekomen hebben, en die van Dordrecht
„ vaardige en daadelyke herstelling zouden
„ hebben gedaan van de verbreekinge der
„ Unie, waaraan zy en de andere Leden van
„ Holland zig hadden schuldig gemaakt,
„ en waarover zy strafbaar geworden wa-
„ ren aan lyf en goed, en in persoon en
„ goederen bekommerd, en voor alle Reg-
„ ters en Regtbanken betrokken zouden
„ mogen worden: daarby voegende, dat
„ hy, by gebreke of uitstel van voldoening,
„ nog andere taal zou moeten voeren. Zy-
„ ne Hoogheid hadt hierop gehoor begeerd,
„ als Stadhouder; doch zonder zyne hoe-
„ danigheid van Afgevaardigde der alge-
„ meene Staaten af te leggen; zonder ook

„ juis-

1650. „ duld hebben, zonder zig zulks tot hoon
„ of kleinagting te rekenen, alzo Burge-
„ meesteren dit regt alleen toekwam. Voorts,
„ gaven Burgemeesteren en Raaden den
„ Staaten te bedenken, van welke gevaar-
„ lyke gevolgen zou konnen zyn eene magt
„ des Stadhouders, om, naar zyn welge-
„ gevallen, in de Vroedschappen rond te
„ reizen; die door zyn aanzien, te doen
„ verbaazen, gelyk Aartsbergen te Dor-
„ drecht hadt getragt te doen, en daardoor
„ verandering te wege te brengen in Reso-
„ lutien, die de Staaten, uit hunne Sou-
„ veraine magt, genomen hadden. Ook
„ hadden de voorige Stadhouders nooit zulk
„ een regt geoefend in Amsterdam, gelyk,
„ verkeerdelyk en uit kwaade onderregting,
„ in 's Prinsen voorstel gezeid was. De hoog-
„ ste Regeering was niet den Stadhouder,
„ maar den Staaten aanbevolen. Burge-
„ meesteren en Raaden vertrouwden dan,
„ zig zelven en 's Lands Hoogheid hier me-
„ de genoeg verdedigd te hebben, en, in
„ de plaats van voldoening te geeven, ge-
„ regtigd te zyn om herstelling te vorderen
„ van de indragt, die der Regeeringe van
„ Holland in 't gemeen, en van Amsterdam
„ in 't byzonder was aangedaan, door zul-
„ ken, die zyne Hoogheid tot het aannee-
„ men en in 't werk stellen deezer onge-
„ gronde bezendinge geraaden hadden. Ook
„ verzogtenze uitdrukkelyk, dat Aartsber-
„ gen tot herstelling van ongelyk verpligt
„ werdt; alzo de Resolutie, op het ontslag
„ van 't Krygsvolk genomen, niet streedt

„ met

„ met de Unie; maar steunde op het goed „ regt deezer Provincie, en strekte tot ver- „ ligting in de drukkende kosten des voor- „ gaanden oorlogs, en door den tyd ook „ tot ontlastinge der goede Ingezetenen. „ Ten besluite, verklaarde men zig ver- „ wonderd, dat zyne Hoogheid alleen over „ Amsterdam hadt geklaagd, daar hy, in „ 't verslag ter Generaliteit, te kennen ge- „ geven hadt, dat ook andere Steden dee- „ zer Provincie hem gelyk gehoor hadden „ geweigerd (*d*)." 1650.

De Afgevaardigden der Stad deeze verdediging, ter Vergaderinge van Holland, hebbende overgeleverd, oordeelden de meeste Leden, dat zy aan een zyde behoorde te worden gelegd. Ook hadt men nog niet eenpaariglyk konnen besluiten op 't stuk der afdankinge. De Raad, hiervan kennis bekomen hebbende, verstondt, voor als nog, te moeten blyven by de voorige Resolutien: voorts, werdt den Afgevaardigden der Stad gelast, ter Vergaderinge van Holland, aan te houden op de goedkeuring der ingeleverde verdedHoe deeze verdediging, ter Vergaderinge van Holland, opgenomen wordt.

De Algemeene Staaten waren, midlerwyl, met die van Holland, in onderhandeling getreden over de vermindering van 't Krygsvolk. Zyne Hoogheid deedt eenige nieuwe voor- Handelingen tot vereeniging van Holland met

(*d*) Resol. Vroedsch. N. 20. 13 *July* 1650. *f.* 90 *verso*. *Zie ook* Aitzema Herst. Leeuw, *bl.* 56.
(*e*) Resol. Vroedsch. N. 20. 26 *July* 1650. *f.* 100.

1650. voorslagen. Doch men kon elkanderen niet verstaan. De Staaten van Holland vonden geraaden, hun besluit om eenig Krygsvolk onbetaald te laaten te verdedigen, in eenen beredeneerden brief, die den zevenentwintigsten July gedagtekend, en aan de Staaten der byzondere Provincien gerigt was (*f*). Men sprak ook van eene buitengewoone bezending, van wege Holland, te willen doen aan de byzondere Provincien; waartoe Amsterdam zeer neigde. De Officieren der ontslaagen Compagnien hadden, ter Vergaderinge van Holland, betaaling verzogt van twee en veertig maanden agterstallige soldye, die de meeste Leden verstonden, dat op de byzondere Comptoiren van Holland moesten verdeeld worden. Amsterdam oordeelde, dat hiervan, zo 'er verder op gedrongen werdt, een punt van beschryvinge behoorde gemaakt te worden. De Raad van Staate hadt eenen middelweg voorgeslaagen, om de Staaten van Holland te vereenigen met die der andere Provincien. Veele Leden van Holland neigden zeer tot deezen middelweg, en men ontwierp, kort hierna, een *Advys Conciliatoir*, welk 'er niet veel van verschilde (*g*). Doch Burgemeesteren en Raaden van Amsterdam verstonden, op den negen en twintigsten July, dat de Afgevaardigden der Stad blyven zouden by 't genomen besluit; maar zo alle de andere Leden oordeelden, dat men het *Advys Conciliatoir* behoorde vast te stellen,

de andere Provincien.

Amsterdam neigt tot een' voorgeslaagen middelweg.

(*f*) *Zie* Vaderl. Hist. XII. *Deel*, *bl.* 81-83, 86-89.
(*g*) AITZEMA Herst. Leeuw, *bl.* 45, 50.

len, moesten zy, voor eenen kleinen tyd, uitstel verzoeken, om aan de Principaalen te schryven, en gunstiger advys in te brengen (*h*). 1650.

De Prins doet zes Afgevaardigden ter Vergaderingen van Holland, naar Loevestein voeren.

Zo stondt het te Amsterdam, toen de Prins van Oranje, 's daags na dat dit besluit in de Vroedschap genomen was, iet ondernam, waarvan 't gantsche Land verbaasd stondt. Hy bediende zig, naamlyk, van de wapenen van den Staat, om Amsterdam te verrassen en te bedwingen; en hy deedt zes Afgevaardigden in de Vergaderingen van Holland, *Jacob de Witt*, Oud-Burgemeester van Dordrecht, *Jan de Waal*, Burgemeester, en *Albert Ruil*, Pensionaris van Haarlem, *Jan Duist van Voorhout*, Burgemeester van Delft, *Nanning Keizer*, Pensionaris van Hoorn, en *Nicolaas Stellingwerf*, Pensionaris van Medenblik, in hegtenis neemen, en naar Loevestein voeren. Wy hebben dit laatste, elders, omstandiger verhaald (*i*), en 't behoort niet byzonder genoeg tot de geschiedenissen van Amsterdam, om 'er hier wederom op stil te staan. Doch de onderneeming op deeze Stad staat ons hier, met de vereischte omstandigheid en naauwkeurigheid, te ontvouwen.

Gronden van zyne inzigten en gedrag omtrent Amsterdam onderzogt.

De Prins van Oranje, vastgesteld hebbende, zyn gevoelen op de vermindering van 't Krygsvolk, welk in den jongsten voorslag des Raads van Staate begreepen geweest was, te doen goedvinden, ter Vergaderinge van

(*h*) Resol. Vroedsch. N. 20. 29 *July* 1650. *f.* 100 *verso*.
(*i*) Vaderl. Hist. XII. *Deel*, *bl*. 90.

1650. van Holland; en de Stad Amſterdam alleen, onder alle de Leden deezer Provincie, nog verſt vervreemd vindende van het omhelzen van deezen voorſlag; alzo zy, tot hiertoe, nog niet bewilligd hadt in het *Advys Conciliatoir*, waarin de meeſte Leden overeengekomen waren, liet zig, door eenigen, beduiden, dat 'er geen middel was, om deeze Stad te doen veranderen van gevoelen, dan door aldaar eene buitengewoone verandering te maaken in de Regeeringe. Willem de I. was hiertoe gemagtigd geweeſt, by den breeden laſt, die hem, in de jaaren 1575 en 1576, door de Staaten van Holland en Zeeland, gegeven was (*k*). Doch de Stadhouders na hem hadden 't niet wettiglyk konnen doen, dan wanneer zy, daartoe, byzonderlyk, gemagtigd waren, door 's Lands Staaten, behelzende hunnen gewoonlyken laſt meer niet, dan dat zy de Magiſtraaten moeſten veranderen, volgens de Privilegien, die allen den tyd en wyze der Magiſtraatsbeſtellinge bepaalen. Op zulk eene byzondere magtiging, hadt Prins Maurits, in 't jaar 1618, de wet te Amſterdam, buitens tyds, verzet (*l*). En zou het tegenwoordig wettiglyk geſchieden; de Staaten van Holland moeſten 'er zyne Hoogheid, insgelyks, toe magtigen. Maar de Vergadering van Holland was thans niet geſchikt, om 'er zulk eene magtiging van te verwagten. De Stad Amſterdam hadt niets geſtemd, niets verrigt,

(*k*) *Zie* Vaderl. Hiſt. VII. *Deel*, *bl.* 17, 94.
(*l*) *Zie* hier voor, II. *Deel*, XIII. *Boek*, *bl.* 305.

rigt, omtrent de punten, die thans in geschil stonden, dan 't gene gegrond was op, en overeenkwam met de besluiten der Staaten van Holland, de Souverainen der Provincie; die dus geenen schyn van reden hebben konden, om den Stadhouder te magtigen, tot eene ongewoone verandering in de Regeeringe aldaar. 't Volk hier aan 't muiten te helpen tegen de Wethouderschap, zo eenige heethoofdige yveraars voor 's Prinsen gezag daartoe al mogten gezind geweest zyn; en daaruit gelegenheid te neemen, om den Staaten eene magtiging tot buitengewoone verandering der Regeeringe af te vergen, was ook genoegzaam onmogelyk. De Gemeente was hier thans ingenomen met agtinge voor haare Overheid, die, door haare gemaatigde Regeering, de herten gewonnen hadt: ook liet de Vrede, die thans hersteld was, geene gelegenheid over, om 't gedrag der Overheid haatelyk af te maalen by 't volk; 't welk, in tyden van oorlog, doorgaands, ligtelyk te doen is. 't Scheen dan, dat 'er geen middel was, om de Wet te verzetten te Amsterdam, ten ware zyne Hoogheid, die onlangs gezien hadt, hoe weinig hy hier, ongewapend, vermogt, de wapenen van den Staat, die hem waren aanvertrouwd, gebruikte, om zig, by verrassing of met geweld, meester te maaken van de Stad, waarna hy 't in zyne magt dagt te zullen hebben, om 'er zulk eene verandering te maaken in de Regeeringe, als hy zou geraaden vinden. Hy begreep nogtans ligtelyk, dat hy hiertoe, noch als Stadhouder, 1650.

1650. noch als Kapitein-Generaal, gemagtigd was. Zyne Commissien verbonden hem, om de Vryheden en Privilegien des Lands en der Steden voor te staan. Maar niets streedt meer met de Privilegien, dan door geweldige middelen eene buitengewoone verandering te wege te brengen in de Regeeringe van eene der stemmende Steden. Ook beriep zig de Prins, om zyne onderneeming te regtvaardigen, niet op eene algemeene Commissie; maar enkelyk op het besluit der algemeene Staaten van den vyfden Juny, welk wy, hier voor (m), woordelyk hebben te boek gesteld. Veelen verstonden nogtans, dat zyne Hoogheid, door dit besluit, geenszins gewettigd was tot zulk eene geweldige onderneeming. De algemeene Staaten hadden niets te gebieden in Holland; daar de Staaten der Provincie souverain waren. Zy konden, derhalve, den Prins van Oranje niet wettiglyk magtigen, tot eene onderneeming tegen eene Hollandsche Stad, en derzelver Regeering. Men zeide wel, dat het geschil tusschen de algemeene Staaten en die van Holland de Unie betrof, en dat het beleid van de zaaken der Unie den algemeenen Staaten aanvertrouwd was; doch hiertegen diende, dat de byzondere Provincien en Steden zig, by het *eerste* Lid der Unie, haare byzondere Regten, Privilegien en Vryheden hadden voorbehouden; onder welken, geenen der minsten waren de vryheid om, naar goedvinden, te mogen be-

(m) Bladz. 79.

bewilligen, of niet, in de gemeene lasten; 1650.
en de vryheid om ter Staatsvergaderingen te mogen stemmen, naar men 't verstondt. Doch al hadden de algemeene Staaten wettiglyk diergelyke bevelen mogen geeven in Holland, 't gene hun egter nimmer toegestaan is; hun besluit van den vyfden Juny magtigde den Stadhouder geenszins, tot het gebruiken van geweldige middelen, veel min tot ongewoone veranderingen in de Regeeringe. Het magtigde hem slegts, met algemeene woorden, om zorg te draagen, „ dat de rust bewaard, de Unie gehand„ haafd, en al wat daartegen werdt voor„ genomen te gemoet getreden werdt." Doch de meening bleek geenszins te zyn, dat zyne Hoogheid zig, om dit einde te bereiken, van geweldige middelen, en van de wapenen van den Staat zou mogen bedienen. Duidelyk blykt dit, uit eene volgende Resolutie der algemeene Staaten van den zesden Juny, waarby zyne Hoogheid verzogt wordt, de Steden van Holland af te doen zien van byzondere afdanking; niet door de wapenen; niet door vatten en vastzetten van de Leden der vrye Staatsvergaderingen; niet door ongewoone veranderingen der Regeeringe; maar *door alle mogelyke middelen van* INDUCTIE of overreeding (*n*). De Prins handelde dan, ook in de onderneeming op Amsterdam, tegen de blykbaare meening der algemeene Staaten, op welker magtiging en besluit hy zig egter eeniglyk beriep. Doch laat

(*n*) *Zie* hier voor, *bl.* 79.

1650. laat ons tot het verhaal van den aanleg en afloop deezer geweldige onderneeminge overgaan.

Gerugt eener voorgenomen belegeringe van Amsterdam.

't Schynt, dat zyne Hoogheid, niet lang na dat de bezending naar Amsterdam vrugteloos afgeloopen was, zig, door kwaade raadsluiden, heeft laaten brengen tot het besluit, om die Stad met de wapenen te dwingen. Omtrent den aanvang van July, hadden verscheiden Haarlemsche en Amsterdamsche Koopluiden brieven van Londen, van Dantzig en van elders bekomen, waarin van het beleg van Amsterdam, als van iet, welk tegenwoordig was, gewaagd werdt: 't zy dat de toeleg niet bedekt genoeg gehouden ware; of dat het voorneemen om de Stad te bezenden buiten 's Lands gerugt gemaakt hebbe als van een beleg; of dat men zulk een gerugt voorbedagtelyk hebbe laaten loopen, om Amsterdam te verbaazen; of dat 'er, eindelyk, nog andere redenen van dit gerugt geweest zyn, welken wy nu niet bedenken konnen (o).

Zyne Hoogheid maakt zyn voorneemen daartoe aan eenigen bekend.

Zyne Hoogheid hadt zyn voorneemen vroeg bekend gemaakt aan Graave *Willem Fredrik van Nassau*, Stadhouder van Friesland, wien 't opperbeleid des aanslags werdt toevertrouwd. 't Voorneemen was, de Stad, door middel der Ruiterye, des ogtends, met het openen der poorte, in te neemen, en zig daartoe voornaamlyk te bedienen van de Regementen der Kolonellen *Fredrik*, *Graave van Dona*, en *Kornelis van Aerssen*, *Heere* van

(o) Vaderl. Hist. XII. *Deel*, *bl.* 92, 93.

van Sommelsdyk, den eersten een' vollen Neef, den anderen een' boezemvriend des Prinsen van Oranje. Dit Krygsvolk lag, te Nieuwmegen, te Arnhem, en elders daaromtrent, in bezetting. Men hadt voor, het zelve op de Veluwe te doen verzamelen, en van daar, langs verscheiden' wegen, te doen trekken naar Abkoude, daar de algemeene zamelplaats zyn zou. Van hier zou men, voor den dag, vertrekken naar Amsterdam, en de Stad tragten te overrompelen (*p*). 1650.

Beleid van den toeleg.

Omtrent den twintigsten July, hadt de Prins den Heer van Sommelsdyk by zig ontbooden in den Haage, hem bekend maakende „ dat hy beslooten hadt, Graaf Wil„ lem, met eenige Ruitery, te zenden bin„ nen Amsterdam, om aldaar het geweigerd „ gehoor als Stadhouder te bekomen; en „ dat hy hem en de bezetting van Nieuw„ megen hiertoe, onder anderen, dagt te „ gebruiken." Sommelsdyk maakte, zo als hy naderhand verklaard heeft, eenige zwaarigheid in den grooten weg, en in de hitte van 't jaargetyde. Doch de Prins, dien hy, 's anderendaags, in de tegenwoordigheid van Graave Willem, wederom sprak, volhardde by zyn besluit, zeggende zelfs, dat hy, zo de Ruitery niet tydig genoeg voor de Stad mogt konnen zyn, in persoon en met grooter magt dagt te volgen. Twee dagen verliepen 'er toen, zonder dat de Prins verder sprak met den Heere van Sommelsdyk;

(*p*) AITZEMA Herst. Leeuw, *bl.* 67.

1650. dyk; doch op den derden dag, verklaarde hy Graave Willem en hem „ dat de dag, „ de weg, de troepen en alles nu bestemd „ was; dat hy, Sommelsdyk, vooruit trek- „ ken moest, om de troepen te ontvangen „ op de Heide van Harten, en van daar „ naar Abkoude te geleiden." Doch Sommelsdyk den Prinse, hierop, wederom, den grooten afstand van den weg tusschen deeze twee Plaatsen te gemoet gevoerd, en verzogt hebbende, dat hy de troepen, te Scherpenzeel, in plaats van op de Heide van Harten, verwagten mogt; hernam zyne Hoogheid „ dat hy dan den Graave van Dona „ belasten zou, het volk te Harten te gaan „ ontvangen, en naar Scherpenzeel te ge- „ leiden." Voorts, beval hy Sommelsdyk, op den tweeden dag daarna, de reis aan te neemen; doch eerst nog zyne laatste bevelen te komen ontvangen. Sommelsdyk, reisvaardig zynde, kreeg last van den Prinse, om zynen weg over Amsterdam te neemen, en den afstand der Dorpen tusschen die Stad en Scherpenzeel, naauwkeuriglyk, gade te slaan, om zig, in 't geleiden der troepen, daarnaar te konnen schikken. Hy voegde 'er by „ dat hy Graave Willem gelast hadt, „ te Amsterdam geen geweld te pleegen te- „ gen burgers of soldaaten, alware 't ook, „ dat men zig eenigszins stelde tegen de „ Ruiterye, en 'er zelfs op schieten mogt; „ zo 't niet al te hoog liep:" Sommelsdyk, wyders, vermaanende, om Graaf Willem, die, zeide hy, vol vuurs en wat haastig was,

te

te willen helpen beletten, dat 'er geene wanorde gepleegd werdt. 1650.

Met dit affcheid, vertrok Sommelsdyk, alleen ,van zynen kamerdienaar verzeld, den zevenentwintigsten July, des middags ten een uure, te paarde, uit den Haage, den weg neemende over Leiden naar Amsterdam. Doch omtrent Koudekerk gekomen zynde, werdt hy ingereeden door den *Marquis de Vieuville*, die hem zeide, last te hebben van zyne Hoogheid, om hem te verzellen, de Ruitery te volgen, en van alles verslag te doen. Zy kwamen beide, ten half tien uuren, aan den Overtoom, daar zy, in de grootste herberg, vernagteden. 's Morgens van den agtentwintigsten July zaten zy, ten half vyf uuren, wederom op, en reeden, door de Heilige-wegs- of Leidsche Poort, in Amsterdam. De Heer van Sommelsdyk werdt, sedert, verdagt gehouden, dat hy hier gekomen was, om de wallen der Stad te bespieden. Doch hy heeft verklaard, dat hy zig in 't geheel niet opgehouden hadt in Amsterdam; maar zelfs, toen, by 't inryden der Heilige-wegs-poorte, de stegelreep van 't paard van Vieuville gebroken was, en hersteld werdt, vooruit gereeden was naar de Reguliers- of Utrechtsche poorte, zonder ergens te toeven, dan een oogenblik op de Reguliers-breêstraat, daar hem de Schout van Buuren ontmoet was, en aangesproken hadt. Vieuville hadt hem niet ingehaald, dan zestig of zeventig treden buiten de Reguliers poorte, wanneer de klok vyf uuren sloeg; waarop hy zyn uurwerk stelde, om

Sommelsdyk reist door Amsterdam naar Scherpenzeel, om den afstand tusschen beide af te meeten.

te

1650. Een gedeelte der aankomende Ruiterye verdwaalt op de Gooische heide.

De Heeren van Sommelsdyk en de Vieuville hadden zig, den negenentwintigsten, te Scherpenzeel opgehouden, verwagtende de Ruitery, die derwaards geleid werdt door den Graave van Dona, en niet voor vyf uuren des nademiddags aankwam. Sommelsdyk trok, terstond, met dezelve, voort, langs den bestemden weg; en zou, naar zyne rekening, den dertigsten July, ten vyf uuren des morgens, voor Amsterdam hebben konnen zyn, zo hy 'er, door zeker toeval, niet in verhinderd geworden ware. De togt over Leusden en Zoest ging voorspoedig genoeg; doch op de Gooische Heide, buiten Hilversom, werden de troepen overvallen van een zwaar onweder, 't welk hen, in 't dorp, eene poos vertoeven deedt. In 't uittrekken, verhief zig de donder zo sterk, en de nagt was zo donker, dat alleen vier Compagnien, met den Heere van Sommelsdyk aan 't hoofd, den regten weg insloegen, terwyl tien anderen, die door den Ritmeester *Mom* geleid werden, van den weg afdwaalden, en na een uur of langer, op de Heide, herom gezworven te hebben, wederom te Hilversom kwamen (*s*). Eene geloofwaardige overlevering schryft dit dwaalen toe aan eene byzondere oorzaak. Twee of drie Officiers, en misschien wel Sommelsdyk en Vieuville zelven, hadden, in 't opneemen van den weg, eenen Heelmeester, die, op eene afgelegene plaats, by Hilversom, woonde, be-

(*s*) AITZEMA Herst. Leeuw, *bl.* 67, 462. DAPPER, *bl.* 289.

bewilligd, om des nagts, na den negenentwintigsten July, licht te zetten voor zyne hoogste vensterglazen, voorgeevende, dat iemant hunner bekenden, die een' manslag begaan hadt, de vlugt langs deezen weg dagt te neemen, en op dit licht aangaan zou. Doch het onweder, welk dien nagt opstak, en de vervaarlyke donkerheid hadt den Heelmeester, zo hy naderhand voorgaf, doen besluiten, dat niemant zig, in zulk weder, op reis begeeven zou: waarom hy zyn licht, omtrent ten elf uuren, weggenomen, en uitgedaan hadt. Mom en zyne Ruiters, die den weg aan dit teken meenden te kennen, nergens eenig licht verneemende, raakten van den weg af, en kwamen, wel drie uuren na den bestemden tyd, op de algemeene verzamelplaats, te Abkoude (*t*). 1650.

Graaf Willem was hier, reeds kort na middernagt, aangekomen, zynde hy, in den nademiddag van den negenentwintigsten, uit den Haage vertrokken. Sommelsdyk en Dona kwamen 'er, ten bestemden tyde, omtrent half vyf uuren aan, met vier Compagnien Ruiters, zynde zy, eerst omtrent Vreêland, gewaar geworden, dat de anderen tien van hun waren afgedwaald. Graaf Willem vraagde, terstond, of alle de troepen byeen waren? doch vernam niet zo dra het tegendeel, of hy sloeg voor „ of men, met „ de manschap, welke men by zig hadt, 's „ Prinsen last niet behoorde uittevoeren, en „ den togt, zonder uitstel, voort te zetten?" Graaf Willem trekt, met de Ruitery, drie uuren na den bestemden tyd, op, van Abkoude.

De

(*t*) Vaderl. Hist. XII. *Deel*, *bl.* 91.

1650. De meeste Officieren, aan welken deeze voorslag gedaan werdt, verstonden van ja. Doch Sommelsdyk was, zo hy, naderhand, verklaard heeft, van oordeel „ dat men de „ agtergebleeven manschap behoorde in te „ wagten, alzo zyne Hoogheid uitdrukke- „ lyk gewild hadt, dat de aanslag, om alle „ wanorde te voorkomen, met veel volks, „ ondernomen zou worden, en het te dug- „ ten stondt, dat de Stads bezetting en bur- „ gery aangemoedigd zouden worden, om „ tegenstand te bieden, wanneer men met „ weinig volks ter Stad in trok: 't welk dan „ gelegenheid tot daadelykheden geeven „ zou, die zyne Hoogheid, zo veel eenigs- „ zins mogelyk ware, voorkomen wilde „ hebben." Graaf Willem en de anderen lieten zig hierdoor beweegen, om de agtergebleeven Compagnien in te wagten, die niet voor half agt uuren te Abkoude aankwamen; waarna de togt naar Amsterdam werdt voortgezet (*u*).

Men krygt in de Stad kennis van den aanslag.

In de Stad, was alles, den voorgaanden nagt, in diepe rust geweest. Niemant vermoedde eenigen onraad van buiten. De Heer *Cornelis Bicker*, Heer van Zwieten, was de eenigste der regeerende Burgemeesteren, die by de hand was, zittende hy thans voor, in Burgemeesters kamer, in de plaats van den Heere Wouter Valkenier, die, weinige dagen te vooren (1), overleeden was. De Heer *Nicolaas Corver* bevondt zig op de Dagvaart

(*u*) AITZEMA Herst. Leeuw, *bl.* 67, 462.

(1) Op den drie en twintigsten July.

vaart in den Haage: de Heer *Antoni Oetgens van Waveren* op 's Lands Verpagting te Alkmaar. Doch op Saturdag ogtend, zynde den dertigsten July, verwekte de Hamburger Postlooper de eerste ongerustheid in de Stad. Hy was, op de herwaards reize, geweest onder de dwaalende Ruitery van den Ritmeester Mom, die, geenen last hebbende om iemant op te houden, en ook niets meer van den toeleg weetende, dan dat hy zyne manschap te Abkoude brengen moest, hem hadt laaten doorryden. Hy bragt dan, even na agt uuren, in de Stad gekomen zynde, eerst aan 't Posthuis, en toen aan Burgemeester Bicker tyding, dat hy, met het aanbreeken van den dag, geweest was onder eenige duizenden Ruiters, die voorgaven Lotharingschen te zyn, en naar de Stad trokken (*v*). De Drossaard van Muiden, *Gerard Bicker*, Zoon van den Oud-Burgemeester *Andries Bicker*, die, kort hierna, in de Stad kwam, bevestigde het verhaal van den postlooper, daarby voegende, dat een groot gedeelte der manschap, omtrent Naarden en door Gooiland, verspreid lag; doch dat een taamelyke hoop Ruiters sterk aantrok op Amsterdam (*w*). De landluiden van omtrent Weesp en Muiden, en de opgezetenen der Dorpen van Amstelland namen, op de onverwagte tyding der aankomste van vreemd Krygsvolk, met zak en pak, de wyk naar de naaste Steden, en verspreid-den 1650.

(*v*) Aitzema Herst. Leeuw, *bl.* 67.
(*w*) Holl. Merc. *van* 1650. *bl.* 29.

1650. den de ontsteltenis door Amsterdam, daar men nog luttel dagt om zyne Hoogheid, of om troepen van den Staat; maar daar de eerste gedagten vielen, of op de Zweedsche troepen, die thans in Gulikerland lagen, of op de Lotharingschen, die meermaalen ongeregeldheden bedreeven hadden op de grenzen, en die men nu dagt dat afkwamen, om de Stad te plonderen (x).

Burgemeester Bicker doet den Raad vergaderen. Besluit aldaar genomen.

Burgemeester Bicker hadt, op de eerste verzekerde tyding van onraad, de Vroedschap doen vergaderen; haar voorhoudende „ dat een groot aantal gewapend Krygsvolk, te Ouderkerk en daar rondsom, „ kwam aantrekken, met oogmerk, gelyk „ men vermoeden mogt, om de Stad te naderen, en te overrompelen." Waarop besloten werdt „ zonder uitstel, den Krygsraad te vergaderen, om op alle voorvallen te voorzien; de burgery in de wapenen te doen komen, en den Heer *Coenraad Burg* te schikken naar den Haage, „ om den Afgevaardigden ter Vergaderinge „ van Holland kennis te geeven van den „ toestand der Stad (y)." Ondertusschen, waren reeds, omtrent half negen uuren, op bevel van Burgemeester Bicker, de poorten en boomen gesloten, en de valbruggen opgehaald. Omtrent negentig stukken geschuts werden, wat laater, naar de wallen gesleept (z), de burgery en Stads bezetting in de wape-

(x) Holl. Merc. *van* 1650. *bl.* 31. WICQUEFORT *Tom.* I. *Livr.* IV. *p.* 190.
(y) Resol. Vroedsch. *N.* 20. 30 *July* 1650. *bl.* 102.
(z) Aantek. *van* HERB. GOV. *van den* OEVER. *MS.*

penen gebragt. De gewapende burgery, wel voorzien van kruid, lood en lont, werdt door de Stad en aan alle poorten verdeeld. 1650.

Midlerwyl, was Graaf Willem, met een gedeelte der Ruiterye, laat op den voordemiddag, aan den Amstel, tot digt onder Amsterdam, genaderd, sommigen schryven, zelfs onder 't bereik van 't geschut der Stad (*a*): doch 't schynt, volgens anderen, dat hy zig, verder af, omtrent de Hofstede van *Dirk Wuitiers*, *Welna* genaamd, onthouden heeft (*b*). In de Registers der Vroedschap, wordt alleenlyk gemeld „ dat hy, met eeni„ ge troepen, omtrent de Stad lag." Hier verneemende, dat de valbruggen opgehaald, de poorten gesloten waren, en de Stad overeinde stondt, vondt hy niet geraaden, iet geweldigs te onderneemen; maar zondt, op, of kort na den middag, eenen brief van zyne Hoogheid naar de Stad, die, terstond, aan den Heere Bicker gebragt werdt, en woordelyk aldus luidde:

Graaf Willem nadert de Stad.

Zendt een' brief van den Prinse derwaards.

De Prince van Orangien.

Eerentfeste, voorsienige, zeer discrete, besondere goede Vrunden,

Lestmael in U Stad zynde voor den dienst van 't Landt, zoo heb zoo vreemt van U. L. bejegent geweest, dat om diergelycken niet meer onderworpen te wesen, heb ick Graef Willem van Nassau mit byhebbende troepen in U. L. stadt

(*a*) Wicquefort *Tom.* I. *Livr.* IV. *p.* 191.
(*b*) Aitzema Herst. Leeuw, *bl.* 69.

1650. *ſtadt willen ſchicken, met ordre om alles daer in ruſte en ſtilte te houden, op dat het geene ick U. L. noch voor te dragen hebben den dienſt van 't Landt raeckende, my niet door eenighe qualyck-geintentioneerde en come belet te worden. Daer toe ick dan van U. L. begeere de goede handt te willen houden. Ende ons hier op verlatende, bevelen wy U. L. in de protectie des Alderhoogſten, ende verblyven*

U. L. goede vriendt

[getekend]

G. P. D'ORANGE.

Hage den 29 July 1650.

Beſluit der Vroedſchap op deezen brief.

Burgemeeſter Bicker bragt deezen brief, die bleek geſchikt te zyn, om door Graave Willem zelv', na dat hy, met de troepen, in de Stad zou gekomen wezen, te worden overgeleverd, terſtond, in de Vroedſchap, alwaar beſlooten werdt „ de Heeren *Joan* „ *Huidekooper, Heer van Maarſeveen*, en *Si-* „ *mon van der Does* af te zenden aan Graa- „ ve Willem, met ſchriftelyken laſt, om „ zyner Doorlugtigheid voor te draagen, „ dat men, op het verneemen van den aan- „ togt van eenig Krygsvolk, terſtond, ge- „ zonden hadt aan de Heeren Staaten van „ Holland, van welken men ſpoedig ant- „ woord te gemoet zag; hem, wyders, ver- „ zoekende, dat hy de Stad verſchoonen, „ en niet nader komen wilde, of dat men, „ anderszins, genoodzaakt zyn zou, zig, „ met alle mogelyke middelen, te verde-

„ di-

„ digen naar behooren." Te gelyk, werden de Raaden *Simon van Hoorn*, *Bernard Schellinger* en *Pieter Kloek* gemagtigd, om der Stede wallen te bezigtigen, en agt te geeven op 't geschut en de Kanonniers. Ook werdt beslooten, zo 't de tyd gehengen kon, tot meerder verdediging der Stad, voor elke poort, eene halve maan op te werpen, de bruggen buiten de S. Antonis-, Reguliers- en Heilige-wegs-poorten af te breeken, en de balken en 't klein vaartuig, uit de Stads graften, naar binnen te doen brengen (*c*): welk besluit, voor een groot gedeelte, werdt uitgevoerd. Men sloeg staketsels in de wallen, waartoe eenige Gilden vrywilliglyk hunnen dienst aanbooden (*d*). Zelfs tekenen sommigen aan, dat eenige Doopsgezinde Gildebroeders zig tot den arbeid aan de vesten gebruiken lieten (*e*). De houten bruggen om de Stad werden afgebroken: de schuiten en kleine vaartuigen, die in de nieuwe vaart en elders lagen, naar binnen gehaald, of in den grond geboord: de Stad, van buiten, met eene borstweering gedekt. In den Amstel, voor de Stad, werden eenige vaartuigen en vlotschuiten gelegd, die met geschut beplant werden. Op de Roode-, nu de Doelebrug, lagen zes halve kartouwen. Voorts, schikte men, eerlang, agt Oorlogsschepen en drie Jagten naar den mond der

1650. De Stad stelt zig in staat van tegenweer.

(*c*) Resol. Vroedsch. N. 20. 30 *July* 1650. *post prandium.* *f.* 102.
(*d*) WICQUEFORT *Tom.* I. *Livr.* IV. *p.* 190.
(*e*) BOMSELAAR VI. *Boek*, *bl.* 367.

1650. der Zuiderzee, om de Stad, ook van den Y kant, te beschermen (f).

Zy doet eene bezending aan Graave Willem.

De Heeren van Maarseveen en van der Does, in een gewapend jagt, ter Stad uit vertrokken zynde, troffen Graaf Willem aan, voor de Hofstede Welna aan den Amstel, in eenen kring van Krygsoversten; en voltrokken, terstond, hunnen last. Maarseveen voerde het woord, vooraf betuigd hebbende „ hoe leed hun deedt, dat zy zyne Doorlugtigheid, in zulk eene ongelegenheid, „ moesten komen begroeten." Graaf Willem, naar 't scheen, verzet over 't gene hem voorgehouden werdt, zweeg 'er stil op;

Vrymoedige taal van den Heere van Maarseveen.

waarna Maarseveen hernam „ dat hy, tot „ hiertoe, niets gezeid hadt, dan 't gene „ overeenkwam met den last van Burgemeesteren en Raaden; doch dat hy, uit „ zig zelven, den Graave wel gantsch vriendelyk en gedienstelyk wilde raaden, ten „ spoedigsten af te trekken, naardien hy „ daar niet was zonder groot gevaar; te „ meer, alzo de Stad vol was van allerlei „ Landaart, en vreemd soort van luiden, „ die, tot daadelykheden voortslaande, ligtelyk iet onderneemen zouden, dat zyner „ Doorlugtigheid schadelyk, en hun niet „ aangenaam zyn zou, wordende aldaar zulk „ eene taal gevoerd, dat de Heeren Regeerders niet zouden konnen ledigstaan, maar „ gedwongen worden, de middelen en wapenen te gebruiken, die God en de natuur hun hadden gelieven te verleenen."

Graaf

(f) Specificatie der Ongelden MS, Zie ook Holl. Merc. van 1650. bl. 30.

Graaf Willem antwoordde alleenlyk „ dat „ hy niets gedaan hadt, dan op last van „ zyne Hoogheid, wien hy van 't voorge„ vallene verslag doen zou." De afgezonden Raaden keerden, hierop, na 't neemen van een minzaam afscheid, naar de Stad, en Graaf Willem begaf zig, kort hierna, naar Ouderkerk (*g*). 1650.

De Raad besluit tweeduizend Waardgelders aan te neemen.

Ten vyf uuren na den middag, kwam de Raad wederom byeen. De Heer van Zwieten, toen verslag gedaan hebbende van 't gene hy in 't werk gesteld hadt, tot verzekering der Stad, gaf in bedenking, of men niet eenige Waardgelders behoorde aan te neemen. En hierop werdt beslooten, den volgenden dag, tweeduizend man te werven, op eene soldye van tien en twaalf stuivers 's daags, en, ten dien einde, nog dien zelfden avond, de trom te roeren, wordende den Burgemeesteren aanbevolen, in 't maaken van Officieren over deeze manschap, te willen agt geeven op bedreeven persoonen, en die, voor deezen, meer in Stads dienst geweest waren. En vind ik, dat Kapiteinen over deeze manschap, die in vyf vendelen verdeeld was, geweest zyn *Joan Soeteman*, *Casper Roose*, *Pieter le Febre*, *Cornelis Hasselaer* en *Johannes Blaauwenhaan*. De naamen der agt Kapiteinen over de Oorlogsschepen, die 't Y beveiligden, waren *Hector Pieterszoon*, *Gerrit van Limmen*, *Maarten de Graaf*, *Claas Hillebrandszoon Prins*, *Pieter Tam*, *Hendrik Hendrikszoon*, *Hein Corneliszoon*

(*g*) Aitzema Herst. Leeuw, bl. 69.

1650. *zoon* en *Ritſerd Robertszoon*. De Kapiteins der drie Jagten waren *Jan Zael*, *Claas de Brey* en *Jan Meindertszoon* (*h*). Voorts, werdt goedgevonden, den Ontvanger *Uitenbogaard* te belaſten, geene betaalingen meer te doen, tot op nader bevel van Burgemeesteren (*i*).

De Afgevaardigden der Stad doen verſlag van 't gebeurde in den Haage.

Ten volgenden dage, zynde Zondag den eenendertigſten July, verſcheenen Burgemeeſter Corver en de Oud-Burgemeeſteren Geelvinck, Haſſelaer en de Graaf, die de Dagvaart in den Haage bygewoond, en den Heer *Frans Banning Kok*, *Heer van Purmerland*, nevens den Penſionaris Cornelis Boom, aldaar gelaaten hadden, in de Vroedſchap deezer Stede; daar zy 't gevangen neemen van zes Afgevaardigden bekend maakten, en te gelyk „ dat zyne Hoogheid, door den „ Raadpenſionaris Kats, ter Vergaderinge „ van Holland, hadt doen aandienen, *hoe* „ *hy zeſtig Compagnien voetvolk en een goed* „ *aantal van Ruiteren hadt doen trekken naar* „ *Amſterdam*, *die*, *zo hy vertrouwde*, *reeds in* „ *de Stad zouden zyn*: waarop de Afgevaar„ digden van Dordrecht, en toen alle de „ overigen uit de Vergadering gegaan wa„ ren." De Raad nam, hierop, eenige merkwaardige beſluiten, die wy hier opgeeven zullen, in die orde, als zy, in de *Stads Regiſters*, voorkomen. Men vondt geraaden, alle de Leden van Holland binnen Amſterdam

Merkwaardige beſluiten des Raads.

(*h*) *Uit de* Rekeningen der Equipage, *beruſtende ter Theſaurie.*

(*i*) Reſol. Vroedſch. *N.* 20. 30 *July* 1650. *'s avonds ten vyf uuren*, *f.* 203.

dam te beschryven: 't welk ik egter niet 1650.
vind geschied te zyn. Men besloot, den weg tusschen den Overtoom en Amstelveen door te delven, den Buitenvelder- en Outewaalder-Polder door te steeken, en de sluizen in de Stad te openen; waardoor de toegang herwaards, gedeeltelyk, belet werdt. De Raaden *Simon van der Does* en *Coenraad Burg* werden gemagtigd, tot het aanneemen der Waardgelderen. Ook werdt goedgevonden, duizend matroozen en eenige Konstapels aan te neemen, en *Jakob Zael*, tot Kommandeur over 't bootsvolk en de sloepen op 't Y, aangesteld. Men besloot, eenige stukken, de bezending van deezen jaare en van den jaare 1639 betreffende, en den brief van zyne Hoogheid, aan Burgemeesteren en Regeerders geschreeven, door den druk, gemeen te maaken. De Steden Haarlem en Muiden, die ook voor overrompeling vreesden, de Stad om eenig geschut verzogt hebbende, werdt geraaden gevonden, eerst een overslag te maaken van 't geschut en de wapenen, welken men hier in voorraad hadt. Eindelyk, werden Burgemeesteren volkomenlyk gemagtigd, om op alle schielyke voorvallen ten beste te voorzien; en de Raaden verzogt, zo eenigen van hun iet voorkomen of invallen mogt, daarvan aan Burgemeesteren opening te willen doen (*k*). De meesten van deeze Resolutien werden uitgevoerd. De werving der

Waardgelders en ma-

(*k*) Resol. Vroedsch. *N.* 20. 31 *July* 1650. *f.* 103 *verso enz.*

1650.

troozen aangenomen.

der Waardgelderen, die tien, en der matroozen, die twintig ſtuivers 's daags trokken, hadt zo groot een' toeloop, dat 'er, van de eerſten, in zeer korten tyd, al eenige Compagnien op de wallen waren. De Waag, het Prinſenhof en het Ooſtindiſch huis werden gebruikt, om volk aan te neemen (*l*).

Sluizen geopend. De Diemerdyk omtrent doorgedolven.

De S. Antonis-ſluis aan 't Y, en 't Boerenſluisje, even buiten de Heilige-wegs-poort, werden open gezet, waardoor het Land tusſchen den Ouderkerker- en Amſtelveenſchen weg, tot aan den Uithoorn toe, onderliep. De Noordweſtelyke wind, die wakker opſtak, hielp hiertoe veel. De S. Antonis-of Diemerdyk werdt, by Jaap Hannes, omtrent doorgegraaven, en van de uitgedolven' aarde eene ſchans opgeworpen, in welke, dertig Stads ſoldaten gelegd werden (*m*).

Zyne Hoogheid krygt tyding van het mislukken des toelegs op Amſterdam.

Midlerwyl, hadt zyne Hoogheid, des Saturdags 's avonds over de maaltyd zittende, reeds tyding gekreegen van het mislukken des aanſlags op Amſterdam, 't welk hem derwyze ontſtelde, dat hy van de tafel opſtondt, en zig in zyn vertrek opſloot; daar hy, ſtampvoetende van ſpyt, en den hoed tegen den grond werpende, niemant gehoor verleenen wilde. De Heer van Purmerland en de Penſionaris Boom verſtonden, omtrent elf uuren, het miſſen van den toeleg, uit den mond van eenen onbekenden (*n*), die, zo men vermoeden mag, ten dien tyde, in 's Prinſen dienſt was.

Den

(*l*) Holl. Merc. *van* 1650. *bl.* 30.
(*m*) Holl. Merc. *van* 1650. *bl.* 34.
(*n*) *Zie* Vaderl. Hiſt. XII. *Deel*, *bl.* 100.

Den eenendertigsten, des morgens, was 1650.
'er last van den Prinse te Ouderkerk gekomen, om het Krygsvolk, dat, ondertusschen, uit de Geldersche, Overysselsche en Stigtsche Steden, te voet en te paarde, herwaards trok, te verdeelen. De Heer van Zuilenstein sloeg zig te Muiden en op 't Muider Slot neder: een gedeelte zyner manschap vatte post aan de Diemerbrug. De Heer van Sommelsdyk werdt geschikt naar 't Huis ter Hart, halfwege Haarlem. Doch die van Amsterdam hadden den weg tusschen den Overtoom en Amstelveen, dien hy langs moest, by 't Huis te Vraag, doorgedolven, en aan de opening eenige manschap gelegd. Sommelsdyk, hiervan kennis bekomen hebbende, zondt vyfentwintig Ruiters en dertig Muskettiers vooruit, op welker aankomst, de Amsterdamsche manschap de zwakke post verliet. Toen deedt hy eene brug over de opening leggen, en vervolgde zynen weg naar 't Huis ter Hart, daar hy, des nademiddags, aankwam. Aan den Overtoom hadt hy eenig volk gelaaten, welk, tot aan 't Pesthuis toe, posten uitzettede (o).

't Krygsvolk voor de Stad wordt verdeeld.

Sommelsdyk was zo dra niet op 't Huis ter Hart aangekomen, of de Regeering van Haarlem zondt eenige Heeren aan hem af, die hem, met groote ontsteltenis, vraagden, of 't ook op hunne Stad gemunt ware? Waarop hy hun, zo hy, naderhand, verklaard heeft,

Bekommering te Haarlem.

(o) Holl. Merc. *van* 1650. *bl.* 33, 34. Aitzema Herst. Leeuw, *bl.* 463.

1650. heeft, op bevel van zyne Hoogheid, antwoordde „ dat het noch op de Stad, noch „ op de Burgery van Haarlem was aangezien: ook niet op de Burgery van Amsterdam." De Heer *Joan van de Kamer*, een der Haarlemsche Heeren, hadt hem toen gevraagd „ of de Zweedsche troepen, „ die, ten getale van zes of zevenduizend „ man, in 't Land van Gulik lagen, door „ den Prinse, ontbooden waren?" waarop hy geantwoord hadt „ dat 'er, zyns weetens, geene de minste gemeenschap was „ tusschen deeze troepen en zyne Hoogheid; doch dat dezelven alleenlyk in Gulikerland gekomen waren, om hunne „ agterstallige brandschattingen in te vorderen;" daarby voegende „ dat het goed „ zou zyn, zo 'er geene meerder gemeenschap ware tusschen de Stad Amsterdam „ en het Parlement van Engeland." En toen hierover eenig verder gesprek gevallen was, hadt de Heer van Sommelsdyk, volgens zyne verklaaring, eindelyk, gezeid, „ dat de Prins hem, zes dagen te vooren, „ een' Brief vertoond hadt, door een' Engelsch Overste, uit Londen geschreeven, „ inhoudende dat het Parlement beloofd „ hadt, tienduizend man over te zenden tot „ bystand van Amsterdam. Ook hadt de „ Prins verklaard, de Lyst gezien te hebben, waarin de naamen der Kolonellen „ en andere hooge Bevelhebberen over de „ gemelde manschap waren uitgedrukt (*p*)." Doch

De Regeering van Amsterdam wordt, ten onregte, verdagt gehouden van handeling met het Parlement van Engeland.

(*p*) Aitzema Herst. Leeuw, *bl.* 463.

Doch 't schryven van deezen Engelschen Overste was een louter verdigtsel. De Stad hadt geene andere gemeenschap met het Parlement van Engeland, dan dat zy, nevens de andere Leden van Holland, gelyk wy boven (q) zagen, besloten hadt tot het afzenden van den Commissaris Schaap, om de vrede met de tegenwoordige Regeering aldaar te onderhouden. Ondertusschen, strooiden eenige driftige voorstanders van 's Prinsen gezag, omtrent deezen tyd, zekere verdigte punten van een Verdrag tusschen de Stad Amsterdam en het Parlement van Engeland, waarby men zig, kwanswys, wederzyds verbondt, om den vereenigden Provincien, Holland uitgenomen, den oorlog aan te doen. Eenige luiden, zelfs Regenten, lieten zig, in 't eerst, hierdoor inneemen. Doch de plompheid van 't verdigtsel stak, eerlang, elk in de oogen, en 't schendschrift werdt, by de verstandigen, met verontwaardiging, verworpen (r). 1650.

Zyne Hoogheid, een weinig bekomen van den spyt, die hem, op de eerste tyding van 't mislukken des aanslags op Amsterdam, den geest vervuld hadt, besloot, des Zondags, den eenendertigsten, zig, in persoon, te begeeven naar 't Leger voor de Stad, welke hy dagt te dreigen met een langduurig beleg, en dus, ware 't mogelyk, tot onderwerping te brengen. De twee hooge Geregtshoven ontrieden hem de reize; doch hy

Zyne Hoogheid begeeft zig naar 't Leger te Amstelveen.

(q) Bladz. 73.
(r) Holl. Merc. van 1650. bl. 33.

1650. hy beriep zig op den last der algemeene Staaten, aan welken hy de Geregtshoven wees, zo zy verstonden, dat men eenen anderen voet te volgen hadt. Voor zyn vertrek, vaardigde hy eenen brief af aan de Staaten der zes Provincien, waarin hy verklaarde, het vatten der zes Afgevaardigden en het zenden van eenig Krygsvolk naar Amsterdam gedaan te hebben, op last der algemeene Staaten, begreepen in derzelver Resolutie van den vyfden Juny laatstleeden (s). Na de ogtendpreeke, vertrok de Prins, te paarde, uit den Haage, gevolgd van een groot getal van Edelluiden en Krygsoversten. Hy nam zynen weg, door 't Bosch, Leiden en de Veenen, naar Amstelveen, daar hy, des avonds, aankwam, en Graaf Willem vondt (t).

Men vertoont hem de gelegenheid der Stad. De gelegenheid van Amsterdam en de middelen, die de Stad, ter haarer verdediging, in 't werk gesteld hadt, en verder zou konnen in 't werk stellen, werden hem hier, stukswyze, aangeweezen. De Amstellandsche weiden lagen onder, tot aan den Uithoorn toe, alleen door het openzetten der S. Antonis- en Boeren-sluizen, en het doorsteeken van de Buitenvelder-Polder. De Diemerdyk was, op een half uur graavens na, doorgedolven. En 't stondt aan die van Amsterdam, door het geheel voltrekken der doorgraavinge, de baare zee ten

(s) *Zie* hier voor, *bl.* 79.
(t) Aitzema Herst. Leeuw, *bl.* 70, 72. Vaderl. Hist. XII. *Deel*, *bl.* 101, 102.

ten lande in te storten, en al 's Prinsen Krygsvolk te vernielen. Ook liep 'er een gerugt, dat, op dit laatste, in de Vroedschap was geraadpleegd, en dat het slegts aan twee stemmen gehaperd hadt, dat 'er niet toe besloten was (*u*). Doch hiervan vind ik, in de *Registers der Vroedschap*, niets het allerminste aangetekend. *Lodewyk van Nassau, Heer van Beverweerd*, die geene kennis gehad hadt van de onderneeming op Amsterdam, stelde den Prinse 't gevaar, waarin hy zig bevondt, op 't leevendigst, voor oogen. En vindt men gemeld, dat hem toen zulk een angst aanging, dat hy, terstond, besloot, in minzaame onderhandeling te treeden met de Stad, en te gelyk den Heer van Beverweerd te zenden naar den Haage, met last, om ter algemeene Staatsvergaderinge te wege te brengen, dat men besloote, hem, door eene plegtige bezending, te verzoeken om naar den Haage te keeren, op dat zyne eer bewaard bleeve, in geval de onderhandeling met Amsterdam den begeerden uitslag niet hebben mogt. Beverweerd vertrok, des Maandags, by tyds, van Amstelveen; gaf van 's Prinsen last opening aan den *Heere van Mathenesse*, die aannam dien ter uitvoeringe te doen brengen; en spoedde zig zo wel, dat hy, nog dien zelfden avond, in 't Leger te rug kwam (*v*).

1650.

Zyne bekommering.

De onderhandeling met de Stad werdt,

Hy treedt van in onder-

(*u*) Aitzema Herst. Leeuw, *bl.* 72.
(*v*) Wicquefort *Tom.* I. *Livr.* IV. *p.* 192.

1650. van 's Prinsen zyde, begonnen. Op Maandag den eersten Augustus, vaardigde zyne Hoogheid eenen brief af aan de Regeeringe, waarby hy begeerde „ met zyne byhebbende troepen, in de Stad ingelaaten, „ en ter gehoor in den Raad ontvangen te „ worden, om aldaar eenige zaaken, den „ dienst van den Lande betreffende, voor „ te stellen." 't Was niet moeilyk te voorzien, dat deeze eisch niet zou ingewilligd worden. Ook bleek klaar genoeg, dat de Prins, met dit schryven, voornaamlyk, beoogde, der Regeeringe gelegenheid te geeven, om met hem in onderhandeling te treeden. De Raad besloot dan, de Heeren *Cornelis de Graaf*, *Simon van der Does*, *Nicolaas Tulp* en *Pieter Kloek* af te zenden aan zyne Hoogheid „ om het gedrag, welk de Raad, „ tot hiertoe, gehouden hadt, te verdedigen, en den Prinse te antwoorden, dat „ hy, komende met zyne gewoonlyke * Huisbedienden, in den Raad zou konnen voorstellen, 't gene hy voor te stellen hadt, „ met verzekering, dat zyne Vorstelyke „ Persoon, met alle agtinge en eerbewys, „ ontvangen en gehandeld zou worden." Voorts, werden gemelde Heeren gemagtigd, om 't gene 'er aanleidelyks tot verdrag voorvallen mogt in orde te brengen, en daarvan aan den Raad verslag te doen (*w*).

Handeling met de Stad.

* *Domestiquen.*

Wederzydsche eischen.

De Gemagtigden vertrokken, terstond, naar Amstelveen, en volvoerden hunnen last.

(*w*) Resol. Vroedsch. N. 20. 1 *Aug.* 1650. *f.* 105 *verso.*

last. De Prins begeerde bezetting te leggen in de Stad. Zy verzogten, dat hy terstond wilde aftrekken, en de Stad ongemoeid laaten (*x*). Doch men kwam elkanderen haast nader. De Prins toonde zig genegen tot verdrag, mids, van der Stede wege, niet zo sterk gestaan wierdt, op de uitvoering van het besluit der Vergaderinge van Holland, omtrent de afdanking van 't Krygsvolk genomen. Ook sloeg hy Burgemeester de Graaf in 't byzonder voor, dat de dienst en rust van de Stad wel vereischen zouden, dat een Heer of twee van de Regeeringe ontslaagen werden. De Gemagtigden deeden, nog dien zelfden avond, verslag van 't voorgevallene aan den Raad, die besloot „ omtrent de afdanking van 't Krygsvolk, te bewilligen „ in den jongsten voorslag des Raads van „ Staate, zo als dezelve lag; doch aan de „ andere zyde, op alle mogelyke wyzen weg „ te neemen het agterdenken, welk zyne „ Hoogheid, tegen eenige Heeren uit de „ Regeeringe deezer Stad, hadt opgevat, „ en ook te wege te brengen, dat de Leden, die, staande de Vergaderinge, door „ den Prinse, in hegtenis genomen waren, „ wederom op vrye voeten gesteld wer„ den (*y*)." En de Gemagtigden keerden, op Dingsdag den tweeden Augustus, wederom naar Amstelveen, om, volgens dit besluit, de handeling met den Prinse voort te zet-

1650.

(*x*) Aitzema Herst. Leeuw, *bl.* 72.
(*y*) Resol. Vroedsch. *N.* 20. 1 *Aug.* 1650. *'s avonds ten acht uren ;* 105 *verso*, 106.

1650. zetten. 's Daags te vooren, was, door het Geregt, bevolen, dat niemant zig op de Stads wallen zou hebben te vervoegen, dan het Krygsvolk, welk aldaar bescheiden was (z).

Staat van 't Leger voor de Stad.

Midlerwyl, hadt de Prins den Heer van Sommelsdyk, die zig 's Maandags naar Amstelveen begeven hadt, belast, het volk, welk onder zyn bevel stondt, in geheele Compagnien te veranderen: 't welk, den volgenden dag, in 't werk gesteld werdt. De *Heer van Steeland*, Drossaard van Buuren, en Schoonbroeder des Heeren van Sommelsdyk, werdt met eenige vendels gelegd te Spaarnedam, van waar hy egter, op bevel van Graave Willem, tusschen den tweeden en derden, wederom optrok naar Ouderkerk (*a*). Sommelsdyk hadt, ondertusschen, van de planken van een afgebroken boerenhuis twee schansjes doen opwerpen, op den Haarlemmer-weg, by de paal van halfwege; en op den dyk, op dezelfde hoogte, die van binnen met aarde gevuld werden. 't Krygsvolk, welk hier lag, klaagde zeer, dat het tegen hunne vrienden en Betaalsheeren gebruikt werdt, en nog gebrek aan mondbehoeften hadt, die men, voor 't grootste gedeelte, van Haarlem haalen moest; alzo de landluiden hier omtrent weinig in getal, en slegt voorzien waren. Doch van over 't Y werden eenige eetwaaren, met schuitjes, aan den dyk gevoerd. Die

(z) Keurb. M. *f.* 82 *verso*.
(*a*) AITZEMA Herst. Leeuw, *bl.* 464.

Die van Delft en Leiden bragten ſchoppen, ſpaden en ander oorlogsgereedſchap naar 't Leger. De Prins nam in overleg, om den Overtoom door te graaven, en zig, daardoor, van 't overtollig water te ontlaſten: en waren, tot dit werk, reeds een groot getal van boeren opontbooden; doch de arbeid werdt geſtaakt, doordien zyne Hoogheid zig beduiden liet, dat hy 'er weinig dienſt van hebben kon. Men meent, dat de Overtoom, zo hy by deeze gelegenheid weg geraakt ware, niet ligt wederom hermaakt geworden zou zyn (*b*). 1650.

Die van Amſterdam voeren, midlerwyl, voort, met het in 't werk ſtellen van 't gene tot verdediging der Stad dienen kon. De Diemerbrug, de brug op den Singel, tusſchen de Reguliers- en Heilige wegs-poorten, en de brug by 't zwarte huis, op den Buiten-Amſtel, werden afgebroken. De vaartuigen, vlotten, balken en 't hout van de zaagmolens werdt binnen de Stad gebragt, op dat 'er zig niemant van bedienen zou. Ook werden nog vier ſloepen, ieder van twee metaalen baſſen voorzien, gelegd op de Wetering. Op 't Lymzieders pad, was eene Compagnie Metſelaars opgeregt, die tegen eenige Ruiters, op den Overtoomſchen weg leggende, werden uitgezonden. Beide de partyen vraagden elkanderen, *of zy laſt om te ſchieten hadden?* waarop niet geantwoord werdt. Doch de Ruiters keerden, eerlang, te rug naar den Overtoom. En toen werden,

De belegerden vaaren voort met zig te verzekeren.

Voorvallen van klein belang tusſchen de twee partyen.

(*b*) AITZEMA Herſt. Leeuw, *bl.* 75, 79. DAPPER, *bl.* 298.

1650. den, naar 't schynt, honderd man Stads soldaaten, onder den Vendrig *Braakman* in het Pesthuis gelegd (*c*). Tien of twaalf Stads soldaaten, met Kapitein *Soeteman*, een' Engelschman, aan 't hoofd, gezonden naar de drie Baarsjes over de Wetering, om den weg aldaar door te steeken, en de Slooter-Polder onder water te zetten, werden, door de Ruiters, die aan den Overtoom lagen, en op hen afkwamen, ligtelyk verjaagd. De Kapitein zette het eerst op een loopen, voorgeevende last tot vegten te willen gaan haalen van Burgemeesteren. Anderen smeeten 't geweer weg, of sprongen in 't water, en bergden zig met zwemmen. Een jongen uit den hoop gaf vuur op de Ruiters, en maakte zig gereed, om op nieuws te laaden, toen hy aangegreepen, afgerost, en in de Wetering gestooten werdt: waarna men hem gelegenheid liet, om naar de overzyde te zwemmen. Een Paadje van Graave Willem, die zig in eene graauwe py vermomd hadt; een Vendrig, *Rispe* genaamd, en eenige Edelluiden en Ruiters, door de Amsterdammers, hier en daar, opgeligt, werden gevangkelyk naar de Stad gebragt, en niet geslaakt, dan na dat het verdrag met den Prinse getroffen was. Op Dingsdag, den tweeden, werden, rondsom de Stad, aarden borstweeringen opgeworpen. De brug der Raamsloote werdt toegeheid, om de vaart uit de Wetering naar de Stads graft te beletten. De Polder van 't Pesthuis werdt,

in

(*c*) DAPPER, *bl.* 297.

in de Vest, tegen over de Zeemleêrmolen, doorgesteken. De Raampoorts-brug en de schuttingen der Raamen werden afgebroken. Op den Amstel by den Omval, lagen drie Uitleggers, zeven Sloepen, en twee Vlotschuiten, voorzien van geschut. 't Wassen van 't water verwekte geene kleine bekommering in de belegeraars, die den Landluiden dikwils vraagden, *hoe hoog het wel zou konnen ryzen*? De Prins van Oranje deedt, des namiddags, een' keer te paarde naar 't Huis ter Hart; doch kwam, na een kort verblyf aldaar, te Amstelveen te rug (*d*). 1650.

De Prins maakt een Ontwerp der punten van een verdrag.

De Gemagtigden der Stad, in de Legerplaatse wedergekeerd, vonden den Prins ongeneigd, om in den naderen voorslag des Raads volkomenlyk te bewilligen. Doch zyne Hoogheid gaf hun een Geschrift van zyne eigen hand mede, welk woordelyk van deezen inhoud was:

Memorie.

Dat die van Amsterdam resolutie nemen om haer te conformeren met d' andere zes Provincien, aengaende den Staet van Oorlogh, ende dat dienvolgens den zelven Staet van Oorlogh werde gearresteert, ende dat zoo langhe den oorlogh tusschen Vrancryck en Spaignen zal duyren. Oock de troupes wel te betalen, en tot de achterstallen ordre te geven.

Dat de twee Bickers uyt de Magistraet zullen gestelt worden, en aen syne Hoogheyt eene Ac-

(*d*) Holl. Merc. *van* 1650. *bl.* 35, 36, 37.

1650. *Acte gegeven werden, datse der niet wederom zullen ingenomen worden.*

Dat, aengaende de andere Heeren, die gevangen zyn, voor advis van Amsterdam zal ingebracht worden, dat men behoort resolutie in Hollandt te nemen, dat die Heeren niet meer in Regeeringe zullen worden geleden

Dat die trouppes, die by Hollandt zyn voor desen affgedanckt geworden, zullen haer achterstal betaelt crygen, en daerin gecontinueert worden, tot datse by den Raedt van Staten zullen wesen affgedanckt.

Een acte van Confirmatie van de Staten van Hollandt.

Dat, naer dat alles geaccordeert ende bevredight zal zyn, syne Hoogheyt in de Stadt zal comen alleen met syne Compagnie gardes, ende omtrent een hondert officieren.

Dat syne Hoogheyt terstond het Leger zal doen deslogeren

Dat het geschut van de wallen, ende het aengenomen volck terstondt affgedanckt zal moeten worden.

De Raad bewilligt 'er in, op drie punten na.

De Raad, nog dien zelfden avond, op 's Prinsen Geschrift geraadpleegd hebbende, besloot in alles te bewilligen, drie punten uitgenomen: 1. het verlaaten der Heeren Burgemeesteren Bicker, 2. het goedkeuren van 't vastzetten der zes Leden, en 3. het ontvangen van zyne Hoogheid, met zyne Compagnie guardes en omtrent honderd Officiers. Doch zo deeze punten niet konden weggenomen, of verzagt worden, moesten de Gemagtigden nog eens verslag komen doen (*e*). De

(*e*) Resol. Vroedsch. N. 20. 2 *Aug.* 1650. *f.* 106 *verso*, 107.

De Gemagtigden, voorzien van behoorlyke volmagt van Burgemeesteren en Raaden (f), begaven zig, hierop, des anderendaags, zynde Woensdag den derden Augustus, wederom naar Amstelveen, en bragten te wege, dat hun twee punten van de drie werden toegestaan. Doch de Prins vorderde volstrektelyk, dat de Heeren Bicker zig ontsloegen van de Regeeringe. Men ontwierp dan een verdrag van de punten, in welken men eens was, en begreep de voorwaarde, die de Heeren Bicker betrof, in een afzonderlyk punt. Alles werdt opengelegd voor den Raad, die, terstond, besloot, het Verdrag, zo als het lag, te bekragtigen; doch niet goedvinden kon, het afzonderlyk punt aan te neemen, voor dat de Heeren Bicker vrywillige verklaaring gedaan hadden „ dat zy, tot behoudenis van de „ ruste der Stad en der Gemeente, zig van „ alle verdere Regeeringe en Stads ampten „ wilden onttrekken." De Gemagtigden kreegen toen last, om alle bedenkelyke redenen te gebruiken, om zyne Hoogheid van het afzonderlyk punt te doen afzien; doch zo zulks niet mogt konnen geschieden, ook daarin te bewilligen. Voorts, werden de Heeren Burgemeesteren Bicker *zeer affectueuselyck* bedankt, *voor hare gunstige verclaringe ten ruste van 't gemeene beste gedaen*, met belofte van *dese gunste aen hare E. E. personen, familie ende nacomelinghen*, *by*

1650. De Heeren Bicker besluiten af te staan van de Regeeringe.

(f) *Zie* dezelve *in de* Holl. Merc. *van* 1650. *bl.* 87.

1650. *by alle gelegentheden, van wegen 't gemeen, te erkennen (g).*

Het Verdrag wordt geslooten. Inhoud van het zelve.

Het Verdrag en het afgezonderd punt werden, nog dien zelfden dag, door zyne Hoogheid ter eener, en de Gemagtigden ter anderer zyde, te Amstelveen, getekend, en door Burgemeesteren en Raaden bekragtigd. Het Verdrag behelsde „ 1. Dat Amsterdam, „ zo wel als de zes Provincien, bewilligen „ zou in den Staat van Oorloge, dien zyne „ Hoogheid verzogt werdt te doen brengen „ op den voet van den voorslag, laatstelyk, „ by den Raad van Staate, gedaan; doch, „ midlerwyl, en zo lang de oorlog tusschen „ Frankryk en Spanje duuren zou, schoon „ niet langer dan drie of vier jaaren, zou de „ tegenwoordige Staat van Oorloge plaats „ hebben. 2. Dat de Stad besluiten zou, „ om de agterstallen van 't Krygsvolk, welk „ door Holland afgeweezen was, te vol„ doen; en om orde te helpen stellen, tot „ goede betaalinge der overige troepen. 3. „ Dat zyne Hoogheid, in de Stad gelieven„ de te komen, gelyk de Stadhouders, zy„ ne Voorzaaten, met alle eere en gedien„ stigheid, ontvangen zou worden: zullen„ de hem ook, in de gemelde hoedanig„ heid, in de Vroedschap, indien hy 't be„ geeren mogt, gehoor worden verleend. „ 4. Dat de Heeren van Amsterdam ter „ Vergaderinge van Holland hun best zou„ den doen, om alle onlusten en voorge„ vallene zaaken te doen vergeten, en de „ ou-

(g) Resol. Vroedsch. N. 20. 3 Aug. 1650. f. 107.

„ oude vertrouwelykheid en vriendschap te „ doen herstellen, houdende daarover ge- „ meenschap van raade met zyne Hoogheid. 1650.
„ 5. Terstond na 't voltrekken en tekenen „ van dit Verdrag, zou de Prins het aan- „ gevoerde Krygsvolk wederom doen kee- „ ren naar zyne voorige bezettingen, en „ de Stad zou de aangenomen manschap „ afdanken, en alles herstellen op den voo- „ rigen voet." Het afzonderlyk punt hieldt in „ dat zyne Hoogheid, buiten benadee- „ ling van de eer en goeden naam van de „ Heeren *Andries* en *Cornelis Bicker*, de een „ oud-, en de ander regeerend Burgemees- „ ter der Stad Amsterdam, en buiten be- „ zwaar en krenkinge van derzelver per- „ soonen en goederen, naar deezes tyds ge- „ legenheid, dienstig oordeelde, dat zy „ zig ontrokken van alle verdere Regeering „ der Stad, zonder daartoe wederom be- „ roepen te worden. Nogtans, was zyne „ Hoogheid bereid, hen in persoon te hoo- „ ren, en zo hy dan nog by zyn gevoelen „ bleeve, zouden zy zig vrywilliglyk ont- „ slaan van de Regeeringe, op den voorge- „ melden voet, mids zy zig, van nu af, van „ de oefeninge hunner Stads ampten ont- „ hielden (*b*)."

De bezending der algemeene Staaten aan den

's Daags voor het treffen van dit Verdrag, hadden de algemeene Staaten, op verzoek van die van Holland, en in gevolge van den heimelyken last van zyne Hoogheid, van wel- ken

(*b*) Resol. Vroedsch. *N.* 20. 3 *Aug.* 1650. *f.* 108. Aitzema Herst. Leeuw, *bl.* 75. Holl. Merc. *van* 1650. *bl.* 38.

1650. ken de Heer van Beverweerd opening gedaan hadt aan den Heere van Mathenesse (*i*). besllooten, eene aanzienlyke bezending, waartoe de Heeren *van Aartsbergen*, *Paats*, *Renswoude*, *Osinga* en *Mulert* benoemd werden, te doen aan den Prinse, om zyne Hoogheid te verzoeken „ dat hy naar den „ Haage te rug kwame, de vyandelykheden „ deede ophouden, en den Koophandel van „ Amsterdam zynen vryen loop liete (*k*)." Doch de bezending, den volgenden dag, op reize gegaan zynde, vernam, onder weg, dat zyne Hoogheid zig met de Stad verdraagen hadt, en keerde, hierop, zo wel als eenige afgezondenen uit de Gecommitteerde Raaden, naar den Haage te rug (*l*). Zyne Hoogheid vertrok, des nagts of vroeg in den volgenden morgen, van Amstelveen, en was, des middags, reeds in den Haage.

Prinse keert naar den Haage.

Het Krygsvolk trok al eerder af, uitgenomen dat gedeelte, welk maar even aangekomen was, en tyd tot rusten noodig hadt: doch daar verliepen nog eenige dagen, eer de Stad goedvondt, de aangenomen waardgelders en matroozen af te danken: 't zy dat men den Prins nog te misnoegd hieldt, om op zyne goede geneigdheid jegens de Stad vasten staat te konnen maaken; 't zy dat hiervoor eenige andere redenen geweest zyn, die my niet zyn voorgekomen. De Stad bewilligde, eerlang, in den Staat van Oorlog,

Het Krygsvolk trekt af.

(*i*) *Zie* hier voor, *bl.* 127.
(*k*) Resol. Gener. *Mart.* 2 *Aug.* 1650. *by* WICQUEFORT *Preuves Tom.* I. *p* 698.
(*l*) Vaderl. Hist. XII. *Deel*, *bl.* 107.

log, volgens het eerste punt van 't Verdrag (*m*): waarna, by de Provincien, tot eenen eenpaarigen voet van afdankinge besslooten werdt (*n*). De zwaare onkosten, die de Stad, by deezen schielyken overval, hadt moeten maaken, werden spoediglyk afbetaald. Onder anderen, vind ik, dat aan *Evert Lambertszoon*, die de eerste tyding van de aankomst van 't krygsvolk in de Stad gebragt hadt, en dus waarschynlyk de Hamburger postlooper geweest is, vier honderd guldens vereerd zyn (*o*). 1650.

Zodanig een uitslag hadt 's Prinsen onderneeming op Amsterdam, die, kort hierna, met zulk een' zwarte koole getekend werdt, in de Registers van 's Lands Staaten. Men verspreidde, ten deezen tyde, dat zyne Hoogheid voorhadt, zig meester te maaken van de Wisselbank, om, met den schat, die 'er in bewaard werdt, zynen Schoonbroeder, Koning Karel den II., op den troon van Groot-Britanje, te herstellen (*p*). Doch dit verdigtsel hadt zo weinig schyns, als het Verdrag tusschen de Stad Amsterdam en het Parlement van Engeland, welk, by eene afkondiging van den zestienden Augustus, strengelyk verbooden werdt (*q*). Men wil, dat zyne Hoogheid, toen 't hem nu mislukt was, Amsterdam in te neemen by verrassing, te ligter besloot tot verdrag met

Aanmerkingen over het oogmerk van 't Verdrag.

(*m*) Resol. Vroedsch. N. 20. 15 *Aug.* 1650. *f.* 110 *verso.*
(*n*) Vaderl. Hist. XII. *Deel*, *bl.* 111.
(*o*) Specificatie der Ongelden, *berustende ter Thesaurie*, Kas XIII. Laade 13.
(*p*) Aitzema Herst. Leeuw, *bl.* 92.
(*q*) Keurb. M. *f.* 83.

1650. met de Stad, om dat hy inderdaad voor 't waſſend water vreesde, en om dat hy de handeling den Gemagtigden der algemeene Staaten, die hy te gemoet zag, niet toevertrouwde (*r*). Doch men verwonderde zig, met reden, dat hy juiſt begeerde, dat de twee Heeren Bicker en geene anderen zig ontſloegen van de Regeeringe; daar de meerderheid der Vroedſchap, voorheen, geſtemd hadt tot alle de Reſolutien, die gelegenheid gegeven hadden tot 's Prinſen misnoegen. De Bickers hadden, 't is waar, veel aanziens in de Stad, en mogelyk was dit de reden, waarom zyne Hoogheid, die toch toonen moeſt, dat hy op eenigen te onvrede was, hen alleen en voor anderen uitkipte. Sommigen verhaalen ook „ dat de konſtenaaryen „ van eenigen, die zig, ſedert, wiſten te „ dringen in de poſten der ontſlaagen' Heeren, hebben medegewerkt met 's Prinſen „ ongenoegen (*s*)." Doch hiervan is my geen duidelyk blyk voorgekomen. Klaarlyk bleek, ondertuſſchen, voor alle onpartydigen, de ongegrondheid en wetteloosheid der handelwyze van zyne Hoogheid omtrent de Stad Amſterdam en omtrent de Heeren Bicker in 't byzonder. Hy hadt aan de Vergaderingen van Holland en van de algemeene Staaten beloofd, dat hy de redenen van zyn gedrag omtrent Amſterdam nader openleggen zou. Ook leverde hy, weinige dagen na zyne terugkomſt in den Haage (*t*), een Geſchrift over-

De Prins levert de Redenen van zyn gedrag omtrent Amſterdam over in geſchrifte.

(*r*) WICQUEFORT *Tom.* I. *Livr.* IV. *p.* 193.
(*s*) WICQUEFORT *Tom.* I. *Livr.* IV. *p.* 194.
(*t*) AITZEMA Herſt. Leeuw, *bl.* 79, 81.

over, genaamd *Redenen en Motiven*, *die syne Hoogheydt hebben bewogen by der hant te nemen*, *soo ten regarde van de gearresteerde Heeren*, *als van 't geen aengevangen is aan*, *by ende ontrent der Stede Amsterdam* (*u*). Doch in dit Geschrift, vondt men niets ten laste van Amsterdam, dan dat het, nevens de andere Steden van Holland, op verminde-ring van Krygsvolk gedrongen; tot afzonderlyke afdanking, gelyk het genoemd werdt, besllooten, en den Prinse, als Stadhouder, gehoor geweigerd hadt. En dit werdt toegeschreeven aan de * *onbeschaamde steegheid* en *enkelen moedwil en verwaandheid* van eenige *belhamels*, die hunne *Vroedschappen misleid*, *en kwalyk onderregt* hadden; en tegen welker *ongeboorde*, *schadelyke* en *verderfelyke oogmerken*, strekkende tot verandering in de Regeeringe en in den waaren Hervormden Godsdienst, de Prins dikwils gewaarschuwd was: met byvoeging, dat hy, om deezer *boos voornemen* tegen te gaan, en *zulke werktuigen* te weeren uit de Regeeringe, de Stad Amsterdam, met eenig *volk van oorloge*, te gemoet getrokken was. En deeze scherpe en algemeene beschuldigingen waren alles, wat dit Geschrift, ten laste van Amsterdam, of van eenige Amsterdamsche Regenten, inhieldt. Zyne Hoogheid, of liever de Griffier Musch, die dit Geschrift opgesteld hadt, begreep ligtelyk, dat zulke algemeene beschuldigingen, zonder byzondere aanwyzing van

1650.

* insolente.

(*u*) *Zie* het *by* Aitzema Herst. Leeuw, *bl.* 447. *en* Wicquefort *Tom.* I. *Preuv. p.* 722.

1650. van woorden of daaden, en zonder eenig bewys, niet genoeg waren, om iemant der Amsterdamsche Regenten in 't ongelyk te doen stellen. Hy besloot hierom het Geschrift, met eene verklaaring, dat hy de byzondere punten van bezwaarnis tegen eenigen, ten zynen tyde, openleggen zou. Doch deeze belofte is nimmer voltrokken. Ook moesten alle deeze beschuldigingen in rook verdwynen, na dat de Prins, eerst, ten opzigte van de Heeren Bicker, en daar na ten opzigte der gevangen Heeren, die allen, eerlang, op vrye voeten gesteld werden, mids zy zig onthielden van de Regeeringe, verklaard hadt, dat zy „ in hunne eer en „ goeden naam ongekrenkt zouden blyven:" en blykt hieruit tevens, hoe onbestaanbaar 's Prinsen handelwyze, op den eenen, met zyne handelwyze op den anderen tyd, geweest zy.

Onderzoek deezer redenen. Zyne Hoogheid beriep zig, om zyn gedrag te regtvaardigen, ten deele op zyne Commissie, ten deele op den last der algemeene Staaten, die hy, gelyk men 't, sedert, altoos begreepen heeft, en nog tegenwoordig begrypt, gantsch ten onregte, *de hoogste Regeering* noemt. Doch wy hebben, uit den inhoud dier Commissie, hier voor (v), by eene andere gelegenheid aangehaald, reeds konnen zien, dat dezelve hem geenszins wettigt tot geweldige, noch ontydige verandering der Regeeringe. Dat de algemeene Staaten noch regt noch oogmerk hadden, om zyne Hoogheid tot geweldige onder-

(v) *Bladz.* 102.

derneemingen in Holland te magtigen, is ook reeds, hier voor (w) uit hunne Resolutien zelven, beweezen. En 't laatste bleek nog duidelyker, na dat 's Prinsen toeleg openbaar geworden was. De Vergadering der algemeene Staaten besloot toen, gelyk wy boven (x) zagen, den Prins, door eene plegtige bezending, te verzoeken, dat hy de vyandelykheden voor Amsterdam deede ophouden, en naar den Haage keerde. Hoe kon zy dan voorgehad hebben, den Prins tot zulk eene geweldige onderneeming te magtigen? De meeste Provincien antwoordden ook zo flaauwelyk op 's Prinsen brief, waarby hy haar kennis van zyne onderneemingen gegeven hadt, dat men, uit haar antwoord, klaarlyk kon afneemen, dat het werk haar tegen de borst was (y). Maar zo de Prins, noch by zyne Commissie, noch door de algemeene Staaten, gemagtigd was tot het gene hy ondernam; wat regt, wat schyn van regt kon hy, of konden zyne raadsluiden, die, zekerlyk, meer dan de jonge Vorst te beschuldigen waren, hiertoe dan voorwenden? 1650.

Redenen, die de Stad hadt, tot het aangaan van het Verdrag.

De Stad werdt, omtrent deezen tyd, ook door eenigen beschuldigd, wegens het aangaan van het Verdrag met zyne Hoogheid. Zy moest, meende men, of niet, of veel eerder, toegegeven hebben, en de zaak niet tot zulk een uiterste hebben laaten komen,

zo

(w) *Bladz.* 103.
(x) *Bladz.* 138.
(y) *Zie* Herst. Leeuw. *bl.* 86, 87, 88, 89, 90. Vaderl. Hist. XII. *Deel*, *bl.* 112.

1650. zo zy de magt niet hadt, om haare ſtreng vaſt te houden (z). Doch was het te verwonderen, dat Amſterdam niet gewapend was, tegen zulk een zeer ongewoon middel, als was eene belegering met de wapenen van den Staat? Wy hebben, daarenboven, hier voor (*a*), reeds gezien, dat de Stad, op den negenentwintigſten July, 's daags voor dat Graaf Willem met het Krygsvolk van den Staat herwaards kwam, begon te neigen tot de omhelzinge van eenen voorgeſlaagen middelweg. 't Was dan niet vreemd, 't kwam zelfs overeen met de beſte regels der Staatkunde, dat zy, zo geweldiglyk aangetaſt, goedvondt den tyd te vieren, en zig, in 't ſtuk der afdankinge, te voegen naar den zin van zyne Hoogheid, en van de meeſte Provincien. Zo de Belegering veel langer geduurd hadt, zou de Koophandel der Stad eenen onvermydelyken krak gekreegen hebben; en zo men ware voortgegaan met het doorſteken der dyken en het openzetten der ſluizen, zou men een groot gedeelte van Holland en van het Stigt van Utrecht een onbeſchryflyk nadeel hebben toegebragt, behalve dat het waſſen der inwendige verdeeldheid den pas verzoenden vyand, mogelyk, gelegenheid gegeven zou hebben, om den Staat, op nieuws, aan te taſten. Wyſſelyk, beſloot de Raad dan tot een ſpoedig verdrag, waarby, aan de eene zyde wel iet toegegeven; maar, aan de andere, ook ſterk geſtaan werdt op het ge-

(z) AITZEMA Herſt. Leeuw, *bl.* 78.
(*a*) *Bladz.* 98.

gene tot handhaaving van der Stede Privilegien en loffelyke herkomen ſtrekken kon. Men ſtondt zyner Hoogheid gehoor toe in de Vroedſchap; doch alleen als Stadhouder, en zonder eenigszins af te ſtaan van het regt, welk Burgemeeſteren hadden, om den Raad niet te vergaderen, dan na dat hun opening gedaan was van 't gene 'er zou worden voorgeſteld. Van de verpligting om bezendingen der algemeene Staaten te ontvangen, in de Stad, werdt geen woord gerept. Ook was men 'er wel verre van af, om goed te keuren, 't gene zyne Hoogheid, omtrent de zes Heeren, die, ſtaande de Vergaderinge, gevat waren, verrigt hadt. De Heeren Bicker ſtonden, 't is waar, uit zugt tot de gemeene ruſte, en om den Prinſe te voldoen af van de Regeeringe; doch niet dan na dat zy uitdrukkelyk bedongen hadden, dat zy in hunne eer en goeden naam ongekrenkt zouden blyven: met welk beding, alle beſchuldigingen ten hunnen laste, zelfs met 's Prinſen toeſtemming, ongegrond werden verklaard. Schoon dan de wyze en gemaatigde Regeering van Amſterdam iet, of, zo men wil, veel toegaf; zy bleef nogtans die zy was, en gedoogde geene de minſte krenking in haare voorregten, noch in den goeden naam zelfs van haare meeſt beſchuldigde Leden. 1650.

Hier ter Stede, duurde de ongeruſtheid eenen geruimen tyd na dat het Krygsvolk afgetrokken was. 't Gemeen was vol wantrouwen op zyne Hoogheid, en, volgens ſommiger aantekening, waren zelfs de Regen- *De ongeruſtheid te Amſterdam duurt nog.*

1650. genten bedugt, dat hy den toeleg, om zig by verrassing meester te maaken van de Stad, nog niet uit den zin gesteld hadt. Men hieldt dan scherpe wagt aan de Poorten. Men onderzogt de aankomende schepen naauwkeuriglyk. Men voer voort, met het stellen van paalen in de Stads graften (*b*). Zelfs werden, eerlang, in den Amstel, ter plaatse van de groote steenen Amstelbrug, twee zwaare houten Blokhuizen gebouwd, onder opzigt van den Ingenieur *Jan Heimanszoon Koek*, die van Antwerpen ontbooden was, en eenige jaaren in dienst der Stede geweest is (*c*). De blokhuizen stonden op zwaare eeken paalen, tusschen welken, binnen beslooten hekken, gewapende sloepen konden gelegd worden. Voorts, waren de onderste verdiepingen der sterkten, waar zig de Konstapels en Busschieters onthielden, ter wederzyde, en naar buiten, voorzien van geschutpoorten met valdeuren, even als op de Oorlogsschepen, uit welken men, met grof geschut, op roopaarden gelegd, den stroom, en den weg ter wederzyde, bestryken kon. Om de tweede verdiepingen, liepen breede open gangen, van vooren gedekt door dikke houten borstweeringen, waar de soldaaten de wagt konden houden. De derde verdiepingen waren verdeeld in verscheiden' lugtige vertrekken voor de Bevelhebbers. Ter wederzyde der blokhuizen, op den weg langs den Amstel, stonden twee hameijen, met welken de toegangen stedewaards werden afgeslooten. Voorts, werdt,

Twee blokhuizen op den Amstel opgeregt.

(*b*) AITZEMA Herst. Leeuw, *bl.* 91, 92.
(*c*) DAPPER *bl.* 302.

werdt, vyftig of zestig treden van de blokhuizen af, naar buiten, dwars over den stroom, eene ry paalen geslaagen, in welke, twee openingen waren tot het doorlaaten van vaartuigen, die met boomen geslooten werden. De paal van der Stede vryheid aan den Amstel, die zig, volgens de Privilegien, strekte tot honderd gaarden buiten de Vestingwerken, stondt nu verre binnen deezen afstand van de blokhuizen, waarom zy, op bevel des Raads, eerlang, zo veel verder werdt uitgezet. Ook werdt, tot meerder verzekerdheid der Stad, het buitentimmeren binnen de Vryheid, op nieuws, verbooden (d). Doch de blokhuizen, zulke stevige gevaarten, die in 't jaar 1651 voltrokken werden, stonden naauwlyks drie jaaren. Men bevondt, zo sommigen willen, dat de loop en schuuring des Amstels, door het veelvuldig en digt paalwerk onder en voor de blokhuizen, al te zeer belet werden (e). Ook werdt, in den Zomer des jaars 1654, besloten, de oude Stad, aan verscheiden' oorden, beter te versterken, volgens een Ontwerp van de Ingenieurs *Parceval*, *Koek* en den Kapitein *Rusius*; in welk geval, de blokhuizen geenen dienst zouden konnen doen: waarom geraaden gevonden werdt, dezelven, nevens de hameijen, te slegten, en 't hout elders te gebruiken (f): en dit besluit werdt, kort

1650.

Die, in 't jaar 1654, wederom afgebroken worden.

(d) Resol. Vroedsch. N. 20. 8 *Aug*, 1651. *f*. 168. Handv. bl. 1009.
(e) DOMSELAAR VI. *Boek*, *bl.* 393. COMMELIN, *bl.* 1148.
(f) Resol. Vroedsch. N. 21. 2 *July* 1654. *f*. 189 *verso*.

1650. kort hierna, ter uitvoeringe gebragt.

't Getal der Burgervendelen wordt van twintig op vierenvyftig vermeerderd.

Maar in den aanvang van September des jaars 1650, waren Burgemeesteren, door de Vroedschap, gemagtigd, om de Burgervendelen, die, tot hiertoe, maar twintig sterk geweest waren, by raade van Kolonellen en den Krygsraad, te vermeerderen in getal. Zy werden dan, kort hierna, op vierenvyftig Compagnien gebragt, die onder twee Kolonellen, de Heeren *Jan van de Poll* en *Cornelis Witsen*, stonden, en voor welken, eerlang, eene nieuwe Ordonnantie gemaakt werdt (*g*). Burgemeesteren en Oud-Burgemeesteren hadden, te gelyk, besloten, dat een Kolonel, Burgemeester wordende, zyne Kolonelsplaats zou nederleggen. Ter gelegenheid van de vermeerdering der Burgervendelen, waardoor ook de onkosten des Krygsraads meerder werden, werdt het Poortgeld met een halven stuiver, en het Burgerregt van veertig op vyftig guldens verhoogd (*h*).

Willem de II. sterft.

Willem de II., Prins van Oranje, wiens onderneeming op Amsterdam gelegenheid tot zo veele veranderingen hier ter Stede gegeven hadt, overleedt aan de kinderpokjes, op den zesden November, 's avonds ten negen uuren, in 't vyfentwintigste jaar zyns ouderdoms (*i*). De tyding van dit afsterven was, den volgenden morgen, ten drie uuren, reeds in Amsterdam, daar veelen zig niet we-

(*g*) Handv. *bl.* 150.
(*h*) Resol. Vroedsch. N. 20. 2, 19 *Sept.* 28 *Octob.* 1650. *f.* 112, 119, 120 *verso.* Handv. *bl.* 150, 167, 167.
(*i*) Vaderl. Hist. XII. *Deel*, *bl.* 118.

wederhouden konden van het geeven van uiterlyke tekenen van blydschap. De Diakens vonden, in een der zakjes, waarin de aalmoessen onder de preeke verzameld worden, eenige stukken gouds, in een papier, waarop dit rym te leezen stondt: 1650.

De Prins is doodt,
Myn gaef vergroot.
Noyt blyder maer,
In tachtig jaer (*k*).

De Vroedschap besloot, op aanschryvens der Gecommitteerde Raaden, een goed aantal van Afgevaardigden ter Dagvaart te zenden, om orde te helpen stellen op 's Lands Regeeringe. Ook sloegen Burgemeesteren, op den agtsten, den Raade voor, of de Heeren Bicker niet wederom tot hunne voorige bedieningen behoorden ingelaaten te worden. De Raad verstondt, dat men eerst in den Haage zou onderstaan, hoe de andere belanghebbende Steden zig, in dit opzigt, gedraagen zouden (*l*). Men vernam, omtrent twee weeken hierna, dat eenigen van deezen de Leden, die zig, te vooren, van de Regeeringe onttrokken hadden, wederom ter Dagvaart zonden; waarop hier ook besllooten werdt, dat de Heeren Bicker wederom tot de bekleeding hunner voorige waardigheden keeren zouden (*m*).

De Heeren Bicker komen wederom in de Regeeringe.

Maar agt dagen na 's Prinsen overlyden, be-

Geboorte van

(*k*) Aitzema Herst. Leeuw, *bl.* 99.
(*l*) Resol. Vroedsch. *N.* 20. 8 *Nov.* 1650. *f.* 121.
(*m*) Resol. Vroedsch. *N.* 20. 22 *Nov.* 1650. *f.* 128.

1650. beviel de Prinses, zyne Weduwe, van eenen Prins, die *Willem Henrik* genaamd werdt, en naderhand, onder den naam van *Willem den III.*, vermaard geworden is. De Stad Amsterdam besloot, terstond, zig als Peter over den jonggebooren aan te bieden (*n*); en deedt hem daarna eene Pillegift van eenduizend guldens 's jaars (*o*). De Prinses Weduwe van Fredrik Henrik sloeg den Staaten den jongen Prins, al vroeg, voor, tot Stadhouder, Kapitein-Generaal en Admiraal. Doch men toonde, in Holland, hiertoe nog luttel gezindheid. In de Vroedschap van Amsterdam, daar men, sedert de geweldige onderneeming van wylen zyne Hoogheid, afkeerig geworden was van de Stadhouderlyke Regêeringe; was, reeds voor eenige dagen, besllooten, voor eerst niet te treeden tot de aanstelling van eenen Stadhouder. By dit besluit, vondt men geraaden te blyven, na dat de brief der Prinsesse-Weduwe gelezen was. *Ende om wech te nemen de vrese die men wel heeft gehadt over de al te groote authoriteyt, die de Stadthouder ende Capiteyn-Generaal heeft gehadt off gebruyckt, nu lestelyck oock niet zonder gevaer van den geheelen Staet door quaet ingeven van dangereuse ende niet gequalificeerde Raedsluyden*; werdt geraaden gevonden, *dat, van nu voortaan, in de Provincie van Hollandt ende Westvrieslandt, als een grondwet van den Staet, vast werde gestelt: off men t'avond*

Willem den III.

De Stad biedt zig tot Peter aan.

De Stad besluit, vooreerst, niet te komen tot de aanstellinge van eenen Stadhouder, en de waardigheden

(*n*) Resol. Vroedsch. *N.* 20. 16 *Nov.* 1650. *f.* 121 *verso.*
(*o*) AITZEMA III. *Deel*, *bl.* 552.

vond off morgen zoude mogen meenen 't hebben van eenen Stadthouder off Capiteyn over de militie van Hollandt te lande ende te water, 't welck nochtans niet te passe comt als by absentie van den Prince van den Lande, dieder nu niet en is, dienstigh te wesen; ende off men boven dien noch zoude mogen meenen, datter t'eenigen tyde zoude dienen te worden gestelt een Capiteyn Generael over de militie van de Geunieerde Provincien ende Conquesten van dien, onder goede Instructie, by onderlinge bewilliginge te arresteren; dat men, in zulcken geval het zelve Capiteynschap-Generael nimmermeer zal laeten comen ende concurreren in een en deselve persoon van den voorn. Stadthouder off Gouverneur over Hollandt ende Westvrieslandt, indien Zeeland daer toe als vooren niet mocht verstaen; maer dattet altyt zullen moeten wesen distincte ende separate personen, om d'andere provincien, door Hollands exempel, in den haren daertoe mede te bewegen: ende om nu te stuyten de menées, die worden aengewendt om te obtineren voorige charge: werdende de Gedeputeerden ter Daghvaert gelast ende geauthoriseert, met de meeste dexteriteyt ende secretesse, de zaecken derwaerts heenen te stieren, by de Leden, daer zy de beste inclinatie ende meeste confidentie by vinden: ende den Heeren XXXVI. *raden op den eedt belast, desen te secreteren (p).*

1650. van Stadhouder en Kapitein-Generaal nooit aan een en denzelfden Persoon op te draagen.

Wy hebben dit merkwaardig besluit wel, met de eigen woorden van de Vroedschap, willen voordraagen, op dat men zien zou, hoe

Aanmerkingen over dit besluit.

(*p*) Resol. Vroedsch. *N.* 20. 2 *Dec.* 1650. *f.* 129, 130.

1650. hoe vroeg de Stad Amsterdam reeds genegd heeft tot de scheiding van het Stadhouderschap en Kapitein-Generaalschap, waartoe, eerst in 't jaar 1667, besllooten werdt. Ook blykt, uit dit besluit, dat de geweldige onderneeming van wylen den Prinse van Oranje der Regeeringe van Amsterdam eenen afkeer ingeboezemd hadt van de Stadhouderlyke Regeeringe, immers van het hoog gezag, welk de Stadhouders voormaals gehad, of geoefend hadden.

De Stad verkrygt Octroi op de verkiezing van Schepenen.

De Staaten van Holland, den agtsten December, beslooten hebbende, dat de stemmende Steden, welker Wethouderschap, door den Stadhouder, plagt besteld te worden, voortaan, van hun Octroi zouden konnen verzoeken, om haare eigene Wethouderschap te bestellen; zo verwierven verscheiden' Steden, terstond, zulk een Octroi (q). Te Amsterdam, plagt de Stadhouder alleenlyk Schepenen te kiezen, uit een dubbel getal, door de Vroedschap benoemd. Doch nu verzogt de Regeering, dat deeze verkiezing door Burgemeesteren geschieden mogt (r); waartoe, den twee en twintigsten December, Octroi verleend werdt, door de Staaten (s).

Oordeel van eenige Gemagtigden der Staaten,

Op de Regeering der Vereenigde Provincien in 't gemeen, werdt ook, eerlang, eenige orde beraamd, in eene buitengewoone Vergadering, die, op verzoek der Staaten van Holland, beschreeven was. Wy staan

(q) Vaderl. Hist. XII. *Deel*, *bl.* 134, 136.
(r) Resol. Vroedsch. N. 20. 19 *Dec.* 1650. *f.* 132.
(s) Handv. *bl.* 108. [122.]

ſtaan niet ſtil op verre het meeſte, welk in deeze aanzienlyke Vergadering gehandeld werdt (*t*), om dat het Amſterdam niet in 't byzonder betrof. Doch in Juny des jaars 1651, toen de bezigheden der groote Vergaderinge omtrent afgeloopen waren, bragt de Raadpenſionaris *Jacob Kats*, die voorhadt zyn ampt neder te leggen, het Geſchrift, waarin wylen zyne Hoogheid reden gaf van den aanſlag op Amſterdam en van het vatten der zes Heeren, welk, tot hiertoe, beſlooten, onder hem beruſt hadt, in de Vergaderinge van Holland. Men leide in beraad, of men dit Geſchrift verbranden, of openen en leezen zou, en men beſloot tot het laatſte. 't Werdt vervolgens geſteld in handen van eenige Gemagtigden, die oordeelden „ dat het, ſchriftelyk, behoorde „ wederlegd, en de wederlegging aan de „ groote Vergadering overgeleverd te worden; dat men de bezending, in 't voorleeden jaar, aan de Steden van Holland „ gedaan, ook behoorde te veroordeelen, „ als ſtrydig met den vorm der Regeeringe; en dat men de andere Provincien behoorde te verzoeken, dat zy de Reſolutien, die, den vyfden en zesden Juny des „ voorleeden jaars, door eenige weinige „ Afgevaardigden ter algemeene Staatsvergaderinge, uit ontzag voor de aanzienlykheid des Prinſen van Oranje, genomen „ waren, wilden afkeurèn, voor nietig en „ van geener waarde verklaaren, en te gelyk

1650. over de *Redenen* van wylen zyne Hoogheid.

1651.

(*t*) *Zie* Vaderl. Hiſt. XII. *Deel*, *bl.* 151 *enz.*

1651. „ lyk intrekken de afgeperste dankzeggin-
„ gen, aan wylen zyne Hoogheid gedaan." Eindelyk, verstonden de Gemagtigden „ dat „ men, by duidelyke Resolutie, behoorde „ te verklaaren, den aanslag op Amsterdam, „ en het aantasten der zes Heeren te hou- „ den voor een * toeleg op de vryheid, hoog- „ heid en souverainiteit deezer Provincie, „ regelregt strydig met alle Wetten, Reg- „ ten en Privilegien." 't Besluit, welk de Staaten van Holland hierop namen, kwam genoegzaam overeen met het gevoelen der Gemagtigden. Leiden alleen oordeelde, dat dit besluit niet naar den gewoonlyken vorm der Regeeringe genomen was (*u*).

* *Attentat.*

De Heer van Sommelsdyk verdedigt zig, wegens zyn aandeel in den toeleg op Amsterdam.

De Staaten van Holland deeden, omtrent deezen tyd, ook onderzoek naar den opsteller van dit Geschrift, en van een ander, behelzende *Klagten over die van Amsterdam*, welk, door zyne Hoogheid, kort na deszelfs te rugkomst met de bezendinge, ter Vergaderinge van Holland, ingeleverd was: en men bevondt, dat beide deeze schriften, immers het laatste zekerlyk, door den Griffier Musch, was opgesteld (*v*); doch deeze was, den zesentwintigsten December des jaars 1650, overleeden (*w*), waarom 'er niets tegen hem gedaan werdt. De Heer van Sommelsdyk, die de hand gehad hadt in den aanslag op Amsterdam, verneemende, dat 'er ook naar zyn gedrag onderzoek zou ge-

(*u*) Resol. Holl. 15, 16, 29 *Juny*, 23 *Aug.* 1651. *bl.* 289, 293, 295, 322, 451, 453.
(*v*) *Zie* Aitzema Herst. Leeuw, *bl.* 453 *enz.*
(*w*) Holl. Merc. *van* 1650. *bl.* 63.

gedaan worden, waarop de Stad, inderdaad, zeer gesteld was (x); boodt zig zelven ter verantwoordinge aan. Men beschuldigde hem „ 1. dat hy, in den eed van Holland „ zynde, kwalyk gedaan hadt aan het lei- „ den van Krygsvolk naar Amsterdam, op „ bevel van zyne Hoogheid. 2. Dat hy de „ wallen van Amsterdam hadt bespied. En „ 3. Dat hy verspreider was van het gerugt, „ dat deeze Stad zeker Verdrag gemaakt „ hadt met het Parlement van Engeland." Doch hy bragt hiertegen in „ 1. dat hy, „ als Kolonel, ook onder zynen Kapitein- „ Generaal stondt, die hem, wegens 't „ schenden van zynen Krygseed, zou heb- „ ben konnen doen straffen; behalve dat „ zyne Hoogheid ook groot gezag hadt in „ zaaken van Regeeringe, en in Amsterdam „ alleenlyk begeerde gehoord te worden, „ over 't gene den dienst der Landen be- „ trof. 2. Dat hy zig zo korten tyd in Am- „ sterdam hadt opgehouden, dat het hem „ onmogelyk geweest zou zyn de wallen te „ bespieden; en dat hy, met zyne reize door „ de Stad, niet anders beoogd hadt, dan „ den tyd af te meeten, dien de Ruitery „ zou noodig hebben, om van Scherpen- „ zeel te Amsterdam te komen. 3. Dat hy, „ wegens de gemeenschap tusschen 't Par- „ lement van Engeland en de Stad Amster- „ dam, niets hadt gezeid, dan 't gene hy, „ weinige dagen te vooren, uit den mond „ van zyne Hoogheid, verstaan hadt."

1651.

Voorts,

(x) Resol. Vroedsch. N. 20. 10 July 1651. f. 161.

1651. Voorts, schreef hy 't voornaam beleid van den aanslag op Amsterdam toe aan Graave Willem Fredrik. De Staaten van Friesland namen, hieruit, onder anderen, gelegenheid, om ter Vergaderinge der algemeene Staaten te dringen op de afkondiging eener algemeene vergiffenisse van 't gene, in 't voorleeden jaar, voorgevallen was. Doch de Staaten van Holland vonden geen genoegen in 't ontwerp, welk desaangaande gemaakt was (y). Amsterdam in 't byzonder stondt 'er sterk op, dat de zaak van den Heere van Sommelsdyk voor 't Hof betrokken werdt (z). Hy besloot, sedert, zig in zo verre schuldig te erkennen, dat hy, openlyk, verzogt, onder de algemeene Vergiffenisse, te mogen begreepen worden. Amsterdam beweerde, in 't eerst, dat men 'er hem van behoorde uit te zonderen; doch stondt, wat laater, toe, dat hy 'er onder begreepen werdt, mids hy zig, vrywilliglyk, of in gevolge van een Staatsbesluit, van alle ampten van Regeeringe in Holland onthielde (a); waartoe hy, eindelyk, komen moest. De algemeene Vergiffenis werdt toen vastgesteld, en vervolgens afgekondigd. Men verklaarde, in dezelve „ nu noch ooit te „ zullen gedenken aan de onlusten des voor„ leeden jaars, en de Resolutien van den „ vyfden en zesden Juny, met al wat, uit „ kragte van dezelven, verrigt en onder-

Hy wordt begreepen in eene algemeene Vergiffenisse, mids zig onthoudende van de Regeeringe.

„ no-

(y) Vaderl. Hist. XII. *Deel*, *bl.* 194-196.
(z) Resol. Vroedsch. N. 20. 19 *July* 1651. *f.* 165 *verso*.
(a) Resol. Vroedsch. N. 20. 24 *July*, 1 *Aug.* 1651. *f.* 166 *verso*, 167.

„ nomen was, voor nietig en van onwaar- 1651.
„ de; van al 't welke de blyken en over-
„ blyffels geligt zouden worden uit de open-
„ baare Regifters (*b*)."

Midlerwyl, hadden eenige Steden, en ook Amfterdam, geraaden gevonden, 't Geschrift van wylen zyne Hoogheid, genaamd *Redenen en Motiven*, afzonderlyk te wederleggen, en die wederleggingen ter Vergaderinge van Holland over te leveren. Tot het ontwerpen der wederlegginge van Amfterdam, waren, nevens Burgemeefteren, de Heeren *Andries Bicker*, *Cornelis van Dronkelaar* en *Pieter Kloek* uit de Vroedfchap gemagtigd. De wederlegging was, op den naam van Burgemeefteren en Vroedfchappen, ontworpen, en den negentienden July, in den Raad, goedgekeurd (*c*). Zy behelsde eene ronde verklaaring „ dat de Heeren
„ Andries en Cornelis Bicker altoos had-
„ den *getoont te wesen vroome ende eerlycke*
„ *Regenten, ende oprechte trouwhertige Pa-*
„ *triotten, ende liefhebbers van't Vaderlandt;*
„ dat zy, nimmer, eenigen voorflag gedaan
„ hadden, tot verbreekinge der Unie, ver-
„ andering der Regeeringe, of der waare
„ Chriftelyke Gereformeerde Religie, noch
„ by gevolg tot verderf van den Staat; maar
„ dat hunne daaden en voorflagen, altyd,
„ tot behoudenisse van den zelven, hadden
„ geftrekt; dat de Regeering volkomenlyk
„ voldaan was over de wyze, waarop ge-
„ mel-

De Regeering van Amfterdam verdedigt de Heeren Bicker fchriftelyk.

(*b*) Aitzema Herft. Leeuw, *bl.* 537.
(*c*) Refol. Vroedfch. N. 20. 11, 19 *July* 1651. *f.* 162, 163 *verso*.

1651. „ melde Heeren den last, hun gegeven, „ hadden uitgevoerd, in de raadpleegingen „ op den nieuwen Staat van Oorlog, en op „ de afdankinge van een gedeelte van 's „ Lands Krygsvolk; waarover zy, voor „ deezen, bedankt waren, en nu nog be- „ dankt werden. Dat zy, wyders, van „ deeze raadpleegingen, van tyd tot tyd, „ getrouw verslag gedaan hadden. Dat ook „ de werking tegen de bezending het eigen „ bedryf der gantsche Regeeringe geweest „ was, en gestrekt hadt tot handhaavinge „ van de hoogheid der Provincie, en van „ de geregtigheid der Stad, geenszins om „ eenige verwydering te verwekken in den „ Staat. Dat de Stad haar gedrag, ten „ deezen opzigte, reeds, in der Staaten „ Vergadering, geregtvaardigd hadt, en „ dat zy zig byzonderlyk bedankte van het „ goed beleid der Heeren, die zy daarin „ gebruikt hadt; welken nogmaals bedankt, „ en kosteloos en schadeloos gehouden wer- „ den van alles, wat hun, deswege, nu of „ na deezen, zou mogen overkomen (d)."

't Waaragtig en noodig Berigt komt in 't licht.

Kort hierna, ontving de Regeering het Ontwerp van de verdediging der Staaten van Holland, over het gehandelde en gebeurde, in 't jaar 1650. De Afgevaardigden ter Dagvaart werden gemagtigd, om het zelve, naar voorkomende gelegenheid, te vermeerderen of te verminderen, en vooral, te bevorderen, dat het in 't licht ge-

(d) Zie AITZEMA Herst. Leeuw, bl. 477.

gegeven werdt (*e*): gelyk, eerlang, geschiedde, onder den titel van *Waaragtig en noodig Berigt*. In dit ſtuk, werdt het gehandelde over de vermindering van 't Krygsvolk eerſt uitvoeriglyk verhaald; en daarna, van den aanſlag op Amſterdam en 't vatten der zes Heeren geſproken met deeze woorden: *Middelertydt ſyn, den 30 July 1650 ſmorgens, op 't alleronverwachtſte uytgeborſten ſoodanige deſſeynen, daer op wy ſonder * horreur niet ſouden hebben konnen of derven dencken, namentlyck, dat ſes Heeren uyt onſe ſouveraine Vergaderinghe, opt verſouck van ſyn Hoogheydt, op deszelfs Kamer gekomen ſynde, aldaer in detentie gehouden, ende oock daer naer ghewapenderhandt gevanckelyk weggevoert, en naer den Huyſe van Louvenſteyn ghebracht ſyn, als mede dat men de Stadt van Amſterdam, ſynde de conſiderabelſte van onſe gantſche Provintie, ende welckers ſpoedig ende onverwachte ruine, den onderganck van het gantſche Landt evidentlyck nae ſich ſlepen ſoude, ſubytelyck met Kryghsvolck van den Staet, ſecretelyck aldaer ghekomen ſynde, heeft getracht te overvallen, ende 't gunt verder daeraen dependerende, ten ſelven tyde, in 't ghesichte van ons ende de gantſche wereldt, is gheſchiedt*. Voorts, werden deeze geweldige onderneemingen toegeſchreeven aan „ † verderfelyke *en ſnoode Raadsluiden*, *die*, om „ hunne byzondere driften, ſtaatzugt en „ belangen te voldoen, *den jongen Heer* „ daartoe geraaden en bewoogen hadden."

1651. Inhoud van het zelve.

* afſchrik.

† *pernicieuſe*.

Daar-

(*e*) Reſol. Vroedſch. N. 20. 22 *July* 1651. *f.* 166.

1651. Daarop volgde een breedvoerig bewys van *drie* byzondere punten „ 1. van het regt der „ Staaten om het Krygsvolk, in welks aan- „ houding zy niet bewilligd hadden, onbe- „ taald te laaten. 2. Van de wetteloos- „ heid der bezendinge aan de Steden van „ Holland van Juny des jaars 1650. 3. Van „ de inbreuk op 's Lands Hoogheid en Vry- „ heid, gebleeken in den aanslag op Am- „ sterdam, en in het gevangen neemen der „ zes Heeren." Waarna 't Berigt besloo- ten werdt met eene dankzegging aan Go- de, die 't Land, zo onvoorziens, zonder eenig toedoen der Regenten, uit alle dee- ze verwarringen, verlost hadt; en met eene vermaaning, om 's Lands Vryheid den na- komelingen zo ongekrenkt na te laaten, als men dezelve tegenwoordig bezat (*f*).

De Stad verwerft vergoeding der buitengewoone kosten, in 't jaar 1650, gedaan.

De onderneeming op Amsterdam hadt de Stad zo zwaare kosten veroorzaakt, dat zy, al by tyds, op middelen verdagt geweest was, om deswege vergoeding te bekomen uit 's Lands Kasse. De ingelanden en opgezetenen der doorgesteken Buitenvelder- en Outewaalder Polders hadden ook zo veel geleeden, dat de Raad, reeds in 't voorleeden jaar, verstaan hadt, dat zy daarin behoorden te gemoet gekomen te worden (*g*). En in September deezes jaars, werdt besflooten, dat men voor deeze Polders vrydom van Verpondinge zou tragten te verwerven, ten minsten voor den tyd van een jaar (*h*).

Tot

(*f*) *Zie* Aitzema Herst. Leeuw, *bl.* 486-518.
(*g*) Resol. Vroedsch. N. 20. 2 *Dec.* 1650. *f.* 130.
(*h*) Resol. Vroedsch. *N.* 20. 1 *Sept.* 1651. *f.* 177.

Tot het bekomen van vergoeding van kos- 1651.
ten aan de Stad, werdt, insgelyks, gear- beid. Men erkende, ter Vergaderinge van Holland, dat dezelven, ten dienste van den Lande, gedaan waren, en dat men der Stad, wegens haaren betoonden yver en wakkerheid, grooten dank schuldig was. Doch daar verliepen nog eenige jaaren, eer haar de gedraagen kosten, ter somme van vier en vyftig duizend vyf en veertig guldens en tien stuivers, door 't gemeene Land van Holland, werden goedgedaan (*i*). En deeze was de eindelyke uitslag eener onderneeminge, die nooit weêrgade gehad hadt: en, gelyk hertelyk te wenschen is, nooit weêrgade moge hebben.

(*i*) Resol. Holl. 30 *May*, 26 *Juny* 1653. *bl.* 253, 316. 7 *Dec.* 1656. *bl.* 327. 27 *Maart* 1657. *bl.* 97. *Zie ook* Aanh. op 't Leven van H. DE GROOT, *bl.* 63, 64. AITZEMA III. *Deel*, *bl.* 825.

BYLAAGE Lr. A.

B Y L A A G E

op het II. DEEL, XVI. BOEK.

Lr. A.

Advys der Gecommitteerden van de Vroedschap van Amsterdam, wegens de propositie van syn Hoogheyt, gedaen tot Dordrecht, nevens den anderen Heeren Gecommitteerden van de Staten Generael. Geregistreerd in 't *Resolutieboek* N. 20. 20 Juny 1650. f. 75 verso enz.

Het heeft U. Achtb. gelieft ons te committeren, om nader te overmercken 't geen ter occasie van de bezendinge van de Heeren Staten Generael aen den Steden van Hollandt over de bewuste cassatie ende reductie van een gedeelte van 's Lands Militie in deliberatie is geweest; ende omme te concipieren ende op het papier te brengen de redenen, motiven ende consideratien, waermede de Heeren Gedeputeerden ter eerster Vergaderinge van de Heeren Staten van Hollandt gaende van wege dese Stadt gesterckt zouden mogen worden, om de hoogheyt, vryheyt ende gerechtigheden van dese Provincie, ende den Leden van dien tegens alle indrachten ende nieuwigheden, die daartegen ondernomen zyn ende verder zouden mogen worden, voor te staen ende ongequetst te conserveren, ende voor te helpen comen oock vermyden de disordre ende onheylen, die uyt de voors: indrachten ende nieuwigheden zouden mogen rysen.

Wy hebben om U Achtb. last in desen t'achtervolgen, nagesien ende geexamineert de Resolutien van haer Ed. Groot Mo. den eersten ende tweeden deser op 't voors: subject genomen, ende de propositie daer tegens by de Ge-

com-

committeerdens van de heeren Staten Generael gedaen aen de magistraet van Dordrecht, mitsgaders het Tractaet van Unie: de commissie van syne hoogheyt als Stedehouder van Hollandt: d'Instructie van den Raedt van State ende verscheyden andere bescheyden ter materie dienende; ende zyn insgelyx door de Heeren ter Dagvaert zynde geweest bericht van diverse omstandigheden, die haer omtrent dese zaeck hebben toegedragen, zo in Hollandt als ter Generaliteyt. Bylaage L. A.

Ende hebben wy niet anders connen zien ende afnemen dan dat haer Ed: Groot mo. in tnemen van de gemelte resolutien, van onbetaelt te laten, ende voor gelicentieert te houden de quote van dese provincie in vyf en vyftigh Compagnien te voet ende twintigh te paerdt, ende in de reductie van de Compagnien voetknechten van tseventigh koppen op tsestigh, ende van de ruyters van tsestigh op vyftigh, oock in 't effectueren van dit geresolveerde by aenschryvinge aen de Capiteynen, Ridtmeesters ende Solliciteurs, op haere repartitie staende, gedaen hebben 't geen haer Ed. Groot mo. wettelyck, volgens de natuyr van de Regeeringe, zyn vermogens te doen.

De wettige macht welcke haer Ed. Groot-Mo. hier toe by haer zelve competeert, achten wy te dependeren van de hoogheyt ende souverainiteyt van de Provincie, ende gefondeert te zyn op de bekende ende onverbrekelycke grondslagh van de Regieringe: Dat in het stuck van belastingen geen overstemminge plaetse heeft, maer een yder provincie gereserveert blyft de Vryheydt om de consenten die daertoe versocht worden in te willigen of te excuseeren, ende oversulx also het onderhouden van de militie is wel de voornaemste belastinge, ende die meestendeel alle d'andere met haer sleept; so wordt oock volgens de bekende styl van Regieringe, by petitie van den Raedt van State, van jaer tot jaer, consent versocht in den Staet van oorlogh, ende, by ge-

BYLAAGE Lt. A.

volgh, ieder Provincie die vryheyt gelaten, om hare consenten daerop zoo verre bepaelt off onbepaelt in te brengen, als zy vermogens zyn te presteren, ende, ten dienste van den Lande verstaen te behooren: also andersints, ende indien aen de Generaliteyt gestelt zoude zyn het getal van de militie by pluraliteyt van stemmen vast te stellen, zulx dat oock de overstemde Provincie daerinne haer consent moste dragen: zoo zoude, by nodigh gevolgh, d'eene Provincie d'andere de wet connen stellen in het dragen van de belastingen, also de militie niet en can onderhouden worden zonder soldye, ende de soldyen niet gevonden worden zonder belastinge: Ende zoude hier mede den anderen Provincien, welcker finantien tegenwoordigh onvergelyckelyck veel min dan Hollandt zyn beswaert, ende dies vermogens om meerder in de gemeene Lasten te dragen, nu een open wegh gebaent zyn om dese goede Provincie, door 't opdringen van voor haer ondraeghlycke lasten, in confusie van finantien ende onvermydelycke ruine te helpen.

Dat voorts de Heeren Staten van Hollandt dese wettelycke macht om afsonderlyck van de andere provincien te disponeren tot de reductie ende licentieringe van de Militie op haere repartitie staende, in zodaniger voegen als geschiedt is, niet en hebben gebruyckt, voor ende al eer zy alle behoorlycke middelen hadden aengewendt, om de andere Provincien tot eenparigheyt met haer Ed. Groot Mo. te bewegen, ende dat haer Ed. Groot Mo. vermits de onvermogentheyt van hare finantien niet langer en conden patienteren, zonder den dienst van 't Landt merckelyck te verachteren, het zelve achten wy dat de Heeren Gedeputeerden, over dese besoignes geweest hebbende, genoegsaem zullen doen blycken, daer 't vereyscht wordt, door aenwysinge van de meenighfuldige devoiren,

ren, die aen de Gedeputeerden van de Provincien ter Generaliteyt tot desen eynde by Hollandt zyn gedaen, staende zoo langhwylige deliberatien, als over dit werck zyn gevallen, ende particulierlyck door de gevoeghsaemheydt die de Leden van Hollandt hebben getoont, mits, ter contemplatie van de andere Provincien, zo verre aff te gaen van haer Ed. eerste resolutie van te casseren honderd ende vyff Compagnien te voet ende de helft van de Ruyterye: ende uyt het geen haer Ed. Groot Mo. den Heeren Staten van de andere Provincien, aengaende de ongelegentheyt van Hollands finantien op dit subject over langh by missive hebben geadverteert. Bylaage Lt. A.

Ende zeeckerlyck heeft oyt, staende den oorlogh, de nood gedrongen om extraordinarie levées te doen, waer door 's lands Militie tot sulcken grooten aental van Compagnien is geaugmenteert, gelycke ende grooter noodt dringht Hollandt tegenwoordigh, om alle Militie, die men, zonder gevaer van den Lande, missen can, aff te schaffen ende te excuseren, ende die men nodigh heeft op de voet van de meeste mesnage te houden, indien zy oyt hare ingezetenen de vruchten van de Vrede door verlichtinge van schattingen ende impositien wil doen genieten, ja zelfs haer ruine prevenieren.

't Is insgelykx genoegh bewesen ter Vergaderinge van haer Ho. Mo. dat dese verminderinge van de Militie, waer toe Hollandt benodight is te resolveren, geschieden can, zonder te manqueren aen de nodige bescherminge van de Landen; ende dit also by syne Hoogheyt den Heere Prince van Orangien geoordeelt te zyn, can blycken uyt de voorslagh van accommodement, den achtsten December lestleden door syne Hoogheyt gedaen aen haer Ed. Groot-Mo., waerinne wierd' voorgeslagen grooter verminderinge van Militie dan tegenwoordelyck by haer Ed. Groot-Mo. is goedgevonden.

BYLAAGE Lr. A.

't Is mede genoegsaem bekent, dat door de weynige ordre, die 'er is op de betalinghe, monsteringe ende discipline van de Militie, 's Lands Compagnien zoo schandelyck defectueux zyn, dat men tegenwoordelyck zo veel soldaten niet effectivelyck in dienst zal bevinden, als men na dese ende grooter cassatie ende verminderinge zoude hebben, by aldien men te gelyck ordre stelde, om, volgens het 11e art. van de Instructie van den Raedt van State, de betalinge hooft voor hooft te doen ofte by diergelyck middel verhinderde dat het Lands geldt door *Mortepayen* niet en wierd' geconsumeert.

Ende is derhalven wel te verwonderen, dat men niet liever tracht op dese voet het Landt, niet met soldaten op 't papier maer in effecte voorsien te houden, ende dat men Hollandt boven vermogen wil surchargeeren, ende daerdoor te weegh brengen, dat men op de monsteringe ende discipline van de Militie geen goede ordre can stellen, alsso om daertoe te comen, eerst goede betalinge moet voorgaen, die niet te practiseren is, wanneer de lasten gaen boven het incomen.

Sulx dat inderdaed die geene die hierinne Holland tegengaen, niet alleen de ruine van die Provincie thoonen te zoecken, maer oock de bescherminge ende de securiteyt van 't Landt niet weynich verachteren.

Ende oversulx, alsso de Heeren Staten van Hollandt niet anders in desen hebben gedaen, als het geene haer Ed. Groot Mo. wettelyck vermogens ende tot voorcominge van de ruine van hare Provincie noodshalven gehouden waren, ende zonder vercortinge van 's Lands nodige beschermenisse conden doen, so wordt dese actie van haer Ed. Groot-Mo. buyten alle behooren gecontraquarreert by de andere Provincien, ende in de voorsz. propositie van haer Ho. Mo. Gecommitteerdens t'onrecht getraduceert ende becladt met verscheyden imputatien waer

aen

aen U Achtb. ende de andere Leden van Hol- Bylaage
landt zoo wy ons versekert houden niet schul- Lr. A.
digh en zouden willen zyn.

Als namentlyck, dat door dese afssonderlycke licentieringe ende reductie van haer Ed. Groot Mo. 1. zoude worden gecontravenieert het Tractaet van de Unie. 2. verbroken ende overtreden de ordre ende voet, die tot noch toe in de Regieringe onverbrekelyck is geobserveert, alsoo aen syne Hoogheydt ende den Raedt van State by de gesamentlycke Bondtgenooten het opperste Commandement, aenneeminge, affdanckinge off reductie van Cryghsvolck zoude zyn gedefereert, ende van dezelve alleen dependeren de Militie in eedt t'ontfangen, ende daervan wederomme te ontslaen ende te licentieren. 3. dat by gevolge haer Ed. Groot Mo. oorsaeck zouden zyn van alle de disordre, onheylen, de ruine van den Staet ende ingezetenen van dien, die hier uyt stonden te vresen.

Ende wordt met gelycke onrede noch geclaegt, dat haer Ed. Groot-Mo. haer niet en hebben willen voegen met de zes andere Provincien, op de Staet van oorlogh, noch zelf daerover in conferentie comen, sonder welcke staet nochtans, volgens de sustenue van de gezeyde Heeren Gecommitteerdens, niet mogelyck zoude zyn het Landt buyten confusie te houden.

Voor zo veel belangt de contraventie van de Unie 't zelve en zien wy niet met wat fondament beweert mach worden, maer ter contrarie, dewyle by het Tractaet van Unie een yeder Provincie wordt gelaten by syne hoogheyt, gerechtigheyt ende Privilegien, ende dat nergens overgegeven ende toegestaen wordt dat d'eene Provincie de andere in het stuck van belastinge zoude mogen overstemmen, maer wel het contrarie: zo zoude dese beschuldingh wel mogen worden geretorqueert tegens de

BYLAAGE L^r. A. geene die Hollandt, in het gebruyck van hare wettelycke macht, zoecken te verhinderen.

Wat aengaet d'intentie van de Unie, waer van in desen gewagh wordt gemaeckt, deselve geen andere zynde dan de beschermingе van de Geunieerde Landen, ende het handhaven van een yeders vryheyt ende gerechtigheyt; zoo wordtse niet zeer wel betracht by de geene, die de Provincie van Hollandt, welcke zo veel voor haer eygen en des anders vryheyt heeft gedaen ende geleden, zouden willen onbequaem maecken om haer zelven in tyden van noodt te connen beschermen.

Dat men zeyt, dat de Provincien haer verbonden hebben, omme by den anderen te blyven, in aller maniere ende forme als of zy eene Provincie waren, 't zelve wordt qualyck in desen gevallen geappliceert, aengezien wy willen vertrouwen dat niemandt in de Regieringe van Hollandt gedacht en heeft om contrarie te doen, mits dat men wel verstaet, dat hiermede de gerechtigheden van de Provincien niet t'samen gesmolten zyn, maer een yeder by de zyne is gebleven ende verbonden den anderen by de hare te laten, ja daerinne te helpen voorstaen ende maintineeren.

Gelyck oock zeer qualyck ten propoost ende hatelyck de Religie in desen wordt bygebracht, also de questie hier niet en is over Religie, off yets daervan dependerende, maer alleenlyck off de Provincie van Hollandt geconstringeert mach worden by haer Bondtgenooten om meerder Militie aen te houden als zy vermogens is te betalen, ende daer door in de disordre ende confusie, die uyt geruïneerde finantien ende onbetaelt Cryghsvolk gewoon zyn te ontstaen, onvermydelyck te vervallen, sonder evenwel effective meer volck in dienst te hebben, als Hollandt, onder goede mesnage, wel zoude willen onderhouden.

Dat

Dat wyders gemelte Heeren Gecommitteerden haar fonderen op het 9e. Artic. van de Unie, om het different, dat men tegens Hollandt opneemt te trecken tot decisie van de Stadthouders, 't zelve zoude (onder correctie) mogen plaets hebben, zoo wanneer over de esgaliteyt ende inesgaliteyt van de Contributien tusschen de Bontgenoten eenigh verschil zoude geresen zyn, waervan te verstaen is het voorf. 9e art. Ende zeeckerlyck aengezien de Provincie van Gelderland by de Vrede zoo merckelyck is gebeneficeert, ende andere Provincien mede na haer vermogen, ende na proportie van Hollandt niet en contribueren, zo ist wel reden dat eens serieuselyck van 't veranderen ende reformeren van de quota en de contributie werde gehandelt, ende zoude als dan, in geval van differentie, dit connen te pas comen, maer niet in cas subject, in het welcke different comt gemoveert te worden over een poinct tsamen gaende met de hoogheyt ende vryheyt van de Provincie, welcke men niet vermach in compromis te stellen. Bylaage Lr. A,

Ende zoo wanneer omtrent dese zake al eenigh bedencken conde vallen aengaende het different aen den Stadhouder, des neen, zoo zoude zulx als nu geen plaetse hebben connen, also syn Hoogheyt zich heeft gevoeght met de Gedeputeerden van de andere Provincien.

De Heeren Gecommitteerden zeggen wel in hare voorf. Propositie, dat zy geloven dat de finantien van de Ed. Groot-Mo. Heeren Staten van Hollandt hoogh zyn beswaert ende niet wel connen dragen alle de lasten; dat is wel waer, ja het is deselve onmogelyck te dragen alle de lasten; maar dat andere Provincien willen clagen over gelyck beswaer ende onmacht; hoe groote onreden zulx zy can wel blycken allen den geenen die den Staet van Hollandt ende van de andere Provincien is bekent. De Provincie van Vrieslandt heeft byna een derde part van hare

BYLAAGE Lr. A.

gemeene middelen affgestelt, ende can noch jaerlix een goede somme te boven staen, ende eenige andere Provincien hebben hare lasten mede ten deele vermindert, in plaetse dat Hollandt, houdende hare Gemeente onder de beswaernisse van de oude schattingen noch zeer veel honderd duysenden, na dese cassatie, ende na dat noch zeer veel andere middelen van mesnage gepractiseert zullen worden jaerlix te cort zal comen.

Ende is zeer wel te geloven, dat indien de Provincien in deselve onmacht met Hollandt waren, verscheyden goede voorslagen, die meermalen zyn geproponeert van 's Lands geld, in 't betalen van de Militie door goede ordre te doen strecken, zoo niet en zouden zyn getraverseert geweest, ende de mesnage beter behertight.

Voor zoo veel het tweede aengaet dat aen syn Hoogheyt ende den Raedt van State het opperste Commandement tot aenneminge ofte afdanckinge off reductie van het Cryghsvolck zoude zyn gedefereert, indien men dit zoo zoude willen verstaen dat syne Hoogheyt ende den Raedt van Staete daer over absolutelyck by haer zelven zouden hebben te disponeren, zoo wederspreeckt men de bekende ordre ende gestelte van de Regieringe, achtervolgens dewelcke syne Hoogheyt ende de welgemelte Raedt hiertoe consenten van de Provincien nodigh hebben ende gewoon zyn te versoecken; doch indien men hier by anders niet en meent dan dat syne Hoogheyt, ende welgemelte Raedt, het goedvinden van de Provincien voorgaende, de voors. zaeken effectueren, zo en wordt hierdoor niet verhindert dat de Provincie van Hollandt, hebbende eerst alle gevoegsaemheyt getoont om eenpariglyck met d'andere Provincien te gaen eyntelyck by haer selve resolvere om op haer repartitie onbetaelt te laten ende voor gelicentieert te houden de Militie, die zy inderdaet onvermogens is

te

te betalen. Oock wordt in de Instructie van den Raed van State by 't 7 Art. wel duydelyck gezeyt, dat de Raden niet zullen mogen doen tot prejudicie van de Privilegien, Rechten, Vryheden ende Usantien van de Provincien in 't generael ende yeder in 't besonder: onder welcke Vryheden ende Usantien alsо wel de voornaemste is het recht dat yeder Provincie altydt gehadt heeft ende gepractiseert, van zyn consenten naer het vermogen van zyne finantie ende eygen goedvinden te formeeren; so behooren dan welgemelte Heeren Raden van State niet te ondernemen de Provincie van Hollandt in dese gelegenheydt daer van te beroven. Bylaagh Lr. A.

Buyten dat oock by het 32 art. van de voorf. Instructie de Provincien duydelyck zeggen van haer niet te abdiceren het recht ende de macht omme by den Staten Generael, ende de Staten van de Provincien elx in 't particulier, yeder zoo veel hun aengaet, ten tyde van noodt, off als het de zaken van de Landen zullen vereyschen, zelffs ordre (tot dienste van de Landen) in de zaecken, by hun luyden ter dispositie van den voorf. Raedt gestelt, te mogen stellen.

Dat men yets schynt te willen concluderen tegen de wettige Resolutie van Hollandt doordien de Militie in eedt is van de Generaliteyt, 't zelve heeft zeer weinigh fondament, also haer Ed. Groot Mo. de Militie, daer over hier different is niet uyt den eedt van den Staten Generael hebben ontslagen, maer alleen voor zoo veel haer aengaet voor gelicentieert gehouden ende dienvolgende van de verbintenissen, die zy aen Hollandt hadden, vrygestelt; zonder haer verder hier inne te laten.

Voor zoo veel aengaet de resolutie den eersten novembris anno. 1623 ter Generaliteyt genomen, waerby ter occasie dat eenige Provincien in de betalinge van hare Compagnien difficulteerden, ende deselve van hare repartitie

aff-

Bylaage Lr. A.

affwesen, by haer Ho. Mo. verstaen is dat geen Provincien vermogen uyt eygener authoriteyt eenige Compagnien aff te wysen, zonder voorgaende communicatie ende resolutie van haer Ho. Mo. ende van den Raedt van State. Daer op can dienen, dat hier door Hollandt nochte eenige andere Provincie geensints is benomen hare wettige macht ende vryheyt, uyt crachte van de welcke by haer in cas subject is gedisponeert; alsso by een resolutie dierwyse *ex incidenti* genomen by de Gedeputeerden ter Generaliteyt geen veranderinge in de forme ende natuyr van de Regieringe conde geschieden, ende aengesien het van zelfs spreeckt, dat de Provincien die doemaels Compagnien affwesen, niet hebben helpen resolveren ende toestaen dat zy zulx niet en vermochten te doen, zo zoude immers dese Resolutie niet meer effect hebben, dan off in desen gevalle op gelycke manier ter Generaliteyt by zes Provincien wierde geresolveert dat Hollandt gedaen hadde 't geen zy insgelyx niet vermochte, maer hierenboven zoo is de zake, waer over als doen different ende questie was, niet van gelyke natuyr ende gelegentheyt als de zake in desen, ende can oversulx van het een tot het ander geen argument worden getrocken, alsso de Landen doemaels in oorloge, onder een geformeerde Staet van oorlogh, waren, daerse nu zyn in vrede ende in deliberatie om een Staet te formeren, oock de Provincien, die de soldaten affwesen van hare repartitie, schynen, naer uytwysen van de resolutie 't zelve gedaen te hebben zonder voorgaende Communicatie van de andere Provincien, dat in desen niet en is geschiedt, ende uyterlyck, dat by de voorst. Resolutie gestelt wordt, dat de Provincien zulx niet vermogen te doen 't zelve can wesen om dat zy daer mede contravenieerde de consenten by haer voor als doen gedragen, ofte quamen te manqueren in de nodige beschermenisse van 't Landt, ofte dier

dier off diergelycke andere oorsaken, ende niet om dat, volgens de Unie, gelyck men nu wil voorgeven, geen Provincie vermochte de consenten in de militie na de maet van hare finantie te limiteren, want in de voors. Resolutie niet geseyt wordt dat de Unie daer door wierd verbroocken, maer dat het onmogelyck was andersints het Landt in state ende buyten confusie te houden, welcke reden niet en militeert in desen; dat vorders gezeyt wordt, dat dese Resolutie by Hollandt is geurgeert, daer van heeft ons uyt de Copie van de zelve niet connen blycken. Bylaage Lt. A.

Van gelycken oock en can de natuyr ende forme van Regieringe niet verandert zyn by 't geen door de Heeren Gedeputeerden ter Generaliteyt is geresolveert in den jare 1626. omtrent de zake voorgevallen in Zeelandt, gelyck uyt de voorgezeyde redenen claerlyck consteert, maer daerenboven zoo is de zake als doen by Zeelandt ondernomen van geheel andere natuyr als het tegenwoordige in differentie zynde. De Heeren Staten van Zeelandt, gelyck U Achtb. uyte resolutie ende acte van die tyt can blycken, hadden als doen stilzwygens de Compagnien op haer repartitie gereduceert ende vermindert, 't zelve wierd' gedaen staende den oorlogh, wanneer de behoudenisse van 't Landt absolutelyck dependeerde van de Militie, tegens de Staet van oorlogh die de Provincien gesamentlyck hadden aengenomen, ende, op derzelver Consenten, in observantie was, ende dit alles zonder voorgaende communicatie, zulx dat hare Ho. Mo. daer van eerst advertentie cregen door den Gouverneur van Sluys, wanneer gemelte Staten van Zeelandt nu al bezigh waren om de voors. Reductie in 't guarnisoen van die Stad t'effectueren, sulx dat lichtelyck aff te nemen is hoe veel de zaecke in desen van de voorseyde is verschillende, ende dat dienvolgende deselve hier

niet

BYLAAGE Lr. A.

niet wel te pas en wordt gebracht, doch ſtaet en paſſant aen te mercken dat de bezendinge, die de Heeren Staten Generael als doen hebben gead-dreſſeert, niet geaddreſſeert gingh aen de Steden van de gemelte Provincie van Zeelandt, maer aen de Heeren Staten van dezelve.

Ende hoewel als doen de Provincie van Zeelandt van het geen zy ondernomen hadde is affgegaen, zo heeft dezelve echter verſtaen dat de Compagnien die zy gereduceert hadde niet by ordre van haer Ho. Mo. maer op haer laſt wederom compleet gemaeckt zouden worden, gelyck te zien is by 't geen verhaelt wordt in een reſolutie van haer Ho. Mo. van den 2 martii des gezeyden jaers 1626.

Doch voor zoo veel concerneert het vaſtſtellen van den Staet van oorlogh geformeert by den Raedt van State, dat de Heeren Staten van Hollandt daerinne, gelyck geclaeght wordt, geen conſent hebben willen dragen, 't zelve en is niet vreemt, aengezien het onmogelyck is voor deſelve Provincie de laſten van die te voldoen, gelyck by deſen Raedt op de laeſte Petitien van den Raedt van State, om die reden, oock is verſtaen, dat men in de voorſ. Staet niet en zoude nochte conde bewilligen.

Dat men oock, volgens de laetſte voorſlagh van ſyne Hoogheyt na gedane caſſatie van de opgemelde Compagnien zoude overgeven niet meer te caſſeeren, voor ende al eer de vrede tuſſchen Vranckryck ende Spaegnen geſlooten, ende in Duytslandt volcomen geexecuteert zoude zyn, 't zelve is buyten alle reden, alſo de Provincie hiermede, tot de uytcomſte van een onſeeckere zaek toe, haer zelve zoude beroven van de vryheyt ende macht omme omtrent een van de importantſte zaken van den Staet, na tyts gelegentheyt te connen disponeren, Ende zouden wy, onder correctie, wel geloven, dat de Heeren Staten van de andere Provincien oock by haer

zel-

zelven niet gelogeert zouden zyn om hierinne te condescenderen, ende dat men op dit subject in Hollandt occasie zoude connen nemen van haer te bezenden. Bylaage Lr. A.

Wanneer voor 't aengaen van de Vrede preliminarie geproponeert wierdt, dat men de Staet van oorlogh zoude vaststellen, is verstaen, dat de Provincien de vryheyt most open blyven van daer op na gelegentheyt van zaken te resolveren. De oorsake die de Provincien als doen gehadt hebben, van hare vryheyt in desen niet over te geven, heeft noch de Provincie van Hollandt, ende derhalven geen reden om het geen doen verstaan is te veranderen.

Dat gemelte Heeren Gecommitteerden in de voors. hare Propositie de resolutie van haer Ed. Groot-Mo. trachten te sugilleren, als genomen by overstemminge ende tegens protestatie van notable Leden, 't zelve can ter werelt niet diennen ter intentie van haer Ed. alsō dit niet alleenlyck wettelyck vermocht te geschieden, maer zelfs, aengesien de deliberatie viel over een poinct van belastinge, zoo zoude, schoon de minste stemme de belastinge hadde willen excuseeren, volgens de voorseyde maximen d'overstemminge van 't meestendeel daer tegens geen plaetse hebben; oock en is de dispariteyt van de advisen tusschen de Leden van Hollandt, zo wy vertrouwen, niet daer uyt geresen, dat de dissentierende Leden zouden geacht hebben, dat de geresolveerde cassatie ende reductie tegens den dienst van den Lande geschiede, maer op een presuppost, dat het eenigh inconvenient mocht geven, 't zelve te doen zonder bewilligingh van de andere Provincien, sulx dat deselve Leden mogen geseyt worden scrupuleux geweest te zyn, in aff te wachten 't onbenoegen dat de Gedeputeerden van de andere Provincien hier over mochten comen te toonen, ende niet geoordeelt dat de zake in zich zelven was tegens de

BYLAAGE Lr. A.

form van de Regieringe off dienst van den Lande; ende blyckt derhalven hoe qualyck de voors. Heeren Gedeputeerden dit zelve t'haren voordeel willen duyden; maer voor zoo veel aengaet de gedane protestatie, ende exorbitantie daerinne gepleeght indien de Leden die dezelve hebben gelieven te interponeeren daer van niet gelieven aff te gaen, zo can ter Vergaderinge van haer Ed. Groot Mo. worden gedelibereert wat men daerop nader zal dienstigh vinden te doen.

Dat vorders de Heeren Gedeputeerden van de zes andere Provincien ter Vergaderinge van haer Ho. Mo. gelieft hebben hierover een bezendinge te decerneren aen de Steden van Hollandt, dies aengaende is tegenwoordig in desen ende in den jare 1639 in gelycken gevalle wel verstaen dat hare Ho. Mo. by dit middel haer quamen te adresseren daer zy, volgens de ordre van de Regieringe, niet en behoorden, achtervolgens de welcke de bezendinge hadde moeten geschieden aen de Staten van dese Provincie, ende niet aen de Steden in 't particulier, die niet gequalificeert en zyn, om met Bondtgenoten van Hollandt, zonder kennisse van de Staten, te handelen, in zaken de Provincie in 't gemeen raeckende, also niet tusschen de Steden maer tusschen de Provincien de Unie is gesloten, gelyck in 't voors. jaer 1639 door de Gedeputeerden van dese Stadt ter Vergaderinge van Hollandt schriftelyck is geremonstreert, tot welcke schriftelycke Remonstrantie wy ons in desen gedragen, ende is des te meerder onreden geweest, dat hare Ho. Mo. dese bezendinge aen de Steden hebben ondernomen, also de Heeren Gecommitteerde Raden hebben aengepresenteert gehadt de Leden van Hollandt op dit subject te beschryven, om Staatsgewyse te vergaderen.

Wat belangt de zorgelycke bewegingen, confusie ende onheylen, indien hier uyt eenige quamen te rysen dat Godt verhoede, zoo blyckt uyt

uyt het voorverhaelde wel claerlyck, dat de schuldt daer van zoude te wyten zyn, niet den Heeren Staten van Hollandt, die, volgens de macht ende authoriteyt haer competerende ten dienste van 't Landt hebben gedisponeert, maer liever den genen, die de wettige en ten dienste van den Lande nodige resolutie van haer Ed. Groot Mo. met zorgelyck contramandement aen de Militie, ende met bezendinge, strydende tegens d'ordre van de Regieringe aen de Steden (middelen die zelffs die geene diese aenvaerden nieuw ende extraordinaris moeten noemen) comen tegens te gaen, niet om dat de securiteit ofte dienst van 't Landt door de Resolutie van Hollandt zoude last lyden, want de cassatie ende reductie die d'andere Provincien toestaen, niet zeer merkelyck van de Resolutie van Hollandt is verschillende, maer om dat men dit niet wil laten voortgaen zonder Hollandt t'extorqueren 't gebruyck van de Vryheydt ende macht haer competerende, om op de petitien van den Raedt van State van tyt tot tyt naer gelegentheyt van haer Staet te disponeren. een poinct dat men noyt ende insonderheyt in desen niet can overgeven, zonder in Hollandts onvermydelyck verderff ende confusie te consenteren.

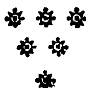
Bylaage Lr. A.

Ende derhalven, om te comen tot het tweede Lit van de commissie, dewelcke 't U. Achtb. gelieft heeft ons op te leggen, zo en connen wy niet anders oordeelen, dan dat het dienstigh ende nodigh zal zyn by 't geen door haer Ed. Groot Mo. is geresolveert, ende by U Achtb. voorgaende resolutie, gelaudeert ende geapprobeert, te persisteren, ende geensints in te willigen 't geen by de voors. propositie van de Gecommitteerden van haer Ho. Mo. wordt geintenteert.

Ende alsо wy achten dat door de voors. nieuwigheden ende indrachte, onderleyt by de Gedeputeerden van de andere zes Provincien, wordt

BYLAAGE Lr. A.

gesocht de Leden van Hollandt in dissentie te brengen, zoo oordeelen wy te gelyck, onder correctie, dat U Achtb. door de Heeren Gedeputeerden, ter Daghvaert gaende, alle nadere behoorlycke devoiren gelieven te doen, om de Leden tot eenstemmigheyt te brengen, als mede dat syn Hoogheyt den Heere Prince van Orangien als Stadthouder van dese Provincie datelyck na de byeencomste van de Heeren Staten van Hollandt, serieuselyck behoort versocht te worden te compareren ter Vergaderinge van hare Ed. Groot Mo. ende aldaer met voorhoudinge ende erinneringh van de Commissie hem als Stadthouder gegeven, ernstelyck aengemaent ende versocht, om zich niet verder in Commissie van de Gedeputeerden van de andere zes Provincien te laten employeren, maer te voegen tot voorstandt van de goede zaecke van Hollandt. Ende dat vorders gemelte Heeren Gedeputeerden van dese Stadt gelast werden, te helpen bevorderen, dat Hollandts Resolutien uytgevoert werden met de minste onrust ende onlust die doenlyck is, ende indien yetwes voorvalt, daer op haer Ed. nader last mochten nodigh hebben 't zelve over te schryven.

TWEE-

TWEEDE DEEL.

GESCHIEDENISSEN

VAN

AMSTERDAM.

ZEVENTIENDE BOEK.

AMSTERDAMS GESCHIEDENISSEN, *van het jaar* 1651, *tot het jaar* 1661.

Amsterdam, welk, in den Zomer des voorleeden jaars, door een onverwagt toeval, genoodzaakt geweest was, zyne sluizen open te zetten, en het naaste land te laaten onderloopen, werdt, in de Lente van dit jaar, van eenen zwaaren watervloed overvallen, die meer schade deedt. Het opperwater hadt, in 't begin van January, diep in Duitschland, geweldig hoog gestaan, en, wat laater, verscheiden' Dyken, in Gelderland en in 't Stigt van Utrecht, doen bezwyken. Doch Holland hadt hiervan luttel geleeden. De zeevloed, die, in 't laatst van February, een gedeelte van Friesland overstroomde, deedt dit Gewest, en de Stad Amsterdam in 't byzonder, veel meer nadeels. Op Zondag den vyfden Maart, met volle maan en springvloed, waaide het zo sterk uit den Noordwesten, dat het Noordzeewater, door de gaten der Zuiderzee, naar

Hooge Watervloed in en om Amsterdam. 1651.

1651. binnen geperst, omtrent den middag, in 't Y en in de Stad, reeds twee of drie duim hooger stondt, dan het, in den Allerheiligen vloed des jaars 1570, gestaan hadt. 't Water vloeide over den Nieuwendyk en Warmoesstraat. Veele steegen hieromtrent werden met schuitjes bevaaren. De meeste kelders, en verscheiden' pakhuizen en lootsen liepen onder, en veele koopmanschappen werden zwaarlyk beschadigd; anderen, ter naauwer nood, en half bedorven, geborgd; waartoe zig luiden gebruiken lieten, die, bekoord door 't hooge loon, welk men uitbieden moest, uuren agtereen, tot den middel toe, in 't water stonden. De S. Antonis- of Diemerdyk bezweek voor den hoogen en sterk aandringenden vloed, die 'er twee gaten in stiet, een ter wydte van omtrent zeventig, en een ter wydte van vyftien roeden; waar door 't water, met zo veel gewelds, ten lande in stortte, dat de ringdyk der drooggemaakte Diemermeer, tegen den avond, ook inbrak. De Meer raakte wel zestien voeten diep onder water. Al de plantaadjen en eenige Lusthuizen werden vernield. De eigenaars derzelven moesten zig, den volgenden Zomer, vergenoegen, met hunne tuinen en lustplaatsen, alleenlyk in schuitjes, te bezoeken. Doch zo dra de gaten in den zeedyk gestopt waren, viel men, na 't verwerven van vernieuwinge van 't verleende Octroi voor nog tien jaaren, op den zeventienden December des jaars 1652 (*a*),

De Diemerdyk breekt door.

De Diemermeer loopt onder.

(*a*) Handv. *bl.* 340. [837.]

zo vlytiglyk aan het herſtellen en merkelyk verzwaaren van den ringdyk, en voorts aan het droogmaaken der Meer, dat alles, in weinige jaaren, wederom in den voorigen, of beteren ſtaat gebragt was (*b*). Nog voor 't einde van Maart, hadt de Provincie van Utrecht, ter algemeene Staatsvergaderinge, voorgeſlaagen het houden van eenen algemeenen bededag, tot afweeringe der rampen, alomme, door hooge watervloeden, veroorzaakt. Doch ſommigen (*c*) tekenen aan, dat de Staaten van Holland, in aanmerking neemende, dat 'er, onlangs, een bededag gehouden was, en dat die dagen, dikwils, plagten misbruikt te worden, om uit te vaaren tegen de Regeeringe, te wege bragten, dat 'er niet op beſlooten werdt. 1651.

De Amſterdamſche Koopluiden bieden den Staat honderd oorlogsſchepen aan.

De aanhoudende oorlog tuſſchen Frankryk en Spanje maakte de zee, alomme, zo onveilig, dat de Amſterdamſche Scheepvaart en Koophandel, daardoor, niet weinig belemmerd werdt. De Amſterdamſche Koopluiden, bedagt op middelen, om de zee te beveiligen, booden den Staat aan, in vyf maanden, honderd Oorlogsſchepen, twintig elke maand, te water te zullen brengen, mids het Land zig verbonde, om Intreſt te betaalen van de koſten, hiertoe vereiſcht, tot de afloſſing der hoofdſomme toe. Die van Zeeland deeden dezelfde aanbieding (*d*). Doch ik vind niet, dat 'er eenig beſluit op genomen werdt.

(*b*) Holl. Merc. *van* 1651. *bl.* 27, 28, 29. DOMSELAAR VI. *Boek*, *bl.* 423. COMMELIN, *bl.* 1163.
(*c*) AITZEMA III. *Deel*, *bl.* 652.
(*d*) AITZEMA III. *Deel*, *bl.* 650.

1651. Men hadt, in 't jaar 1649, op 't sterk aanhouden van Amsterdam; doch zeer tegen den zin van Zeeland, een Verdrag van uitkoop wegens den Zontschen tol gesloten, met Fredrik den III., Koning van Deenemarke, wien men, voor uitkooppenningen, drie honderd en vyftig duizend guldens 's jaars beloofde te betaalen (e). Doch, na het sluiten van dit Verdrag, maakten Zeeland, Overyssel en het Kwartier van Zutfen zwaarigheid, om het te bekragtigen. Holland hadt, ondertusschen, eene goede somme, op rekening der penningen van uitkoop, geschooten aan het Deensche Hof, en de Amsterdamsche en andere Koopvaardyschepen van ingezetenen van deezen Staat voeren, zonder tol te betaalen, door de Zont. Holland, en Amsterdam in 't byzonder gaven zig veel moeite, om het Verdrag van uitkoop te doen bekragtigen, door de andere Provincien. 't Gelukte, in April deezes jaars 1651 (f); doch niet, dan na dat, in 't laatst van February, een groot getal van Amsterdamsche en Noordhollandsche Koopluiden, die op de Uitkooppenningen te spreeken hadden, met voorschryvens der Regeeringe van Amsterdam aan de Staaten van Holland, in den Haage gekomen waren, en by de Leden der Vergaderinge, onder welken, Rotterdam een weinig begon te aarzelen, zo ernstelyk, gedrongen hadden op de bekragtiging van 't Verdrag, dat 'er, einde-

Zy bevorderen de bekragtiging van het Verdrag van Uitkoop wegens den Zontschen tol.

(e) Vaderl. Hist. XII. *Deel*, *bl.* 41.
(f) Vaderl. Hist. XII. *Deel*, *bl.* 43.

delyk, toe beslooten werdt, mids men Zeeland genoegen gave, in 't beschermen van den Westindischen handel (g). Doch dit Verdrag, welk, met zo veel moeite, tot stand gebragt was, werdt, in 't jaar 1653, wederom vernietigd. Men bevondt, dat 'er 't Land meer schade dan voordeel van hadt; en dat 'er de Zweeden, welker vriendschap men toen hoog noodig hadt, zeer misnoegd over waren. Het werdt dan, op den voorslag des Konings van Deenemarke, verbroken (h). 1651.

De Engelsche Gezanten worden, te Amsterdam, onthaald.

Het Parlement van Engeland, na 't overlyden van Prinse Willem den II., hoop geschept hebbende, om een naauw Verbond te zullen konnen sluiten met de Staaten, hadt, in Maart deezes jaars 1651, een gezantschap herwaards gezonden, welk staatelyk ontvangen werdt; doch onverrichter zaake te rug keerde (i). De Gezanten hadden, ondertusschen, veel schimps moeten uitstaan van de Koningsgezinden in den Haage, en zelfs van sommige bedienden der Koningklyke Prinsesse, Weduwe van Willem den II. Doch om deeze smaadheid te verzoeten, werdt, onder anderen, te wege gebragt, dat zy, te Amsterdam, genodigd, en door de Wethouderschap, volgens gewoonte in diergelyke gelegenheden, treffelyk onthaald werden (k). Doch zy deeden, t'huis gekomen zynde, zulk een verslag van hun

(g) Aitzema III. Deel, bl. 653, 654.
(h) Vaderl. Hist. XII. Deel, bl. 273.
(i) Vaderl. Hist. XII. Deel, bl. 208 enz.
(k) Aitzema III. Deel, bl. 659.

1651. hun gezantſchap, dat 'er, eerlang, eene Akte van 't Parlement uit voortkwam, waarby de invoer in Engeland verbooden werdt van alle waaren, die niet voortgebragt, of gemaakt waren, ter plaatſe, daar de vreemde ſchepen, die dezelven derwaards bragten, t'huis hoorden: door welke Akte, den Hollandſchen en Zeeuwſchen Koophandel op Engeland, die meeſt in vreemde waaren beſtondt, geheellyk, de bodem ingeſlaagen werdt (*l*).

Een Smid ſnydt zig zelven van den ſteen.

De kloekmoedigheid van eenen Smid hier ter Stede, *Jan Janszoon de Dood* genaamd, verdient der geheugeniſſe aanbevolen te worden. Hy was, ſedert eenen geruimen tyd, deerlyk gekweld geweeſt van den ſteen. Doch op den zevenden April deezes jaars, nam hy 't beſluit, om zig zelven te redden. Terwyl zyne vrouw naar de Viſchmarkt gegaan was, ſlypt hy een broodmes, ſnydt op de plaats, daar hy de ſmert gevoelde, en perſt den ſteen uit de opening; waarna hy om eenen Heelmeeſter zendt, dien hy toont, wat hy gedaan hadt, en beveelt, de wonde te heelen: 't welk, eerlang, gelukkiglyk geſchiedde. De ſteen werdt, ſedert, in zilver gevat, en van ingezetenen en vreemden, dikwils, met verwonderinge beſchouwd (*m*). Sommigen melden, dat dezelve de grootte van een hennenei hadt, en agt lood zwaar was (*n*).

Het Poorter-

De zwaare koſten, die de Stad, ſedert eeni-

(*l*) Vaderl. Hiſt. XII. *Deel*, *bl.* 211.
(*m*) Holl. Merc. *van 't jaar* 1651. *bl.* 48.
(*n*) *Zie* J. Six van Chandelier Poëzy, *bl.* 495.

eenigen tyd, te draagen hadt, zo in het aanleggen van nieuwe Vestingwerken, als in het opbouwen van een nieuw Stadhuis, waarvan, in 't jaar 1648, de eerste steen gelegd was, gaf, omtrent deezen tyd, gelegenheid tot het raadpleegen op middelen, om het inkomen der Stede, naar gelang, ook te doen toeneemen: en onder anderen, werdt, in November deezes jaars, door Burgemeesteren, aan den Raad voorgeslaagen, of men het Poorterschap niet in groot en klein zou konnen verdeelen, en de Groot-Poorters, tegen 't verkrygen van zekere byzondere voorregten, eene merkelyk grooter somme doen betaalen (*o*). 't Liep aan tot den zeven en twintigsten January des jaars 1652, eer hiertoe besllooten werdt (*p*). Op den een en dertigsten, werdt, door 't Geregt, afgekondigd „ dat het Groot-Poorterschap vyf „ honderd guldens kosten zou, en vryheid „ geeven tot allerlei Koophandel en Win„ kelneering: ook tolvryheid, na jaar en „ dag; de bekwaamheid om, na eene ze„ venjaarige geduurige inwooning, tot al„ le ampten van Regeeringe te konnen ver„ kooren worden; en eindelyk ook het voor„ regt, om, in geval van misdaad, niet „ meer dan zyn lyf en honderd guldens aan „ geld te konnen verbeuren. Het klein Poor„ terschap zou niet meer dan vyftig gul„ dens kosten. En zulke Poorters zouden „ tolvryheid genieten, vryen handel en nee„ ring

1651.

schap hier ter Stede wordt in groot en klein onderscheiden.

1652.

(*o*) Resol. Vroedsch. N. 20. 3 *Nov.* 1651. *f.* 186.
(*p*) Resol. Vroedsch. N. 20. 27 *Jan.* 1652. *f.* 207.

1652. „ ring mogen dryven, en in alle Gilden ont-
„ vangen worden; doch niet tot ampten van
„ Regeering of Regtsoefening konnen wor-
„ den toegelaaten: ook niet genieten het
„ Privilegie van, in geval van misdaad,
„ niet meer dan zyn lyf en honderd guldens
„ te konnen verbeuren. Kinderen, van eene
„ Poorteres gebooren, zouden, schoon de
„ Vader verzuimd mogt hebben, den ge-
„ woonlyken Poorter-eed te doen, in 't
„ Groot-Poorterschap konnen ontvangen
„ worden, mids vyftig guldens betaalende.
„ Die jaar en dag, met zyn Huisgezin, bui-
„ ten de Stad woonde, 't zy op 't platte Land,
„ of in eene beslooten' Stad, zou zyn Poor-
„ terregt verbeuren, ten ware hy, ter Se-
„ cretarye alhier, verklaard hadt, waar hy
„ zyne * wooning hier ter Stede verkoos,
„ en hier, ten minste twee maanden in 't
„ jaar agtereen, met zyn huisgezin, woon-
„ de (q)." Men beoogde, door deeze onderscheiding van Groot- en Klein-Poorterschap, veele vreemdelingen herwaards te lokken, en het Groot-Poorterschap te doen koopen, om tot het bekomen van aanzienlyke ampten bevoegd te zyn: doch men bereikte zyn oogmerk niet. De zwaare kosten van het Groot-Poorterschap, en de kleine hoop, om, schoon men 't bezate, aan aanzienlyke ampten te konnen geraaken, schrikten de meeste vreemdelingen af; zo dat het, in zestien jaaren tyds, alleenlyk eenige reizen weggeschonken; doch maar eens gekogt

* Domicilium.

(q) Handv. bl. 124. [282.]

kogt was (r); waarom het onderscheid tusschen Groote en Kleine Poorters, by eene Keure van den vyfentwintigsten Maart des 1668, te niet gedaan, het Poortergeld voor elk op vyftig guldens gesteld, en ieder Poorter, tot alle Poorters-voorregten en vryheden, geregtigd verklaard werdt (s).

1652. Deeze onderscheiding wordt wederom te niet gedaan.

Terwyl men bezig was, met het nieuwe Stadhuis, agter het oude, te bouwen, en de muuren van het zelve, reeds tot boven den grond, waren opgetrokken, floeg, op Zondag den zevenden July deezes jaars, des morgens ten twee uuren, de brand in het oude gebouw, welk, van agteren, reeds ten deele, afgebroken was. 't Vuur liep, van omtrent het thorentje, waaronder Burgemeesters Kamer was, zo geweldig voort, dat het gantsche gevaarte, meest van hout gemaakt, uitgenomen den tooren en een gedeelte van 't muurwerk, in korten tyd, vernield werdt. Men houdt voor zeker, dat 'er, ter deezer gelegenheid, veele oude Registers en Stukken verbrand zyn. Ook is 'er eenig geld versmolten, en t'zoek geraakt. De schilderyen, waarin de aanslag der Herdooperen op de Stad, en de straf, daarover geoefend, waren afgebeeld, en die op de Kamer van Commissarissen van kleine zaaken hingen, werden door de vlam verslonden. Ook verbrandde de oude vensters in de puije of 't Zegelhuis, waarin men de gaten plagt te konnen zien, die, door de kogels,

Het oude Stadhuis verbrandt ongelukkiglyk.

(r) Resol. Vroedsch. Lr. F. 21 May 1668. f. 55.
(s) Handv. bl. 125.

1652. gels, geschooten op de Herdoopers, toen deezen het Stadhuis inhadden, gemaakt waren. Doch 't gaat vast, dat 'er ook zeer veele Boeken en Schriften, en het meeste geld uit de Wisselbank, daar, zo sommigen aantekenen (*t*), de vlam gestuit werdt, in veiligheid gebragt zyn. En in de *Aantekeningen* van eenen der Brandmeesteren (1), lees ik, dat 'er, naar gelang der felheid van den brand, weinige wezenlyke schade geschied is. Eenige yveraars voor Stads dienst streefden, midden door de vlammen, naar de Secretarye, en keerden, met armen vol boeken en papieren, te rug. Een was 'er, die naar de Weeskamer liep, toen zy in vollen brand stondt, en de boeken en registers, welken hy magtig worden kon, ten vensteren uit, op straat smeet, daar zy waargenomen en gebergd werden: waarna hy zig, by een touw, langs den tooren, nederliet, alzo de trap, die hy opgekomen was, reeds was afgebrand (*u*). 't Geld uit de Wisselbank werdt ook, by zakken vol, op de straat geworpen. De burgery kweet zig loffelyk, in, zo veel mogelyk ware, te bergen van 't gene geoordeeld werdt, de meeste waarde te hebben (*v*). Wonder is 't, dat 'er, in deeze gevaarlyke verwarring, niemant omkwam, of zelfs van belang gekwetst werdt. In 't noorden van den tooren, stondt een tonnetje buskruids, welk, vuur vattende, in de

lugt

(*t*) Holl. Merc. *van* 1652. *bl.* 72.
(*u*) Holl. Merc. *van* 1652. *bl.* 72.
(*v*) *Zie* J. SIX VAN CHANDELIER Poëzy, *bl.* 373 *enz.*
(1) HERBERT GOVERTSZ. *van den* OEVER.

lugt vloog, en een ſtuk muurs medeſleepte, zonder eenig menſch te beſchadigen. Burgemeeſteren, ſpoedig berigt gekreegen hebbende van dit ongeluk, hadden terſtond de Schuttery en Stads ſoldaaten in de wapenen doen komen, en wallen, poorten, ſtraaten en bruggen doen bezetten, om 't graauw, dat op plondering vlamde, van den Dam te houden, of het ontkomen te beletten, zo zy 'er reeds waren, en met den gemaakten buit meenden door te gaan. Veelen, en de Wethouderſchap zelve vermoedden, in 't eerſt, dat de brand voorbedagtelyk geſtigt was. Men vondt, des ogtends ten vier uuren, eenige tonnetjes buskruids in een ſchuitje in de Prinſen-graft onder de Reebrug, 't welk ſommigen in dit vermoeden verſterkte. Doch dit buskruid lag te ver van 't Stadhuis, en kon wel met een geheel ander oogmerk derwaards gebragt zyn. 't Werdt egter, in den eerſten yver, aangehaald, en in 't water geſmeeten. Naderhand, werdt, met de meeſte waarſchynlykheid, geoordeeld, dat de brand veroorzaakt was, door de nalaatigheid en kwaade toevoorzigt der Ruiterwagt, zynde, by onderzoek, gebleeken, dat de brand eerſt beſpeurd was, op de Turfzolder, die een venſter hadt, welk boven de Kaak uitkwam, en digt gelegen was aan de Kamer, daar de Kooijen of Krebben van de Ruiterwagt ſtonden, en waar de meeſten ſliepen, terwyl twee verpligt waren, ſchildwagt te houden (*w*).

1652. Voorzorg van Burgemeeſteren.

Ver-

(*w*) Informatien, genomen op den 13 *July* 1652. *berustende ter Theſaurie*, in de *Doze* G. *L*[r]. O.

1652. Vermoedelyk, is 'er, op deeze zolder, eenige onvoorzigtigheid gepleegd, die de Ruiterwagt hadt moeten voorkomen, of tydig ontdekken. Immers, zy werdt, met goedvinden des Raads, by voorraad, afgedankt, terwyl aan Burgemeesteren de magt gelaaten werdt, om ze, des noods, wederom aan te stellen (x), gelyk, sedert, ook geschied is. Ten agt uuren des morgens, was de brand genoegzaam geblufcht. Doch de poorten, ketens en draaiboomen bleeven nog, met burgers en soldaaten, bezet. Burgemeesteren en 't Geregt kwamen byeen in de Herberg *de Prins*, agter de Waage, alwaar terstond eenige Kamers tot Burgemeesters-, Schepens-, Raad- en Weeskamer bekwaam gemaakt werden, die egter, na eenige dagen verloops, naar 't Prinsenhof werden overgebragt. De Wisselbank werdt in den Jan-Rooden-Poorts-tooren geplaatst, daar elk, den volgenden dag, reeds wederom in 't afschryven geryfd werdt. De Desolaate-Boedels- en Assurantie-Kamers werden in 't oude Westindische Huis op de Heeren-markt gehouden, en tot het uitvoeren van lyfstraffen, eenige vertrekken boven de Waage op den Dam gebruikt, voor welke ook het Schavot werdt opgeregt. De tooren van 't verbrande gebouw, dreigende in te storten, werdt, 's daags na den brand, met dikke kabels geschoord, en vervolgens afgebroken. Doch op den zevenden des avonds, was reeds aan de Herberg de Prins, daar

(x) Resol. Vroedsch. *N.* 20. 11 *July* 1652. *f.* 249.

daar 't Geregt toen vergaderd was, afgelezen „ dat elk, die eenige Papieren, Schrif- 1652.
„ ten, Boeken, Geld of iet anders onder zig
„ hebben mogt, welk in den brand vermist
„ was, het zelve, op lyfstraffe, zonder uit-
„ stel, in de Prins op den Dam leveren
„ moest (y)." Veel schade werdt 'er, ondertusschen, door de Stad, geleeden aan 't geld, welk, door de hitte gesmolten was, en, na eenige dagen, aan klompen van twintig- en dertigduizend guldens, uit de puinhoopen, gehaald werdt (z). Een deel beschadigde Ryksdaalders bleef eenige jaaren leggen in de Wisselbank, zonder dat zy vermunt, of verkogt werden. Doch alzo, in 't jaar 1664, de prys van 't ongemunt zilver hoog gereezen was, gaven Burgemeesteren den Kommissarissen van de Wisselbank verlof, om deeze Ryksdaalders, gelykze waren, te mogen verkoopen (*a*). Een Iersch Koopman, *Steven Frenks* genaamd, een vonnis van *namptissement* van zeven en twintig honderd vyf en zeventig guldens en drie stuivers in zyn voordeel verkreegen hebbende, welke somme, in een kasje op de Rekenkamer, gelegd was, hadt verzuimd, dezelve van daar te ligten, om dat hem de *specie* niet aanstondt. Dit kasje was ook verbrand, en 't geld gesmolten, in zo verre, dat 'er niet meer dan omtrent zevenhonderd zes en zeventig guldens van te regt gekomen

wa-

(y) Keurb. M. *f.* 159.

(z) DAPPER, *bl.* 332. DOMSELAAR IV. *Boek*, *bl.* 4. COMMELIN, *bl.* 257.

(*a*) Groot-Memoriaal. *N.* V. *f.* 151 *verso*.

1652. waren. Frenks verzogt, sedert, vergoeding van schade uit Stads kasse (*b*). Doch my is niet gebleeken, dat in zyn verzoek bewilligd werdt. Het verbranden van het oude Stadhuis gaf, sedert, gelegenheid, dat, met het opbouwen van het nieuwe, vlytiger voortgegaan werdt, hoewel 'er nog drie jaaren verliepen, eer men 'er zitting inneemen kon.

Oproer te Amsterdam, verwekt door een groot getal Bootsgezellen van 's Lands Vloote.

De oneenigheid tusschen den Vereenigden Staat en de tegenwoordige Regeering van Engeland, omtrent deezen tyd, tot openbaaren oorlog zynde uitgeborsten, was men te Amsterdam vlytiglyk in de weer, met het uitrusten van Oorlogsschepen tot 's Lands Vloote, die, onder 't opperbevel stondt van den Luitenant-Admiraal *Maarten Harpertszoon Tromp*. Tot het bevorderen deezer uitrustinge waren eenige Heeren uit de Vergadering der algemeene Staaten gemagtigd, die hunne byeenkomsten, hier ter Stede, hielden op het Westindische Huis. 't Geviel, in September, dat, eenige Oorlogsschepen, die te Amsterdam uitgerust waren, in't Vlie ingeloopen zynde, een goed getal van matroozen, door weinige belhamels aangezet, de hoofden byeen stak, en, tegen dank van de Heeren Commissarissen der Monsteringe, en van de Kapiteins der schepen, *de zwarte Leeuw* en *de Kroon*, met de boot, naar eene Kaag voer, en zig met dezelve naar Amsterdam liet brengen; daar zy, des Zondags den vyftienden September, aankwamen, en terstond

(*b*) Resol. Vroedsch. N. 21. .... *Maart* 1653. *f.* 46.

ſtond afſpraken, om 's anderendaags te verſchynen op 't Weſtindiſche Huis, en den Gemagtigden tot de buitengewoone uitrustinge volle betaaling der vier, of vier en een halve maand agterſtallige ſoldye af te vorderen, of, by weigeringe daarvan, den Heeren den dienſt op te zeggen. Zo gezeid, zo gedaan. De muitende matroozen der twee ſchepen begaven zig, des Maandags, voor agt uuren, naar 't Weſtindiſche Huis, daar zy nog vyf- of zeshonderd man van de andere ſchepen vonden. Zy benoemden 'er eenigen, die binnen ſtaan zouden, en den Heeren hunne begeerte voordraagen. 't Geſchiedde. Men bejegende hen minnelyk, beloofde hun genoegen, en twee maanden gaadje op rekening te zullen geeven, zoze ſlegts wederom ſcheep wilden gaan. Doch hiernaar haddenze geene ooren. Zy ſtookten in tegendeel elkanderen op, om dagelyks op 't zelfde uur te verſchynen op 't Weſtindiſche Huis, tot dat zy hunnen vollen eiſch en toezegging der hoogſte gaadje, die thans meerder was dan zy bedongen hadden, zouden verkreegen hebben. Zy begaven zig dan, den volgenden dag, wederom derwaards, en werden, op gelyke wyze, met goede woorden, afgeweezen. Middlerwyl, hadt men zorg gedraagen, dat eenige Stads ſoldaaten, met den Major *Jacob Bicker* aan 't hoofd, zig vervoegden voor en op 't Weſtindiſche Huis, daar 't muitend Bootsvolk, ten derden dage, wederom, in groote menigte, ſamengevloeid was. *Antoni*

1652.

Twee belhamels worden gevat.

1652. *Jakobszoon* van Koppenhagen, een der voornaamste belhamelen, dien dag, wederom zullende binnen staan, was met zyne makkers afgesproken, dat zy hem, zo hy gevat mogt worden, terstond, ontzetten zouden. Hy kwam, vervolgens, wederom voor de Heeren, daar hy de maandgelden vorderde met zulke onhebbelyke en dreigende woorden, dat men geraaden vondt, hem, door den Major Bicker en eenige Schouts-Dienaars, te doen vatten. Hy zogt zyn mes te trekken, en zig te weer te stellen; doch 't werdt hem belet. Buiten gekomen, om weggeleid te worden, trokken eenigen van zyne makkers, op zyn geroep om ontzet, de messen; twee of meer van welken ook gevat werden. Voor de poort van 't Westindische Huis, hadt zekere *Joris Janszoon* staan schelden op de soldaaten, terwyl eenigen, en vermoedelyk ook hy, met steenen over de muuren geworpen hadden. Immers, men vondt hem alleen, staande voor de poorte, en den Onderschout *Willem van Buil*, met eenige dienaars, gekomen, om naar de steenwerpers te zien, toegraauwende, *hier ben ik, gy hebt het hart niet, dat gy schiet, of wy zullen 't huis om ver haalen.* Hy werdt, hierop, aangegreepen, en ook, na eenigen tegenstand, gevangkelyk weg geleid; waarna de overige muiters afdroopen, zig voorts stil hielden, en eerlang wederom scheep gingen.

en ter dood gebragt. 't Geregt van Amsterdam veroordeelde, den volgenden dag, zynde den negentienden

Sep-

September, Antoni Jakobszoon en Joris Janszoon, op hunne bekentenis, ter galge (*c*), welk vonnis, den twintigsten, werdt uitgevoerd. Men hadt het schavot voor de Waage opgeregt, en, tot voorkoming van oproer, die ligtelyk zou hebben konnen verwekt worden, door de menigte van matroozen, welken zig, tot reddinge hunner makkeren, verbonden hadden, den Dam, met drie vendelen Stads soldaaten, doen bezetten; die last hadden tot geene daadelykheden te komen, ten ware men onderneemen mogt, de Regtsoefening te beletten. Onder de aanschouwers, stonden eenige vrouwen, die, veelligt, naauwe betrekking hebbende tot de misdaadigen, of derzelver makkers, terwyl 't vonnis uitgevoerd werdt, aan 't schreijen raakten, en flaauw werden; waarom zy zig bevlytigden, om uit de menigte in veiligheid te komen. Doch hierdoor ontstondt zo groot een gedrang tegen de soldaaten, die voor de Waage stonden, dat eenigen uit hun gelid wyken moesten. De Kapitein *Abraham Commelyn*, die hier geboodt, gaf toen bevel tot schieten. De Luitenant *Sebastiaan Ludolf van Eitzen* riep ook, *schiet 'er onder*: waarop eenige soldaaten in 't wilde schooten op de aandringende menigte, waaronder wel agt onschuldige burgers gedood; anderen deerlyk gekwetst werden. 't Schieten verwekte zulk eene bystere ontsteltenis onder de aanschouwers, dat elk naar

1652.

Ongeluk by 't uitvoeren der straffe.

(*c*) Confessieboek *van* 23 *Aug.* 1651. *tot* 28 *Jan.* 1654. *f.* 90, 92.

1652. naar een goed heenkomen zogt, en veelen onder de voet raakten, en vertrapt, anderen in 't water gedrongen werden.

Afkondiging ter deezer gelegenheid. Het ongeluk, welk den onschuldigen toekykeren overgekomen was, trof de Wethouderschap zo diep, dat zy, den volgenden dag, by openbaare afkondiging, drie honderd guldens beloofde, aan elk, die eenen soldaat wist aan te wyzen, die iemant uit de burgerye gegriefd; en zes honderd guldens, aan die bewees dat eenig bevelhebber last om te schieten gegeven hadt (*d*). Ten zelfden dage, hadden myne Heeren van den Geregte, by raade van de Heeren Raaden ter Admiraliteit alhier, *præfereerende*, gelyk zy zig uitdrukten, *gratie voor rigeur van Justitie*, vergiffenis beloofd aan alle de matroozen, die, behalve de ter dood gebragten, en eenige anderen, welken met mindere straffen gestraft waren, zig aan den opstand hadden schuldig gemaakt, mids zy zig, binnen tweemaal vierentwintig uuren, begaven in de ligters, die gereed lagen om hen aan boord te voeren: staande Burgemeesteren 'er, in zulk een geval, voor in, dat hun, door de Heeren Gemagtigden tot de buitengewoone uitrusting, alle behoorlyk genoegen gegeven zou worden: daar zy, binnen den bestemden tyd, niet scheep gaande, met verbeurtenisse hunner verdiende gaadje, en zelfs aan den lyve gestraft zouden worden; terwyl aan alle volkhouders en anderen scherpelyk verbooden werdt, hen te huisvesten (*e*).

't Geregt belooft den muitenden bootsgezellen vergiffenis.

De

(*d*) Keurb. M. *f.* 166.
(*e*) Keurb. M. *f.* 165.

De oproerige matroozen voegden zig allen, of meest allen naar dit bevel. Doch de Staaten van Holland namen kwalyk, dat de Wethouderschap der Stad ondernomen hadt, vergiffenis van openbaare misdaaden toe te zeggen, zonder hen te kennen. Zy merkten 't aan als eene krenking hunner opperste magt. De Regeering van Amsterdam verklaarde, zonder zulk een oogmerk, en alleen uit hoogen nood, tot deezen stap gekomen te zyn. Doch de Staaten hielden zig niet voldaan, voor dat de Stad beloofd hadt, zig, voortaan, in diergelyke gelegenheden, altoos eerst aan hunne Edele Groot-Mogendheden te zullen vervoegen (*f*).

1652. 't welk de Staaten van Holland kwalyk neemen.

Midlerwyl, was de Kapitein Commelyn ter Stad uit geweeken: waarom 't Geregt besloot, hem, openlyk, van agt tot agt dagen, met de klok, te doen indaagen; gelyk geschiedde (*g*). Doch hy verscheen niet, op de indaaging: waarom hy, sedert, * onbekwaam verklaard, en buiten Amsterdam en eene myl in 't ronde gebannen werdt (*h*). De Luitenant van Eitzen, Zoon van *Albrecht van Eitzen*, Burgemeester van Hamburg, schoon hem geraaden werdt te wyken, bleef in de Stad, en verscheen, eerlang, voor Schepenen; daar hy ontkende, last tot schieten gegeven te hebben, schoon men zeven en meer eenstemmige getuigen tegen hem inbragt, die het tegendeel bevestigden. Hy werdt dan agter af geleid, en met de paleye ge-

Wat, omtrent de bevelhebbers, die last tot schieten gegeven hadden, voorviel.

* *inhabyl.*

(*f*) WICQUEFORT *Tom.* I. *Livr.* VI. *p.* 334.
(*g*) Keurb. M. *f.* 167.
(*h*) AITZEMA III. *Deel*, *bl.* 874.

1652. gedreigd. En toen beleedt hy, dat hy, de beweeging aanziende voor eenen blykbaaren oploop, tot handhaaving van 't Geregt, bevolen hadt, te schieten. Doch eenige weeken laater, verklaarde hy zulks door vreeze beleeden te hebben, en ontkende, op nieuws, bevel tot schieten te hebben gegeven (*i*). Hy zat tot in het volgende jaar, wanneer hem, op hooge voorspraak van verscheiden' Mogendheden, door 's Lands Staaten, vergiffenis van misdaad verleend werdt (*k*).

Vergoeding aan de vrienden der gesneuvelden.

Kort na de voorgevallen beroerte, waren Burgemeesteren, door den Raad, gemagtigd geweest, om de vrienden der doodgeschootenen op den Dam, die hier ter Stede niet woonden, met eene gepaste somme gelds, te vergenoegen, en de kinderen of weduwen, die hier woonden, eene lyfrente van vyf en twintig of dertig guldens 's jaars toe te leggen (*l*). Ook tekenen sommigen aan, dat de weduwen en weezen der gesneuvelden, door de Wethouderschap, eerlang, naar hunne gelegenheid, of met eenig stads ampt, of met een somme gelds, tot vergoeding van 't geleeden verlies, vereerd werden (*m*).

Uitrusting van Oorlogsschepen, en

Met den aanvang des jaars 1653, kwamen wederom Gemagtigden der algemeene Staaten te Amsterdam, om den aankoop en uitrusting van Oorlogsschepen te bevorde-

(*i*) Confessieboek *van* 23 *Aug.* 1651. *tot* 28 *Jan.* 1654. *f.* 98.
(*k*) Resol. Holl. 16 *Oct.* 1652. *bl.* 462. 3 *Maart* 1653. *bl.* 84. AITZEMA III. *Deel*, *bl.* 746, 747, 874.
(*l*) Resol. Vroedsch. N. 21. 7 *Oct.* 1652. *f.* 10 *verso.*
(*m*) DAPPER, *bl.* 318-322. DOMSELAAR VI. *Boek*, *bl.* 395 *enz.* COMMELIN, *bl.* 1149 *enz.*

deren (*n*). De Engelsche oorlog werdt sterk voortgezet, tot merkelyk nadeel van den Koophandel van Amsterdam, waarin, zo wel als in veelerlei neeringen en handwerken hier ter Stede, eerlang, zo groot een verval kwam, dat 'er, dit jaar, wel veertien- of vyftienhonderd (*o*), of, volgens anderen, wel drieduizend huizen ledig stonden. Omtrent het Heeren-Logement, wies het gras op de straaten. Zekere Handschoenmaaker, die voorheen agt en veertig knegts in 't werk gehad hadt, werkte nu, by gebrek van neeringe, zelf voor knegt. Een handelaar in zwart Zyden-Speldewerk, die drie- of vierhonderd meisjes, in en buiten de Stad, aan werk hadt geholpen, hadt 'er nu maar drie in dienst (*p*). Van de zeven deuren der Waage op den Dam, waren 'er, zo sommigen aantekenen, gemeenlyk, wel drie of vier geslooten (*q*). Uit welke staaltjes, men 't verval des handels afneemen kan.

1653. Verval van handel, hier ter Stede.

De oorlog gaf aanleiding, dat, hier ter Stede, verscheiden' Oostersche schepen werden opgebragt, die den Engelschen allerlei voorraad, zelfs Contrebande goederen, toevoerden. De Resident der Hanze-Steden, *Lieuwe van Aitzema*, gaf zig veel moeite, om deeze schepen te doen ontslaan, en kwam, ten deezen einde, ook te Amsterdam, daar hy gehoor hadt by Burgemeesteren, klaa-

Die van Hamburg klaagen, te Amsterdam, over 't neemen hunner schepen.

(*n*) Aitzema III. *Deel*, *bl.* 786, 829.
(*o*) Aitzema III. *Deel*, *bl.* 876.
(*p*) Aitzema III. *Deel*, *bl.* 813.
(*q*) Aitzema III. *Deel*, *bl.* 876.

1653. klaagende, in't byzonder, over 't neemen van eenige schepen op de Elve, welken stroom hy beweerde onzydig te moeten gehouden worden. Burgemeesteren beloofden, by monde van den Heere *Joan van de Poll*, die voorzat, dat zy 'er, met de Vroedschap, over raadpleegen zouden. Doch Burgemeester *Nicolaas Corver* hieldt hem, naderhand, voor, „ dat die „ van Hamburg voor onzydig wilden aan„ gemerkt worden, en nogtans handelden, „ strydig met de onzydigheid." Aitzema zette, vervolgens, zyne handeling voort in den Haage (*r*). Doch de bezwaarnissen, welken hy inbragt, en de klagten, welken daartegen, van wege de Staaten, en vooral van wege de Stad Amsterdam, gedaan werden, duurden zo lang als de oorlog. In deezen jaare, werden omtrent zestig Engelsche Bootsgezellen, die, met een Paspoort des Konings van Deenemarke, van Hamburg waren afgesteken, in zee genomen, en te Amsterdam opgebragt, daar zy in de boeijen gezet werden; alzo men de krygsgevangenen van den Staat ook in Engeland aanhieldt, en zeer kwalyk handelde (*s*).

Engelsche matroozen hier vast gezet.

Terwyl de oorlog ter zee, dit gantsche jaar, sterk werdt voortgezet, smeulde ook, inwendig, in verscheiden' Steden, en onder anderen te Amsterdam, een vuur van oproerigheid, welk nogtans spoedig gedoofd werdt. Wy hebben reeds verhaald (*t*), dat Amsterdam besllooten hadt, vooreerst, niet

Beweegingen in verscheiden' Steden.

(*r*) Aitzema III. *Deel*, *bl.* 874, 875, 878-882.
(*s*) Aitzema III. *Deel*, *bl.* 875.
(*t*) II. *Deel*, XVI. *Boek*, *bl.* 150.

niet te bewilligen in de aanstellinge van eenen Stadhouder en Kapitein-Generaal. By deeze gedagten, bleef men nog, hier ter Stede, toen, in den Zomer des voorleeden jaars, door Gelderland en Zeeland, op de aanstellinge van eenen Kapitein-Generaal gedrongen werdt (*u*). De Leden van Holland waren, genoegzaam eenpaariglyk, van dezelfde gedagten. 't Ontbrak nogtans niet aan zulken, beide in en buiten deeze Provincie, die den jongen Prins van Oranje zogten te bevorderen, tot de ampten, door zyne Voorouders bekleed. Ook werden, om de zugt tot den Prinse leevende te houden onder 't volk, hier en daar, beroerten verwekt, wordende de tromslaagers, die omsloegen om zeevolk te werven, in verscheiden' Steden, genoodzaakt, zulks te doen, in den naam des Prinsen van Oranje. Te Amsterdam, zogt men 't hiertoe ook te brengen; doch 't mislukte (*v*). Maar te Enkhuizen, werdt het oogluikende gedoogd. In deeze Stad, ontstondt eene geweldige beroerte (*w*), om welke neder te leggen, onder anderen, de Heer *Cornelis Witsen*, Raad in de Vroedschap der Stad Amsterdam, gemagtigd was, die egter de reis niet schynt gedaan te hebben (*x*). Toen Zeeland, wat laater, den jongen Prins tot Kapitein-Generaal voorsloeg, besloot Amsterdam, door de kragtigste redenen, te wege te brengen, 1653.

dat

(*u*) Resol. Vroedsch. N. 21. 6 *Aug.* 1652. *f.* 7.
(*v*) Vaderl. Hist. XII. *Deel*, *bl.* 281.
(*w*) Vaderl. Hist. XII. *Deel*, *bl.* 286 *enz.*
(*x*) Resol. Vroedsch. N. 21. 27 *Juny* 1653. *f.* 66 *verso.*

1653. dat de zaaken gelaaten werden, gelyk zy waren (y): 't welk ook, eerlang, gelukte. Doch geduurende de raadpleegingen over dit gewigtig onderwerp, hadden eenige jongens, die, met Oranje-papieren-fluijers op 't hoofd, een vendel en een trompet, door den Haage liepen, roepende *Vive le Prince d'Orange!* vry wat opschudding verwekt, en zelfs de glazen ingesmeeten aan 't huis van den Fiskaal *Cornelis Boy*, en aan dat der Heeren van Dordrecht. De Vroedschap van Amsterdam, hiervan kennis bekomen hebbende, besloot, ter Vergaderinge van Holland, te bewerken, dat de Wethouderschap van den Haage, van wege de Staaten, vermaand werdt, zorg te draagen, dat de Leden der Vergaderinge aldaar veiliglyk verblyven konden, of dat hunne Edele Groot-Mogendheden, anderszins, daartoe zulke middelen zouden uitvinden, als zy zouden raadzaam agten (z). De beweegingen werden egter, niet volkomenlyk, noch alomme gestild, dan na 't sluiten der vrede.

En ook te Amsterdam. De dood van den Luitenant-Admiraal Maarten Harpertszoon Tromp, die, den tienden Augustus, in den zeeslag voor de Maaze, gesneuveld was, hier ter Stede, kenbaar geworden zynde, ontstondt 'er eenige beweeging in de Nes, omtrent de Pieter-Jakobs-straat, voor 't huis van *Preserf Mey*, die beschuldigd werdt, kwalyk gesproken te hebben van den Luitenant-Admiraal. 't Graauw

(y) Resol. Vroedsch. N. 21. 30 *July* 1653. *f.* 79.
(z) Resol. Vroedsch. N. 21. ... *Aug.* 1653. *f.* 85.

Graauw, hierover gestoord, smeet de glazen in, aan 't huis van Mey, en begon de luifel reeds af te breeken, toen de moedwil gestuit werdt. Mey werdt egter in hegtenis genomen. 't Geregt maakte, den veertienden, 's daags na de opschudding, bekend, dat elk, die iet ten zynen laste bewyzen kon, zulks, zonder uitstel, doen moest (*a*): 't welk ik nogtans niet vinde geschied te zyn. 1653.

Handeling alhier omtrent de Roomschgezinden.

Sommigen tekenen aan, dat de Roomsche Geestelyken, die niet in Amsterdam gebooren waren, in deezen jaare, op 't sterk aanhouden der Predikanten, hier, ter Stad uit gezet werden, laatende men zulken, die gebooren Amsterdammers waren, alleen vryheid, om hier te blyven woonen (*b*). Doch ik meen goede reden te hebben, om te twyfelen, of zulks waarlyk gebeurd zy. In November des jaars 1655, werdt de overweeging van de bedenkingen der twee Hollandsche Synoden, waarby begeerd werdt, dat alle Mispriesters en geordende Persoonen ten Lande uit mogten gezet worden, hier ter Stede, gesteld aan eenige Gemagtigden uit de Vroedschap (*c*): en ik vind niet, dat hiervan eenig verslag gedaan is. Men gebruikte, in de Stad, de gewoonlyke oogluiking omtrent de Roomschgezinden. In November des jaars 1656, werdt het onderzoek van een Ontwerp van een Plakaat, welk, volgens het begrip der Synoden, gemaakt was, insgelyks, gesteld aan eenige Ge-

(*a*) Keurb. M. *f.* 177 *verso*.
(*b*) Aitzema III. *Deel*, *bl.* 870.
(*c*) Resol. Vroedsch. *Lr.* A. 19 *Nov.* 1655. *f.* 29 *verso*.

1653. Gemagtigden uit de Vroedschap, die 'er zulk verslag van deeden, dat het, als strydig met de Munstersche Vrede, en aanstootelyk voor Roomschgezinde Mogendheden, verworpen werdt (*d*); schoon de Stad, in 't jaar 1654, nevens andere Leden van Holland, gestemd hadt, om de Roomschgezinden, die eenige Ampten van Schout, Schepen, Secretaris, Armmeester, Kerkmeester of Schoolmeester, ten platten Lande, bekleedden, van dezelven te verlaaten, en Gereformeerden in de plaats te stellen (*e*).

De Noordhollandsche Synode zoekt het Kweekschool der Remonstranten te doen weeren.

De Synoden bepaalden, ondertusschen, haaren yver niet by het bearbeiden van de weeringe der Mispriesteren en geordenden; maar het Noordhollandsche in 't byzonder zogt, omtrent deezen tyd, verscheiden jaaren agtereen, te wege te brengen, dat het Kweekschool der Remonstranten, welk hier, sedert het jaar 1634, opgeregt was, insgelyks, geweerd werdt. Burgemeesteren, in 't jaar 1655, kennis krygende, dat hierop wederom stondt te worden aangehouden, besloten, den Afgevaardigden der Synode te antwoorden „ dat zy wel zorg zouden „ draagen, dat, in dit stuk, niets openbaar„ lyk by der hand zou genomen worden; „ doch van de andere zyde, niet konden „ goedvinden, te onderzoeken, wat iemant, „ in dusdanige zaaken, in 't byzonder, in „ zyn huis, kwame te doen (*f*)."

Eeni-

(*d*) Resol. Vroedsch. *Lr.* B. 20 *Dec.* 1653. *f.* 71.
(*e*) Resol. Vroedsch. N. 21. 30 *July* 1654. *f.* 198.
(*f*) Extract *uit de* Resolut. der Heeren Burgem. *van* 16 *Juny* 1655.

Eenige Leden van Holland, en ook de Raadpensionaris *Joan de Witt* hadden, al vroeg in 't voorjaar van 1653, kennis gehad, van Engelands geneigdheid tot vrede (g), hoe zeer men zig aldaar ook toerustte ten oorloge. In den aanvang van July, werdt 'er de Vroedschap van Amsterdam ook van onderregt, door Burgemeester *Frans Banning Kok, Heer van Purmerland*, die met een' aanzienlyk' Engelschman gesproken hadt. Zelfs deelde hy den Raad, onder belofte van geheimhoudinge op den eed, een Ontwerp mede van de voorwaarden, op welken men zou konnen overeenkomen (h). Men tradt, sedert, in onderhandeling. De voorslag, om Engeland en deezen Staat tot één Gemeenebest te vereenigen, werdt, te Amsterdam, met verontwaardiging, van de hand geweezen (i): doch de onderhandelingen niet t'eenemaal afgebroken. 't Liep egter aan, tot in de Lente des jaars 1654, eer men over de voorwaarden der Vrede, op één punt na, eens werdt. De Protector, *Olivier Kromwel*, vergeefs gevorderd hebbende, dat de algemeene Staaten den Prins van Oranje uitslooten van de waardigheden, door zyne Voorouders bekleed, vorderde nu, dat Holland alleen zig verbondt, om dien Prins, noch iemant zyner nakomelingen, immer aan te stellen tot Stadhouder, noch te stemmen tot Kapitein-Generaal over de Krygsmagt van den Staat. Hy verklaarde ron-

1653. Men krygt, te Amsterdam, kennis van Engelands geneigdheid tot vrede.

Ook van de begeerte van Kromwel, om het Huis van Oranje, door Holland, te doen uitsluiten.

(g) Vaderl. Hist. XII. *Deel*, *bl.* 251 *enz.*
(h) Resol. Vroedsch. *N.* 21. 2 *July* 1653. *f.* 71. *verso*.
(i) Resol. Vroedsch. *N.* 21. 26 *Aug.* 1653. *f.* 89.

1653. rondelyk, dat, van het bewilligen of niet bewilligen in dit ééne punt, de vrede of de oorlog afhing. De Ambassadeurs van den Staat tot de Vredehandeling gaven hiervan kennis aan den Raadpensionaris, die 't aan eenige voornaame Leden van Holland vertrouwde. Burgemeester *Nicolaas Tulp*, die de Dagvaart, wegens Amsterdam, bywoonde, een' keer herwaards doende, verwittigde den Raad, op den tweeden April, dat de Vrede afhing van 't bewilligen in zeker punt, welk Holland alleen betrof; doch noodzaakelyk geheim blyven moest: waarop de Raad goedvondt, de Afgevaardigden der Stad in den Haage te magtigen, om in dit punt te bewilligen, indien 'er, van de Engelsche zyde, op mogt gedrongen worden (*k*): gelyk geschiedde. Men raadpleegde 'er, sedert, ook over, ter Vergaderinge van Holland, onder den eed van geheimhoudinge. Eenige Leden waren gereed om in den eisch des Protectors te bewilligen, beweerende, dat vrede beter dan oorlog ware, en dat de Prins van Oranje, by 't aanhouden van den oorlog, ook veel lyden zou. Doch anderen vonden geraaden, eerst ruggespraak te houden met hunne Vroedschappen: en onder deezen waren ook de Afgevaardigden van Amsterdam, die de zaak, den negen en twintigsten April, in den Raad bragten, na dat de Leden, vooraf, by eede, beloofd hadden, dezelve nimmer, zelfs niet aan de afwezende medeleden, te zul-

ten van de hooge waardigheden.

1654.

(*k*) Resol. Vroedsch. N. 21. 2 *April* 1654. *f.* 166 *verso*.

zullen openbaaren. Men besloot hier te bewilligen, in 't gene de Protector gevorderd hadt: doch het afschrift van dit besluit werdt, in de geheime kasse van Burgemeesteren gelegd, en, eerst op 't einde des jaars, toen de zaak lang weereldkundig geweest was, te boek gesteld (*l*). De Staaten van Holland hadden, den vierden May, een diergelyk besluit genomen, in gevolge van welk, de vermaarde *Acte van Seclusie* of Uitsluiting werdt opgesteld. Hoe veel over deeze Acte, die, eerlang, ook met bewilliging van Amsterdam (*m*), aan den Protector Kromwel overgeleverd werdt, met de andere Provincien, te doen viel, hebben wy, elders (*n*), omstandiglyk, verrekend, en staat ons hier, als Amsterdam niet byzonderlyk betreffende, niet wederom te herhaalen. 1654. De Stad bewilligt in zynen eisch.

De Acte van Uitsluiting hadt, ondertusschen, de Vrede voortgebragt; die te Amsterdam zo hoog gewaardeerd werdt, dat men aldaar, reeds op den agtsten May, beslooten hadt, ter gedagtenisse van dezelve, gouden gedenkpenningen te doen slaan, voor Schout, Burgemeesteren, Schepenen en Raaden (*o*); gelyk, sedert, geschiedde. Den zeven en twintigsten, werdt de Vrede afgekondigd, en met eenen dankdag en openbaare tekenen van vreugde gevierd. Van 't nieuwgebouwde Stadhuis, en van den Prin- Vreugdebedryven te Amsterdam over de Vrede met Engeland.

(*l*) Resol. Vroedsch. *N.* 21. 29 *April*, 31 *Dec.* 1654. *f.* 173, 223 *verso*.
(*m*) Resol. Vroedsch. N. 21. 2 *Juny* 1654. *f.* 184.
(*n*) Vaderl. Hist. XII. *Deel*, *bl.* 324 *enz.*
(*o*) Resol. Vroedsch. N. 21. 8 *May* 1654. *f.* 176 *verso*.

1654. Prinsen-hofs- en Oude-Kerks-toorens, waaiden witte vredevlaggen. De voorgevel van 't Stadhuis was, met groen loof, sierlyk behangen: de vensters met tapyten belegd. 's Morgens ten negen uuren, kwamen Burgemeesteren en de gantsche Regeering op 't Prinsen-hof byeen. Van hier begaven zy zig, met de Stads boden vooruit, naar de nieuwe Kerke, daar zy de dankpreeke hoorden, na 't einde van welke, zy naar 't nieuwe Stadhuis traden, alwaar de vrede, onder 't losbranden van 't geschut, en onder 't geschal van trompetten en andere speeltuigen, afgekondigd werdt. Sommigen melden, dat de Trompetters aanvingen, met het blaazen van *Wilhelmus van Nassouwe*, 't zy gevalliglyk, of op last van Burgemeesteren, tot genoegen van 't gemeen, welk hier, zo eenigen geschreeven hebben, voor een groot gedeelte, zeer Prinsgezind was (*p*). 's Namiddags ten drie uuren, kwam de gantsche Regeering wederom op 't Stadhuis, voor welk, ten aanschouwen van de menigte, tien vertooningen geschiedden, die, door den Digter *Jan Vos*, waren uitgevonden. Hier zag men de hel, de baarmoeder des oorlogs; den oorlog, met al zyne gruwelen; den kwynenden Koophandel; het sluiten van 't Verbond met Deenemarke; 't scheepgaan van 't Oorlogsvolk; de zege op Zee, gekogt met het bloed van voornaame Bevelhebberen; de verheffing van den Heere van Obdam

(*p*) Thurloe's Papers *in de* Vaderl. Hist. XII. *Deel*, *bl.* 281, 331.

dam tot Vlootvoogd; de zee en de ſtroomen, ſmeekende om de Vrede; het nederdaalen der Vrede uit den hemel, en de Nederlandſche maagd, op eenen troon van ankers, kabels, zeilen, vlaggen en ander ſcheepsgereedſchap. 's Avonds werden pek- en teertonnen gebrand op den Dam, en, den gantſchen nagt door, alomme, wakkerlyk gevuurd. Burgemeeſteren zonden, aan ieder Predikant, een half aam wyns, op dat zy ook in de gemeene vreugde deelen zouden (q). 1654.

De Regeering van Amſterdam hadt, terſtond na het ſluiten der Vrede, geraaden gevonden, de drie Compagnien Stads ſoldaaten, die thans ieder honderd en zeſtig koppen ſterk waren, op honderd en twintig koppen te verminderen, zo dra de Vrede zou afgekondigd zyn (r): 't welk, ſedert, geſchiedde. Op de Wagten der bezettinge, werdt eene nieuwe Ordonnantie gemaakt, en de Raad verklaarde, dat het bewind over dezelve altoos geſtaan hadt, en nog ſtondt, aan Burgemeeſteren en Kolonellen (s). Doch op zekere gerugten van oproer, werdt, in Auguſtus, beſlooten, de drie Compagnien, hier ter Stede in bezetting leggende, in alle ſtilligheid, te brengen tot op tweehonderd man, en voor de verzekerdheid en verſterking der Stad de vereiſchte zorg te doen draagen door Burgemeeſteren en vyf Ge-

Verandering in de bezetting der Stad.

(q) DAPPER *bl.* 251 *enz.*
(r) Reſol. Vroedſch. N. 21. 24 *April* 1654. *f.* 172 *verſo.*
(s) Reſol. Vroedſch. *N.* 21. 30 *July* 1654. *f.* 199.

1654. Gemagtigden uit den Raade, de Heeren *Antoni Oetgens van Waveren*, *Cornelis de Graaf*, *Heer van Zuid-Polsbroek*, *Simon van Hoorn*, *Joan Blaauw* en *Cornelis van Vlooswyk* (*t*).

Gerugt van eenen toeleg op Amsterdam.

Sommigen melden, dat tot deeze voorzorg gelegenheid gaf een los gerugt van den optogt van Graave Willem van Nassau, uit Groningen herwaards, met eenige duizenden knegten, naar 't scheen, om de vernietiging der Acte van Uitsluitinge, met geweld, door te dryven. Doch dit gerugt bleek, eerlang, ongegrond geweest te zyn. Nogtans werden, te Amsterdam, na 't versterken der bezettinge, buitenwagten uitgezet, en gewapende vaartuigen gelegd op 't Y en op den Amstel (*u*). Doch de ongerustheid verdween, allengskens. De herstelling der Vrede maakte de Hollanders, en de ingezetenen van Amsterdam in 't byzonder onbekwaamer om indruksels te ontvangen, ten nadeele der tegenwoordige Regeeringe (*v*).

Moeite met een' Predikant van Buikfloot.

Ondertusschen, was 't gebeurd, dat een Predikant van Buikfloot, *Petrus van der Veer* genaamd, op den twee en twintigsten September, hier ter Stede, ten huize van *Marritge Claas*, *Weduwe van Gerrit van Kippen*, in de Doelestraat, gezeid hadt, „ dat Kromwel afstondt van 't
„ punt der uitsluitinge van den Prinse van
„ Oranje, 't welk men toch hieldt in Hol-
„ land gesmeed te zyn." Hy hadt hier by-
„ ge-

(*t*) Resol. Vroedsch. *N*. 21. 20 *Aug*. 1654. *f*. 199 *verso*.
(*u*) Thurloes Papers *Vol*. II. *p*. 592, 547, 577.
(*v*) Wicquefort *Tom*. I. *Livr*. VIII. *p*. 450. Aitzema III. *Deel*, *bl*. 1172.

gevoegd „ dat de Bickers, tegen eed of „ belofte, wederom in de Regeering ge„ komen waren, en dat zeker ander Bur„ gemeester een *Atheist* of *Mennist* geweest, „ en, ongedoopt, Burgemeester geworden, „ of gestorven was (*w*)." Hiervan waren beëedigde verklaaringen belegd, ten huize van Burgemeester *Frans Banning Kok*, *Heere van Purmerland*, dieze in de Vroedschap bragt. Men verstondt aldaar „ dat zulke „ lasterlyke gedagten, niet zonder blykbaa„ re ondankbaarheid, vallen konden in den „ minsten onderzaat, veel min in Predikan„ ten, *dewelcke, overtredende de Limiten van* „ *haer beroep, uyt wereldtse insichten, haere* „ *averechtse ende vergiftigde passien de goede* „ *Gemeente, onder heyligen schyn, indrucken,* „ *ende deselve Gemeente van de Regieringe al*„ *soo t'onrecht vervreemden.*" Voorts, werdt beslooten, dat Burgemeesteren den Predikant voor zig ontbieden, en in gyzeling houden zouden, tot dat hy voldoening gegeven zou hebben: en zo hy niet verscheen, zou men de Staaten van Holland verzoeken, om hierop zulke orde te stellen, als tot de rust van 't Land geoordeeld zou worden te behooren (*x*). Burgemeesteren ontbooden den Predikant, tegen den vyf en twintigsten. Doch hy antwoordde, dat zyne bezigheden hem niet toelieten, die week te komen (*y*). Voorts, vind ik niet gemeld, hoe 't met deeze zaak afgeloopen zy. 1654.

De

(*w*) Muniment-Regist. *Lr.* B. *f.* 90, 91.
(*x*) Resol. Vroedsch. N. 21. 24 *Sept.* 1654. *f.* 208 *verso.*
(*y*) Muniment-Regist. *Lr.* B. *f.* 91 *verso*, 92.

1654. Verschil tusschen de Collegien ter Admiraliteit te Amsterdam en in 't Noorderkwartier.

De Admiraliteit hier ter Stede verzogt, in July deezes jaars, aan de algemeene Staaten, dat haar vrystaan mogt, de Kaapers van Salee, zo wel als anderen, te doen aantasten door 's Lands Oorlogsschepen; alzo de Regeering aldaar, sedert eenigen tyd, alle de schepen, die van 't volk verlaaten waren, al waren zy schoon door Saleesche Kaapers gejaagd geweest, voor goeden prys verklaard hadden (z): doch ik vind niet, dat hiertoe verlof gegeven werdt. Tusschen het zelfde Collegie en het Collegie ter Admiraliteit in 't Noorderkwartier, ontstondt, ten deezen tyde, een zwaar geschil, ter gelegenheid dat de Convooimeester te Zwolle, wiens Comptoir onder het Collegie in 't Noorderkwartier behoort, na 't openen van den doortogt daar ter Stede naar Duitschland in 't jaar 1652, zwaarigheid maakte, om goederen te laaten doorvoeren, op paspoorten, die, door 't Collegie te Amsterdam, verleend waren. Om deeze belemmering van den handel van hier over Zwolle te stuiten, deedt het Collegie te Amsterdam, tegen den inhoud van een Plakaat van den zesden May des jaars 1623, de Zwolsche Veerschepen, die hier ter Stede aankwamen, onderzoeken (*a*). De twist liep zo hoog, dat men de Koopluiden, die te Amsterdam uitgaande regten betaald hadden, noodzaakte, omze andermaal ook te Zwolle te voldoen: doch het Collegie te Am-

(z) AITZEMA III. *Deel*, *bl.* 1104.
(*a*) AITZEMA III. *Deel*, *bl.* 1104.

Amsterdam gaf hun, daarna, de dubbel betaalde regten wederom te rug. De twee Collegien werden 't niet volkomenlyk eens, voor 't jaar 1660. Zy kwamen toen overeen „ dat, van goederen, die 's Winters „ te lande over Zwolle verzonden werden, „ 's Lands regt te Amsterdam zou worden „ betaald, zo zy, binnen agt dagen, hooger op vervoerd werden; doch na den „ agtsten dag, zou 's Lands regt te Zwolle „ moeten worden voldaan. Van de goederen, die over zee naar Zwolle gingen, „ om verder vervoerd te worden, zou 's „ Lands regt te Zwolle worden betaald. 's „ Lands regt van de goederen, die, in 't „ jaar 1655, op beide de plaatsen, waren „ aangegeven, zou, door de beide Collegien, elk voor de helft, genooten worden (*b*)." En sedert deeze overeenkomst, is my niet bekend, dat de twee Collegien, over dit punt, eenig verschil gehad hebben. 1654.

Schade aan den Wester-kerks tooren door storm.

's Nagts tusschen den zesden en zevenden January deezes jaars, stormde het, hier ter Stede, zo geweldig, dat het kruis, met den appel of kloot en den weerhaan, van den Wester-Kerks-tooren nederwaarts stortte op het dak der Kerke en op het Kerkhof. Het yzer onder en boven den appel was in drie stukken, en de appel of kloot, die zeven tonnen waters hieldt, midden door gebroken (*c*). Doch alles werdt spoedig wederom hersteld.

Het

(*b*) *Zie* Groot-Plakaatb. III. *Deel*, *bl.* 1256.
(*c*) Domselaar VI. *Boek*, *bl.* 424. Commelin, *bl.* 1165.

1654. Opregting van een Werkhuis voor de bedelaars.

Het verval der Westindische Maatschappye, sedert het verlies van Brazil, hadt gelegenheid gegeven om het Huis en de pakhuizen, van welken zy zig, in haaren bloeijenden staat, hier ter Stede, bediend hadt, tot ander gebruik te schikken. De Pakhuizen op de Y-graft waren, reeds in den aanvang deezes jaars, tot een Werkhuis voor bedelaars bekwaam gemaakt. Doch alzo, tot het voortzetten deezer onderneeminge, eene goede somme van penningen vereischt werdt, waarvan de Stad thans niet zeer voorzien was, vondt men geraaden, het *nieuwe Werkhuis*, met het Spinhuis, welk reeds vry wat gelds in voorraad hadt, te vereenigen (*d*): gelyk geschiedde. In Augustus deezes jaars, werdt de bedelaary by de huizen verbooden, onder bedreiging, dat de bedelaars, of ter Stad uit, of in 't nieuwlings opgeregte Werkhuis gezet zouden worden (*e*).

Broederschap van Schilders en andere konstenaars, hier ter Stede opgeregt.

De Schilderkonst bloeide thans zeer te Amsterdam, en hadt, onder anderen, eenen voornaamen voorstander aan den Heer *Joan Huydecoper, Heere van Maarseveen*, en *Ridder van S. Michiel.* De oefenaars en liefhebbers deezer Konste en eenige Beeldhouwers, Digters en anderen, samen een getal van omtrent honderd uitmaakende, hielden, op den eenentwintigsten October deezes jaars, een S. Lucas-Feest in de S. Joris Doele. De Digter Joost van den Vondel verscheen ook

(*d*) Resol. Vroedsch. N. 21. 16 *Jan.* 1654. *f.* 140.
(*e*) Handv. *bl.* 458, 459. [834, 835.]

ook op dit feest, daar hy aan 't hooge einde van de tafel geplaatst, en hem, door iemant, Apollo verbeeldende, de Lauwerkrans, als hoofd der Digteren, opgezet werdt. Hy vereerde het Feest ook met een Gedigt, welk, in zyne *Poëzye* (*f*), te leezen is. Voor 't scheiden, namen de Konstenaars en liefhebbers, die voortaan eene Broederschap stonden uit te maaken, een besluit, om diergelyk Feest jaarlyks te houden. Doch dit besluit is, zo sommigen schryven, door nyd en eigenbaat, verydeld (*g*), en de gantsche Broederschap, in 't kort, te niet geloopen. In *Vondels Leven* (*h*), wordt het houden van 't S. Lucas Feest, ten onregte zo ik agte, op het jaar 1653 vermeld. 1654.

Welvaart van Amsterdam, na de Vrede met Engeland.

De oorlog met Engeland hadt Amsterdam zo zeer gedrukt, dat men aldaar, in 't jaar 1653, besloten hadt, het nieuw Stadhuis, welk men bezig was te bouwen, slegts van éene verdieping te maaken (*i*). Doch de Vrede was zo dra niet gesloten, of de Koophandel, de bron van de welvaart der Stede, begon te herleeven, en Amsterdam bloeide wederom, gelyk te vooren. Zelfs, werdt, in den aanvang des jaars 1655, eene Keur gemaakt tot bepaling van de overdaad in bruiloften en maaltyden, waarin, onder anderen, bevolen werdt, dat aan de Bruid geene geschenken van Juweelen of andere kost- 1655.

(*f*) II. *Deel*, *bl.* 371.
(*g*) Houbraken Schouwburgh der Schilders III. *Deel*, *bl.* 329 *enz.*
(*h*) *Bladz.* 56.
(*i*) Resol. Vroedsch. N. 21. 10 *Febr.* 1655. *f.* 231 *verso.*

1655. kostbaarheden gegeven mogten worden, die meer dan den twintigsten penning van 't gene de Bruidegom ten huwelyk bragt, waardig waren (*k*). Ook waren de inkomsten der Stad eenigermaate vermeerderd met de Vrede, waarom, en om dat de toeneemende Koophandel nieuwe Kamers van bewind en regtsoefening vorderde, men wederom overging tot het eerste ontwerp, om 't Stadhuis twee verdiepingen hoog te maaken (*l*). De aanwassende Houthandel hier ter Stede gaf ook gelegenheid, dat men, met de Heeren van Rynland, in onderhandeling zogt te treeden, om de Watering *Kostverlooren* tusschen de Stad en den Overtoom in koop of huur te bekomen, met oogmerk omze, voor Stads rekening, wederom te verhuuren aan de Houtkoopers, om hun hout in te leggen: waartoe Burgemeesteren, door de Vroedschap, gemagtigd werden (*m*).

De Regeering neemt, voor 't eerst, zitting, in 't nieuw gebouwde Stadhuis.

Met het bouwen van het Stadhuis, was men nu, in zeven jaaren tyds, zo ver gevorderd, dat de Regeering besloot, op Donderdag, den negen en twintigsten July deezes jaars, aldaar, voor 't eerst, zitting te neemen. Eerst, werden, gelyk als ter inwydinge van het nieuwe gebouw, des voordemiddags, twee Predikatien gedaan, eene in de Oude, en eene in de Nieuwe Kerke, die, door de gantsche Regeering, en door de meeste Amptenaars, gehoord werden. Daarna, begaf de Wethouderschap zig naar haa-

(*k*) Keurb. M. *f.* 224. AITZEMA III. *Deel*, *bl.* 1172.
(*l*) Resol. Vroedsch. N. 21. 10 *Febr.* 1655. *f.* 231 *verso*.
(*m*) Resol. Vroedsch. N. 21. 15 *Jan.* 1655. *f.* 229.

haare gewoone Vergaderplaats, op 't Prinsen-hof, en toen, ten elf uuren, in rang, 1556.
de Schout, met de roede van Justitie voor zig, vooruit, en voorts Burgemeesteren, Schepenen, Oud-Burgemeesteren, Thesaurieren, Weesmeesteren en Raaden, gevolgd van de Stads Secretarissen, naar 't Stadhuis (*n*). Sommigen hebben aangetekend, dat aldaar, terstond, eene Keur afgekondigd werdt, waarby, ter gedagtenisse der inwydinge van 't Stadhuis, de Kermis, die in September plagt gehouden te worden, op den eersten Augustus verplaatst werdt (*o*). Maar volgens Stads *Keurboek* (*p*), was de afkondiging deezer Keure reeds op den zeventienden April deezes jaars geschied. Doch 't leedt maar weinige jaaren, toen de Kermis wederom op den gewoonlyken tyd verlegd werdt; alzo de Vleeschhouwers klaagden, dat het vleesch, welk zy, omtrent Kermis, meer dan op andere tyden, plagten te slaan, door de hitte van 't jaargetyde, te schielyk, aan bederf onderworpen was (*q*). 's Nademiddags, verscheen de Schuttery voor 't Stadhuis, daar wakkerlyk gevuurd werdt, ter eere van de Wethouderschap, die elkanderen, daarna, onder 't geluid van allerlei speeltuig, op 't nieuwe Raadhuis, onthaalde. Ter gedagtenisse deezer intreede, deedt de Regeering, door *Simon Valkenaar*, gouden en zilveren gedenkpenningen

(*n*) Resol. Vroedsch. *Lr.* A. 30 *July* 1655. *f.* 1.
(*o*) DOMSELAAR VI. *Boek*, *bl.* 407. COMMELIN, *bl.* 1157.
(*p*) M. *f.* 229.
(*q*) Resol. Vroedsch. *Lr.* C. 6 *July* 1660. *f.* 45 *verso*.

1655. gen schroeven, die, volgens eene Keure van den zeventienden December, door niemant, mogten naargemaakt worden (r).

De Admiraliteit hier ter Stede raakt in geschil met de Regeering van Monikendam.

Het Collegie ter Admiraliteit te Amsterdam, vermoedende, dat de laading van zeker schip, leggende voor Monikendam, niet naar behooren aangegeven was, zondt, in de Lente deezes jaars, den Geweldige en eenige bedienden derwaards, om het te onderzoeken. 't Vermoeden werdt gegrond gevonden, en 't schip herwaards te rug gebragt. Doch de Regeering van Monikendam nam 't schenden van haaren stroom zo euvel, dat zy eenen hoop gewapend volk afzondt, die 't schip bemagtigde, en naar Monikendam te rug voerde. De Admiraliteit te Amsterdam viel hierover klagtig aan de algemeene Staaten. Doch de Steden van Holland hielpen elkanderen de vryheid van Monikendam zo ernstelyk voorstaan, dat de klagten der Admiraliteit niet veel ingang vonden (s).

Amsterdam neemt het Peterschap aan, over den Keurprinse van Brandenburg.

Aan *Fredrik Willem*, *Keurvorst van Brandenburg*, die eene Dogter van Fredrik Henrik, Prinse van Oranje, ten huwelyk hadt, was, in February deezes jaars, een zoon gebooren. Hy gaf 'er der Stad Amsterdam kennis van, en boodt haar het Peterschap aan, welk, terstond, aanvaard werdt. Men schonk den jongen Keurprins eenen lyfrente-brief van duizend guldens 's jaars, leggende in eene gouden doos, tot eene pillega-

(r) Keurb. M. *f.* 257 *verso*.
(s) AITZEMA III. *Deel*, *bl.* 1191.

gave (t), om welken over te brengen, Burgemeester Joan Huydecoper, Heer van Maarseveen, met een aanzienlyk gevolg, afgezonden werdt (u). 1655.

Sommigen hebben aangemerkt, dat men, omtrent deezen tyd, te Amsterdam, uit staatkundige inzigten, nu en dan, byzondere tekenen gaf van agtinge voor het Huis van Oranje (v); onder welken, veelligt, ook het gereedelyk aanvaarden van het Peterschap over den Keurprinse van Brandenburg gerekend mag worden. Ook nodigde men, naar 't schynt, met diergelyk oogmerk, de Prinsesse Weduwe van Fredrik Henrik hier ter Stede. Zy hadt haare reis, van tyd tot tyd, verschooven: doch werdt, ten laatsten, in October deezes jaars, met twee Amsterdamsche jagten, van Utrecht afgehaald, en staatelyk ontvangen en getoefd. Te Ouderkerk, ontmoette haar een groot getal van speeljagten. De Amsterdamsche jonge Ridderschap reedt, ter wederzyde van 't jagt, welk haare Hoogheid voerde, langs den Amstel. Op de blaauwe brugge, lagen zes halve kartouwen, die, op haare aankomst, gelost werden. Op ieder der drie andere bruggen, welken zy door moest, om aan 't Oude-Zyds-Heeren-Logement te geraaken, stondt een vendel Stads soldaaten geschaard, die ook wakker vuurden uit de musketten. Zy kwam, den eenentwintigsten, in de Stad, daar zy, da-

De Prinses Weduwe van Fredrik Henrik wordt, hier ter Stede, onthaald.

(t) Resol. Vroedsch. N. 21. 17 *April* 1655. *f.* 250. Groot-Memor. *N.* IV. *f.* 56.
(u) AITZEMA III. *Deel*, *bl.* 1199.
(v) AITZEMA III. *Deel*, *bl.* 744.

1655. dagelyks, in 't Heeren-Logement, en den drie en twintigſten, Koningklyk, op 't Stadhuis, op Stads koſten, onthaald werdt. De Burgemeeſteren *Joan van den Poll*, die thans voorzat, *Joan Huydecoper*, Heer van Maarſeveen, *Henrik Dirkszoon Spiegel* en *Nicolaas Tulp*, nevens den Schepen *Dirk Tulp*, Zoon van den laatſten, en den Secretaris *Cornelis Backer*, aten aan ééne tafel met de Prinſesſe. Zy was, voor den agtentwintigſten, reeds wederom in den Haage (*w*).

De Stad bevordert de afloſſing der twee millioenen, door haar, aan wylen zyne Hoogheid verſtrekt.

De Regeering van Amſterdam hadt, ondertusſchen, niet verzuimd, by de Voogden over den Prinſe van Oranje, aan te houden op de afloſſing der twee millioenen, in 't jaar 1650, aan wylen zynen Heere Vader verſtrekt; van welken, in de Lente deezes jaars, reeds een millioen moeſt afgelegd geweeſt zyn. De Voogden, geene kans ziende tot deeze afloſſing, ſloegen voor, dat men de Stad, by twintig- of vyfentwintig-duizend guldens tevens, zou doen betaalen door byzondere Perſoonen, die dan treeden zouden in 't Verding, welk de Stad met wylen zyne Hoogheid gemaakt hadt: of dat de Stad, om aan haare penningen te geraaken, zulken van 's Prinſen goederen zou doen verkoopen, als zy daartoe bekwaamſt zou oordeelen. Burgemeeſteren waren, reeds in Maart, verzogt en gemagtigd, om op deezen voet met de Voogden te handelen (*x*). 't Schynt, dat een gedeelte van de ſchuld, wat

(*w*) AITZEMA III. *Deel*, *bl.* 1205, 1206.
(*x*) Reſol. Vroedſch. *N.* 21. 23 *Maart* 1655. *f.* 247. Groot-Memor. *N.* IV. *f.* 53 *verſo*.

wat laater, afgelegd werdt (y). Doch daar verliep nog een geruime tyd, eer de Stad, op zekere wyze, volkomen voldoening bekwam. 1655.

In den Zomer deezes jaars, was de Pest wederom ontsteken hier te Lande, met naame te Amsterdam. Zy woedde zo sterk, dat 'er, hier ter Stede, in den tyd van een jaar, dat is, tot den Zomer des jaars 1656, zestienduizend zevenhonderd zevenentwintig menschen aan overleeden waren. In de eerste zes maanden, stierven wel dertienduizend vyfhonderd en agt menschen. Men oordeelde, dat de lugt thans oorzaak was van deeze besmettelyke ziekte, om dat de gewoonlyke Zomer- en Herfstvogels geheellyk vervloogen of gestorven waren. De ramp hadt ook invloed op den Koophandel. De schepen, naar Spanje geschikt, werden met de laading te rug gezonden, of mogten, zo zy al behoorlyke gezondbrieven medehadden, niet dan na eenige weeken toevens, ontlaaden worden. Het inbrengen van Hollandsche geweeven' stoffen werdt, in Frankryk en elders, strengelyk verbooden (z). De Wethouderschap maakte, onder 't woeden der Pestziekte, veele Keuren, om den voortgang der besmettinge te stuiten. 't Venten van oude kleederen en vodden mogt nergens geschieden, dan op het Bolwerk bewesten de Reguliers poort. 't Inbrengen en verkoopen van blaauwe pruimen, zwarte krie-

Pestziekte hier ter Stede.

Keuren, tot stuiting of voorkoming der besmettinge, gemaakt.

(y) Resol. Vroedsch. Lr. A. 11 Sept. 1655. f. 12 verso.
(z) Holl. Merc. van 1655. bl. 127. Domselaar VI. Boek, bl. 444. Commelin, bl. 1180.

1655. krieken en konkommers werdt volstrektelyk verbooden. Men stelde eenige Stads Doctoren, Chirurgyns en Apothekers aan, om de kranken van behoorlyke hulpmiddelen te voorzien. Wat laater, werden ook drie buitengewoone ziekentroosters aangesteld. In de huizen, daar iemant aan de pest gestorven was, mogt, binnen veertien dagen daarna, en zo 't vettewaariers waren, binnen vier weeken, geene neering gedaan, en de deuren derzelven alleen om uit en in te gaan geopend worden. Zo de pest by een' Vleeschhouwer kwam, mogt aldaar geen vee geslagt worden, binnen zes weeken na dat de laatste kranke gestorven, of genezen was. 't Stroo, waarop een kranke gelegen hadt, moest verbrand worden. De doodkisten moesten, met pek, waterdigt worden gemaakt. Elk moest de goot voor zyne deur, tweemaal ter weeke, doen reinigen. De lyken moesten, ten langste binnen drie etmaalen, begraaven worden. De draagers en medegangers mogten geene lange rouwmantels aan hebben, en de laatsten niet op de Kerkhoven komen. Ook mogt men 't sterfhuis met geene wollen rouwstoffen behangen. In Augustus, werden, eenige dagen agtereen, honderd en tagtig pektonnen gebrand, op zestien onderscheiden' plaatsen in de Stad. Zo groot was de sterfte, in September, dat belast werdt, dat kinderen en ongehuwden, 's morgens voor negen, en in de oude en nieuwe Kerke, voor elf uuren, moesten begraaven worden. Ook werdt het opschikken van lyken verbooden.

Ten

Ten zelfden tyde, werdt, ter oorzaake der kleinte van 't Kerkhof aan de Wester-Kerke, en den stank, die 's begraaven aldaar veroorzaakte (*a*), het Bolwerk voor de Blomgraft tot een nieuw Westerkerkhof geschikt. Ook werdt toen eene verdeeling gemaakt van de wyken, die, op ieder der zes Kerkhoven, zouden moeten begraaven. Het toeneemen der kwaale gaf, op vertooninge van den Kerkenraad (*b*), gelegenheid, tot het instellen van eenen weekelykschen Bededag, die, met Woensdag den agtsten September, ten vier uuren, aanving. Doch in December, was de sterfte in zo verre afgenomen, dat het Geregt beval, dat de lyken wederom, op den gewoonlyken tyd, des nademiddags, begraaven zouden worden: en in January des volgenden jaars, bevondt men, dat het getal der dooden het gewoone getal niet veel te boven ging, waarom, in de plaats van den weekelykschen Bededag, op Woensdag den vyfden, een plegtige Dankdag gehouden werdt (*c*). 1655.

In July des jaars 1655, werdt by den Raad verstaan, dat allen, die Raaden geweest waren, zouden aangemerkt worden als Burgers, al haddenze verzuimd, den Burgereed te doen; alzo de eed van Raad geoordeeld werdt, den Burgereed, volkomenlyk, te vervatten (*d*). De eed van Raad vervat den Burgereed.

In

(*a*) Resol. Vroedsch. *Lr.* A. 12 *Aug.* 1655. *f.* 5.
(*b*) Resol. Vroedsch. *Lr.* A. 4 *Sept.* 1655. *f.* 11 *verso.*
(*c*) Keurb. M. *f.* 235, 236, 239 *verso*, 244, 245 *verso*, 246, 249, 250, 251 *verso*, 257, 258.
(*d*) Resol. Vroedsch. *Lr.* A. 30. *July* 1655. *f.* 2 *verso.* Handv. *bl.* 123, [r69.]

1655. De Stad ſtigt eene Volkplanting in Nieuw Nederland.

In Noord-America, was, in 't jaar 1609, door *Henrik Hudſon*, in dienſt der Vereenigde Ooſtindiſche Maatſchappye uitgevaaren, op de hoogte van ruim eenenveertig graaden, ontdekt een Geweſt, welk hy *Nieuw Holland* noemde, en welk, naderhand, den naam van *Nieuw Nederland* kreeg (*e*). De Weſtindiſche Maatſchappy, ſedert zynde opgeregt, zondt volk en vee naar dit Geweſt, en voer 'er op, van tyd tot tyd. Haare dienaars en planters kogten veel Lands van de Amerikaanen, en onder anderen een Eiland in den mond der Riviere *Manhattans*, die tegenwoordig *Hudſons Rivier* heet; op welk Eiland, eerlang de Sterkte *Amſterdam* en de Stad *Nieuw Amſterdam*

1656. geſtigt werden (*f*). Over dit Eiland, hadt de Maatſchappy 't beſtier opgedraagen aan de Kamer Amſterdam, die zig, in den aanvang des jaars 1656, genegen toonde, om een gedeelte haarer bezittingen in Nieuw Nederland over te doen aan de Stad. Men oordeelde, in de Vroedſchap, dat dit Land, behoorlyk bebouwd wordende, alles zou konnen uitleveren, wat tegenwoordig uit de Ooſtzee gehaald werdt, tot maſten toe: en men beſloot, hierop, met de Maatſchappye, over den koop van het zelve, in onderhandeling te treeden, op dat men niet altoos van de Ooſtzee zou behoeven af te hangen (*g*). 't Land werdt gekogt. Burgemeeſteren en

(*e*) J. DE LAAT Beſchr. van Weſtindie, *bl.* 83 *enz.*
(*f*) Memorie *van* 28 *Febr.* 1654. *in 't* Verbaal *van* H. V. BEVERNINGK *bl.* 608 *enz.*
(*g*) Reſol. Vroedſch. *Lr.* A. 3 *Maart* 1656. *f.* 76.

en Raaden beraamden, in November, eenige voorwaarden, ten behoeve van zulken, die zig aldaar zouden willen nederzetten, om den grond te bebouwen en te beplanten. De Hertog van Savoje, misnoegd op zyne Gereformeerde onderdaanen, in de dalen van Piemont, bekend by den naam van *Waldenzen*, hadt dezelven, sedert eenigen tyd, naar hun oordeel, te hard gehandeld, en genoodzaakt, hunne wooningen te verlaaten. Voor deeze luiden, was, hier te Lande, meer dan tweehonderd duizend guldens verzameld, die hun, eerlang, werden overgemaakt (*h*). Te Amsterdam, was een goed gedeelte van deeze somme byeen gebragt: van welke, zo my gebleeken is, in twee reizen, meer dan zeven en zestig duizend guldens werdt uitgekeerd (*i*). Ook kwamen, eerlang, ruim driehonderd van deeze verdreevenen herwaards, die zig genegen toonden, om de nieuwe Volkplanting der Stad, in Nieuw Nederland, te helpen bevolken (*k*). En werden, sedert, ten zelfden einde, van tyd tot tyd, persoonen en huisgezinnen aangenomen (*l*). De Stad nam, nog voor 't einde deezes jaars, vyfentwintig duizend guldens op, ten behoeve der Volkplantinge, en om dezelve van eenige noodige waaren te voorzien (*m*). In de Lente des jaars 1656.

(*h*) AITZEMA III. *Deel*, *bl.* 1240.
(*i*) Groot-Memor. *N.* IV. *f.* 96, 106.
(*k*) Holl. Merc. *van* 1656. *bl.* 129. DOMSELAAR VI. *Boek*, *bl.* 407 *enz.* COMMELIN *bl.* 1157.
(*l*) Groot-Memor. *N.* V. *f.* 51, 79, 81 *verso*.
(*m*) Resol. Vroedsch. *Lr.* A. 11 *Nov.* 1656. *f.* 152 *verso*.

1656. jaars 1657, waren 'er wederom driehonderd Planters byeen gebragt, gereed tot de reize naar Nieuw Nederland. Men besloot toen, nog zesendertig duizend guldens, ten zelfden einde, op te neemen, en de Volkplanting te voorzien van eenen Predikant (*n*). Kort te vooren, was 'er nog tienduizend guldens toe opgenomen. Wat laater, nog zesduizend. Doch in 't begin van September, vorderden de Gemagtigden tot het opzigt over de Volkplantinge wederom nieuwen onderstand. Men begon toen te zien, dat de kosten der Volkplantinge het voordeel, welk zy gaf, te boven gingen. De Vroedschap verklaarde, nooit van meening geweest te zyn, omze, tot zo zwaare kosten, te onderhouden (*o*). Nogtans verschafte zy, in de Lente des jaars 1658, nog wederom twintigduizend guldens, en zondt, op nieuws, een schip met eenige planters derwaards (*p*). In 't najaar, werdt geraadpleegd op middelen, om Nieuw Nederland, met minder kosten, te onderhouden, en te gelyk besloten, nog wederom zesduizend guldens, voor de Volkplantinge, te ligten. Men maakte eenige verandering in de voorwaarden, ten behoeve der Planteren opgesteld, alzo dezelven al te nadeelig bevonden werden voor de Stad (*q*). De Planters, die hunne goederen, immers gedeel-

(*n*) Resol. Vroedsch. L^s. A. 3 *Maart* 1657. *f.* 199 *verso.*
(*o*) Resol. Vroedsch. L^s. A. 4 *July*, 7 *Sept.* 1657. *f.* 225.
(*p*) Resol. Vroedsch. L^s. B. 11 *April* 1658. *f.* 16.
(*q*) Resol. Vroedsch. L^s. B. 19 *Octob.* 20 *Dec.* 1658. *f.* 85, 72.

deeltelyk, zonden werwaards zy wilden, 1656.
werden nu, onder anderen, verpligt, om dezelven alleen naar deeze Stad te zenden. Doch dit punt werdt, in 't begin des jaars 1659, in zo verre, veranderd, dat zulke Planters, die de kosten hunner overvoeringe aan de Stad voldaan hadden, hunne waaren mogten voeren, werwaards zy wilden; behalve de Pelteryen, en de waaren, die zy naar 't Oosten, naar 't Noorden, of naar de Nederlanden wilden schikken; alle welken zy gehouden zouden zyn, herwaards te brengen (*r*). Doch het onderhoud deezer Volkplantinge viel der Stad in 't begin zo schadelyk, en 't gene van daar gebragt werdt, leverde zo weinig uit, dat men, in September daarna, besloot, zig dezelve wederom kwyt te maaken, en ze, ten beste mogelyk, aan de Westindische Maatschappye wederom over te doen (*s*); doch deeze toonde hiertoe geene gezindheid altoos. Midlerwyl, werden 'er, in de jaaren 1660 en 1661, nog wederom negenentwintig duiduizend tweehonderd en vyftig guldens, ten behoeve der Volkplantinge, geligt (*t*): en in 't jaar 1662, aan vyfentwintig Huisgezinnen van Mennisten, die zig derwaards begeeven wilden, honderd guldens ieder toegestaan (*u*). Van dien tyd af, begon de Volkplanting te bloeijen. De Scheepvaart en

(*r*) Resol. Vroedsch. *Lr*. B. 10 *Maart* 1659. *f*. 91.
(*s*) Resol. Vroedsch. *Lr*. B. 30 *Sept*. 1659. *f*. 161 *verso*.
(*t*) Resol. Vroedsch. *Lr*. C. 25 *Aug*. 16 *Nov*. 1660. 6 *Jan*. 9 *May* 1661. *f*. 50 *verso*, 82, 99, 132.
(*u*) Resol. Vroedsch. *Lr*. C. 20 *April* 1662. *f*. 192.

1656. en Koophandel derwaards, die gedeeltelyk geschiedde voor Stads rekening, nam toe (v). Doch de oorlog met Karel den II., Koning van Groot-Britanje, die, in 't jaar 1664, ontstak, deedt alles van gedaante veranderen. De opkomende Volkplanting werdt, in 't zelfde jaar, omtrent den aanvang van September, door *Robert Holmes*, bemagtigd (w). De Koning behieldtze, by de Vrede des jaars 1667. Nieuw Nederland werdt, sedert, *Nieuw York* vernoemd, welke naam ook aan *Nieuw Amsterdam* gegeven werdt. Ondertusschen, hadt de Vroedschap van Amsterdam, in 't jaar 1665, beslooten, het Burgerregt deezer Stad te schenken aan de geweezen Burgers van der Stede Volkplantinge in Nieuw Nederland (x).

De Engelschen belemmeren de Amsterdamsche Scheepvaart.

De Regeering van Engeland hieldt, in 't jaar 1656, waartoe wy nu wederkeeren, ter gelegenheid der Vredebreuke met Spanje (y), Oorlogsschepen in de Spaansche en in de Middellandsche zee, die ondernamen, de Koopvaardyschepen van ingezetenen van deezen Staat aan te houden, te onderzoeken, en, op vermoeden dat zy Contrebande goederen voerden, op te brengen. De Scheepvaart deezer Landen, en die van Amsterdam in 't byzonder werdt, hierdoor, geweldiglyk, belemmerd. Het Collegie ter Ad-

(v) Resol. Vroedsch. L^r. C. 22 *Febr.* 10, 16 *Maart* 1663. *f.* 233 *verso*, 240, 244. L^r. D. 10 *Aug.* 24, 26 *Oct.* 1663. *f.* 26, 48, 49.

(w) Brieven *van en aan den* Raadp. DE WITT, IV. *Deel*, *bl.* 386, 387. Holl. Merc. *van* 1664. *bl.* 152. Vaderl. Hist. XIII. *Deel*, *bl.* 119.

(x) Resol. Vroedsch. L^r. E. 26 *Aug.* 1665. *f.* 18.

(y) *Zie* Vaderl. Hist. XII. *Deel*, *bl.* 385.

Admiraliteit hier ter Stede en de Regeering zelve (z) hadden, over 't gedrag der Engelschen, reeds meer dan eens, geklaagd ter algemeene Staatsvergaderinge, zonder dat 'er eenig besluit op gevallen was. Het Collegie vondt dan goed, zelf eenige orde te stellen, geevende den Bevelhebber *Gideon de Wildt*, den Vice-Admiraal *Michiel Adriaanszoon de Ruiter*, en den Kapiteinen der schepen, die onder hunne vlagge voeren, heimelyken last, den derden November gedagtekend „ om den Engelschen Oor„ logsschepen, in zee, behoorlyke eer te „ bewyzen, met het stryken der vlagge, 't „ laaten loopen van 't marszeil, en het doen „ van eenige eerenschooten. Zo de Engel„ schen de Koopvaarders onder 's Lands „ Convoi wilden onderzoeken, onder voor„ wendsel, dat dezelven naar vyandelyke „ Plaatsen geschikt waren, moest men hun „ voorhouden, dat de schepen hier te Lan„ de t'huis hoorden, en geene Contrebande „ waaren inhadden, met aanbieding van 't „ een en 't ander, met de Zeebrieven en „ Paspoorten, te willen bewyzen. Indien „ men, desonaangezien, de schepen wilde „ aanhouden, opbrengen en ontlaaden, „ moest men den Schipperen belasten, zulks „ niet te gedoogen. Zo de Engelschen dreig„ den, geweld te zullen gebruiken, moest „ men zig gereed maaken, om het met ge„ weld af te keeren; en zo zy tot daadelyk „ geweld overgingen, moest men 's Lands „ eer

1656.

Heimelyke last der Admiraliteit hier ter Stede, om zulks te voorkomen.

(z) De Witt Brieven, III. *Deel*, *bl.* 117.

1656. „ eer betragten, en zig manmoediglyk verdedigen: maar in beslooten havens, of „ onder 't bereik van Sterkten, of onder de „ magtige Vlooten van *Blake* en *Mountague*, „ moest men zig van het pleegen van geweld onthouden." Doch de algemeene Staaten beslooten, eerlang, deeze orde wederom in te trekken. De Vice-Admiraal de Ruiter, beklaagde zig hierover, in eenen brief van den zestienden December aan de Admiraliteit te Amsterdam, schryvende, onder anderen, in eenen regtschaapen zeemans styl „ dat het intrekken der orde voor „ 's Lands Dienaars *ondraaglyk* was; dat zy, „ by de Koopluiden en by 't gemeen, voor „ *eerlooze schelmen* zouden worden uitgemaakt; dat niemant zyn Convooi zou „ konnen beschermen; dat de minste Engelschman hen zou zoeken te hoonen, de „ schepen te onderzoeken en te neemen; en „ hen nog als *Jan Gats* uitlagchen enz." De Ruiter kreeg hierop last van de Admiraliteit te Amsterdam, om zig aan de geheime orde te houden. Zeeland nam dit zeer euvel. Doch men meende, dat de Admiraliteit dien stap, niet zonder kennis der Staaten van Holland, gedaan hadt (*a*). Ondertusschen, vind ik niet, dat 'er, ten deezen tyde, iet van belang, tusschen de Engelsche Oorlogsschepen en de onzen voorviel.

De Stad staat der — Het toeneemen van het getal der ingezetenen in Amsterdam, welk ook het getal der

(*a*) AITZEMA III. *Deel*, *bl.* 1298, 1299.

der behoeftigen deedt toeneemen, gaf, omtrent deezen tyd, gelegenheid tot de opregting van een nieuw Weeshuis der Gereformeerde Diaconie, waartoe de Stad, in den aanvang deezes jaars, een ſtuk gronds by de Zwaanenburgsbrugge aan de Diaconie vereerde (*b*). 't Gebouw werdt, in 't volgende jaar, voltrokken. 1656. Diaconie plaats tot een Weeshuis toe.

Een uur gaans van de Stad, tuſſchen den Amſtel en den Veendyk, in de Ambagtsheerlykheid van Amſtelland, lag, van ouds, een Weg, het *kleine Loopveld* genaamd, die zo ſmal was, dat de rytuigen elkanderen aldaar niet myden konden, naar behooren. De Stad, belang hebbende by het verbreeden van deezen weg, verwierf, den zeventienden Maart deezes jaars, Octroi van 's Lands Staaten, om de gronden en landen, die tot verbreeding van den weg zouden noodig zyn, volgens de ſchatting van de Geregten, onder welken dezelven gelegen waren, te mogen naar zig neemen, en om een Gabel te mogen heffen van twee penningen of een duit, van elk' menſch, die den weg langs ging (*c*). En in gevolge van dit Octroi, werdt het kleine Loopveld, kort hierna, op Stads koſten, verbreed. Zy doet het kleine Loopveld verbreeden.

De Haarlemmer-Meer hadt, ſedert veele jaaren, een aanzienlyk gedeelte van de Landeryen, gelegen in de Ambagtsheerlykheden van Amſterveen, Slooten, Slooterdyk, Osdorp en de Vrye Geer, der Stad toebehoo- 't Slagturven in de Ambagtsheerlykheden der Stad

(*b*) Reſol. Vroedſch. *Lt.* A. 6, 26 *Jan.* 1656. *f.* 53.
(*c*) Handv. *bl.* 354. [123.]

1656. hoorende, weggenomen. En desonaangezien, was het ſlagturven, in de gemelde Ambagtsheerlykheden, door de oogluiking der Baljuwen, zo ſterk voortgezet, dat de Veenplaſſen, die ter diepte van agttien of twintig voeten waren uitgebaggerd, op ſommige plaatſen, naauwlyks vyfentwintig roeden van de Meer af lagen: welke ſmalle ſtrook, doorbreekende, een groot gedeelte der genoemde Ambagtsheerlykheden, voor eene verderfelyke overſtrooming, bloot ſtellen zou. De Stad, om dit onheil te verhoeden, verwierf, derhalven, op den zeventienden Auguſtus deezes jaars, Octroi van 's Lands Staaten, dat niemant in de gemelde Ambagtsheerlykheden zou mogen ſlagturven, dan met bewilliging van Burgemeeſteren, als Ambagtsheeren (*d*).

Wordt verboo-den, zonder haar verlof.

Ontwerp om eene Graft te maaken uit de Vegt in 't Gein, tot geryf der Brouwers van Amſterdam.

De voorſlag, die, al voor twee jaaren, in de Vroedſchap deezer Stad, gedaan was, om het Vegtwater in, of ten minſte nader aan de Stad te brengen, werdt, in de Lente deezes jaars, wederom vernieuwd. Men hadt reeds een Ontwerp gemaakt, om eene Graft te graaven, uit de Vegt by Nigtevegt, door het Land van *Oud* of *Klein Muiden*, onder Holland gelegen, tot in het Gein; welke Graft groot gemak toebrengen zou aan de Brouwers, die nu veel gereeder by 't Vegtwater zouden konnen komen dan voorheen, en niet door Weesp behoeven te vaaren, waarom zy, omtrent deezen tyd, duizend guldens 's jaars, voor 't gebruik van zulk

(*d*) Handv. *bl.* 323.

zulk eene Graft, uitbooden. De kosten van 1656.
't werk werden op twee en veertig duizend guldens begroot, en *Volkert Gerritszoon Krook* hadt 'er Octroi toe verworven van 's Lands Staaten, het regt van welk Octroi hy, eerlang, aan de Stad afstondt. Men besloot, in Juny, voort te vaaren met het werk (*e*). De voornaamste zwaarigheden in het zelve waren, dat de ontworpen Graft zou konnen gebruikt worden tot eene doorvaart voor schepen, tot groot agterdeel voor de Stad Weesp; en dat Amstelland, door dezelve, zou konnen belast worden met vreemd water. Doch beide deeze zwaarigheden werden weggenomen, van de zyde der Stad. Zy verbondt zig, tot voorkominge der eerste, by 't begin der Graft, in den Vegtdyk alleen, te zullen laaten steeken een' duiker met drie keelen, ieder niet wyder dan zeven Rynlandsche voeten, en zo laag, dat 'er ook de kleinste schuitjes niet zouden door konnen. Tot wegneeminge der tweede zwaarigheid, zou zy, ten einde der Graft, en daar dezelve in 't Gein uitkwam, een sluisje laaten leggen, met zulke schutdeuren voorzien, dat het Vegtwater, daardoor, ten allen tyde, uit Amstelland zou konnen gehouden worden. Op deezen voet, werdt, den veertienden September, eene overeenkomst gesllooten tusschen Burgemeesteren van Amsterdam en Dykgraaf en Heemraaden van Am-

(*e*) Resol. Vroedsch. *Lr. A.* 18 *Maart*, 14 *Juny* 1656, *f.* 82 *verso*, 110 *verso*.

1656. Amſtelland (*f*), die, vooraf, door den Raad, was goedgekeurd (*g*). Ook kwam men over-een met de Brouwers, dat zy, voor 't gebruik van 't Vegtwater uit de nieuwe Graft, vyftien honderd guldens 's jaars betaalen zouden: doch zo 't werk minder dan vyftig duizend guldens koſtte, naar gelang zo veel minder, gerekend tegen drie ten honderd (*h*). 't Werk bleef nogtans ſteeken. In 't jaar 1663, verzogten de Brouwers nog, dat het mogt worden voortgezet (*i*). Doch het is, tot nu toe, agter wege gebleeven.

Trekpad en Vaart naar Gouda gemaakt. De Steden Amſterdam en Gouda, overeengekomen zynde wegens het maaken van eene Vaart en Trekpad tuſſchen de twee Steden, hadden daartoe, op den zesden April, Octroi verkreegen van 's Lands Staa-

1657. ten (*k*). De Staaten van Utrecht, over welker bodem, omtrent den Uithoorn, de Trekweg, voor een klein gedeelte, loopen moeſt, verleenden haar, den zeſtienden July des jaars 1657, een diergelyk Octroi (*l*): waarna 't werk, tot groot geryf der beide Steden, in korten tyd, voltrokken werdt.

De Amſterdammers klaagen over den tol te Elsvliet. In de Lente deezes jaars, klaagden, onder andere ingezetenen deezer Landen, de Koopluiden van Amſterdam zeer over de zwaare tollen, die, door den Graave van Oldenburg, te Elsvliet beneden Breemen, ge-

(*f*) Groot-Memor. *N.* IV. *f.* 111, 113. Handv. *bl.* 434. [153.]
(*g*) Reſol. Vroedſch. *Lr.* A. 12 *Sept.* 1656. *f.* 137 *verſo.*
(*h*) Handv. *bl.* 434. [154.]
(*i*) Reſol. Vroedſch. *Lr.* C. 14 *Nov.* 1663. *f.* 62.
(*k*) Handv. *bl.* 426. [126.]
(*l*) Handv. *bl.* 427. [127.]

gevorderd werden. Men tradt, van wege de algemeene Staaten, hierover in onderhandeling met den Graave (*m*); doch daar verliep vry wat tyds, eer men hem van gedrag kon doen veranderen. 1657.

De Spaansche Ambassadeur wordt te Amsterdam onthaald.

De uitrusting ter zee, die, in 't voorleeden jaar, begonnen was, hadt eenige agterdogt verwekt, aan 't Spaansche Hof, daar vermoed werdt, dat men 't daarmede op Spanje hadt aangezien. De Spaansche Ambassadeur, *Don Estevan de Gamarra*, gaf zulks den Staaten te kennen. Doch hy werdt haast gerust gesteld (*n*). 't Belang van den Staat vorderde het onderhouden der herstelde vriendschap met Spanje. Men begreep zulks vooral te Amsterdam, werwaards de gemelde Ambassadeur, in deezen jaare 1657, een' keer deedt, en treffelyk ontvangen werdt (*o*). Omtrent twee jaaren te vooren, hadt men, op zyn verzoek, hier ter Stede, een Engelsch jongman, *Richard* genaamd, in het Tugthuis gezet (*p*).

De Stad wordt, aan de Oostzyde, versterkt. Kattenburg wordt betimmerd.

Het ontwerp om Amsterdam aan de Oostzyde uit te leggen, en te versterken, welk voor veele jaaren genomen was, werdt, omtrent deezen tyd, ter uitvoeringe gebragt. Men begon met de versterking van het Eiland Kattenburg. De ingezetenen aldaar hadden, reeds in 't jaar 1655, geklaagd, dat zy, des nagts, door het ophaalen der brugge, gelegen ten einde van het Eiland, van

(*m*) Aitzema IV. *Deel*, *bl.* 196 enz.
(*n*) Vaderl. Hist. XII. *Deel*, *bl.* 447.
(*o*) Vondels Poëzy, I. *Deel*, *bl.* 387.
(*p*) Groot-Memor. *N.* IV. *f.* 64.

1657. van de Stad werden afgesneeden (*q*). Men besloot, hierop, de brug te verleggen, en een Wagthuis te stellen op het uiterste Bolwerk (*r*). Sedert, werdt nader op de versterking van Kattenburg geraadpleegd (*s*). 't Werk werdt, eerlang, tot volkomenheid gebragt, en de tot hiertoe onbetimmerde erven op het Eiland, van Stads wege, verkogt. Onder anderen, vind ik, dat de Stad, in 't jaar 1660, twintig erven op Kattenburg, tot zeshonderd guldens ieder erf, verkogt heeft aan *Henrik Ruse*, buitengewoon Ingenieur alhier, die beloofde, dezelven, tot sieraad der Stad, te zullen doen betimmeren (*t*). In den aanvang des jaars 1657, was reeds besllooten, den grond, benoorden de nieuwe Vaart op Kattenburg en verder gelegen, tot aan en omtrent Outewaal, zo aan de Admiraliteit als aan anderen, tot Scheepstimmerwerven uit te geeven (*u*); gelyk, sedert, geschiedde. De vergrooting der Stad aan de Oostzyde werdt toen vlytiglyk voortgezet: en zy verwierf, op den tweeden May des jaars 1663, het gewoonlyk Octroi van 's Lands Staaten, om de erven, die binnen de wallen getrokken werden, volgens de schattinge van Schepenen, te mogen naar zig neemen (*v*).

De Stad raad- By de Vroedschap deezer Stad was, in November des voorleeden jaars, in bedenking

(*q*) Resol. Vroedsch. L[r]. A. 10 *Nov.* 1655. *f.* 27.
(*r*) Resol. Vroedsch. L[r]. A. 29 *Nov.* 1655. *f.* 33 *verso*.
(*s*) Resol. Vroedsch. L[r]. A. 11 *Nov.* 1656. *f.* 152 *verso*.
(*t*) Resol. Vroedsch. L[r]. B. 28 *Jan.* 1660. *f.* 240 *verso*.
(*u*) Resol. Vroedsch. L[r]. A. 19 *Jan.* 1657. *f.* 185.
(*v*) Handv. *bl.* 8. [887.]

king gekomen, of men, uit kragte van het Octroi, den agtentwintigsten July des jaars 1523, door Keizer Karel den V., aan die van Nieuwer-Amstel of Amsterveen, tot het houden eener Paardemarkt, op de twee laatste dagen in Augustus, verleend (w), ook hier ter Stede, eene Paardemarkt zou konnen opregten (x). Doch men oordeelde, na ryp beraad, dat de Stad zig, met dit Octroi, niet zou konnen behelpen, zo om dat het zelve, reeds zo oud zynde, ligtelyk zou konnen aangemerkt worden als verjaard, als om dat de Privilegien een bepaald regt gaven, en zig niet verder strekten dan tot de persoon of persoonen, aan welken dezelven verleend waren. Men verstondt nogtans, dat alle Steden bevoegd waren, om *ongeprivilegeerde* Paardemarkten te houden, dat zyn zodanigen, waar men iemant, om schuld, bekommeren of *arresteeren* mag. En hierop werdt goedgevonden, zulk eene Paardemarkt hier ter Stede op te regten, die tweemaal 's jaars, in April en in Augustus, gehouden worden, en, t'elken reize, drie dagen duuren zou (y). Doch dit besluit is niet ter uitvoeringe gebragt, of heeft ten minste geen gevolg gehad.

1657. pleegt op de opregtinge van een Paardemarkt.

De Staaten slooten, in Juny deezes jaars, een naauw Verbond met Fredrik den III., Koning van Deenemarke, die thans met Zweeden in oorlog was, en van hier, eerlang,

De Koning van Deenemarke beveftigt

(w) Handv. *bl.* 321.
(x) Resol. Vroedsch. *Lr.* A. 11 *Nov.* 1656. *f.* 153.
(y) Resol. Vroedsch. *Lr.* A. 15, 20 *Jan.* 1657. *f.* 183 *verso*, 187.

1658. lang, met geld en oorlogsschepen, onderſteund werdt (z). 't Sluiten van dit Verbond gaf gelegenheid, dat de Koning van Deenemarke, op verzoek van den Heere *Coenraad van Beuningen*, Penſionaris van Amſterdam, en buitengewoon Ambaſſadeur der Staaten aan het Deenſche Hof, deeze Stad beveſtigde in alle de Privilegien, die zy en haare handeldryvende ingezetenen, van de Koningen, zyne Voorzaaten, ontvangen hadden. De brieven, die hier van verleend werden, waren, op den agttienden May des jaars 1658, te Koppenhagen, gedagtekend (*a*).

de Stad in de voorheen verleende Vryheden.

Vrye vaart op Portugal, onaangezien den oorlog.

De Staaten der Vereenigde Provincien vorderden, ſedert eenigen tyd, vergoeding van de Kroone van Portugal, wegens het verlies van Brazil, welk der Weſtindiſche Maatſchappye, door de Portugeezen, afhandig gemaakt was. Doch alzo deeze vergoeding agterbleef, hadt de Staat, in den Herfſt des jaars 1657, aan Portugal den oorlog verklaard (*b*). Desonaangezien, bleef de vaart en handel derwaards open, en de Admiraliteit te Amſterdam verleende, openlyk, Paspoorten en Zeebrieven voor goederen en ſchepen op Portugal. Het zenden van oorlogsbehoeften derwaards was alleenlyk verbooden (*c*).

Keur omtrent

Het ſpringen van een' Kruidmolen aan den den Heiligen of Overtoomſchen weg, welk den

(z) Vaderl. Hiſt. XII. *Deel*, *bl.* 462, 467.
(a) Handv. *bl.* 60. [91.]
(b) Vaderl. Hiſt. XII. *Deel*, *bl.* 459.
(c) Aitzema IV. *Deel*, *bl.* 265.

den twaalfden September des jaars 1657 voorgevallen was (*d*), en vry wat schade veroorzaakt hadt, gaf mynen Heeren van den Geregte, in de Lente deezes jaars 1658, aanleiding tot het maaken eener nieuwe Keure, omtrent het behandelen, bewaaren en vervoeren van het Buskruid, en omtrent het maaken der Kruidtoorens langs den Heiligen weg. Zy was, den zevenden May, gedagtekend (*e*).

1658. het Buskruid.

By het gemelde ongeluk, kwam, op den veertienden May des jaars 1659, een ander. De steenen brug, op drie boogen, over de Prinsen graft by de Lelieslluis leggende, stortte, onverhoeds, in. Zeven of agt menschen lieten 'er 't leeven. Eenige anderen, die in 't water gevallen waren, werden, gelukkiglyk, gebergd (*f*). Doch deeze ramp gaf aanleiding tot het verbeteren van de gewelffels der Beurs, die nu ruim vyftig jaaren gestaan hadt, en welker gaanderyen, ten Noorden en ten Zuiden, begonden te zakken: 't welk, door het inbuigen der booge, waarop 't gebouw rust, en door welke, de vaartuigen, met gestreeken masten, uit den Amstel in het Damrak, en van daan te rug, plagten te konnen vaaren, veroorzaakt was. 't Gebouw werdt dan, op beide de gemelde plaatsen, uitgebroken, en de flaauwe boog aldaar met eene halfronde boog ondersteund. De Koopluiden hielden, terwyl de Beurs verbouwd werdt, hunne By-

Een steenen brug stort in. 1659.

De Beurs wordt verbouwd.

(*d*) Commelin, *bl.* 1169.
(*e*) Handv. *bl.* 423. [678.]
(*f*) Domselaar VI. *Boek*, *bl.* 425. Commelin, *bl.* 1165.

1659. Byeenkomsten in de Nieuwe Kerke, en vergaderden eerst, op den eersten January des jaars 1660, op de herstelde Beurs; die, eenige jaaren laater (*g*), op nieuws, moest worden uitgelegd (*h*).

De rang der Commissarissen bepaald.

Terstond na de gewoonlyke verandering der Regeeringe in February, werdt, door myne Heeren van den Geregte, de rang bepaald tusschen de Heeren Commissarissen, in alle de * ondergeschikte Collegien van Regeeringe en Regtsoefeninge hier ter Stede: te weeten, de oudste Commissarissen in de *Magistrature* zouden, in alle de byzondere Collegien, voorzitten, uitgenomen dat de Oud Schepenen en Raaden, in de gemelde Collegien, de voorzitting zouden behouden, als naar gewoonte (*i*).

* *subalterne.*

Oproer te Naarden, door de bezetting van Amsterdam gestild.

De Staaten van Holland hadden, onlangs, orde gesteld op de grootte der Turftonne binnen deeze Provincie, ter gelegenheid eener nieuwe Ordonnantie aangaande den Impost op de Turf. Te Naarden, was de Turfton, naar de voorgeschreeven grootte, gemaakt. Doch eenige onrustige ingezetenen verwekten, ter deezer gelegenheid, eene bystere beroerte, op den negentienden May. De nieuwe Tonnen werden allen vernield: 't huis des Pagters van de Turf opgebroken en geplonderd, en de Wethouderschap der Stede, eindelyk, genoodzaakt, op den eenentwintigsten, af te kondigen, dat de Turfpagt, voortaan, geheeven zou wor-

(*g*) Resol. Vroedsch. *Lr.* F. 9. *Aug.* 1668. *f.* 88.
(*h*) DOMSELAAR VI. *Boek*, *bl.* 412. COMMELIN, *bl.* 1157.
(*i*) Handv. *bl.* 116.

worden, op den ouden voet. 't Gerugt deezer beroerte kwam spoedig te Amsterdam, daar men op middelen bedagt was, om ze te stuiten. Men schikte, op verzoek, zo ik meen, der Regeeringe van Naarden, twee of drie Compagnien Stads soldaaten derwaards, die, met den avond, uit Amsterdam trokken, en, tegen 't aanbreeken van den volgenden dag, onverhoeds, binnen Naarden kwamen. De oproerigen hielden zig toen stil. De belhamels werden gevat, en gestraft. Eenigen der schuldigen waren gevlugt. De Gecommitteerde Raaden hadden, reeds te vooren, vyfhonderd guldens beloofd aan elk, die eenen schuldigen zou aanwyzen. Ook kwamen, wat laater, twee Compagnien van de Lyfwagt der Staaten van Holland in Naarden, waardoor de Stad in rust gehouden werdt (*k*). De Amsterdamsche Compagnien keerden toen wederom herwaards. 1659.

In den Zomer deezes jaars, bevondt zig, in den Haage, de Keurvorstin van Brandenburg, Dogter van Fredrik Henrik, Prinse van Oranje, en de Prins van Anhalt, met zyne Gemaalin, haare Zuster. Dit Vorstelyk gezelschap, en de Prinsessen, Weduwen van Fredrik Henrik en Willem den II., werden, te Amsterdam, genodigd, door den Burgemeester Joan Huydecoper, Heere van Maarseveen. Ook begaven de meesten zig derwaards, en kwamen 'er aan op den

De Keurvorstin van Brandenburg, de Prinses Weduwe van Oranje en andere hooge Persoonaadjen worden, hier ter

(*k*) Groot-Plakaatb. II. *Deel*, *kol.* 2551. Holl. Merc. *van* 1659. *bl.* 57.

1659. den negenentwintigsten Augustus. De Koningklyke Prinses, Weduwe van Willem den II., was agtergebleeven, om verschil over den rang met de Keurvorstinne te voorkomen: 't welk ook de reden was, waarom zy den jongen Prins, haaren Zoon, die nu omtrent negen jaaren bereikte, en onlangs te Leiden gekomen was, om zig in taalen en weetenschappen te oefenen, niet herwaards wilde laaten gaan (*l*). 't Vorstelyk gezelschap werdt, hier ter Stede, staatelyk ingehaald. De Persoonaadjen bezagen, een of twee dagen na derzelver aankomst, het Stadhuis, en werden vermaakt met eenige vertooningen, door den Digter Jan Vos uitgevonden, en geplaatst op zestien staatsiewagens, die, over den Dam, en langs de voornaamste straaten en graften der Stad, gevoerd werden. Op den eersten, vertoonde zig een zinnebeeld van de Eendragt: op de zeven volgenden, die der zeven vereenigde Provincien. Op den negenden, zag men Keizer Adolf van Nassau. De vyf volgenden voerden Willem den I., Maurits, Fredrik Henrik, Willem den II. en Willem den III. De vyftiende droeg het zinnebeeld der dankbaarheid voor de beweezen diensten van het Huis van Oranje: en de zestiende de Stad Amsterdam, als eene Maagd verbeeld. Eenige dagen hierna, werden 'er, voor 't zelfde doorlugtig gezelschap, nog drie vertooningen gedaan, de Krooning van Keizer Adolf van Nassau, de ver-

Stede, staatelyk ontvangen.

(*l*) Aitzema IV. *Deel*, *bl.* 470, 471.

1659.

verdrukte Nederlanden onder 't juk van Spanje, en het Huwelyk van George, Prinse van Anhalt, en Henrietta Katharina, Prinsesse van Oranje, verbeeldende (*m*). De Vorstelyke Persoonaadjen, zig eenige dagen verlustigd hebbende in Amsterdam, keerden, eerlang, te rug naar den Haage. De Keurvorst schreef, sedert, een' brief van dankzegging aan de Stad, waarin hy betuigde, ten hoogste voldaan te zyn, over het onthaal, zyner Gemaalinne aangedaan (*n*).

De Stad sluit eene nadere overeenkomst met het Heemraadschap van Rynland, op de hoogte van den Slaaperdyk.

Wy hebben, ter zyner plaatse (*o*), gewaagd van het Verdrag, in den jaare 1626, gemaakt tusschen het Hoog-Heemraadschap van Rynland en de Stad Amsterdam, op de hoogte van den Slaaperdyk. Die dyk, sedert het maaken van dit Verdrag, gezakt en wederom aangehoogd zynde, ontstondt 'er, ten deezen tyde, geschil over dit hoogen, oordeelende de Stad, dat men daarin de peil, by het Verdrag bepaald, overschreeden hadt. Doch deeze peil was tegenwoordig niet wel te vinden. 't Geschil zou, zekerlyk, hooger geloopen zyn, zo men, op den negenden October deezes jaars, niet overeengekomen ware, om drie nieuwe peilen te slaan op ééne hoogte, eene aan den negenden steen van den Oostervleugel der groote Kolkssluis, te Spaarnedam; eene aan de Damssluis, alhier, die aldaar aan den buitenvleugel van de Zuidoostzyde der gemel-

(*m*) Dapper, *bl.* 253 *enz.*
(*n*) Groot-Memoriaal *N.* V. *f.* 4.
(*o*) *Zie* II. *Deel*, XIII. *Boek*, *bl.* 371.

1659. melde sluis, regt onder het peilteken van den Allerheiligen vloed des jaars 1570, gesteld werdt; en eene aan de nieuwe Brugge, die aldaar aan de Zuidwestzyde, aan den buitenhoek van 't uiterste Steenwerk, ten Noordwesten van het Damrak, daar de houten brug toen begon, werdt geplaatst. Voorts, kwam men overeen, om den Slaaperdyk te houden op de hoogte van twee voet en tien duim boven de gestelde peil. De drie peiltekens werden, in de Lente des jaars 1660, op de beraamde plaatsen, gesteld, nevens nog een vierde, welk aan den Oostervleugel van de groote Sluis te Spaarnedam, agt voet buiten de buitenste deuren, op dezelfde hoogte als het teken aan de Kolksluis aldaar, gesteld werdt. Op de koperen plaaten der peiltekens, stonden de letters S. 1659. P. (*p*): welke letters S. P. *Slaaperdyks Peil* schynen te betekenen. En naar deeze peiltekens, werdt de hoogte van den Slaaperdyk, sedert, geschikt.

Twee houten Lootsen tot Kerken getimmerd.

De vergrooting der Stad, die nu vlytiglyk voortgezet werdt, maakte het opregten van eene of twee nieuwe Kerken noodzaakelyk. Men hadt, reeds in 't jaar 1656, geraaden gevonden, eene Kerk te stellen op het Bickers-Eiland, ter plaatse van eene Mastenmaakery en twee Schuitenmaakeryen (*q*). Doch 't voltrekken van dit besluit scheen, om de kosten van 't werk, of om an-

(*p*) Groot-Memor. N. V. *f.* 5, 24. Handv. *bl.* 417, 418. [158, 840.]
(*q*) Resol. Vroedsch. L. A. 7 *Dec.* 1656. *f.* 162 *verso*.

andere redenen, uitgesteld geweest te zyn. En nu vondt men goed, twee houten lootsen tot Kerken te timmeren, eene ter gemelder plaatse op het Bickers-Eiland, en eene op Wittenburg, by de brug naast aan 't Magazyn der Admiraliteit (*r*): 't welk, terstond hierna, werdt uitgevoerd. Het sterk toeneemen der Gereformeerde Gemeente bewoog den Kerkenraad, om der Regeeringe te verzoeken, dat het getal der Predikanten met twee mogt vermeerderd worden (*s*): waarin, eerlang, bewilligd werdt. 1659.

De Lutherschen bekomen hier plaats tot eene tweede Kerk.

De Luthersche Gemeente was, met den aanwas der Stede, ook zo zeer toegenomen in getal, dat zy, nog voor 't einde deezes jaars, verzogt, om eene tweede plaats tot de oefening van haaren Godsdienst, waartoe zy zeker Pakhuis, op de Brouwersgraft aan de Zuidzyde, tusschen de Keizers- en Prinsen-graft, bekwaam wilde maaken. Burgemeesteren en Raaden bewilligden in haar verzoek (*t*). Doch toen zy, in 't jaar 1662, om nog eene plaats in de Konynen-straat, ten zelfden einde, verzogt, werdt zulks haar niet toegestaan, dan onder voorwaarde, dat zy de plaats op de Brouwers-graft wederom zou laaten vaaren (*u*). Maar zy verkoos op de Brouwers-graft te blyven vergaderen (*v*), tot dat haar, in 't jaar 1667, op gelyke voorwaarde, eene plaats op den Sin-

(*r*) Resol. Vroedsch. *Lr*. B. 27 *Maart* 1659. *f*. 93.
(*s*) Resol. Vroedsch. *Lr*. B. 31 *Dec*. 1659. *f*. 189.
(*t*) Resol. Vroedsch. *Lr*. B. 8, 17 *Dec*. 1659. *f*. 184, 189.
(*u*) Groot Memor. N. V. *f*. 72 *verso*.
(*v*) F. VON ZESEN, *bl*. 222.

1659. Singel by 't Kattegat, vergund werdt (*w*), alwaar zy, sedert, haare deftige nieuwe Kerk gestigt heeft.

De Stad koopt de Ambagts-heerlykheden van Urk en Emmeloord.

In de Zuiderzee, leggen, en lagen van ouds twee Eilandjes, *Urk* en *Schokland*, op welk laatste twee Dorpjes leggen, *Ens* en *Emmeloord* genaamd. Men bevondt, sedert eenige jaaren, dat het Eilandje Urk, zo door afspoelinge, als door 't vervoeren der steenen, waarin deszelfs sterkte bestondt, allengskens, kleiner werdt. 't Zelfde gevaar liep ook Schokland. Ondertusschen, was, voor allen, die de Zuiderzee bevoeren, veel gelegen aan de behoudenis deezer Eilandjes, onder welken de schepen zig, by stormagtig weder, plagten te bergen. Amsterdam rekende 'er, vooral, groot belang by. Doch men zag geene kans, om de Eilandjes te doen onderhouden, naar behooren, zo lang de Heerlykheid derzelven, gelyk ten deezen tyde, bleeve in handen van byzondere Heeren, die 'er weinig inkomsten uit trokken, en zig hierom niet veel aan derzelver behoudenis lieten gelegen zyn. De Vroedschap besloot, derhalven, in September deezes jaars, zig, door koop, meester te maaken van de Heerlykheid van Urk (*x*), die van de Staaten van Holland ter leen gehouden, en, nevens de Heerlykheid van Emmeloord, door den Heer *Joan van der Werve*, bezeten werdt. 't Gelukte, in 't jaar 1660. De Heerlykhe-

(*w*) Groot-Memor. N. V, f. 198 *verso*.
(*x*) Resol. Vroedsch. Lt. B. 30 *Sept*. 1659. f. 162.

heden van Urk en Emmeloord, welke laat- 1660.
ste ook verstaan wordt, op Hollandschen bodem te leggen (y), schoon Ens geagt wordt tot Overyssel te behooren, werden beide, door de Stad, gekogt (z), die een' der Burgemeesteren tot Ambagtsheer stelde, welke, door de Staaten van Holland, met de Heerlykheden verlyd werdt. De jongste Burgemeester, *Andries de Graef*, was de eerste, wien, in 't jaar 1660, deeze eer werdt opgedraagen (*a*). Op den twee en twintigsten July des jaars 1662, verwierf de Stad Octroi van 's Lands Staaten, om de vuurboet op 't Eiland Urk, voor welke het Land, sedert eenigen tyd, zeer veel was afgespoeld, binnenwaards te verplaatsen, en van de kosten, daartoe vereischt, aan hunne Edele Groot-Mogendheden verslag te doen, op dat deezen, zo dezelven, uit het gewoonlyk vuurgeld, niet mogten konnen gevonden worden, op de verhooginge van dat vuurgeld, nader zouden mogen raadpleegen (*b*). Burgemeesteren en Thesaurieren werden, sedert, gemagtigd, om het hooge Land omtrent de vuurboet glooijende en tot een strand te doen maaken, waarop de kragt van 't water mogt gebroken worden (*c*). Wy zullen, by eene andere gelegenheid, de twee Heerlykheden nader beschryven.

De

(*y*) Resol. Vroedsch. *L*[rs]. LL. 10 *Sept.* 1737. *f.* 218.
(*z*) Groot-Memor. *N.* V. *f.* 39, 63 *verso*, 65.
(*a*) Dapper, *bl.* 551.
(*b*) Handv. *bl.* 335.
(*c*) Resol. Vroedsch. *Lr.* D. 11 *Sept.* 1663. *f.* 36.

1660. De dood van den Protector Olivier Kromwel, die in 't jaar 1658 voorgevallen was (*d*), gaf gelegenheid tot de herstelling der Koningklyke Regeeringe in Engeland. Karel de II., die zig thans hier te Lande onthieldt, werdt, den agttienden May deezes jaars 1660, tot Koning uitgeroepen, en begaf zig, op de eerste tyding hiervan, uit Breda naar den Haage, daar hy, den vyfentwintigsten, Koningklyk ingehaald, en door de hooge Regeering begroet werdt (*e*). De Wethouderschap der Stad Amsterdam, alwaar de Koning zig, in 't jaar 1658, eenigen korten tyd heimelyk opgehouden hadt (*f*), vondt ook geraaden, hem, door eene plegtige bezending, te doen geluk wenschen. Zy werdt bekleed door de Burgemeesteren, *Cornelis van Vlooswyk* en *Joan Huydecoper*, *Heere van Maarseveen*, en door de Pensionarissen *Coenraad van Beuningen* en *Pieter de Groot*. Zy hadden gehoor op den agtentwintigsten. De Groot voerde het woord: onder anderen, verzoekende „ dat de Koning de Stad met zyne tegenwoordigheid „ vereeren wilde, om getuige te zyn van „ de agting, welke men hem aldaar toe„ droeg." Doch hy wees dit beleefdelyk van de hand, terwyl hy verklaarde, de vriendschap, die de Stad hem bewees, eeuwiglyk te zullen gedagtig zyn (*g*). Zulke betuigingen deedt hy ook, met opzigt op den

Zy begroet Karel den II. als Koning van Groot-Britanje.

(*d*) Vaderl. Hist. XII. *Deel*, *bl.* 471.
(*e*) AITZEMA IV. *Deel*, *bl.* 589 *enz.*
(*f*) Vaderl. Hist. XIII. *Deel*, *bl.* 6.
(*g*) AITZEMA IV. *Deel*, *bl.* 594.

den Staat in 't gemeen; doch hy vergatze spoediglyk. 1660.

De Stad Amsterdam, de eer van het bezoek des Konings van Groot-Britanje niet hebbende konnen genieten, nodigde, na zyn vertrek, de Koningklyke Prinses, zyne Zuster, en den jongen Prins van Oranje, haaren Zoon (*h*), zo ernstelyk, dat zy zig, den vyftienden Juny, met jagten, herwaards begaven. Zy werden, omtrent een uur gaans buiten de Stad, ontmoet van eene Compagnie van omtrent honderd Ruiters, uit de aanzienlykste der Burgerye, die 't Vorstelyk gezelschap Stedewaards geleidden. Een vierdendeel uurs van de Stad, werden hunne Hoogheden begroet, door eenige Afgevaardigden der Regeeringe. Aan de Poort, stondt de Stads bezetting, uit vier vendelen bestaande, tusschen welke, de doorlugtige Persoonaadjen door reeden; terwyl 'er, uit de musketten en uit eenig geschut, welk op de blaauwe brug en de naaste bolwerken lag, wakkerlyk gevuurd werdt. Op den Dam, stonden eenige Burgervendels, die ook eenige eerenschooten deeden, op 't naderen hunner Hoogheden. De Koningklyke Prinses werdt naar 't Oude-zyds Heeren-Logement geleid; de jonge Prins, naar de Kloveniers-Doele. Ten volgenden dage, werden hunne Hoogheden op 't Heeren-Logement onthaald, en bezagen, vervolgens, de Godshuizen. Den zeventienden, was hun eene Vorstelyke maaltyd bereid op 't

De Koningklyke Prinses en de jonge Prins van Oranje worden, te Amsterdam, Vorstelyk onthaald.

(*h*) Resol. Vroedsch. *Lr.* C. 4 *Juny* 1660. *f.* 26 *verso.*

1660. 't Stadhuis, voor welk, ten zes uuren, verscheenen twintig Staatsiewagens, met zo veele vertooningen, door Jan Vos uitgedagt. Men zag hier Nederland by de wapens der zeven oudste Steden; Koning Jakob den I.; Koning Karel den I. op het moordschavot; Kromwel met een bebloeden byl; den Generaal Monk; de Geregtigheid, 't geweld en 't bedrog bestrydende; Engeland, rydende in eene zeeschelp; Schotland en Ierland; Koning Karel den II.; en de Koningklyke Prinses, Maria. De overige negen vertooningen waren de Eendragt, Keizer Adolf van Nassau, de vyf Prinsen van Oranje, Willem de I., Maurits, Fredrik Henrik, Willem de II. en Willem de III., de Dankbaarheid en de Stad Amsterdam, die, in 't voorleeden jaar, aan de Keurvorstinne van Brandenburg, vertoond geweest waren (*i*). Men merkte op, dat de Koningklyke Prinses zig afkeerig toonde van 't gezigt der derde vertooninge, waarin haar Vader, Koning Karel de I., op 't moordschavot, verbeeld werdt. Op den agttienden, deedt de jonge Prins een' keer door de Stad te paarde, aan 't hoofd der Amsterdamsche Ridderschap, die met Oranje-sjerpen en pluimen versierd was. Na den middag, vermaakte zyne Hoogheid zig op 't Y, zeilende als Admiraal over honderd jagten. Den twintigsten, hoorden hunne Hoogheden de preeke in de nieuwe Kerke, daar een gestoelte voor hun gereed gemaakt was, van bin-

(*i*) DAPPER, *bl.* 255 *enz.*

binnen met tapyten behangen, en van buiten, aartiglyk, met groen loof en Oranjeappelen versierd. Den eenentwintigsten, vertrok het doorlugtig gezelschap door de Veenen naar Leiden, wordende, op gelyke wyze als by de inhaalinge, uitgeleide gedaan (*k*). VONDEL heeft de gedagtenis van den paardenrid des jongen Prinsen bewaard in een keurlyk vers (*l*), waar hy zig, onder anderen, dus hooren laat: 1660.

„ Prins WILLEM draeft alle Amstelridders voor,
„ Verbonden aen GRAEFS standert en kornette.
„ Heer WAVEREN en TULP bewaeren 't spoor
„ Des Princen. — — — — —

Ondertusschen, was, onder de reis der Koningklyke Prinsesse naar deeze Stad, een staatkundig oogmerk verborgen geweest, waarvan men nergens, onzes weetens, eenig berigt vindt, dan in de *Brieven van den Raadpensionaris* DE WITT (*m*). Haare Hoogheid hadt voor, te beproeven, of de Vroedschap van Amsterdam ook gezind zou zyn, om haaren jongen Zoon, den Prins van Oranje, te voorschikken tot de hooge ampten, door wylen zyne Hoogheid bekleed. Zy sprak hierover met den Oud-Burge-

Heimelyk oogmerk deezer reize.

(*k*) AITZEMA IV. *Deel*, *bl.* 633.
(*l*) *Zie* zyne Poëzy I. *Deel*, *bl.* 426.
(*m*) IV. *Deel*, *bl.* 10. *Zie ook* Vaderl. Hist. XIII. *Deel*, *bl.* 37.

1660. gemeester *Cornelis de Graef*, *Vryheer van Zuidpolsbroek*; en deedt haaren Secretaris *Buisero* deswege spreeken met de regeerende Burgemeesteren. Doch alle deeze Heeren ontrieden haar, zulk een voorstel te doen aan de Vroedschap, die zy zig verzekerd hielden, dat 'er niet toe te beweegen zou zyn. Zy keerde dan naar den Haage, zonder, zo ver my gebleeken is, hier ter Stede, eenigen openlyken voorslag tot bevordering van den jongen Prinse gedaan te hebben.

Trekvaart naar Hoorn, over Purmerende, en over Edam en Monikendam gemaakt.

Men hadt, hier ter Stede, al voor eenen geruimen tyd, geraadpleegd op het maaken van een Trekpad en Vaart van Buiksloot naar Purmerende (*n*). Ook was, in 't voorleeden jaar, geraaden gevonden, eene Trekvaart te maaken naar Hoorn, zo over Purmerende, als over Monikendam en Edam. Men tradt, hierover, in onderhandeling met de Wethouders der vier Steden (*o*). Men kwam, eerlang, overeen: en op den vyfden Juny deezes jaars 1660, verwierven de vyf Steden Octroi van 's Lands Staaten, tot het maaken van trekwegen en vaarten, van de Stad Hoorn af, tot aan en in de Aamsloot; van daar, door Scherwoude, tot aan den Oudendyk; voorts, tot aan den Oosthuizermeelmolen; en van daar, aan de eene zyde, langs de Beemstervaart en Ringdyk, tot aan Purmerende; van daar, tot aan Pieter

(*n*) Resol. Vroedsch. Lr. A 18 *Maart* 1656. *f.* 83. Lr. B. 28 *July* 1659. *f.* 127.

(*o*) Resol. Vroedsch. Lr. B. 12 *Nov.* 1659. *bl.* 176.

ter Spieringssloot, en door de Agterdigtinge, langs het water de Burge, agter Watergang en Ilpendam heenen, tot aan de Broekermeer, en voorts, tot aan den Waterlandschen dyk: en tot het maaken van een' schuifweg, van den Waterlandschen dyk af, tot aan het Zuideinde van de Volewyk toe. Aan de andere zyde, zou de vaart en trekweg loopen, van de Oosthuizer-meelmolen af, lynregt door Zeevank, tot aan de Stad Edam: van daar, door Katwoude, tot aan Monikendam; langs den toenmaaligen weg en vaart, tot aan de Broekermeer, en verder tot aan den Waterlandschen dyk en Volewyk, gelyk te vooren. Voorts, zou men eenen wagenweg maaken, langs de trekvaart, van Hoorn af, tot aan den Waterlandschen dyk. Om de renten te vinden der sommen, die tot het maaken deezer wegen, paden en vaarten vereischt werden, werdt den vyf Steden het heffen eener redelyke Gabelle toegestaan (p). 't Werk werdt, kort hierna, voltrokken, tot groot geryf der reizigers van Amsterdam naar de andere Steden, of van daar te rug. 1660.

Amsterdam leedt, op 't einde deezes jaars, geweldig veel van eenen vreesselyken stormwind, die, 's nagts tusschen den agttienden en negentienden December, uit den Zuidwesten opstak. Veele huizen, kerken, toorens werden zwaarlyk beschadigd. 't Kruis, met den weêrhaan en bol, stortte van den Jan- Zwaare stormwind.

(p) Handv. bl. 428, [838.]

1660. Jan-Rooden-poorts-tooren, ten deele op ſtraat, ten deele op een der naaſte daken. In 't Y, ſloegen vier Fluitſchepen om. Het Veerſchip van hier op Harderwyk dreef aldaar van zyn anker af, en verging met al 't volk. In Texel, bleeven wel honderd ſchepen: welk verlies de Amſterdamſche Koopluiden geweldiglyk drukte (q).

Dreigende brieven, aan eenige Koopluiden gezonden.

1661. Weinige weeken na dit ongeval, tegen 't einde van January des jaars 1661, ontvingen drie voornaame Koopluiden hier ter Stede, *Trip*, *Boekaart* en *Scholten*, dreigende brieven van onbekenden, waarby hun belaſt werdt, op zekere aangeweezen plaatſen, en binnen zekeren tyd, eene merkelyke ſomme van penningen, in gouden munt, te leveren, zo zy hun leeven niet in de waagſchaal ſtellen wilden. De Koopluiden gaven 'er den Geregte, terſtond, kennis van, welk duizend zilveren Ryders of Ducatons beloofde aan die de ſchryvers aanbragt, met toezegging, dat men den aanbrenger, zo hy medepligtig zyn mogt, ſtrafvryheid bezorgen zou. Te gelyk werdt verbooden, met Piſtoolen, Zakpiſtoolen, Stiletten en ander ongeoorlofd geweer, langs de ſtraat te gaan. Ook moeſten de Herbergiers de vreemdelingen, die by hen kwamen vernagten, ter Secretarye aangeeven. Doch de ſchryvers der dreigende brieven, die veelligt alleenlyk beoogden, den Koopluiden, aan welken dezelven gerigt waren, eenen ſchrik

(q) Holl. Merc. *van* 1660. *bl.* 170. DOMSELAAR VI. *Boek*, *bl.* 425. COMMELIN, *bl.* 1165.

schrik aan te jaagen, zyn nimmer ontdekt geworden (r). 1661.

De geschillen in de Kerke, tusschen de *Voetiaanen* en *Coccejaanen*, die omtrent deezen tyd ontstaan waren, gaven, hier en daar, aanleiding tot eenige onlusten met de Kerkelyken, sommigen van welken zig niet ontzagen, het gedrag der Wethouderen, die tot gemaatigdheid neigden, scherp door te stryken, in de Kerkenraaden en van den Predikstoel. Onder anderen, durfden sommigen, die 't met deeze Kerkelyken hielden, wel schryven, dat 'er, te Amsterdam, ten deezen tyde, niet meer dan drie of vier waare Protestanten gevonden werden onder de Regenten, en dat de overigen Papisten in hun hert, of Vrygeesten en Atheisten waren (s). Te Utrecht, was, aan twee Predikanten, *Abraham van de Velde* en *Joannes Teeling*, die zig, meer dan anderen, verzet hadden tegen de Overheid, in July des jaars 1660, de Stad ontzeid. Van de Velde werdt, sedert, te Medenblik beroepen. Doch de Staaten van Holland, bedugt voor zynen onrustigen aart, verstonden, dat hy niet alleen Medenblik, maar ook de gantsche Provincie ruimen moest. Ondertusschen, was het grootste gedeelte der Gemeente van Medenblik zo zeer met Van de Velde ingenomen, dat de Regeering aldaar geene kans zag, om hem te doen vertrekken, ten ware zy met de sterke hand werdt

Moeite met eenige Kerkelyken.

(r) DOMSELAAR VI. *Boek*, *bl.* 413. COMMELIN, *bl.* 1158.
(s) THURLOE's Papers. *Vol.* V. *p.* 662.

1661. De Stad zendt drie Compagnien soldaaten naar Medenblik.

werdt bygesprongen. Zy schreef dan om Krygsvolk aan Gecommitteerde Raaden, die Burgemeesteren van Amsterdam verzogten, drie Compagnien Stads soldaaten, met de ligte maane, te schepe, naar Medenblik te zenden; gelyk zy ook, onlangs, diergelyk getal van manschap naar Utrecht gezonden hadden. Men besloot hiertoe in den Raad, op den agtsten February des jaars 1661 (*t*). Naderhand, kwam 'er, meen ik, ook nog eenige manschap uit den Haage te Medenblik. Van de Velde ruimde de Stad; begaf zig naar Zeeland, en werdt, eerlang, Predikant te Middelburg, daar hy zig zonderling bemind wist te maaken by de yverigste voorstanders van het Huis van Oranje, en niet schroomde, de Staaten van Holland, van den predikstoel, te schelden voor *Verbondbreekers* (*u*). Na de verheffing van Willem den III., Prins van Oranje, tot Stadhouder, werdt hy, in 't jaar 1675, wederom in zynen dienst te Utrecht hersteld (*v*).

Keur alhier tegen 't verspreden van schimpschriften.

Het drukken en verspreiden van schimpschriften, schoon onlangs strengelyk verbooden door de algemeene Staaten, ging thans, hier ter Stede, zo sterk in zwang, dat 'er, in Maart en in October deezes jaars, by twee byzondere Keuren, tegen voorzien werdt. 't Geregt verklaarde, dat het Plakaat der algemeene Staaten, in allen dee-

(*t*) Resol. Vroedsch. *Lr.* C. 8 *Febr.* 1661. *f.* 105.
(*u*) Resol. Holl. 28 *Sept.* 1662. *bl.* 47.
(*v*) Tweejaar. Geschiedeniss. *bl.* 598. Vaderl. Hist. XIII. *Deel*, *bl.* 52, 53. XIV. *Deel*, *bl.* 445.

deele, zou worden ter uitvoeringe gebragt, en beval allen Boekverkooperen, op eene boete van honderd guldens, de schriften en gedrukte Papieren, die hun, door onbekenden, zouden worden toegezonden, terstond den Schout in handen te stellen (w). 1661.

't Begraaven by nagt, niet slegts van jonge, maar ook van bejaarde Persoonen, was, ten deezen tyde, hier ter Stede, tegen *de overoude en loffelyke* gewoonte, zeer in gebruik geraakt; waarom het Geregt, by eene Keure van den negenden September, beval, dat voortaan geene oude Persoonen by nagt begraaven zouden worden, en dat zy, die onvoldraagen of kraamkinderen by nagt begraaven wilden, zulks, vooraf, by Requeste, aan de Edele Heeren van den Geregte, zouden moeten verzoeken. En op den twaalfden January des jaars 1663, werdt gekeurd, dat van zulk een Kraamkind vyfentwintig guldens boete aan 't Aalmoessseniers huis betaald zouden worden. Van kinderen tot tien jaaren oud, vyftig guldens; van persoonen van tien tot vyfentwintig jaaren, honderd guldens, en boven de vyfentwintig jaaren, honderd en vyftig guldens, wanneer men dezelven by nagt begraaven wilde (x).

En omtrent het begraaven by nagt.

Tot het opregten van een nieuw Aalmoesseniers huis, ten welks behoeve, deeze boeten moesten betaalt werden, werdt, in October des zelfden jaars 1663, eerst be-

Nieuwe Aalmoesseniers Huis gebouwd.

(w) Handv. *bl.* 571, 572. [817, 817.]
(x) Handv. *bl.* 971, 972. [811, 874.]

1661. beslooten door de Vroedschap. Ook werden, ten zelfden tyde, meer andere inkomsten voor het zelve vastgesteld. De Stad schonk den grond tot het gebouw, welk, aan de Zuidwestzyde der nieuwe Prinsengraft, tusschen de Leidsche graft en Leidsche straat, getimmerd werdt (y).

(y) Resol. Vroedsch. Lr. C. 17 Nov. 1662. f. 216 verso. Lr. D. 26 Oct. 1663. f. 50. verg. Groot-Memoriaal N. V. f. 123.

TWEE-

TWEEDE DEEL.

GESCHIEDENISSEN

VAN

AMSTERDAM.

AGTTIENDE BOEK.

AMSTERDAMS GESCHIEDENISSEN, *van het jaar* 1662, *tot het jaar* 1671.

Dykgraaf en hooge Heemraaden van Waterland, omtrent deezen tyd, wederom hebbende ondernomen, het Rietland, tusſchen den Waterlandſchen dyk en de Nes in 't Y, te doen doorgraaven, tot merkelyke belemmering van de vereiſchte ſchuuring voor Amſterdam; verwierf de Regeering deezer Stad *proviſie* van regte ten Hove van Holland, om deeze doorgraaving te ſtuiten. Partyen kwamen, ſedert, op den dertienden February des jaars 1662, in der minne, overeen „ dat die van Waterland „ niet alleenlyk van 't begonnen werk zouden afſtaan; maar zig ook verbinden, dat „ het Rietland, nimmer, door iemant, zou „ doorgegraaven, maar, zo 't door afſpoelinge verminderen mogt, zonder dat 'er, „ door die van Waterland, des vermaand „ zynde, in voorzien was, door de Stad „ Amſterdam zou mogen beſchoeid en be„ paald worden." Hiertegen verbondt de

Overeenkomſt met het Heemraadſchap van Waterland, wegens de Nes. 1662.

1662. Stad zig „ om aan die van Waterland twee „ duizend guldens eens te betaalen. Doch „ het Regtsgebied over de voornoemde „ plaatse bleef aan Dykgraave en hooge „ Heemraaden (*a*)."

Wagten omtrent het Prinsenhof, met bewilliging van 't Geregt, aangesteld.

De Raaden ter Admiraliteit alhier, in den Herfst deezes jaars, geraaden gevonden hebbende, zekere Persoonen aan te stellen, om, des nagts, ten getale van zes, te waaken, in de Wagthuisjes op den Oudezyds-Agterburgwal voor de Prinsenhofssteeg; en een schildwagtshuisje te zetten aan de andere zyde van dezelfde straat, verzogten, dat deeze Persoonen, van Stads wege, als gewoonlyke Wagters, mogten worden aangemerkt. 't Geregt bewilligde in dit verzoek, op den agtentwintigsten November, en magtigde de gemelde Persoonen, om, niet alleen tegen brand en diergelyke ongelukken; maar ook tegen huisbraak en ander geweld te waaken, en, ten dien einde, met de Stads waakers, verstand te houden: te gelyk, werdt hun belast, de luiden, die zy daarop betrappen mogten, des anderendaags, ter beschikkinge van myne Heeren van den Geregte, over te leveren (*b*).

Zekere gezindheid van Engelschen bekomt,

In de Lente des jaars 1663, waren, nevens eenige andere Engelschen, twee Predikanten herwaards gekomen, die vrye Godsdienstoefening en eene bekwaame plaats daartoe verzogten (*c*). Zy verklaarden, dat zy

(*a*) Groot-Memor. N. V. *f.* 67. Handv. *bl.* 327.
(*b*) Handv. *bl.* 263. [859.]
(*c*) Resol. Vroedsch. *Lr.* C. 10 *Maart* 1663. *f.* 241 *verso*.

zy zig niet hadden konnen voegen naar het ontwerp van eensgezindheid, welk de Koning van Groot-Britanje, in zyne Ryken, hadt ingevoerd, waarom zy zig van daar hadden moeten begeven. Zy voegden 'er by, dat zy, in de Geloofsstukken, niet verschilden met de Gereformeerde Kerken deezer Landen, schoon zy, in 't punt der Kerkenorde, niet volkomenlyk met dezelven eens waren. Men nam, op dit verzoek, het berigt in van de openbaare Engelsche Kerke hier ter Stede, en verstondt, dat de verzoekers luiden van een vroom leeven waren, die niets aanstootelyks leerden, en dat de Stad Rotterdam hun niet slegts eene plaats ter oefeninge van hunnen Godsdienst, maar ook onderhoud voor hunne Predikanten aangebooden hadt. Burgemeesteren en Raaden besloten hierop, den aangekomen Engelschen vrye Godsdienstoefening, en eene bekwaame plaats daartoe te vergunnen (d). Men hoopte, hierdoor, een goed getal van Engelsche Huisgezinnen herwaards te trekken, ten voordeele van de tegenwoordige vergrootinge der Stad. Ook kwamen 'er eenigen; doch 't getal derzelve is nooit groot geweest.

1663. hier, vrye Godsdienstoefening.

Het vergrooten der Stad maakte het aanleggen van eene nieuwe Vischmarkt noodzaakelyk, die, in den aanvang deezes jaars, aan den Westkant van den Singel ter wederzyde van de nieuwe Haarlemmersluis, gebouwd

Nieuwe Vischmarkt aangelegd.

(d) Resol. Vroedsch. Lr. D. 8 Juny 1663. f. 4.

1663. bouwd (*e*), en ſedert de *nieuwe* en *kleine Viſchmarkt* genaamd werdt.

'tMaaken van riool-len, in de burgwal-len uit-komen-de, ver-booden.

De riolen, die in de burgwallen uitkwamen, veroorzaakten zo veele vuiligheid in de Stad, dat het Geregt, om de nieuwe uitlegging hiervan te bevryden, op den veertienden Juny deezes jaars, keurde „ dat „ niemant, voortaan, eenige nieuwe rioo-„ len, komende uit de Secreeten, en met „ de burgwallen deezer Stede gemeenſchap „ hebbende, zou mogen maaken, op de „ verbeurte van honderd guldens, en daa-„ delyke ſlegting der gemaakte riolen (*f*)."

Men poogt den in-voer der Amſter-damſche Zeep in Frankryk te belet-ten.

De Noordſche Maatſchappy, in Frankryk opgeregt, zogt, in deezen jaare, te wege te brengen, dat de zwarte Amſterdamſche Zeep niet ingevoerd werdt te Rouan, onder voorwendſel, dat, onder dezelve, Walviſchtraan vermengd was, die zy thans alleen in 't Ryk invoeren mogt. Burgemeesteren gaven zig veel moeite, om dit oogmerk te ſtuiten. Zy ſchreeven 'er over aan de Wethouderſchap van Rouan, en beweezen, dat de Amſterdamſche Zeep met geene traan gemaakt was. Zy zonden hunnen brief aan den Ambaſſadeur der Staaten, den Heere *Willem Boreel*, die zyn beſt deedt, om 't belang der Amſterdamſche Zeepziederyen te bevorderen (*g*). Ook meen ik, dat de invoer der Amſterdamſche Zeep in Frankryk, kort hierna, wederom gedoogd werdt.

Peſtziek-

Een Oorlogsſchip van deezen Staat, welk lang

(*e*) Keurb. *Lr.* O. *f.* 11 *verſo.* Handv. *bl.* 816. [861.]
(*f*) Keurb. *Lr.* O. *f.* 37 *verſo.* Handv. *bl.* 994. [888.]
(*g*) DE WITT Brieven I. *Deel*, *bl.* 672.

lang voor Algiers gelegen hadt, terwyl de pest aldaar, kort te vooren, heviglyk gewoed hadt, en nog niet geheellyk opgehouden was, werdt, op de te rug reize, zwaarlyk met dezelfde kwaale bezogt. Veele matroozen stierven onder weg. 't Schip kwam, eindelyk, in Texel binnen, en 't bootsvolk, voor een gedeelte, hier ter Stede, met de ziekte onder de leden. Men meent, dat eenigen, die op Kattenburg t'huis lagen en overleeden, de besmettelyke kwaale, in deeze Stad, allereerst ontsteken hebben. Ook vermoeden sommigen, dat het graaven der nieuwe graften, in de tegenwoordige Vergrootinge der Stad, waardoor de modderige grond, aan veele oorden tevens, geroerd werdt, veel toegebragt heeft, om de besmetting te doen aanhouden en voortslaan. Wat 'er van zy; de Pest ontstak zo sterk hier ter Stede, dat 'er, in dit jaar, *negen duizend zeven honderd twee en vyftig* menschen begraaven werden. 't Gerugt hiervan, buitens Lands verspreid wordende, gaf gelegenheid tot stremming des Koophandels. De schepen, van hier naar Londen geschikt, moesten eenige mylen beneden de Stad blyven leggen, en daar dertig dagen vertoeven (*h*). In Frankryk, moesten zy volle veertig dagen leggen. De algemeene Staaten schreeven, op 't einde des jaars, aan Koning Lodewyk den XIV. „ hoe „ hun, door de Heeren Staaten van Hol„ land, verzekerd was, dat de besmettely„ ke

1663. te, hier ter Stede.

(*h*) Aitzema. IV. *Deel*, *bl.* 1121.

1663. „ ke ziekte te Amſterdam, toen zy op 't „ hevigſt was, nog geen tweemaal het ge„ woonlyk getal van menſchen hadt weg„ geſleept; dat ook de lugt hier te Lande zo „ weinig ontſtoken was, dat de beſmetting „ aan Amſterdam bepaald bleef, zonder „ tot de nabuurige Steden en Plaatſen over „ te ſlaan, onaangezien dezelven, dagelyks, „ gemeenſchap hielden met Amſterdam; „ en dat het kwaad, binnen weinige wee„ ken, zo zeer was afgenomen, dat het, „ in 't kort, geheellyk zou opgehouden zyn." Zy verzogten, ten beſluite „ dat de Koop„ handel van Amſterdam, door 't lang op„ houden der ſchepen, niet mogt geſtremd

1664. „ worden (*i*)." Doch 't getal der dooden te Amſterdam bleef, doorgaands, verre over de tweehonderd ter weeke, in 't volgende voorjaar, en vermeerderde, in den Zomer, tot over de agthonderd, negenhonderd en duizend toe. Veele voornaame luiden hielden toen hun verblyf op 't Land, onder anderen ook veele Jooden, die in de Beverwyk hunne toevlugt namen. De Keuren van 't jaar 1655 (*k*) werden, voor 't grootſte gedeelte, vernieuwd. En alzo de beſmetting zig nu ook door gantſch Holland verſpreid hadt, ſtelden 's Lands Staaten ook eenige orde, om den voortgang derzelve te ſtuiten. De Staaten van Zeeland verbooden, aan alle ſchepen, die van Haarlem, Leiden of Amſterdam kwamen, het inkomen in hunne

(*i*) Aitzema IV. *Deel*, *bl.* 1153.
(*k*) *Zie* II. *Deel*, XVII. *Boek*, *bl.* 221.

ne Provincie (*l*): waarop, ook hier ter Stede, in beraad gelegd werdt, of men den invoer der goederen van zulken, die den onzen om de Pest den handel verbooden, insgelyks, niet behoorde te verbieden (*m*). Men droeg, hier ter Stede, de gewoonlyke zorg om den voortgang van 't kwaad te stuiten. Onder anderen, werden 'er eenige Pest-Doctoren, Chirurgyns, en Apothekers aangesteld (*n*). Doch tegen 't einde des jaars, nam de Pestziekte sterk af. Het getal der begraavenen hier ter Stede was egter, dit jaar, *vier en twintig duizend een honderd agt en veertig* geweest (*o*). Op den eenentwintwintigsten January des volgenden jaars, werdt een algemeene dankdag gehouden, wegens het ophouden der Pestziekte in Holland (*p*).

1664.

Twee ongewoone Lugtverschynsels.

In den nazomer des jaars 1663, en op den negenentwintigsten April deezes jaars, hadt men, boven de Stad, twee ongewoone Lugtverhevelingen gezien, van dezelfde soort, zo't schynt, als die naderhand, en vooral in de tegenwoordige eeuwe, gemeener geweest, en onder den naam van Noorderlicht bekend geworden zyn. De eerste wordt beschreeven als eene bleeke vlam of fakkel, uit de lugt nederdaalende; de andere als een vuurige kloot, die korte dikke straalen uit-

(*l*) Aitzema V. *Deel*, *bl.* 84, 141, 176.
(*m*) Resol. Vroedsch. *Lr.* D. 7. *Oct.* 1664. *f.* 157 *verso*.
(*n*) Keurb. *Lr.* O. *f.* 46, 77. Groot-Memor. *N.* V. *f.* 116 *verso*, 121 *verso*.
(*o*) Domselaar VI. *Boek*, *bl.* 444. Commelin, *bl.* 1181.
(*p*) Holl. Merc. *van* 1664. *bl.* 193.

1664. uitschoot. Sommigen merkten deeze verschynsels aan, als voortekens of oorzaaken der besmettelyke ziekte, die hier, ten deezen tyde, heerschte (q). Doch de ontdekkingen der laatere natuurkundigen hebben de opmerkzaamen van diergelyken waan, reeds voorlang, genezen.

Zonderling uitwerksel eener schielyke vorst.

Op den twintigsten December deezes jaars zag men, hier ter Stede, zo wel als elders in Holland (r), een zonderling uitwerksel van eene schielyke vorst. 't Hadt naauwlyks iet gevrooren, toen de bovenlugt, 's nagts ontlaatende, regen nederliet, die zo schielyk en dik om de takken der boomen vast vroor, dat een takje van een vinger dik, met het aanvriezend ys, zo dik als een arm werdt. Aan veele takken hingen lange yskegels, zo zwaar, dat zy de takken scheurden. Geheele boomen werden, door de zwaarte van 't aangevrooren ys, van den wortel afgerukt; anderen gespleeten, of, tot op de helft, of, van boven tot beneden: veelen van byna al de takken beroofd; welk zonderling verschynsel zig eerst met den dag vertoonde voor de ingezetenen, die 's nagts alleenlyk 't gekraak der scheurende stammen en takken gehoord hadden, met welken nu de voornaamste graften alomme bestrooid lagen. Wy behoeven niet te zeggen, dat de straaten zo glad waren, dat zy bezwaarlyk gebruikt konden worden. Veele boomen werden nog behouden, door het bran-

(q) Domselaar VI. *Boek*, *bl.* 416. Commelin, *bl.* 1160.
(r) Holl. Merc. *van* 1664. *bl.* 194.

branden van pektonnen onder dezelven, 't welk het ys smelten deedt (s). 1664.

Onder de bezettelingen deezer Stede, hadden, sedert lang, eenige ongeschiktheden plaats gehad, welken men, omtrent deezen tyd, geraaden vondt, te stuiten. Ook moesten, met de nieuwe Vergrooting der Stad, de wagtplaatsen vermeerderd worden (t). Men maakte dan, op 't een en 't ander, een nieuw Reglement, welk den negenentwintigsten January gedagtekend was, en waarby, onder anderen, vastgesteld werdt, dat geen Officier der soldaaten, die nu vyf Compagnien sterk waren, 's nagts uit de Stad zou blyven, zonder verlof van Burgemeesteren, die, wanneer zy tegenwoordig waren, ook bevelen gaven aan de hooge en laage Officieren der bezettinge (u). Nieuwe Ordonnantie op de bezettinge.

De Schout by Nagt *Cornelis Tromp* hadt, in deezen Winter, een Engelsch Koopvaardyschip, welk door de Algiersche Kaapers genomen was, verlost, en hier ter Stede opgezonden, alwaar een gedeelte der laadinge, aan bederf onderhevig zynde, door 't Collegie ter Admiraliteit alhier, in 't openbaar, verkogt geworden was. Doch alzo de Gezant des Konings van Groot-Britanje, *George Downing*, het schip en de laading te rug eischte, werdt het een en het ander den Eigenaaren, zelfs zonder dat men eenig Beginsels des Engelschen oorlogs.

berg-

(s) DOMSELAAR VI. *Boek*, *bl.* 417. COMMELIN, *bl.* 1160.
(t) Resol. Vroedsch. *L.* D. 12, 28 *Jan.* 1664. *f.* 92, 93 *verso*.
(u) Handv. *bl.* 837. [911.]

1664. bergloon vorderde, wederom gegeven (*v*). Ook waren, in de Lente deezes jaars, te Amſterdam, en elders in Holland en in Zeeland, ſchimpſchriften aangeplakt op den Hertog van York, Broeder des Konings van Groot-Britanje; waartegen, zo dra 'er de Gezant over klaagde, door eene ernſtige Waarſchouwing van den Hove van Holland, voorzien werdt (*w*). Men toonde, op deeze wyze, dat men het Engelſche Hof ontzien wilde. Doch Karel de II. ſcheen te zoeken naar voorwendſels, om den Staat den oorlog aan te doen, die, nog in dit zelfde jaar, aangevangen, en in 't volgende jaar, openlyk, verklaard werdt.

De Reſident Aitzema handelt te Amſterdam. De Stad Hamburg, verneemende, dat, hier te Lande, oorlogsſchepen werden uitgeruſt, tot beveiliging der Scheepvaart door de Middellandſche zee, tradt, in 't begin deezes jaars, in onderhandeling met de Staaten, om haare Koopvaardyſchepen te doen beſchermen door 's Lands Vlooten. De Reſident der Hanze-Steden, *Lieuwe van Aitzema*, begaf zig, ten dien einde, onder anderen, naar Amſterdam, daar hy in 't Collegie ter Admiraliteit gehoord werdt. Doch men vondt hier niet geraaden, den Koophandel der Hamburgeren, die niet bloeijen kon, zonder dat 'er de Amſterdamſche Koophandel by leedt, te beſchermen. Hamburg werdt dan in de noodzaakelykheid gebragt, om zelf twee Oorlogsſchepen uit

(*v*) *Zie* AITZEMA V. *Deel*, *bl.* 119.
(*w*) *Zie* AITZEMA V. *Deel*, *bl.* 119.

uit te rusten, tot beveiliging zyner Scheepvaart (x). 1664.

De Staat was, in 't jaar 1647, met den Koning van Deenemarke, overeengekomen, dat de schepen, van hier op Noorwegen vaarende, tot beter schikkinge van 't voldoen der belastinge, op dezelven gelegd, zo hier te Lande als in Noorwegen, door bevoegde Persoonen, gemeeten zouden worden. Doch in 't jaar 1658, was men onderling te raade geworden, de meeting, alleen hier te Lande, te laaten doen, mids de Opzigters en Meeters, van wederzyde, gesteld werden. Van wege Deenemarke, waren toen aangesteld tot Opzigter *Gabriel Marcelis*, en tot Meeters *Jacob Alofsen* en *Lodewyk van Westerhof*: en van wege deezen Staat, *Henrik Tollenaar* tot Opzigter; en tot Meeters *Jacob Dirkszoon Haan* te Amsterdam; *Klaas Fredrik Schouten* te Hoorn, en *Maarten Pieterszoon Edam* te Medenblik (y). De opzigters mogten alomme hunnen dienst pleegen: ook de Meeters wegens Deenemarke: doch de Meeters wegens deezen Staat, alleenlyk in de Steden, daar zy gesteld waren. Voor 't meeten werdt drie stuivers van 't last betaald. Doch over de verdeeling van dit loon rees, in dit jaar 1664, eenig verschil, tusschen den Opzigter *Tollenaar* en de Meeters; waarop, by eene Resolutie der algemeene Staaten van den drie en twintigsten December, orde gesteld werdt (z). De

Orde op de meeting der Schepen, op Noorwegen vaarende.

(x) AITZEMA V. *Deel*, *bl.* 333, 334.
(y) Groot-Memor. *N.* IV. *f.* 192.
(z) *Zie* AITZEMA V. *Deel*, *bl.* 235. *verg. bl.* 277.

1665. Uitrusting ter zee, hier ter Stede. De oorlog tusschen Groot-Britanje en deezen Staat, die, in het volgende jaar 1665, openlyk gevoerd werdt, gaf, hier ter Stede, aan het Collegie ter Admiraliteit gelegenheid tot het uitrusten van Oorlogs- en Behoeft-schepen, waarmede, al in 't begin des jaars, een aanvang gemaakt werdt. Ook lieten zig, wat laater, eenige Amsterdamsche Koopluiden beweegen, om veertien of vyftien schepen, die te Kadix lagen, op goede verzekeringe der Provincie van Holland, aan den Staat in 't gemeen ten oorloge te verhuuren. De uitrusting ter zee werdt, hier ter Stede, bevorderd, door eenige buitengewoone Gemagtigden der algemeene Staaten. Van een der uitgeruste schepen, in Texel leggende, verliepen, eerlang, wel vier en zestig matroozen, vier van welken, hier ter Stede, gevat werden. De zeekryg viel, dit jaar, niet voorspoedig uit. Ondertusschen, werdt de Vaart naar 't Noorden en de Oostzee open gesteld, ten behoeve voornaamlyk van den Amsterdamschen Koophandel. Het Collegie ter Admiraliteit alhier, gaf, onder deksel van deeze vryheid, ook verlof tot de Vaart naar 't Westen, waarover, door 't Collegie ter Admiraliteit in Zeeland, ter Vergaderinge der algemeene Staaten, ernstelyk geklaagd werdt (a). In Augustus, werden, vier Koopvaardyschepen, die in Zweeden t'huis hoorden, niet verre van Texel, door de Staatsche Vloote aangehouden. Prins Adolf Joan,

Palts-

(a) Aitzema V. *Deel*, *bl.* 355, 422, 438, 451, 508.

Paltsgraaf aan den Ryn, die zig toen te Amſterdam ophieldt, drong ſterk op 't ontſlag deezer ſchepen, verklaarende, dat dezelven niet naar Engeland, of naar eenige andere Plaatſe, die met den Staat in vyandſchap was, geſchikt waren. Ook vind ik, dat dit ontſlag, kort hierna, gevolgd is (*b*). 1665.

De ongelukkige uitſlag van den Zeekryg deezes jaars gaf aanleiding tot eenige oproerigheid in Holland. Te Amſterdam zelf, begon men te morren over de tegenwoordige Regeeringe, en te ſpreeken van de noodzaakelykheid der bevorderinge des Prinſen van Oranje (*c*). Ook was, hier ter Stede, zekere Engelſchman, *Thomas Corney* genaamd, in hegtenis geraakt (*d*), op vermoeden of verzekering, dat hy iet brouwde ten nadeele van den Staat. Hy beleedt, onder anderen, dat hy brieven verwagtte van Hamburg, die van den Engelſchen Reſident *Zwaan*, door middel van zekeren *Jackſon*, aan den Engelſchen Gezant Downing gezonden werden. Men vondt geraaden, deeze brieven aan te houden en te openen, om te zien, of 'er ook iet, ten laſte van Corney of anderen, uit te ontdekken ware (*e*). Doch of dit geſchied, en hoe 't verder met Corney afgeloopen zy, vind ik niet aangetekend. Een andere Engelſchman, *Say* geheeten, die zig ook te Amſterdam onthieldt, zogt, wat laater, *Edmond Lud*-

Oproerige beweegingen.

low,

(*b*) AITZEMA V. *Deel*, *bl.* 549, 550.
(*c*) Vaderl. Hiſt. XIII. *Deel*, *bl.* 150, 151.
(*d*) Groot-Memor. *N.* V. *f.* 162 verſ.
(*e*) Reſol. Vroedſch. *Lr.* E. 24 *July* 1665. *f.* 3.

1665. *low*, een' der regteren van Koning Karel den I., te beweegen, om herwaards te komen, onder verzekering, dat men hem hier stellen zou aan 't hoofd van een goed aantal van Krygsvolk, welk men, van hier, naar Engeland zou zenden, om, met hulp der Engelsche Republiksgezinden, de Regeering aldaar te veranderen. Doch Ludlow leende geene ooren aan deezen voorslag (*f*).

Voorzorg, hier ter Stede, ter gelegenheid van den Engelschen en Munsterschen oorlog.

De Engelsche Vloot zig vertoond hebbende voor Texel, gaf zulks gelegenheid aan Burgemeesteren van Amsterdam, om Kapitein *Tak*, met tweehonderd man uit de bezetting deezer Stede, derwaards te zenden, om tegen eene landing te waaken. Den Bisschop van Munster, aangezet, en in staat gesteld door den Koning van Groot-Britanje, die den Ridder *William Temple*, heimelyk, naar Munster gezonden hadt, om hem bystand in geld aan te bieden (*g*), den Staaten sedert den oorlog verklaard hebbende, en met zevenduizend of agtduizend man in Groningerland gerukt zynde, verzogten de Staaten van Holland de Stad Amsterdam, dat zy twee Compagnien wilden zenden naar Groningen, tot versterking der bezettinge, alzo men zig verzekerd hieldt, dat de Bisschop het oog hadt op die Stad. Doch men verstondt hier, dat men de veiligheid van Amsterdam in gevaar stellen zou, zo men de Stad thans ontblootte van bezetting; waarom besslooten werdt, het verzoek der Staaten, beleefde-

lyk,

(*f*) LUDLOWS Memoirs. *Vol.* III. *p.* 135-139.
(*g*) *See* TEMPLE's Works *Vol.* III. *p.* 18, 19.

lyk, van de hand te wyzen, hun egter de 1665.
tweehonderd man, die, onder Kapitein Tak, naar Texel gezonden, doch daar nu minder noodig waren, aanbiedende (*h*). Wyders, werden de Burgerwagten, hier ter Stede, versterkt, waakende men nu, by dage en by nagt, met drie Compagnien om den agttienden nagt, daar men, te vooren, met twee Compagnien, om den zevenentwintigsten nagt, gewaakt hadt (*i*). Ook werdt, in verscheiden' andere opzigten, gezorgd voor de versterking en bewaaring der Stede (*k*).

De Koning van Frankryk doet Oorlogschepen timmeren, te Amsterdam.

De Koning van Frankryk, die den Staat, eerlang, hulp toezondt tegen den Bisschop van Munster, en wien men sterk aanzogt, om zig, ten behoeve van den Staat, te verklaaren tegen Groot-Britanje, deedt, omtrent deezen tyd, eenige Oorlogschepen timmeren te Amsterdam, en verwierf verlof van 's Lands Staaten, om, tot bemanninge derzelven, hier te Lande, vierhonderd matroozen, Franschen of andere vreemden, die niet in 's Lands dienst waren, te werven, mids hun geene hooger gaadje beloovende, dan vyftien guldens ter maand. In October des 1666.
jaars 1666, verzogt de Fransche Ambassadeur, *Graaf d'Estrades*, uit naam van den Koning, zynen Meester, eene Geschutgietery te mogen opregten, te Amsterdam (*l*): doch

(*h*) Resol. Vroedsch. *Lr.* E. 7 *Octob.* 1665. *f.* 38 *verso.* *Zie ook* Aitzema V. *Deel*, *bl.* 655.
(*i*) Commelin, *bl.* 1194.
(*k*) Groot-Memor. N. V. *f.* 179.
(*l*) Aitzema V. *Deel*, *bl.* 858, 950.

1666. doch ik vind niet, dat in dit verzoek bewilligd werdt.

Een inwooner van Amsterdam klaagt, dat hem zyne kinderen, door de Regeering der Spaansche Nederlanden, onthouden worden.

André Gois, Koopman en Burger hier ter Stede, vernieuwde, in July deezes jaars, zyne dikwils herhaalde klagten, aan hunne Hoog-Mogendheden, dat hem zyne vier kinderen, binnen Aath in Henegouwen, uit louteren haat tegen zynen Godsdienst, nu tien jaaren lang, onthouden geweest waren: Men hadt, van wege deezen Staat, lang en vergeefs, aanzoek gedaan, aan 't Hof te Brussel, en by den Spaanschen Ambassadeur in den Haage, om de uitlevering deezer kinderen, en eindelyk, in October des jaars 1664, besloten, eenige Priesters of Paapen uit Spaansch Vlaanderen te ligten: en dit besluit was van zo veel klem geweest, dat de Ambassadeur beloofd hadt, de kinderen op het Fort Rouge te zullen leveren: welke belofte nogtans nog niet naargekomen was. Ondertusschen, waren den Vader zyne kinderen, door eene Sententie van den Hove van Holland, reeds in 't jaar 1658, toegeweezen. Hy verzogt dan nu, dat het besluit om eenige Priesters te ligten, eindelyk, mogt worden in 't werk gesteld. De algemeene Staaten vonden zulks ook geraaden, en stelden 'er orde toe, in geval de kinderen, binnen veertien dagen of drie weeken, niet werden geleverd (*m*). De levering agter blyvende, bestonden omtrent honderd soldaaten uit de bezettinge van Sluis den Pater en vyf Schoolmeesters te ligten uit het

(*m*) AITZEMA V. *Deel*, *bl.* 974.

het Collegie van Zoetendaal by Brugge, en dezelven met zig naar Sluis te rug te voeren, om aldaar te blyven, tot dat Gois zyne kinderen bekomen zou hebben. De Spaansche Ambassadeur, Don Estevan de Gamarra, klaagde over dit geweld, en drong op 't ontslag der zes persoonen. Doch men antwoordde hem, dat het niet voor de uitlevering der kinderen te wagten was, en dan, zonder uitstel, geschieden zou (*n*). 't Is te vermoeden, dat het een en het ander sedert gevolgd zal zyn, hoewel ik zulks niet vinde aangetekend. 1666.

Klagten des Konings van Frankryk, over eenen Nieuwsschryver te Amsterdam.

De Koning van Frankryk klaagde, ten deezen tyde, over den Genuees *Gio Paul Bonobi* of *Balbi*, die te Amsterdam woonagtig was, en, in een nieuwspapier van zyn maaksel, eenige nadeelige tydingen van hem verspreid hadt. Men zal zulks nader verstaan, uit de volgende vertaaling van een gedeelte van 's Konings brief aan den Graave d'Estrades, die den negenentwintigsten May gedagtekend was, en niet in de gedrukte Brieven van en aan dien Ambassadeur gevonden wordt; schoon, in het antwoord op den zelven, welk in 't licht gegeven is, melding van 't geval gemaakt wordt (*o*).

„ Ik heb Lionne gelast, aan U te schry-
„ ven, over het * onderwerp van den Ge- * *Subject.*
„ nuees, die tot Amsterdam woont, ge-
„ naamd Gio Paul Bonobi of Balbi, die
„ † voortgaat de weereld te vervullen met † *continueert.*
„ boo-

(*n*) Aitzema V. *Deel*, *bl.* 975, 976.
(*o*) D'Estrades *Tom.* IV. *p.* 304.

1666. „ booze tydingen, die zeer onbescheiden „ zyn, en altyd vol van kwaadwilligheid „ tegen myn eigen persoon. Ik twyfel „ niet, of de Staaten, die alle dagen ge„ voelen zo kragtige * uitwerksels van my„ ne vriendschap en bescherminge, zullen „ daarover zodanig een gevoelen betoonen „ als zo onvoorzigtig eene roekeloosheid is „ verdienende, met hem uit te bannen, zo „ verre hunne Provincien strekken.

* *effecten.*

„ Ik begeer dat gy daar van spreekt met „ den Heer de Witt, als van eene zaak, die „ my zeer treffende is, en die ik niet twy„ fele of zal by hem ter harte genomen „ worden, om my daarinne † voldoening „ te geeven. Indien hy dienstig agt, dat „ gy daarover een Memorie ingeeft aan de „ Staaten, zo blyft niet in gebreke zulks „ ten spoedigste te doen. Waarmede ik „ God bidde enz."

† *satisfactie.*

Men kreeg terstond kennis van 's Konings schryven te Amsterdam, daar 't, in de Vroedschap, gelezen werdt. Ook werden drie Raaden *Henrik Dirkszoon Spiegel*, Mr. *Lambert Reinst*, en Mr. *Pieter Kloek* gemagtigd, om het nader te onderzoeken (*p*). Doch hoe 't met deeze zaak, en met den Nieuwsschryver afliep, vind ik niet aangetekend.

De Stad belet het verhoogen van den Slaaperdyk.

Onaangezien de overeenkomst, in 't jaar 1659, met het Hoogheemraadschap van Rynland gemaakt, van welke wy, ter zyner plaatse (*q*), gewaagd hebben, bestonden Dykgraaf

(*p*) Resol. Vroedsch. *Lr.* E. 16 *Juny* 1666. *f.* 123.
(*q*) II. *Deel*, XVII. *Boek*, *bl.* 243.

graaf en hooge Heemraaden, in den Herfft 1666.
deezes jaars, den Slaaperdyk, voor een gedeelte, wel zestien of twintig duimen hooger te maaken, dan by de gemelde Overeenkomst bepaald was, en tot verdere verhooging aanbesteeding te doen. Burgemeesteren van Amsterdam, overtuigd van het nadeel, welk de Stad hier van te wagten hadt, gaven 'er der Vroedschap kennis van. Men besloot, den Pensionaris Hop ten spoedigsten af te vaardigen aan den Baljuw van Kennemerland, of aan zulke andere Hoofd-Officiers, onder welker regtsgebied, de verhooging geschied was, of zou geschieden; op dat dezelven daartegen mogten voorzien. Te gelyk, werdt geraaden gevonden, een' bekwaam' Officier, aan 't hoofd van vyftig of meer soldaaten, buiten om te zenden naar Spaarnedam, om zig, naar gelegenheid van zaaken, te voegen by den Pensionaris, die, by de Hoofd-Officiers geene voldoening bekomende, den Slaaperdyk, door hen, zou doen bewaaren, en alle hooging aldaar daadelyk doen beletten (r): gelyk dezelve, ten deezen tyde, ook agterwege gebleeven is.

Deensche of Noordsche Gemeente alhier.

Eene kleine Deensche of Noordsche Gereformeerde Gemeente, die door éénen Predikant bediend werdt, hadt, sedert eenigen tyd, hier ter Stede, haaren Godsdienst geoefend in een gehuurd huis, doch, in de Lente deezes jaars, eene plaats van de Stad verzogt, alzo zy, schoon niemant onder haar van aalmoessen leefde, verklaarde,

(r) Resol. Vroedsch. Lr. E. 11 Nov. 1666. f. 153 verso.

1666. de, de kosten der huure niet langer te konnen draagen. Men stondt haar eene Loots of Pakhuis toe aan de oude Admiraliteits Werf, eenen *Jan Rombout* in eigendom toebehoorende (*s*), mids hieruit geen gevolg getrokken wierdt, om eenige gaadje te vorderen voor den Predikant, die thans was *Christiaan Abel*: aan wien nogtans, eerlang, van jaar tot jaar, vyfhonderd guldens, uit Stads Kasse, werden toegelegd (*t*). Doch deeze Gemeente verliep, binnen weinige jaaren. De Predikant vertrok uit de Stad. En in 't begin des jaars 1674, werdt by den Raad besloten, aan Burgemeesteren te verblyven, of men hem, zo hy te rug keeren mogt, wederom toelaaten zou, of niet (*u*).

Een Engelsch Predikant alhier bidt openlyk voor de Stad Londen.

Ter gelegenheid dat de Stad Londen, in September deezes jaars, voor een groot gedeelte, door den brand, vernield geworden was, onderwondt zig *Richard Made*, Predikant der Engelsche Kerke alhier, openlyk te bidden om de herstelling en voorspoed dier Stad. Burgemeesteren, aanschryvens van de Staaten van Holland bekomen hebbende, ontbooden den Predikant voor zig, en verstonden uit hem, dat hy, inderdaad, voor de Stad Londen gebeden hadt, met betuiging, dat hy 't voortaan laaten wilde, indien zulks aanstoot geeven mogt. Men vondt egter zulk bidden, in 't heetst van den

(*s*) FILIP VON ZESEN, *bl.* 180.

(*t*) Resol. Vroedsch. *Lr.* E. 26 *Maart* 1666. 28 *Juny* 1667. *f.* 100 *verso*, 219. *Lr.* F. 12 *Maart* 1668. *f.* 42.

(*u*) Resol. Vroedsch. *Lr.* K. 28 *Febr.* 1674. *f.* 2.

den oorlog met Groot-Britanje, zo onbehoorlyk, dat Made, op den tweeden October, bevel kreeg, om zig voortaan van 't Predikampt, en van alle Kerkelyke Vergaderingen te onthouden, tot dat hem anders belast zou worden. Veelligt, zou hy strenger gehandeld geworden zyn, zo niet gebleeken ware, dat hy gewoon was, ook om 's Hemels zegen te bidden over de Vloote en wapenen van den Staat (v). 1666.

Ondertusschen, ontbrak het in Amsterdam niet aan zulken, die de onderneemingen der Engelschen begunstigden. De Ridder *Temple*, die zig thans te Brussel ophieldt, hadt, al in Maart, aan den Bisschop van Munster geschreeven, dat een ryk Amsterdamsch Koopman hem dertigduizend Ryksdaalders zou overmaaken, die tot ondersteuninge des Bisschops geschikt waren. En in Augustus, schreef hy naar Engeland, dat, zelfs in Amsterdam, den Engelschen veel eers beweezen werdt, en dat de Graaf van Stafford, die onlangs derwaards gereisd was, met meer beleefdheids, bejegend was geworden, dan een Burgemeester der Stad (w). 't Welk ten minste bewees, dat men hier niet afkeerig was van de herstelling der Vrede.

Engelschgezinden te Amsterdam.

Op den zestienden Maart des jaars 1667, begon het zo fel te vriezen, dat het Y voor Amsterdam, den volgenden dag, reeds digt lag, en den agttienden begaan werdt. Doch de vorst hieldt maar weinige dagen aan. Op den

Felle vorst en schielyke dooi. 1667.

(v) Groot-Memor. N. V. *f.* 189.
(w) *See* TEMPLE's Works *Vol.* III. *p.* 39, 59.

1667. den zesentwintigſten, des morgens, gingen nog drie perſoonen over 't Y, naar Waterland, en tegen den avond zeilden de Waterſchepen reeds voorby de Stad, ſchoon het Pampus, niet voor den negenentwintigſten, van 't ys bevryd werdt, en de Zuiderzee, voor Uitdam, op den eerſten April, nog digt lag (x).

Het Poorterſchap werdt den Predikanten geſchonken.

De Vroedſchap van Amſterdam, de Predikanten der openbaare Kerke te vaſter willende verbinden aan 't waar belang der Stede, en hun en hunnen kinderen ook eene byzondere gunſt willende bewyzen, beſloot, in Auguſtus deezes jaars, aan alle tegenwoordige Predikanten, en aan alle zulken, die 't Predikampt, na wettig beroep, in 't vervolg, bedienen zouden, het Poorterſchap der Stad te ſchenken, zo dra zy zig voor Burgemeeſteren vertoond, en den gewoonlyken Poortereed aldaar afgelegd zouden hebben, zullende ook hunne wettige kinderen, zo wel voor als na het afleggen van dien eed verkreegen, als Poorters worden aangemerkt, mids zy, die voor het doen van den gemelden eed gebooren waren, dien eed insgelyks kwamen afleggen, wanneer zy den ouderdom van agttien jaaren bereikt zouden hebben (y).

Muskoviſche Gezant, hier ter Stede.

In November, kwam hier te Lande een Gezant van den Czaar van Muskovie, herwaards geſchikt, tot aankweeking van het onderling goed verſtand met deezen Staat. De

(x) COMMELIN, bl. 1184.
(y) Reſol. Vroedſch. Lr. E. 9 Aug. 1667. f. 223.

De Agent der algemeene Staaten verzelde hem, op zyne terug reize, tot Amsterdam toe, daar Burgemeesteren verzogt werden, hem en zyn gevolg te willen doen plaatsen op een der schepen deezer Landen, welk naar Hamburg geschikt was; van waar hy de reis naar Muskou voortzetten zou (z). 1667.

De Munstersche oorlog was, op den agttienden April des voorleeden, en de Engelsche, op den eenendertigsten July deezes jaars, met een Verdrag van Vrede geëindigd (a). En by het laatste, was Karel de II., Koning van Groot-Britanje, gebleeven in 't bezit van Nieuw Nederland, en van de Volkplanting der Stad Amsterdam in dat gewest, welk hy, in 't jaar 1664, op den Staat veroverd hadt. Men hadt, geduurende den laatstgemelden oorlog, bespeurd, dat 'er eene sterke party was hier te Lande, die de belangen van Groot-Britanje zogt te vereenigen met die des Prinsen van Oranje (b). En hieruit werdt gelegenheid genomen, om een ontwerp te hervatten, waartoe, al voor lang, by eenige Steden, en onder anderen by de Stad Amsterdam, neiging bespeurd was. Men verstondt, naamlyk, dat de Prins van Oranje, tot wiens bevordering verscheiden' Provincien sterke begeerte toonden, onvermydelyk, tot Kapitein-Generaal zou moeten aangesteld worden, indien de Staat, gelyk te dugten was, wederom mogt ingewikkeld raaken in eenen oor-

Handeling der Regeeringe van Amsterdam, over het maaken van het eeuwig Edict.

(z) Aitzema VI. *Deel, bl.* 230.
(a) Vaderl. Hist. XIII. *Deel, bl.* 202, 265.
(b) Aitzema VI. *Deel, bl.* 168.

1667. oorlog te Lande. Doch men oordeelde, dat zulk een hoog Krygsampt hem te veel gezags geeven zou in den Staat, zo hem, nevens het zelve, ook het Stadhouderschap over de meeste en aanzienlykste Provincien opgedraagen werdt. Men was hierom bedagt op middelen, om deeze zwaarigheid te voorkomen, en hervatte, ten dien einde, de raadpleegingen over een Ontwerp, om het Stadhouderschap, voor altoos, afgescheiden te houden van het Kapitein-Generaalschap. Hierdoor zou het gezag des Prinsen van Oranje, zo hy met het laatstgemelde ampt mogt bekleed worden, merkelyk minder zyn, dan dat zyner Voorouderen geweest was; en Groot-Britanje, welk, zo men vaststelde, haakte naar de volkomen verheffing des Prinsen, om zo veel te meer invloeds te hebben op de Regeering van deezen Staat, zou in dit zyn oogmerk worden te leur gesteld. 't Ontwerp der scheidinge van de twee hooge waardigheden, 't welk, zo sommigen hebben aangetekend (c), eerst gemaakt was door den Heer *Gillis Valckenier*, Oud-Burgemeester van Amsterdam, was, in 't begin van Júly, eer nog de vrede met Groot-Britanje geslooten was, door den Raadpensionaris de Witt, overgebragt ter Vergaderinge van Holland, en aldaar overgenomen door de Leden: die 't wel haast eenpaariglyk goedkeurden. Sedert werdt, ter algemeene Staatsvergaderinge, een voorslag gedaan, overeenkomstig met dit Ontwerp.

(c) *Zie* Vaderl. Hist. XIV. *Deel*, *bl.* 85.

werp. Doch de meeste Provincien waren oneens met Holland. De Staaten van deeze Provincie kwamen, derhalve, op den eenentwintigsten December, tot het vaststellen eener Resolutie, die reeds den vyfden Augustus te vooren genomen was, en sedert den naam van *eeuwig Edict* gekreegen heeft. By deeze Resolutie, werdt beraamd; „ 1. Dat het vermogen om in de Ridderschap te beschryven altoos aan de Ridderschap; en het vermogen om de Magistraaten in de Steden te verkiezen altoos aan de Steden blyven zou, zonder ooit aan iemant te worden afgestaan. 2. Dat de ampten, staande ter begeevinge der Staaten van Holland, altoos door dezelven zouden begeven worden, uitgenomen de Krygsampten, omtrent welken, men nadere schikkingen maaken zou. 3. Dat Holland nooit zou toestaan, en ter Generaliteit te wege zoeken te brengen, dat aldaar ook beslooten werdt, niet te bewilligen, dat een Stadhouder tot Kapitein- of Admiraal-Generaal verkooren werdt; en dat zelfs het Ampt van Stadhouder van Holland zou zyn en blyven vernietigd. 4. Dat de Edelen en Vroedschappen der Steden, de Leden der Vergaderinge van Holland en de Raadpensionaris zig, tot het handhaaven der gemelde punten, by plegtigen eede, zouden moeten verbinden. 5. Dat het *derde* punt, in de Instructien van den toekomenden Kapitein- en Admiraal-Generaal, zou worden ingevoegd; zullende hy zig, by eede,

„ moe-

1667.

Inhoud van het zelve.

1667. „ moeten verbinden, om daartegen nimmer „ eenig verzoek te doen (*d*)." Om den eed op het eeuwig Edict in de Vroedschappen der Steden te vorderen, waren gemagtigd de Heeren *Fredrik van Dorp*, *Heer van Maasdam*, uit het Lid der Ridderschap en eerste en voorzittende Raad in den Hove van Holland, *Gillis Valckenier*, Oud-Burgemeester van Amsterdam, en *Reinier Langewagen*, Burgemeester van Hoorn (*e*).

Eed op het zelve, hier ter Stede, afgelegd.

Doch 't schynt, dat hierin, naderhand, verandering gekomen is. Immers, de Staaten besloten, op den gemelden eenentwintigsten December, Burgemeesteren der byzondere Steden te magtigen om den Vroedschappen den eed op het eeuwig Edict af te neemen. En dit besluit der Staaten, den
1668. Steden, ten zelfden dage, zynde toegezonden, werdt in de Vroedschap van Amsterdam niet gelezen voor den derden January des volgenden jaars. Ten zelfden tyde, werden, door de Burgemeesteren, de tegenwoordig zynde Raaden, en den Secretaris, Mr. *Wigbolt Slicher*, den eed afgelegd op het eeuwig Edict, die aldus luidde:

Ik belove ende sweere het bovenstaande eeuwich Edict, mitsgaders alle de poincten ende articulen daer inne vervat, heylichlyck ende oprechtelyck te sullen maintineren, oock geensints te sullen gedogen, dat daer tegens eenige indracht, ofte infractie geschiede, veel min oyt ofte oyt, eenighe propositie off advis te sul-

(*d*) Vaderl. Hist. XIII. *Deel*, *bl.* 287 *enz.*
(*e*) AITZEMA VI. *Deel*, *bl.* 161.

sullen doen, ofte geven, noch oock te sullen doen doen, off doen geven, die daer iegens, in eenigen deele, strydich zoude mogen wesen. 1668.

Soo waerlyck moet my God almachtich helpen!

Zie hier de naamen der genen, die, hier ter Stede, den eed op 't eeuwig Edict gedaan hebben.

Burgemeesteren.

Mr. Lambert Reynst.
Dor. Andries de Graeff.
Nicolaes Pancras.

Raaden.

Dor. Nicolaes Tulp.
Dor. Cornelis Witsen.
Joan van de Poll.
Bernard Schellinger.
Mr. Joachim Rendorp.
Dor. Joan Blaeuw.
Cornelis Geelvinck.
Dor. Gillis Valckenier.
Cornelis van Vlooswyk.
Hans Bontemantel.
Dor. Roetert Ernst.
Mr. Henrik Hooft.
Cornelis de Vlamingh van Oudshoorn.
Jacob Jacobsz Hinloopen.
Cornelis Backer.
Joan van Waveren.
Dor. Frans Reael.
Dor. Joan van Hartochvelt.

Ja-

1668 Jacob van Neck Jacobsz.
Mr. Joan Corver.
Mr. Pieter Schaep.
Cornelis Graeflandt.
Joan Hudde.
Mr. Vincent van Bronchorst.

Van de zes Raaden, die afwezig waren, deeden, op den zevenden, den eed de Heeren *Nicolaes van Loon*, *Jacob van Neck*, en Mr. *Joan Huydecoper*; op den negenden, de Heer *Nicolaes Rochusz. van Capelle*, en op den twaalfden, de Heeren Mr. *Coenraad van Beuningen* en *Gerard Hasselaer*. De drie opengevallen Raadsplaatsen werden, op den agtentwintigsten, vervuld met de Heeren *Joan Hulft*, Mr. *Jan ten Grootenhuys* en Mr. *Jacob Boreel*, die, insgelyks, den eed deeden. Op den zelfden dag des volgenden jaars 1669, werdt dezelfde eed gedaan, door den Heer *Leonard Ranst*, die toen tot Raad verkooren werdt: en een jaar laater, door de Heeren Mr. *Willem Backer* en Mr. *Nicolaes Witsen*, die toen Raaden werden (*f*). De Heer *Joan Munter*, die, den vierden Maart daaraan, buitens tyds, tot Burgemeester verkooren werdt, zal, insgelyks, den eed hebben afgelegd. Op den agtentwintigsten January des jaars 1671, werdt de Heer Mr. *Cornelis Roch* tot Raad verkooren, en deeze was de laatste, die, hier ter Stede, den eed op 't eeuwig Edict heeft afgelegd (*g*). De

(*f*) Resol. Vroedsch. *Lr*. F. 3 *Jan*. 1668. *f*. 11 *verso enz*. *Lr*. G. 28 *Jan*. 1670. *f*. 22.
(*g*) Resol. Vroedsch. *Lr*. G. 28 *Jan*. 1671. *f*. 88.

De Vrede met Groot-Britanje, op welke men, hier ter Stede, in gevolge van een besluit der Vroedschap, gedenkpenningen deedt slaan (*b*), was nog niet gesloten, toen de Staat reden kreeg om voor nieuwen oorlog te dugten, ter gelegenheid van den inval des Konings van Frankryk, in de Spaansche Nederlanden (*i*). Men deedt, van de zyde der Staaten, zyn best, om de vrede te bewaaren door onderhandeling: men sloot de *Triple Alliantie* of het drievoudig Verbond tusschen Groot-Britanje, Zweeden en de Staaten, waardoor aan Frankryks overwinningen paalen gesteld werden, en waaruit, eerlang, de Akensche Vrede gebooren werdt. Doch eer 't nog zo ver kwame, raadpleegde men, in den Haage, op de middelen, die vereischt werden tot bescherming van den Staat, in geval dezelve mogt ingewikkeld raaken in den oorlog. In February, werdt 'er een Verdrag van onderstand gesloten met den Bisschop van Osnabrugge, Hertog van Zell, die in persoon te Amsterdam gekomen was, om over dit Verdrag te handelen (*k*). En schoon, ten deezen tyde, geloofd werdt, dat de Koning van Frankryk, door zynen Ambassadeur, den Graave d'Estrades, onder de hand, eenige schepen, tot het vervoeren van Krygsvolk, hadt doen huuren hier ter Stede (*l*), hieldt men egter een waakend oog op de oogmerken van

1668. Aanleiding tot de raadpleegingen op de versterking van Naarden.

(*b*) Resol. Vroedsch. *Lt.* F. 3 *Jan.* 1668. *f.* 18.
(*i*) Vaderl. Hist. XIII. *Deel*, *bl.* 269.
(*k*) Aitzema VI. *Deel*, *bl.* 510.
(*l*) Aitzema VI. *Deel*, *bl.* 518.

1668. van het Fransche Hof. In den Haage, was zelfs, al in den Zomer des jaars 1667, ernstelyk geraadpleegd op de versterking der grenzen van deeze Provincie, en onder anderen op de versterking van Naarden, waarby de Stad Amsterdam zo veel belang hadt. 't Zal hierom niet ondienstig zyn, dat wy, hier ter plaatse, van 't gehandelde over dit gewigtig onderwerp, uitvoeriglyk, verslag doen.

De Gecommitteerde Raaden magtigen drie Leden hunner Vergaderinge tot deeze versterking.

Ter gelegenheid van den Engelschen en Munsterschen oorlog, was, reeds op den agtsten February des jaars 1666, ter Vergaderinge van Holland, besflooten, de Provincie, door het versterken der Grensplaatsen, in eenen genoegzaamen staat van verdediging en zekerheid te stellen, 't welk den Gecommitteerden Raaden, by eene Resolutie van den vyftienden Juny des jaars 1667, ernstelyk, aanbevolen werdt. 't Geviel, dat het Noorderkwartier aan het Zuiderkwartier, by afrekening, eene aanzienlyke somme schuldig gebleeven was. De Gecommitteerde Raaden vonden, wat laater, geraaden, deeze somme te gebruiken tot het versterken van Naarden, Woerden, Oudewater en Schoonhoven. Zy magtigden dan, op den negentienden October des gemelden jaars, den *Heer van Wimmenum*, die, wegens de Ridderschap, den Heer *Joan Eleman*, die, wegens de Stad Leiden, en den Heer *Gerard Hasselaer*, die, wegens de Stad Amsterdam, in hunne Vergadering zitting hadt, om eerst een ontwerp van 't werk te maa-

maaken, en om het, vervolgens, ter uitvoeringe te brengen. Den Heeren Eleman en Hasselaer werdt deeze last opgelegd, niet alleenlyk om dat de Steden Leiden en Amsterdam, uit welken zy in de Gecommitteerde Raaden waren afgevaardigd, veel belang hadden by de ontworpen versterking der grenzen; maar ook, om dat zy beide, onlangs gemagtigd geweest zynde, om 'sLands Vloote, van geschut, buskruid en anderen voorraad te voorzien, zig van deezen hunnen last, met ongemeenen yver en beleid, gekweeten hadden: en te gelyk met zo veel eerlykheid en spaarzaamheid, dat de goede uitslag van den Engelschen oorlog, voor een groot gedeelte, aan deeze twee Heeren toegeschreeven werdt. Men begon, met het maaken van eene aftekening der versterkinge van Naarden, die bestaan zou in twee groote Forten, een tusschen de Stad en de Zuiderzee, waardoor de haven beschermd en bestreeken zou worden, en een tusschen de Stad en de Naarder-Meer: waarby eene sluis zou worden gevoegd, door middel van welke, men het land om de Plaats onder water zou konnen zetten. De Gecommitteerde Raaden dit Ontwerp hebbende goedgekeurd (*m*), werdt 'er, nog voor 't einde van October, door den Heere Hasselaer, kennis van gegeven aan Burgemeesteren van Amsterdam (*n*), op dat zy de gemaakte aftekening onderzoeken, en voorslaan zouden, 't

1668.

Burgemeesteren van Amsterdam krygen 'er kennis van.

(*m*) AITZEMA VI. *Deel, bl.* 496.
(*n*) Resol. Vroedsch. *Lt.* F. 25 *Febr.* 1668. *f.* 21 *verso.*

1668. 't gene zy zouden oordeelen, by de voorgenomen versterking van Naarden, ten meesten dienste hunner Stad, in aanmerking te moeten genomen worden. Sommigen tekenen aan, dat Burgemeesteren zouden geantwoord hebben „ dat zy in 't werk geene „ keur hadden, en de uitvoering van het „ zelve, geheellyk, overlieten aan Gecom- „ mitteerde Raaden (*o*)." Doch hiervan vind ik niets gemeld, in de Registers der Stad. De onpasselykheid des Heeren van Wimmenum gaf gelegenheid, dat het aangevangen werk, sedert, alleen door de Heeren Eleman en Hasselaer, werdt voortgezet, die de noodige erven omtrent Naarden, by schattinge, overnamen, en daarna eenige sluizen deeden afbreeken, en de omgelegen plantaadjen uitrooijen. De vereischte kielspitting gedaan zynde, werdt, by aangeplakte biljetten, bekend gemaakt, dat de openlyke aanbesteeding der ontworpen Vestingwerken van Naarden aldaar geschieden zou, op Maandag den zevenentwintigsten February deezes jaars 1668. De Heer Hasselaer begaf zig, op den vierentwintigsten, naar zyne Landhoeve by Weesp, *Landskroon* genaamd, daar de Heer Eleman, op Zondag den zesentwintigsten, by hem kwam (*p*).

Voorslag van Burgemeesteren aan de

Elk was nu in de verwagting, dat de besteeding, ten bestemden dage, voortgaan zou; doch Burgemeesteren en Raaden van Amsterdam hadden, maar twee dagen voor dien

(*o*) Aitzema VI. *Deel*, *bl.* 489, 496.
(*p*) Aitzema VI. *Deel*, *bl.* 496.

lien bestemden dag, besllooten, dezelve te doen uitstellen. Met de gewoonlyke verandering der Regeeringe, waren Burgemeesteren geworden de Heeren *Cornelis van Vlooswyck*, Heer van Vlooswyk, Diemerbroek en Paapenkoop, *Cornelis de Vlaming van Outshoorn*, Ridder, Heer van Oudshoorn en Gnephoek, en Mr. *Gillis Valckenier*, zynde Mr. *Lambert Reynst*, als Oud-Burgemeester, aangebleeven; en 't schynt, dat deeze Heeren, of de meesten derzelven andere inzigten hadden op het versterken van Naarden, dan de meeste Burgemeesteren, die het voorgaande jaar hadden geregeerd. Immers, Burgemeesteren hielden den Raad voor „ dat zy vernomen hadden, hoe men „ eenen aanvang gemaakt hadt van eene „ aanzienlyke versterking der Stad Naar- „ den, zonder dat daarover byzonderlyk „ geraadpleegd of besllooten was, ter Ver- „ gaderinge van 's Lands Staaten; dat niet „ alleen het gemeene Land, maar de Stad „ Amsterdam veel belang hadt by de rype „ overweeging van den dienst of ondienst „ eener sterke Plaats, die zo na by de Stad „ gelegen was; dat zy van den Heere Has- „ selaer, op hun verzoek, bekomen hadden „ twee Resolutien van hunne Edele Groot- „ Mogendheden van den agtsten February „ des jaars 1666 en van den zeventienden „ Juny des jaars 1667; doch dat de over- „ komst van den gemelden Heere hierop „ zo kort gevolgd was, dat zy nog geenen „ tyd gehad hadden, om die twee Resolu- „ tien, met de vereischte aandagt, te over-

1668. Vroedschap.

1668. „ weegen, veelmin, over de byzonderheden van het werk der versterkinge, hunne gedagten te laaten gaan, naar behooren." Na 't overweegen van welk voorstel, besslooten werdt „ den Heer Pensionaris Hop, zonder uitstel, te zenden naar den Haage, om by Gecommitteerde Raaden te wege te brengen, dat de voorgenomen aanbesteeding, eenige weinige dagen, werdt opgeschort, en aan deezen Raade de magt gelaaten, om de zaak, als nog in zyn geheel, rypelyk te overweegen, alleenlyk tot den tyd der naaste Vergaderinge van de Heeren Staaten, om daar deszelfs gevoelen te verklaaren, of uit deszelfs naam eenig nader verzoek te laaten doen (q)." De inhoud van dit besluit werdt vervat in eenen brief aan de Heeren Gecommitteerde Raaden, die den Heere Hop medegegeven werdt (r). Sommigen tekenen aan, dat de Luitenant-Admiraal, *Willem Jozef*, *Baron van Gend*, kort te vooren, by eenen der Burgemeesteren van Amsterdam, was komen onderstaan, of het der Regeeringe deezer Stad ook onaangenaam zyn zou, dat hem het Bevelhebberschap over het versterkte Naarden opgedraagen werdt. En zy geeven niet donkerlyk te kennen, dat dit ondertasten Burgemeesteren wakker gemaakt hadt (s). Ook was niet te vermoeden, dat de Stad zulk eene voornaame Hollandsche grensplaats, als

Men besluit, te wege te brengen, dat de versterking van Naarden uitgesteld worde.

(q) Resol. Vroedsch. L^r. F. 25 Febr. 1668. f. 11 verso.
(r) Zie AITZEMA VI. *Deel*, *bl.* 496.
(s) AITZEMA VI. *Deel*, *bl.* 496.

als men Naarden maaken wilde, gaarne gezien zou hebben onder 't bevel van eenen Gelderſchen Edelman, wiens Vader thans Gouverneur was van den Prinſe van Oranje, die onlangs, ook met bewilliging van Amſterdam, door de vernietiging van het Stadhouderſchap, van alle hoop op de verkryging deezer waardigheid ſcheen verſteken te zyn, en dien men, derhalve, door het bevorderen van zulken, die zo naauw eene betrekking tot hem hadden, tot Krygsampten van deezen aart, geene gelegenheid ſcheen te moeten geeven, om zig, wanneer 't de ſtaat zyner zaaken vereiſchen mogt, ligtelyk meeſter te maaken van eene ſterke Plaats, zo na gelegen aan de magtigſte Stad der Provincie. 1668.

Handeling van den Penſionaris Hop, in den Haage.

De Penſionaris Hop, terſtond naar den Haage vertrokken zynde, deedt, nog dien zelfden avond, opening van zynen laſt aan den Raadpenſionaris de Witt, en aan den Heere van Wimmenum, die voorzat in de Gecommitteerde Raaden, verzoekende, des anderendaags, in 't Collegie te mogen gehoord worden. Beide deeze Heeren waren verwonderd, over 't gene hy hun voorhieldt. Zy merkten de voorgenomen verſterking van Naarden aan, als ten hoogſte dienſtig voor Holland in 't gemeen, en voor de Stad Amſterdam in 't byzonder. Ook was zy, zeidenze, niet ondernomen, dan in gevolge van meer dan ééne Reſolutie der Heeren Staaten: en 't werk was reeds zo ver gebragt, dat het niet wel, zonder kleinagting van den Staat, kon worden opgehouden, of

1668. uitgesteld. Zy voegden hierby, dat de afwezendheid van alle de Gecommitteerde Raaden uit den Haage niet toeliet, dat 'er, tegen den volgenden dag, Vergadering belegd werdt, zynde ook den tyd te kort, om de Heeren te beschryven. Nogtans, namen zy aan, op 't stuk nader te letten, en den Heere Hop, den volgenden dag, gelegenheid te geeven, om hen, op nieuws, te spreeken. 't Geschiedde. De Raadpensionaris hieldt hem, uit beider naam, voor, „ dat de Heer van Wimmenum wel genegen was, om Burgemeesteren en Raaden „ dienst te doen; doch zig alleen in den „ Haage bevondt, en gebonden was aan „ de Resolutien van hunne Edele Groot-„ Mogendheden, welker uitvoering hy niet „ bevoegd was te stremmen." Voorts, verhaalde hy „ met hoe veel beleid, de Re-„ solutie van den agtsten February des jaars „ 1666 bewerkt was, op een Verzoekschrift „ van die van Weesp, en met bewilliging „ der Afgevaardigden van Amsterdam." Hy merkte aan „ hoe heilzaam deeze Resolutie „ toen geoordeeld was, als naar welke, men „ wel vyftig jaaren getragt hadt;" daarby voegende „ dat de Munstersche oorlog, die „ aanleiding tot het neemen deezer Resolu-„ tie gegeven hadt, ligtelyk wederom ont-„ steeken kon; dat men zig op de Franschen „ en Munsterschen niet veel kon vertrou-„ wen; dat zy beide kennis hadden van „ onze grenzen, sterkten en toegangen; dat „ Naarden, zo als het tegenwoordig ge-„ steld was, geen tegenstand altoos doen

„ kon,

„ kon, en, overmeesterd zynde, den vyand 1668.
„ den weg openen zou tot in 't hert van
„ Holland, en tot voor de poorten van Am-
„ sterdam; daar de voorgenomen verster-
„ king in staat zyn zou, om een Leger
„ van meer dan vyftigduizend man te stui-
„ ten, en Amsterdam, van die zyde, voor
„ allen uitheemsch geweld beveiligen." De
twee Heeren merkten ook aan „ dat de Pro-
„ vincie van Holland veel dienst zou kon-
„ nen trekken van de versterking van Naar-
„ den, in geval zy, onverhoopt, geschil
„ krygen mogt met de andere Provincien."
Doch na dat zy omstandiglyk hadden ver-
toond, op wat wyze, tot hiertoe, in 't gant-
sche werk, by de Gecommitteerde Raaden
gehandeld was, met verklaaring, dat zy
wel gewenscht hadden, dat de Heeren van
Amsterdam derzelver bedenkingen hadden
geuit, eer 't werk zo ver gebragt, en zo
veele kosten gemaakt waren, beloofde de
Heer van Wimmenum, eindelyk, uit zynen
naam alleen, den brief van Burgemeesteren
en Raaden te zullen zenden aan de Heeren
Eleman en Hasselaer, hun daarby schryven-
de „ dat hy aan hun liet, wat daarin be-
„ hoorde gedaan te worden; doch voor zyn
„ persoon van gevoelen was, dat men 't
„ werk, voor eenige weinige dagen, be-
„ hoorde uit te stellen." De Heer Hop,
geene kans ziende om meer te verwerven,
keerde met den brief aan de Heeren Eleman
en Hasselaer terstond naar Amsterdam: doch
alzo hy deeze Heeren aldaar niet aantrof,
liet hy den brief, nog dien zelfden avond,

De Heer van Wimmenum raadt, de aanbesteeding der versterking van Naarden eenige dagen uit te stellen.

1668. door zynen Klerk, aan de Landwooning van den Heere Hasselaer by Weesp bestellen. Op den zevenentwintigsten, dag der voorgenomen aanbesteedinge, deedt hy verslag van zyne verrigtingen aan de Vroedschap, die goedvondt, te volharden by haar besluit, om 't werk der aanbesteedinge te doen opschorten, tot de naaste Vergadering der Staaten van Holland (t).

't Geschiedt.

Midlerwyl, was de aanbesteeding uitgesteld tot naderen last; doch de persoonen, gekomen om de aanneeming te doen, waren te Naarden nog opgehouden. De Heer Hasselaer was terstond gekeerd naar Amsterdam, daar hy de raadpleegingen der Vroedschap, op den zevenentwintigsten, bygewoond hadt. De Heer Eleman en hy, nevens den Pensionaris Hop, begaven zig, nog dien zelfden nagt, naar den Haage: de twee eersten om naderen last van Gecommitteerde Raaden te haalen (u); de laatste, om te wege te brengen, dat de aanbesteeding werdt uitgesteld.

Gesprek tusschen den Raadpensionaris de Witt en den Pensionaris Hop.

De Heer Hop, wederom in onderhandeling getreden zynde met de Heeren van Wimmenum en Raadpensionaris de Witt, vernam „ dat de eerstgemelde in het be„ geerde uitstel geene groote zwaarigheid „ maaken zou." Doch de Raadpensionaris hieldt hem voor „ dat Amsterdam, om de „ versterking van Naarden te vorderen, in „ 't jaar 1666, beleid gebruikt, en Weesp „ doen

(t) Resol. Vroedsch. Lr. F. 27 Febr. 1668. f. 23 enz.
(u) AITZEMA VI. Deel, bl. 497.

„ doen ſpreeken hadt; dat het Verzoek- 1668.
„ ſchrift van die van Weesp hem, Raad-
„ penſionaris, door de Heeren van Amſter-
„ dam, ter hand geſteld en aanbevolen was;
„ dat 'er, in de zaak, doorgaands, niets
„ was gedaan, dan met medeſtemming van
„ Amſterdam; dat het moeilyk was, te ver-
„ neemen, dat de Stad derwyze wankelde,
„ en zwaarigheden maakte op de uitvoering
„ van 't gene met haare bewilliging beſloo-
„ ten was; dat, eindelyk, de zaak, ter
„ Vergaderinge van hunne Edele Groot-
„ Mogendheden, gebragt wordende, ge-
„ vaar liep van geheel agterwege te bly-
„ ven, door de verſchillende begrippen, die
„ daaromtrent te voorzien waren." De
Heer Hop antwoordde hierop „ dat nie-
„ mant van de Regeeringe of Vroedſchap
„ bekend ſtondt, iet van het gemelde be-
„ leid geweeten te hebben; dat de zaak
„ zelve, de verſterking van Naarden, naam-
„ lyk, in haar geheel bleef, al werdt zy ee-
„ nigen tyd uitgeſteld; dat hy geen' laſt hadt,
„ om zig daartegen te verklaaren; maar al-
„ leenlyk om tyd te begeeren, tot nader
„ onderzoek en beter verſtand der meenin-
„ ge van hunne Edele Groot-Mogendheden.
„ En dat, zo deezen mogten oordeelen, dat
„ het werk behoorde agter te blyven, daar-
„ uit klaarlyk volgen zou, dat hunne mee-
„ ning nimmer geweeſt was, de algemeene
„ woorden der Reſolutie van den agtſten
„ February des jaars 1666 van alle de gren-
„ zen deezer Provincie met Veſtingwerken
„ te voorzien, zo verre te trekken, dat daar

1668. „ onder zouden begreepen zyn zulke voor-
„ naame werken, als men nu om Naarden
„ aanleggen wilde." De Raadpensionaris hernam „ dat men, voor dit laatste, niet „ behoefde bedugt te zyn; dat alleen in „ bedenking zou komen, met welke Plaats, „ men de voorgenomen versterking zou be- „ hooren te beginnen; dat Amsterdam groo- „ telyks benadeeld zou worden zo men „ eens besluiten mogt, niet met Naarden „ aan te vangen; dat de Gecommitteerde „ Raaden besloten hadden, Naarden, in „ de eerste plaatse, te versterken, enkelyk „ om Amsterdam, welk ligtelyk van dien „ kant zou konnen overvallen worden, te „ beter te dekken; vooral in den tegen- „ woordigen kommerlyken toestand der ty- „ den, zynde Frankryk, met een magtig Le- „ ger, op de been, en den Bisschop van „ Munster wederom aan 't werven. Dat „ de Franschen, die den Staat, in den jong- „ sten Munsterschen oorlog, hadden byge- „ staan, zo wel als de Munsterschen, wis- „ ten, hoe ligt Holland, van den kant van „ Naarden, kon worden aangevallen; en „ dat, van deezen kant ook, in alle tyden „ van oorlog, de meeste bekommering ge- „ komen was." De Heer Hop antwoordde hierop, wel ter zaake en behoorlyk; doch toen hy, naderhand, verslag van 't gehandelde deedt aan Burgemeesteren, verstonden eenigen derzelven „ dat, toegestaan „ zynde, dat de Heeren Staaten blyven „ zouden by hun besluit om de grenzen te „ sterken, en dat alleenlyk te dugten stondt,

„ of

„ of men wel van Naarden beginnen zou; 1668.
„ deeze Stad geene zwaarigheid behoefde
„ te maaken, van zig hieraan te onderwerpen,
„ alzo de Leden, verstaande dat de
„ meeste nood omtrent Naarden was, niet
„ van de Gecommitteerde Raaden verschillen
„ zouden, of anders, de waare meening
„ der hooge Regeeringe ontdekt hebbende,
„ het dienstigste en noodigste eerst helpen
„ vaststellen; waarin de Stad zig ook wel
„ zou konnen voegen, zynde het, in eene
„ zaak van zo veel gewigt, hoognoodig,
„ dat men met eenpaarigheid besloote, zonder
„ elkanderen, door bedekte wegen, een
„ voordeel af te zien, waaruit, in tyden en
„ wylen, gevolgen zouden konnen getrokken
„ worden, tienmaal schadelyker voor
„ de Stad, dan zy voordeel uit dit voorregt
„ zou hebben konnen trekken:" welke
aanmerking men goedvondt, by nadere gelegenheid, aan te dringen.

Na 't gesprek met den Raadpensionaris, werdt de Heer Hop gehoord, in het Collegie der Gecommitteerde Raaden, daar vier Leden tegenwoordig waren. Hy vernieuwde hier zyn verzoek om uitstel der aanbesteedinge, en bekleedde het met redenen: waarna hem, in tegenwoordigheid van zes Leden, geantwoord werdt „ dat
„ hunne Edele Mogendheden, door eenigen
„ hunner Medeleden, aan de Regeering
„ van Amsterdam zouden doen voorstellen
„ de redenen, die hen bewoogen hadden,
„ om met de versterking van Naarden te
„ beginnen; doch zo de Regeering van Amster-

De Heer Hop krygt gehoor in Gecommitteerde Raaden.

1668. „ sterdam van een ander verstand zyn mogt,
„ zou men 't voorgenomen werk agterwege
„ laaten, en de kosten spaaren, mids de
„ Stad zig, ten langste binnen tweemaal
„ vier en twintig uuren, op de zaak zelve
„ verklaarde; alzo men, in geval van lan-
„ ger uitstel, zo wel als in geval van be-
„ williging, met de voorgenomen aanbestee-
„ ding voortvaaren zou."

Zy zenden Gemagtigden naar Amsterdam.

De Leden der Gecommitteerde Raaden, die naar Amsterdam geschikt werden, waren de Heeren Eleman, Hasselaer en *Joan Pesser*, welke laatste, wegens Rotterdam, in Gecommitteerde Raaden zitting hadt. Zy verscheenen, den negenentwintigsten February, by Burgemeesteren, die zy, by monde van den Heere Eleman, voorhielden,

Die de nuttigheid der versterkinge van Naarden beweeren.

„ dat Naarden eene Grensplaats van Hol-
„ land was, welker versterking eerst ter
„ hand was genomen, om dienst te doen
„ aan de Stad Amsterdam; die wel de mag-
„ tigste te water was, maar niet te lande;
„ die ook, in voorige tyden, met naame in
„ 't jaar 1629, toen Graaf Henrik van den
„ Berge in de Veluwe gevallen was, in
„ groote bekommering gezeten hadt, en
„ zelfs in den jongsten Munsterschen oorlog,
„ toen men, insgelyks, voor eenen inval in
„ de Veluwe bedugt geweest was. Dat het
„ zelfde gevaar dagelyks te dugten was,
„ van den kant van Frankryk, wiens mag-
„ tige en zegepraalende Legers by der hand
„ waren; of andermaal van den Bisschop
„ van Munster, die zyn Krygsvolk, met
„ Fransch geld, wist te betaalen. Dat de

„ Stad-

„ Stadhouders, voorheen, de versterking 1668.
„ der grenzen van Holland belet hadden,
„ 'ten gevalle van de Provincien; doch dat
„ dezelve, nu dit beletsel ophieldt, be-
„ hoorde in 't werk gesteld te worden, voor-
„ al omtrent Amsterdam, het voorwerp,
„ welk vyanden en kwalykgezinden altoos
„ hadden gezogt te bemagtigen; waarom
„ het, van wege den Staat, te zorgvuldi-
„ ger beschermd moest worden. Dat zy
„ hierom verzogten, dat de Raad hierop
„ mogt vergaderd worden. Dat men 't ver-
„ sterken van Naarden zou nalaaten, zo 't
„ ondienstig geoordeeld werdt, zynde de
„ Heeren Gecommitteerde Raaden zelven,
„ ter oorzaake van de schaarsheid van 's
„ Lands geldmiddelen, niet ongenegen, om
„ stil te staan, hoewel zy, anderszins,
„ meenden, de vereischte penningen te zul-
„ len konnen vinden. Dat zy, eindelyk,
„ een spoedig antwoord verzogten, alzo de
„ zaak geen uitstel leedt; zynde de gron-
„ den om Naarden reeds aangenomen; de
„ boomen omgehouwen; de grondtekening
„ gemaakt en goedgekeurd; de aanneemers
„ van 't werk opontbooden, en met geld
„ bewoogen om te wagten, zonder nog te
„ reppen van den blaam, dien het langer
„ uitstel brengen zou over de Heeren Ge-
„ committeerde Raaden, en dat om het uit-
„ voeren eener Resolutie, die met eene ge-
„ noegzaame eenpaarigheid der Vergade-
„ ringe genomen was, betuigende zy, van
„ wege de genoemde Heeren, ten besluite,
„ onschuldig te willen zyn aan de nadeelen,

„ die,

1668. „ die, uit het nalaaten of verwylen der ver-
„ sterkinge van Naarden, zouden mogen
„ volgen, en die alleen aan deeze Stad zou-
„ den te wyten zyn."

Burgemeesteren houden den Raad eenige redenen voor, tegen de nuttigheid dier versterkinge.

Burgemeesteren, den Raad, tegen den volgenden dag, vergaderd hebbende, hielden dien, nevens den gemelden voorslag, ook eenige redenen voor, welken, tegen de nuttigheid en dienst der voorgenomen versterkinge, konden worden ingebragt. Zy merkten aan „ dat Holland nog niet ge-
„ noegzaam versterkt zyn zou, onaangezien
„ Naarden versterkt ware, konnende den
„ vyand, wanneer hy op de Veluwe ware,
„ Holland, langs verscheiden' oorden, in-
„ trekken, en zelfs Amsterdam naderen,
„ zonder Naarden aan te doen, alzo hem,
„ daartoe, onder anderen, een breede, ge-
„ baande en wel gezande weg open lag
„ door 's Graavenland, en van daar tot aan
„ de Vegt, langs eene vaart, door welke
„ hy zig allerlei voorraad zou konnen laa-
„ ten toevoeren, en waarna hy, den Vegt-
„ dyk hebbende tot eenen wal, waaragter
„ een gantsch Leger schuilen kon, te Mui-
„ den, te Weesp, aan den Hinderdam, te
„ Vreêland, te Loenen, te Nieuwersluis en
„ elders, over de vaste bruggen, of met
„ schuiten, die alomme by de hand waren,
„ over de Vegt komen kon, zonder dat
„ het hem, door de bezetting van Naar-
„ den, al was zy al zeer talryk, zou kon-
„ nen belet worden. Dat het, in de tegen-
„ woordige schaarsheid der geldmiddelen,
„ raadzaamer was, de penningen, tot het

„ ver-

„ versterken van Naarden geschikt, te be- 1668.
„ steeden tot het aanwerven van Krygs-
„ volk, waarvan men thans meer dienst zou
„ konnen hebben. Dat men de penningen
„ zou moeten vinden, of by opneeminge,
„ waardoor de Sterkte een eeuwige last voor
„ de Provincie worden zou, buiten de kos-
„ ten van het onderhoud; of uit een twee-
„ honderdsten, of veelligt wel een hon-
„ derdsten penning, waardoor de goede in-
„ gezetenen, die nu, in het tweede jaar,
„ een honderdsten penning betaalden, zeer
„ zouden gedrukt worden; schoon deeze
„ zwaarigheid zou moeten worden overge-
„ stapt, als de nood blykbaar was; 't welk
„ men hier nog niet zien kon. Dat, wyders,
„ te dugten stondt, dat men zig te zeer ver-
„ laaten zou op het versterkte Naarden, en
„ de buiten-sterkten op de grenzen, naar
„ gelang, verwaarloozen; welker bezettin-
„ gen ook zouden moeten verzwakt wor-
„ den, naar maate dat die van Naarden ver-
„ sterkt werdt. Dat ook de voorgenomen
„ versterking den anderen Provincien zeer
„ tegen de borst zyn zou, en te ligter doen
„ besluiten, om andere bescherming te zoe-
„ ken, en Holland alleen te laaten zitten
„ met de scheenen voor 't vuur van den
„ oorlog, wanneer zy hier de voorbereid-
„ sels zagen maaken van iet, waardoor zy,
„ als het Holland t'eenigen tyde gelegen
„ komen mogt, zouden konnen afgesneeden
„ en verlaaten worden. Dat ook zeer te
„ vreezen was, dat de handeldryvende in-
„ gezetenen argwaan zouden opvatten, over
„ dee-

1668. „ deeze zo naby gelegen Sterkte: waartegen niet deedt, dat men veeleer het vertrek der Koopluiden, by gebrek van genoegzaame veiligheid, zou mogen duchten: naardien de ondervinding, veele jaaren herwaards, geleerd hadt, dat geene Koopluiden Amsterdam verlaaten of gemyd hadden, om dat Naarden niet beter versterkt was; maar zig, daarentegen, in kommerlyke tyden, dikwils derwaards hadden begeven. Dat ook der Stad Amsterdam, uit zulk eene vesting, waarin doorgaands eene sterke bezetting zou moeten gehouden worden, een geduurige schrik over 't hoofd hangen zou, om door dezelve overvallen, en naar de hand gezet te worden van hem, die, in zorgelyke tyden, zyn gezag zou willen doen gelden; 't zy dat hy ware het Hoofd van 't Krygsvolk, of de Bevelhebber der Sterkte, of iemant, die, deezen Bevelhebber aan de hand hebbende, zig van denzelven zou zoeken te bedienen. Dat het, schoon 'er geene Stadhouders meer te vreezen mogten zyn, nooit ontbreeken zou aan Staat- en heerschzugt, in zulken, die tot aanzien en gezag zouden mogen verheeven worden, en door den tyd het Krygsvolk, door bezoek en vriendelyke toespraak, aan hunne koorde zouden weeten te krygen; de verhooging van Kapiteinen en Kolonellen behendiglyk bevorderen; onder de Regeeringe, door het bewyzen van goede diensten aan deezen en genen in 't byzonder, aanhang maaken,

„ en

„ en de zaaken eindelyk zulks beleiden, dat 1668.
„ het volk van oorloge, welk anders ver-
„ spreid legt, onder voorwendsel van be-
„ ter krygstugt onder het zelve te oefenen,
„ en het nader by de hand te hebben, om
„ in geval van nood te konnen worden ge-
„ bruikt, in ééne plaats byeengebragt werdt,
„ daar het, zyne sterkte ziende, en vertrou-
„ wen op elkanderen krygende, ligtelyk,
„ vrees in anderen veroorzaaken zou. Dat
„ men dikwils gezien hadt, dat zulk eene
„ magt tot verdrukking der vryheid mis-
„ bruikt geworden was; waarom de Stad
„ ook, met zulk eene bezetting in Naar-
„ den, niet vry, ten minste niet gerust
„ zyn zou: en dat de gantsche Staat in 't
„ zelfde geval zou zyn, alzo hy, die zig
„ meester zou hebben weeten te maaken
„ van Amsterdam, zig ook, wel haast, met
„ de middelen van deeze Stad, meester
„ maaken zou van gantsch Holland, en van
„ den gantschen Staat, inzonderheid daar 't
„ stuk der Patenten, op welken het Krygs-
„ volk van de eene Plaats naar de andere
„ werdt geschikt, tot nog toe, niet in dier-
„ voege hadt konnen worden geregeld, dat
„ de vereischte spoed, met eene genoeg-
„ zaame gerustheid voor de Provincien en
„ Steden, gepaard ginge. Dat men hierop
„ niet zeggen kon, dat de Stad ook van de
„ bezetting uit eene andere Provincie zou
„ konnen overvallen worden, alzo men meer
„ dan éénen dag of nagt noodig hadt, om met
„ een' aanzienlyken hoop volks zo verre te
„ trekken; daar men, in vier uuren tyds,

1668. „ van Naarden hier zyn kon: behalve dat
„ ook de andere Provincien, ter oorzaake
„ van het klein getal der Compagnien, ter
„ haarer betaalinge ſtaande, zulk eene magt
„ niet zouden konnen byeentrekken. Dat het
„ ook zeer gevaarlyk was, zulk eene ſterke
„ Plaats, daar de vyand bykomen kon, zon-
„ der anderen aan te doen, midden in 't
„ Land te hebben; alzo dezelve, eens, by
„ verraſſing, waarvoor de magtigſte ves-
„ tingen bloot ſtonden, ingenomen zynde,
„ alle de omleggende Plaatſen onder be-
„ dwang zou konnen houden, zonder anders
„ dan door een langduurig beleg te konnen
„ herwonnen worden. Dat, eindelyk, de
„ verſterking van Naarden, welke men te-
„ gen de magt van Frankryk, en tegen de
„ verdagte troepen van den Biſſchop van
„ Munſter wilde doen dienen, niet dan na
„ verloop van een jaar of twee, in behoor-
„ lyken ſtaat van tegenweer zou konnen ge-
„ bragt worden: weshalve dit werk, zo
„ zulks het oogmerk der Heeren Staaten
„ geweeſt ware, al vroeger, ondernomen
„ geweeſt moeſt zyn; gelyk men, ook nu,
„ minder reden van bekommeringe hebben
„ zou, zo men, toen de Reſolutie tot ver-
„ ſterkinge der grenzen genomen werdt,
„ met de verſterkinge van Weesp voortge-
„ vaaren ware."

De Vroedſchap, de bedenkingen van Burgemeeſteren gehoord hebbende, magtigde de Heeren Mr. *Lambert Reynſt*, Dr. *Gillis Valckenier*, Dr. *Nicolaas Tulp*, Dr. *Cornelis Witſen*, *Nicolaas Pancras*, *Gerard Haſſelaer*, Mr.

Mr. *Henrik Hooft* en Mr. *Andries de Graaf*, om alles nader te onderzoeken, en van hunne bedenkingen aan den Raade verslag te doen (*v*). 1668.

Wy hebben, in een ander werk (*w*), uit Aitzema (*x*), aangetekend, dat de stemmen over de versterking van Naarden, tusschen de vier Burgemeesteren, de zes en dertig Raaden, en de agt Gemagtigden uit den Raade gesteken hebben. Doch sedert dat wy gelegenheid gehad hebben, om de *Resolutien der Vroedschap* zelven in te zien, konnen wy, met verzekering, zeggen, dat aldaar van deeze byzonderheid niets altoos te boek gesteld is. Men vindt alleenlyk, dat de agt Gemagtigden, 's anderendaags, den tweeden Maart, verslag gedaan hebbende van hunne Commissie, Burgemeesteren en Raaden besllooten hebben, uit hunnen naam, den Heeren Afgevaardigden uit de Gecommitteerde Raaden aan te zeggen „ dat zy „ niet zouden konnen aanzien, dat met de „ aanbesteedinge der Vestingwerken van „ Naarden voortgevaaren werdt, voor dat „ men daarop de meening der Heeren Staaten nader zou hebben verstaan; ten welken einde, daarvan, ter naaster Dagvaart, „ zou worden gesproken; oordeelende zy „ niet verpligt te konnen worden, om, in „ zulk een korten tyd, als by de Heeren „ Gecommitteerde Raaden bepaald was, „ op zulk gewigtig punt, een eindelyk besluit

Antwoord van wege de Stad aan de Gemagtigden van Gecommitteerde Raaden.

(*v*) Resol. Vroedsch. *Lt.* F. 1 *Maart* 1668. *f.* 28 *enz.*
(*w*) Vaderl. Hist. XIII. *Deel*, *bl.* 362.
(*x*) VI. *Deel*, *bl.* 498.

1668. „ sluit te neemen. Doch zo men, desonaangezien, met de aanbesteedinge wilde „ voortvaaren, zou daartegen, van wege „ deeze Stad, *geprotesteerd* worden, met „ voorbehoudenis van de magt om hierna „ zulk eene verdere protestatie te doen, „ als men als dan zou bevinden te behoo„ ren (y)."

Besluit der Gecommitteerde Raaden. De Afgevaardigden uit de Gecommitteerde Raaden, kennis van dit besluit gekreegen hebbende, gaven te verstaan, dat zy, volgens hunnen last en Instructie, genoodzaakt waren voort te gaan met de aanbesteeding. Zy vertrokken, dien zelfden dag, nog naar den Haage. Doch de Gecommitteerde Raaden, hen gehoord hebbende, verstonden, „ dat men wel met de aanbesteedinge voort„ gaan zou; doch den minstaanneemende „ aanzeggen, dat hy zyn bod, den tyd van „ drie weeken, een dag of twee onbegree„ pen, gestand zou moeten doen; wanneer „ hem 't werk uiterlyk af- of aangezeid zou „ worden." De aanbesteeding geschiedde dan op deezen voet. Ondertusschen, naderde de tyd der gewoonlyke Vergaderinge van Holland.

Nader besluit der Stad. De Afgevaardigden deezer Stad werden gemagtigd om den Heeren Staaten, op dezelve, bekend te maaken, „ wat 'er, tusschen de Heeren Gecommit„ teerde Raaden en derzelver Gemagtig„ den, ter eener, en de Regeering deezer „ Stad, ter anderer zyde, over de verster„ king van Naarden, gehandeld was, met „ her-

(y) Resol. Vroedsch. Lr. F. 2 *Maart* 1668. *f.* 34 *verso*

„ herhaalde verklaaring, dat de Stad niet 1668.
„ kon noch zou aanzien, dat de aanbesteeding, van 's Lands wege, wierdt aangezeid, of met de versterkinge voortgevaaren, voor men daarop de meening van hunne Edele Groot-Mogendheden verstaan zou hebben, na 't houden van een *besoigne* door Commissarissen uit 's Lands hooge Vergaderinge, over het regelen der voorgenomen versterkinge; van welk besoigne 't verslag hier ter Stede zou moeten worden overgebragt, om door Burgemeesteren en Raaden overwoogen te worden. Voorts, moesten de Afgevaardigden der Stad het gemelde besoigne in diervoege beleiden, dat daarin ontworpen en op 't papier gebragt mogten worden zodanige middelen van zekerheid voor de Stad Amsterdam, als zy, nevens de andere Heeren Commissarissen, dienstig zouden oordeelen, mids daaronder ook gesteld werden de volgende *zes* punten:

„ 1. Dat geen Gouverneur over Naarden en de Sterkten daaronder behoorende, noch geen Commandeur over de bezetting, in dezelven leggende, gesteld zou worden, dan die de Regeering van Amsterdam uitdrukkelyk verklaard zou hebben, haar aangenaam te zyn.

„ 2. Dat ook geen Gouverneur of Commandeur langer aldaar verblyven zou, dan hy aan de Regeering van Amsterdam aangenaam zyn zou, zullende, op de aan-

1668. „ maaning van die Regeeringe, een ander „ in deszelfs plaatse worden gesteld.

„ 3. Dat in Naarden en de onderhoorige „ Sterkten, geene Ruitery voor gewoonly- „ ke bezetting zou worden gelegd.

„ 4. Dat de bezetting der Stad en der Sterk- „ ten niet grooter zyn zou dan vyfhonderd, „ of uiterlyk zeshonderd mannen te voet.

„ 5. Dat de gemelde bezetting, in Oor- „ logs- of andere kommerlyke tyden, niet „ zou mogen vermeerderd worden, dan „ met kennisse en uitdrukkelyke bewilligin- „ ge der Regeeringe van Amsterdam.

„ 6. Dat al het volk, waarmede de ge- „ melde gewoonlyke bezetting, in tyd van „ nood, vermeerderd zou zyn, op de aan- „ maaning der Regeeringe van Amsterdam, „ daaruit geligt, en de bezetting op het „ gewoonlyk getal gebragt zou moeten wor- „ den (z).”

De versterking van Naarden blyft steeken.

Na deezen tyd, vind ik niet, dat 'er, in eenige jaaren, by de Vroedschap van Amsterdam, op de versterking van Naarden geraadpleegd is. Sommigen tekenen aan, dat de punten, die de Stad bedingen wilde, den Leden van Holland niet zeer gevallig waren. Zeker is 't, dat het aanbesteedde werk dèn aanneemeren werdt opgezeid, en dat de versterking van Naarden, ten deezen tyde, steeken bleef (*a*).

Burgemeeste-

De jongste Vergrooting der Stad, met welke thans yverig voortgevaaren werdt, gaf

(z) Resol. Vroedsch. *Lr.* F. 12 *Maart* 1668, *f.* 39 enz.
(a) AITZEMA VI. *Deel*, *bl.* 489, 499.

gaf gelegenheid, dat veele Handwerksluiden zig, hier ter Stede, nederzetteden. De Regeering, om deezen te meerder aan te moedigen, en de nieuwe uitlegging te spoediger te bevolken, besloot, in de Lente deezes jaars, het Poortergeld, dat voor sommigen wat te hoog liep, aan alle Meester-Handwerksluiden, die zig met der woon herwaards begeeven wilden, twee jaaren of langer, ter bescheidenheid van Burgemeesteren, te goede te houden (b): welk besluit, ongetwyfeld, veelen, die, met den tegenwoordigen oorlog in de Spaansche Nederlanden, Brabant en Vlaanderen verlieten, herwaards gelokt heeft. 1668. ren worden gemagtigd, om 't Poortergeld aan Meester-Handwerksluiden te borgen.

Het Waalen-Weeshuis hier ter Stede, door het aanwassen deezer gezindheid, te klein geworden zynde, verzogten de Kerkenraad en Diaconie derzelve, in den aanvang des volgenden jaars, verlof van de Regeeringe, om het zelve en eenige huizen te mogen verkoopen, en een ander Weeshuis te mogen bouwen. Burgemeesteren en Raaden bewilligden in dit verzoek, en schonken der Walsche Gemeente, tot het nieuwe gebouw, een erf in de nieuwe uitlegging op de Prinsen-graft op den westerhoek van de Vyzelgraft (c), alwaar het, kort hierna, deftig opgetimmerd werdt. Nieuw Waalen-Weeshuis gestigt. 1669.

De hooge Zeeburg of Zeedyk tusschen deeze Stad en Muiden was, in de Lente dee- Zorg voor den Muiderdyk.

(b) Resol. Vroedsch. Lr. F. 12 Maart 1668. f. 42 verso. Zie ook Commelin, bl. 1195.
(c) Resol. Vroedsch. Lr. F. 15 Jan. 1669. f. 135 verso.

1669. deezes jaars, in groot gevaar van doorbraak geraakt, door aanhoudende zwaare ſtormen en eenen geweldigen aandrang des waters. 't Grootſte gevaar liep de dyk niet ver van Muiden, daar hy geen voorland hadt; van veel paalwerk ontbloot, en op vyf plaatſen zodanig uitgehold was, dat hy, met den eerſten hoogen vloed, dreigde door te breeken. Hiertegen was, op de jongſte byeenkomſt van Dykgraave en Heemraaden, geene genoegzaame orde geſteld. Burgemeeſteren hadden, derhalve, te wege gebragt, dat het Collegie buitengewoon beſchreeven werdt, tegen den zevenden Maart. En de Vroedſchap hiervan kennis bekomen hebbende, werdt, na gehouden raadpleeging, verſtaan, Burgemeeſteren en Theſaurieren te magtigen, om, van Stads wege, ſtoffe, gereedſchappen en penningen, by leeninge en op belofte van wedergeevinge of vergoedinge, te mogen verſchaffen, tot ſpoedige herſtellinge van den Zeedyk; en om te mogen helpen beſluiten tot het gene ter verzekeringe der binnensdykſche Landen noodig zou geoordeeld worden (*d*). Wat laater, werdt beſlooten, de Reduit *Zeeburg*, voor twintig jaaren, aan den Muiderdyk, niet verre van de Stad, opgeworpen, als thans van weinig nut zynde, af te breeken (*e*).

De Reduit Zeeburg geſlegt.

De Ooster-Kerk

De zelfde Heeren Burgemeeſteren en Theſaurieren waren, ook, door den Raad, ge-

(*d*) Reſol. Vroedſch. *Lr.* F. 5 *Maart* 1669. *f.* 165 *verſo.*
(*e*) Reſol. Vroedſch. *Lr.* G. 16 *Sept.* 1669. *f.* 6 *verſo.*

gemagtigd, om in de plaatse der voor eenige jaaren gestigtte houten Predikloots, die op Raapenburg stondt, op Wittenburg, door Kerkmeesteren derzelve, eene nieuwe steenen Kerk te doen bouwen, en de penningen, daartoe vereischt, van tyd tot tyd, op Intrest te ligten, tegen drie ten honderd, ten laste van de Stad, mids dezelven wederom afleggende, uit de verkooping en andere voordeelen van de graven, zo verre zulks zou konnen strekken (*f*).

1669. wordt gebouwd.

De vergrooting der Stad hadt verscheiden' erven nader aan, en zelfs gedeeltelyk onder de Vryheid der Stad gebragt, die te vooren onder andere Geregten behoord hadden. Tot voorkominge der moeilykheden en twyfelingen, die hieruit, ter gelegenheid van de opdragt deezer erven, en in andere gelegenheden, zouden konnen ontstaan, vondt de Regeering geraaden, met de naaste Geregten, eene schikking hieromtrent te beraamen, die, den negen en twintigsten November deezes jaars, by een Octroi van 's Lands Staaten bekragtigd werdt (*g*).

Octroi op de opdragt der erven, gedeeltelyk onder de Vryheid, en gedeeltelyk onder de naaste Geregten gelegen.

In de Lente des volgenden jaars, werdt, ter Vergaderinge van Holland, wederom geraadpleegd op de zitting des Prinsen van Oranje in den Raad van Staate. Amsterdam bewilligde hierin, en verstondt zelfs, tegen 't gevoelen van sommige Leden, dat men zyner Hoogheid eene besluitende stem behoorde toe te staan (*h*): waartoe, eerlang, ook

Amsterdam bewilligt in de zitting des Prinsen van Oranje in den Raad van Staate.

1670.

(*f*) Resol. Vroedsch. *L. r.* F. 11 *July* 1669. *f.* 203.
(*g*) Handv. *bl.* 555.
(*h*) Resol. Vroedsch. *Lr.* G. 14 *April* 1670. *f.* 40.

1670. ook ter Vergaderinge van Holland, besflooten werdt. Toen naderhand geraadpleegd werdt over de wedde, welke men den Prinse, wegens het zitten in den Raad van Staate, behoorde toe te leggen, en welke sommigen op vyftigduizend guldens begroot hadden (*i*), oordeelde de Stad, dat menze op dertigduizend of zesendertigduizend guldens stellen moest. Doch de Vergadering van Holland besloot, eerst in de Lente des jaars 1671, zyner Hoogheid niet meer dan vyfentwintigduizend guldens toe te leggen (*k*).

Eenige Afgevaardigden van Rotterdam en anderen bejegenen die van Amsterdam onheuschelyk, in de Vergaderinge van Holland.

Doch geduurende deeze of andere raadpleegingen, waren de Afgevaardigden der Stad, door eenige Afgevaardigden van Rotterdam, gestyfd door die van Delft en Hoorn, onheuschelyk bejegend en gedreigd; schroomende men niet, den Afgevaardigden van Amsterdam te gemoet te voeren „dat deeze Stad, steunende op haare magt en „ grootheid, de andere Leden tot onder„ werping zogt te brengen, en den voet „ op den nek te zetten," met bygevoegde bedreiging „ dat men, andermaal, een Le„ ger voor de Stad zenden zou, om haar „ te bedwingen." Burgemeesteren en Raaden, hiervan kennis bekomen hebbende, en niet bewust zynde, dat zy ooit iet hadden voorgenomen, welk naar eenige overheersching smaakte: noch dat iemant der Regenten deezer Stad in 't byzonder iet tot onderdrukking der andere Leden ontwor-

(*i*) Vaderl. Hist. XIII. *Deel*, *bl.* 427 *enz.*

(*k*) Resol. Vroedsch. *Lt.* G. 14, 27 *April* 1671. *f.* 110, 114 *verso.*

worpen, of in 't werk gesteld hadt; maar zig, in tegendeel, verzekerd houdende, dat de Stad altoos gezogt hadt, in bescheidenheid en zedigheid uit te munten boven de andere Leden, en meermaalen, uit inschikkelykheid, veel over zig hadt laaten gaan; beslooten, zig gevoelig te toonen over den hoon, dien men zulk eene aanzienlyke Stad aangedaan hadt; de zaak in de Vergaderinge van Holland te brengen, en te onderzoeken, of die van Rotterdam, uit eigen beweeging, of uit last hunner Principaalen, zo schamperlyk van deeze Stad gesproken hadden, met bygevoegde verklaaring, dat zy zulke Regenten hunner Stad, die, tot diergelyk verwyt, gegronde reden gegeven hadden, naar verdiensten wilden doen straffen; en met ernstige bede aan hunne Edele Groot Mogendheden, om tegen zulke lasteringen, voor het toekomende, te voorzien, indien, gelyk zy vertrouwden, niet mogt konnen beweezen worden, dat eenig Amsterdamsch Regent daartoe reden gegeven hadt. De Afgevaardigden ter Vergaderinge van Holland werden gelast, deeze zaak met allen ernst te bevorderen (l). Doch hoe zy zig hierin gekweeten hebben, en wat 'er de uitslag van geweest zy, vind ik nergens aangetekend. 1670.

De nieuwe uitlegging der Stad nu genoegzaam voltrokken, en voor een goed gedeelte met aanzienlyke huizen bezet zynde, was men op middelen bedagt, om het afgelegenst

Eenige Godshuizen hier ter Stede bebouwen een

(l) Resol. Vroedsch. Lr. G. 14 April 1670. f. 40 verso.

1670. genst gedeelte deezer uitlegginge, tot aanmoediging der Wollen- en Linnen-weeverye hier ter Stede, te doen betimmeren met wooningen, die genoegzaam alleen aan Weevers, Wolkammers, Spinners en dierGelyke handwerksluiden zouden mogen verhuurd worden. Het Gasthuis, het Burger-Weeshuis en het Leproozen-huis bezaten eenige Landeryen, van welken zy kleine huur trokken. De Regenten deezer Godshuizen toonden zig dan genegen, om deeze Landeryen, in 't openbaar, aan de meestbiedende te verkoopen, en voor 't gene 'er van kwam vierhonderd of meer huisjes te bouwen in de nieuwe vergrooting; en dezelven, in de eerst komende twaalf jaaren, niet hooger te verhuuren, dan de huur beliep, welken zy van de verkogte Landeryen getrokken hadden, verhoogd met een vierde voor het onderhoud der gebouwde huisjes. De Vroedschap bewilligde in dit hun ontwerp (m): en in minder dan een jaar, waren de huisjes voltimmerd. De Vroedschap verstondt toen „ dat de huur van ieder „ huisje met de kelder, voor de eerstko„ mende drie of vier jaaren, op negentig „ guldens 's jaars behoorde gesteld te wor„ den, zonder hier onder nogtans de hoek„ huizen en neeringhuizen te begrypen; dat „ de Regenten der Godshuizen, veertien „ dagen lang, de voorkeur geeven zouden „ aan handwerksluiden, die van buiten kwa„ men, en welken men hier hun handwerk

gedeelte der nieuwe uitlegginge met huisjes ten dienste der Weeverye.

„ zou

(m) Resol. Vroedsch. L^r. G. 14 April 1670. f. 41 verso.

„ zou laaten oefenen, onder zeker Regle- 1670.
„ ment, by 't Geregt te beraamen. Doch
„ dat, na verloop der gemelde veertien da-
„ gen, alle inwooners, die eenig handwerk
„ oefenden, welk tot de Weevery behoor-
„ de, zonder onderscheid, tot het huuren
„ der nieuwe wooningen zouden worden
„ toegelaaten (*n*)." De huisjes werden, sedert, allen verhuurd; doch in de handwerken, die aldaar, in 't eerst, geoefend werden, is, door den tyd, merkelyk verval gekomen.

Labadie hier het houden van Vergaderingen verbooden.

Jean de Labadie, Walsch Predikant te Middelburg, en aldaar, om doolingen in de Leere, van den Predikdienst, en sedert ter Stad uit gezet, was, onlangs, hier ter Stede gekomen, daar hy afzonderlyke byeenkomsten hieldt. Doch dit werdt hem, door Burgemeesteren, een en andermaal, verbooden (*o*). Hy voer 'er egter bedektelyk mede voort, en maakte, zelfs onder deftige luiden, eerlang, eenigen aanhang, tot dat hy, eindelyk, besloot, met eenigen der zynen, naar Herford, in 't Graafschap Ravensberg, te verreizen, alwaar hy, tot in 't jaar 1674, vertoefde. Hy begaf zig toen naar Altona, daar hy overleeden is (*p*).

Nader Octroi, ten behoeve van de Wisselbank.

De Wisselbank deezer Stad hadt, by haaren opregting in 't jaar 1609, Octroi verkreegen dat de penningen, in dezelve berustende, door niemant mogten *gearresteerd* of

(*n*) Resol. Vroedsch. *Lr.* G. 13, 20 *Febr.* 1671. *f.* 98 *verso*, 99 *verso*.
(*o*) Groot-Memor. N. VI. *f.* 15 *verso*, 18 *verso*.
(*p*) Goeree Kerk. en Waer. Historie, *bl.* 659, 660.

1670. of bekommerd worden. Doch men ondervondt, omtrent deezen tyd, dat sommige scherpzinnige luiden, stilstaande op de bepaalde betekenis van het woord *penningen*, ondernamen *arresten* te doen op het ongemunt metaal in de Wisselbank gebragt, of op het regt, welk Factoors en Koopluiden hadden, om voor anderer rekening in de Bank af te schryven. En schoon deeze *arresten* geen gevolg hadden, verwierf de Stad, op den zestienden December deezes jaars, eene nadere verklaaring van haar Octroi, waarby deeze onderscheiding voor nietig verklaard werdt (*q*).

De groote Amstelsluis wordt gemaakt.

Tot hiertoe, was de Stad van ververfching van water voorzien geworden, door middel van het Y; welk, door de buitensluizen, met den vloed, ingelaaten zynde, door de binnen-sluizen, in vier onderscheiden' boezems, in de Stad ontvangen en rond geleid; en daarna, wederom in 't Y geloosd werdt. Doch alzo twee van deeze boezems gemeenschap hadden met den Amstel, en het Amstelwater, vooral des Zomers, een of twee voeten laager stondt, dan het water, in deeze boezems, dat is, in een groot gedeelte der Stad, moest gehouden worden; kon men dezelven naauwlyks ververschen, dan by laage ebbe, die 's Zomers zeldzaam voorviel. En dan kwam 'er nog, uit den Amstel, geen ander water in de Stad, dan 't gene, voorheen, reeds uit de Stad gekomen en zeer vervuild was. Men besloot dan,

(*q*) Handv. *bl.* 674.

G EN BINNEN AMSTEL.

dan; in den Herfst deezes jaars, dit ongemak 1670.
te voorkomen, door het leggen van twee
sluizen in den Binnen-Amstel, op de hoogte
van de Utrechtsche Dwarsstraat, die het
Y-water uit den Amstel weeren zouden;
waarna het, de Stad rond geleid zynde,
wederom in 't Y zou konnen ontlast worden.
De Heeren *Gerard Hasselaer*, *Cornelis de Vlaaming van Oudshoorn* en *Joannes Hudde* werden gemagtigd, om, nevens de Heeren Burgemeesteren en Thesaurieren, opzigt te hebben op dit gewigtig werk; waarvan, eerlang, een uitvoerig Ontwerp gemaakt werdt (*r*). Doch in dit Ontwerp kwam, sedert, eenige verandering. Men vondt, in 1671.
den Zomer des volgenden jaars, geraaden, in de plaats van twee, drie sluizen te maaken, eene groote in 't midden, en twee kleinen, eene aan ieder zyde (*s*). En in gevolge van dit veranderd Ontwerp, werdt de groote Amstelsluis, in 't jaar 1674, voltrokken. Sedert, werdt de Stad, tweemaalen in den tyd van vierentwintig uuren, door middel van het Y-water, ververscht, zonder dat de Amstel besmet werdt. Ook droeg men, van toen af, zorg, dat het intappen en uitlaaten van 't Y-water niet door dezelfde sluizen geschiedde. De twee boezems in de Stad, die, voorheen, in een geheelen Zomer, naauwlyks eenigen aftrek van water kreegen, kreegen nu dagelyks goeden aftrek, alzo de ebbe gemeenlyk agt of negen duim

(*r*) Resol. Vroedsch. *Lr.* G. 31 *Octob.* 26 *Nov.* 1670. *f.* 71, 73 *verso*.
(*s*) Resol. Vroedsch. *Lr.* G. 6 *July* 1671, *f.* 119 *verso*.

1671. duim laager ging, dan 't water, in de Stad, zonder ongemak, kon geleeden worden (t). De menigvuldige rioolen, die in de graften der Stad uitloopen, en eenige andere oorzaaken hebben egter, door den tyd, te wege gebragt, dat de graften, allengskens ondieper en vuiler geworden, met de minste gisting of roering, of als de Y-sluizen, by hoogen vloed, digt gehouden moeten worden, vry veel stanks opgeeven. Men heeft verscheiden' middelen voorgeslaagen en in 't werk gesteld, om dit ongemak te voorkomen, van welken wy, by eene andere gelegenheid, in 't verhandelen van den waterloop en waterkeering hier ter Stede, uitvoeriger verslag zullen moeten doen.

Geschil tusschen de Stad en het Hof en den Hoogen Raade. Aanleiding tot het zelve.

De Regeering van Amsterdam, altoos zeer zorgvuldig om de ingezetenen der Stede te handhaaven by derzelver voorregten, geraakte, ter deezer gelegenheid, in den Herfst des jaars 1671, in een ernstig geschil met het Hof van Justitie in den Haage, en zelfs met den Hoogen Raade; waarvan wy den uitslag, beknoptelyk, ontvouwen moeten. *Dirk van Haringcarspel*, Kapitein van een vendel *Mariniers* of Zeesoldaaten, ten dienste van den Lande, en gebooren Poorter en inwooner deezer Stad, last gekreegen hebbende, om met 's Lands Vloote in zee te gaan, was, aan 't Schild op het Eiland Texel, in woorden geraakt met *Otto de Rumoer*, insgelyks Kapitein over een

(t) *Zie* 't Bericht wegens de Wateren deezer Stede, *uitgegeven* 1676.

een diergelyk vendel. De degens raakten 1671.
uit de schede. Rumoer deedt den eersten aanval; doch werdt, in 't gevegt, zo zwaarlyk gewond, dat hy, na eenige dagen leggens, den geest gaf. Haringcarspel hieldt zig, eenigen tyd, verhoolen; doch vervoegde zig, midlerwyl, met een Verzoekschrift aan Gecommitteerde Raaden, begeerende „ dat hem mogt toegelaaten worden, „ zig den grooten Krygsraad ter *purge* of „ zuivering voor te stellen, alzo, gelyk hy „ beweerde, de ontmoeting tusschen hem „ en Rumoer moest aangemerkt worden „ als eene ontmoeting tusschen twee Krygs„ luiden, die eenigszins op den Krygstogt „ voorgevallen was; behalve dat Rumoer „ hem ook eerst hadt aangetast." De Heeren Gecommitteerde Raaden bragten dit verzoek in de Vergadering van hunne Edele Groot-Mogendheden, die 'er, terstond, in bewilligden; te gelyk afwyzende zeker Verzoekschrift van *Ditlof Rumoer*, Broeder van den overleeden, waarby begeerd was „ dat „ hunne Edele Groot-Mogendheden den „ Procureur-Generaal, of eenig ander' Of„ ficier zouden beveelen, den Kapitein Ha„ ringcarspel voor 't Hof van Holland, of „ voor eenige andere Regtbank, *crimineel*„ *lyk* te dagvaarden." Doch Ditlof Rumoer, zig kwalyk genoegende met het verwyzen der zaake aan den grooten Krygsraad, beweerde, in een tweede Verzoekschrift „ dat het voorgevallene, niet als „ een Krygsmans, maar als een gemeen „ *delict* of misdaad aangemerkt moest wor-

1671. „ den," andermaal, verzoekende „ dat „ den Procureur-Generaal mogt worden gelast, daar over, voor den Hove van Holland, te procedeeren, zonder van eenigen anderen Officier of Regtbank te gewaagen." De Staaten gaven zo veel agt op dit tweede Verzoekſchrift, dat zy 't voorgevallene, inderdaad, voor eene gemeene misdaad verklaarden, en de voorgaande Reſolutie introkken. Doch zy bevalen tevens, dat de verzogte *purge* niet geſchieden zou voor den Hove van Holland, gelyk Ditlof Rumoer begeerd hadt; maar *voor den ordinaris en dagelyxen Regter, naer de wetten en de practique deſer Landen, daertoe bevoegt en competent.* En in gevolge van dit bevel, vervoegde Haringcarſpel zig aan Schepenen van Amſterdam, als zynen gewoonlyken en bevoegden Regter, alwaar hem, op zyn verzoek, *citatie* of dagvaarding tegen den Officier, de Vrienden en Maagen van den overleeden, en alle anderen, die zig party zouden willen ſtellen, en ten opzigte van zulken, welker woonplaatſen hem onbekend waren, *citatie* by *Edicte*, en met aangeplakte Biljetten aan 't Stadhuis en de Kerke, werdt toegeſtaan. Haringcarſpel werdt toen, by *proviſie*, onder handtaſtinge ontſlaagen. Maar de Procureur-Generaal, verſtaande, dat het Hof alleen, in zaaken van *purge* of zuivering, Regter ware, verzogt aldaar een *Mandement poenaal*, waarby niet ſlegts gehandeld werdt tegen Haringcarſpel, en tegen den Schout, die alleenlyk als gedaagde voor-

kwam;

kwam; maar waarby aan Schepenen ook, 1671.
in ſcherpe en dreigende bewoordingen, werdt bevolen, de verleende *Acte van citatie* in te trekken; diergelyke niet meer te verleenen, en de koſten, daarover gevallen, te betaalen. 't Verzoekſchrift werdt den Schout deezer Stad in handen geſteld, om den Hove te dienen van berigt: welk ingeleverd zynde, werdt den Procureur-Generaal Mandement verleend, niet gelyk hy 't eerſt verzogt hadt; maar alleenlyk tegen de *clauſule van Edicte* of *Edictale Citatie*, waarmede hy meende, dat, onder anderen, zyn Perſoon, en anderen, die niet onder 't Regtsgebied van Amſterdam behoorden, voor Schepenen deezer Stad, gedagvaard werden: 't welk Schepenen, eerlang, betuigden, nimmer in hunne gedagten gekomen te zyn, alzo de Procureur-Generaal niet kon geagt worden te behooren onder die genen, welker woonplaatſen onbekend waren, waarop alleen de *Edictale Citatie* zag.

't Mandement, midlerwyl, door den Deurwaarder *geëxploicteerd* of aangekondigd zynde, werdt door Schepenen ingetrokken, en de Deurwaarder, drie dagen, in hegtenis gehouden. De Afgevaardigden der Stad traden, vervolgens, in onderhandeling met Commiſſariſſen van het Hof, die erkenden, „ dat Schepenen van Amſterdam, over burgers der Stad, in geval van Purge, bevoegde Regters waren:" waartegen, van de zyde der Stad, erkend werdt „ dat Sche-

 „ pe-

1671. „ penen den Procureur-Generaal niet onder de Edictale Citatie begreepen." 't Mandement werdt toen wederom overgeleverd: en men dagt, hier ter Stede, dat het Hof voortaan stil gezeten zou hebben. Doch 't viel anders uit. 't Hof zettede de begonnen regtspleeging voort. Haringcarspel hadt van 't verleende Mandement *Appèl* verzogt aan den Hoogen Raade, en zyne * bezwaarnissen overgeleverd. Doch het Hof, zonder op deeze bezwaarnissen te besluiten, verleende *Mandement van Complaincte* tegens Schepenen, en zelfs tegens Burgemeesteren van Amsterdam, zo deeze laatsten zig party maaken wilden. En dit geschiedde, zonder dat aan Burgemeesteren of Schepenen kennis gegeeven was van het Request, waarby men onderstelde, dat het jongste Mandement, door den Procureur-Generaal, verzogt geweest was. Burgemeesteren, door zulk een onminnelyken handel, niet weinig ontstigt, bragten de zaak in de Vroedschap, alwaar besslooten werdt, dat men, by den Hoogen Raade, brieven van *Complaincte* tegen 't Hof verzoeken zou, waarby President en Raaden, tegen zekeren bepaalden dag en uur, in de Raadkamer van den Hoogen Raade gedagvaard werden; gelyk geschiedde. Doch eer nog de dagvaarding geschied was, kreeg de Deurwaarder bevel, zo gezeid werdt, van wege den Hoogen Raade, om dezelve op te houden; zonder dat men geraaden vondt, hiervan eenige reden te geeven aan Burgemees-

* *grieven.*

meesteren, die zelfs geen antwoord ontvingen op den brief, dien zy, hierover, aan den Hoogen Raade hadden afgevaardigd. Men besloot dan, eindelyk, de zaak te brengen voor 's Lands Staaten. De Afgevaardigden der Stad stelden een wydluftig Vertoog op, waarin, uit de oude Privilegien, byzonderlyk uit die van de jaaren 1401 en 1469 (*u*), beweerd werdt „ dat alle breuken, te Amsterdam vallende, of, door Poorters dier Stad, benoorden de Maaze, verbeurd, binnen de Stad moesten beregt worden." Voorts, werdt, uit het tweehonderd en twintigste Lid der Instructie voor den Hove Provinciaal, beweezen „ dat het zelve elk by zyne Jurisdictie laaten moest:" en uit het Groot-Privilegie van Vrouwe Maria „ dat het Hof geene kennis neemen mogt van eenige zaaken, die ter eerster aanleg tot de kennisse der Steden of Dorpen behoorden:" ook „ dat het zelve geene bevelen mogt geeven, tegen de Privilegien der Steden," 't welk, volgens een Privilegie van Koning Filips van den jaare 1562, en volgens eene Resolutie der Staaten van Holland van den jaare 1591, vooral, niet mogt geschieden, zonder de Requesten van partyen, vooraf, aan de Steden gezonden te hebben, op dat deezen den Hove daarop zouden konnen onderregten, eer de verzogte bevelen werden afgevaardigd. 1671.

(*u*) *Zie* II. *Deel*, II. *Boek*; *bl.* 186. III. *Boek*, *bl.* 202.

1671. digd. Wyders, werdt aangemerkt, dat de Staaten, op den negenentwintigsten October des jaars 1667, nog verstaan hadden, „ dat het Hof, naar de orde en het regt „ van 't Land, geen Regter zyn kon over „ de verschillen tusschen het zelve en de „ Steden voorvallende." En ten besluite verzogt „ dat de Staaten den Hoogen Raa„ de, of den Gemagtigden tot de uitvoe„ ring van het begeerde Mandement van „ Complainćte wilden aanschryven en be„ lasten; aan Burgemeesteren van Amster„ dam regt te doen hebben: of zo de Hoo„ ge Raad hiertoe niet bevoegd geoordeeld „ werdt, andere onzydige Regters, ten „ zelfden einde, benoemen, en ondertus„ schen het *Poenaal* en de *Complainćte* van „ den Hove nietig en van onwaarde ver„ klaaren." Ten opzigte van de kleinigheid, die het Hof Burgemeesteren en Schepenen bleef aandoen, door het verleenen van een *Mandement van Attentaten poenaal*, met de *Clausule* van *Edićte*, in deeze Provincie, omtrent Steden, ongehoord, en waardoor de Regtbank van Amsterdam, by openbaar klokkengeslag, voor elk veragtelyk ten toon gesteld werdt, verklaarden de Afgevaardigden „ dat Burgemeesteren niet zouden na„ laaten, de Regten en Privilegien, hun, „ door de Graaven van Holland in der tyd, „ om hunne goede diensten, verleend; by „ derzelver opvolgers bezwooren; by de „ Satisfactie bedongen, en met goed en „ bloed beschermd, naar hun uiterste ver-

„ mo-

„ mogen, te handhaaven, zonder te gedoo- 1671.
„ gen, dat hun dezelven, door het Hof,
„ of door eenigen Procureur-Generaal, on-
„ der hoedanig een voorwendsel ook, af-
„ handig werden gemaakt; of dat het Hof,
„ in zulk een geval, Regter in zyne eigen
„ zaak zyn zou: in vertrouwen, dat zy
„ hierin, door hunne Medeleden, zouden
„ worden bygestaan, terwyl zy geene ge-
„ zindheid altoos hadden, om zig den ge-
„ woonlyken Regter, of 't gene by hunne
„ Edele Groot-Mogendheden, naar de
„ orde der Regeeringe, zou worden goed-
„ gevonden, eenigszins te onttrekken (v)."
Het Hof, van ter zyde kennis gekreegen hebbende van het Vertoog der Stad, verdedigde zig, in eenen uitvoerigen brief, die aan haare Edele Groot-Mogendheden gerigt, en den elfden December gedagtekend was (w). De Hooge Raad hadt, den agtsten te vooren, ook een' brief aan haare Ed. Groot-Mog. laaten afgaan: die aan de Afgevaardigden der Stad werdt medegedeeld. En deezen, verklaard hebbende,
„ dat, by de *Edictale Citatie*, de Procureur-
„ Generaal niet kon begreepen worden ge-
„ dagvaard te zyn, noch dat, op hem,
„ eenig *defaut* of verstek kon worden toe-
„ gepast; en dat het vonnis, by Schepe-
„ nen van Amsterdam, in geval van *Purge*
„ te wyzen, geene verdere uitwerking heb-
„ ben

(v) Resol. Vroedsch. *Lr.* G. 21 *Oct.* 16, 26 *Novemb.* 5 *Dec.* 1671. *f.* 144, 153, 157 *verso*, 163.
(w) Muniment-Regifter, *Lr.* G. *f.* 171 enz.

1671. „ ben zou, dan naar regten mogelyk ware, „ onverminderd nogtans der Stede Privilegien" besloten de Staaten, op den drieëntwintigsten en vierentwintigsten der gemelde maand December „ den Hove aan „ te schryven, dat het zelve, op de *Grieven* „ van den Kapitein Haringcarspel, goed „ regt zou doen; dat, voorts, de *proceduren* „ over de *attentaten poenaal*, midsgaders „ die van *Complainte*, zo voor het Hof als „ voor den Hoogen Raad aangevangen, by „ provisie, in staate zouden worden gehouden, onverminderd eens iegelyks regt: „ dat, wyders, door Gecommitteerden van „ haare Ed. Groot-Mogendh. tot de zaaken „ van de Justitie, na ingenomen berigt van den „ Hoogen Raade, van het Hof, van de Rekenkamer van 's Lands Domeinen, en van „ Schepenen van Amsterdam, midsgaders „ van de Advokaaten Fiskaal en Procureurs-Generaal, beide in 't *Crimineel* en „ in 't *Civil*, des noods, met den eersten, „ eene onderhandeling zou worden aangevangen, om 't gene verders wegens deeze zaak nog oneffen zou mogen blyven, „ in der minne af te doen, en by eene algemeene Verklaaring vast te stellen, van „ wat kragt en uitwerking zouden konnen „ zyn de uitspraaken, die, in geval van „ *Purge*, op *Edictale Citatien*, voor de Gebregten der Steden of voor andere byzondere Regtbanken, gedaan werden (*x*)."

My

(*x*) Muniment-Regifter, *Lr.* G. *f.* 139. Resol. Holl. 23 *en* 24 *Dec.* 1671. *bl.* 100.

My is niet klaarlyk gebleeken, wat 'er van deeze voorgenomen onderhandeling geworden zy. Doch de *Edictale Citatie* van 't Geregt van Amsterdam hieldt stand, en Haringcarspel werdt, in 't volgende jaar, zuiver en onschuldig verklaard, wegens 't gene, waarover hy zig ter *purge* gesteld hadt. 't Liep aan tot in 't jaar 1677, eer de Staaten, by Plakaat van den vyftienden September des gemelden jaars, verklaarden, dat geen ingezeten, die niet voorvlugtig, of op heeter daad betrapt was, anders zou konnen worden te regt gesteld, dan voor zynen dagelykschen en bevoegden Regter (y): tot opheldering van welk Plakaat, by Resolutie van den zestienden December, daaraan volgende, de Officiers en Regters der plaatse, daar de misdaad begaan was, bevoegd werden verklaard, tot het onderzoek op, en de regtspleeging over de misdaad, wanneer de misdaadige niet voorvlugtig, of op heeter daad gegreepen was, en dat het oordeel over de voorvlugtigheid en 't vatten op heeter daad, aan den gewoonlyken en bevoegden Regter, staan zou (z). Uit het een en 't ander, is, niet zonder grond, op te maaken, dat de Souverain de regtspleeging, in geval van Purge, ook by *Edictale Citatie*, zo wel aan de Geregten der Steden, als aan het Hof, heeft willen overlaaten (a). Ondertusschen, schynt 1671.

(y) Groot-Plakaatb. III. *Deel*, *bl.* 1385.
(z) Groot-Plakaatb. IV. *Deel*, *bl.* 499.
(a) *Zie* Boels Aantek. *op de* Decisien en Observ. *van* Loenius, *bl.* 479.

1671. ſchynt de verklaaring van 's Lands Staaten, in dit gewigtig ſtuk, zo lang agtergebleeven te zyn, ter oorzaake van den fellen oorlog, die in 't jaar 1672 ontſtak, en van de veranderingen, die daaruit voortkwamen.

TWEE-

TWEEDE DEEL.

GESCHIEDENISSEN VAN AMSTERDAM.

NEGENTIENDE BOEK.

AMSTERDAMS GESCHIEDENISSEN, *in het jaar* 1672.

De gevaarlyke oorlog tegen den Staat, die met den aanvang des jaars 1672 ontstondt, en hevigst door Frankryk en Groot-Britanje gevoerd werdt, was ook van veel invloed op den toestand van Amsterdam in 't byzonder: waarom wy ons verpligt agten, de geschiedenissen der Stad, in dit merkwaardige jaar, eenigszins omstandiglyk, en met de vereischte naauwkeurigheid, te ontvouwen.

Oorlog tusschen Frankryk en den Staat. 1672.

Men hadt, reeds in den Herfst des jaars 1670, uit schryvens van den Ambassadeur *Pieter de Groot*, die voorheen Pensionaris van Amsterdam geweest was (*a*), en zig nu aan 't Fransche Hof bevondt, verstaan, dat Lodewyk de XIV., Koning van Frankryk, den Staat iet euvels brouwde (*b*). Ook was men,

(*a*) Resol. Vroedsch. *Lr.* B. 6 *Febr.* 1660. *f.* 252. *Lr.* E. 15 *Jan.* 1667. *f.* 176.
(*b*) Resol. Vroedsch. *Lr.* G. 3 *Oct.* 1670. *f.* 72 *verso*.

1672. men, al vroeg, bekommerd voor nieuwe vyandelyke onderneemingen van Karel den II., Koning van Groot-Britanje. Men hadt hierom 's Lands Zeemagt op eenen taamelyken voet gebragt. Doch te Lande, was de Staat zwak, ter oorzaake inzonderheid van het verschil der Provincien over de bevordering des Prinsen van Oranje (c). Tegen 't einde des jaars 1671, begon men egter te zorgen voor de versterking der grenzen van Holland. In de Vroedschap van Amsterdam, werdt toen ook geraadpleegd op het beveiligen der Stede, en, onder anderen, voorgeslaagen „ dat de Stads graften van masten en hout behoorden ontledigd te worden; dat de Vestingwerken om de Stad, die nog niet voltrokken waren, ten spoedigste voltrokken mogten worden, en de beddingen tot plantinge van geschut gereed gemaakt; dat den Colonellen mogt worden aanbevolen, de Schutters in goede tugt te houden, en vlytiglyk te oefenen in den wapenhandel, op dat zy, des noods, de Stad zouden mogen konnen beschermen; dat men den den Majoor en Kapiteinen der Stads bezettinge gelyke waarschuwing doen moest, en dat de Commissarissen der monsteringe zorgvuldiglyk moesten letten, dat de Compagnien voltallig gehouden werden: dat, eindelyk, de Stads bezetting, met de twee Compagnien, die onlangs afgedankt waren, op nieuws, behoor-

Zorg voor de veilig-heid van Amster-dam.

(c) Vaderl. Hist. XIII. Deel, bl. 441, 442, 472, 476. XIV. Deel, bl. 4.

„ hoorde te worden versterkt (*d*)." De Gecommitteerde Raaden, in den aanvang des jaars 1672, wederom, gelyk in 't jaar 1668, gedrongen hebbende op de spoedige versterking van Naarden, waarin men, hier ter Stede, zwaarigheid gemaakt hadt; werdt daarin nu, na eenig beraad, bewilligd door Burgemeesteren en Raaden, mids de bezetting van 't versterkte Naarden, in tyd van Vrede, niet talryker ware, dan van vyf of zeshonderd man. Doch de voorgenomen versterking werdt ten deezen tyde niet voltrokken. De Stad stondt 'er ook ernstelyk op, dat men met de Staaten van Utrecht overeenkwame omtrent het beschansen van de Vegt en Rynsche Vaart; te gelyk in bedenking geevende, of men den vyand, zo hy in de Veluwe vallen mogt, door het opstoppen van het water aan den Grebbendyk, niet eenigen tyd ten minste, zou konnen beletten, dieper door te dringen (*e*).

1672. De Stad bewilligt in 't versterken van Naarden.

Op de bevordering des Prinsen van Oranje, werdt ook, vroeg in 't voorjaar, een besluit genomen. Amsterdam toonde zig van de eersten geneigd, om zyne Hoogheid te verheffen tot Kapitein-Generaal, mids zulks, met eenpaarige bewilliging der overige Leden, geschiedde. Ook bewilligde de Stad spoedig in de ontworpen Instructie voor den Prinse. Doch in February, kwamen de Provincien overeen, om zyner Hoogheid de waardigheid van Kapitein - Generaal alleenlyk

Zy stemt van de eersten, om den Prins van Oranje tot Kapitein-Generaal te bevorderen.

(*d*) Resol. Vroedsch. *Lt.* G. 7 *Dec.* 1671. *f.* 173 *verso.*
(*e*) Resol. Vroedsch. *Lt.* G. 22 *Jan.* 8 *Febr.* 1672. *f.* 196 *verso*, 197 *verso*, 201 *verso*.

1672. lyk voor den aanſtaanden veldtogt op te draagen; waartoe ook de Stad haare ſtem gegeven hadt (*f*).

De ſchuttery wordt hier vermeerderd, en in den wapenhandel geoefend.

Frankryk en Groot-Britanje den Staat, op den zevenden April, den oorlog verklaard hebbende, begon men in Holland en met naame te Amſterdam, ernſtiger maatregels te neemen tot tegenweer. Men beſloot de Schutters en huisluiden alomme te oefenen in den wapenhandel: waartoe, door de Vroedſchap deezer Stad, byzonderlyk gemagtigd werden de Raaden en Colonellen *Cornelis Geelvinck*, Heere van Kaſtrikom, en *Roetert Ernſt*. De Schuttery, die hier thans uit vyf Regementen, welken ſamen vierenvyftig Compagnien uitmaakten, beſtondt, werdt eerlang verminderd op agtenveertig Compagnien, die onder zes Regementen werden verdeeld. Ieder Compagnie was, te vooren, omtrent honderd koppen ſterk geweeſt. En de weerbaare manſchap van de nieuwe uitlegging der Stad werdt ook onder de byzondere Compagnien gebragt. Doch de vermindering van vierenvyftig op agtenveertig Compagnien ſchynt niet ter uitvoeringe gebragt te zyn, of ten minſte niet lang ſtand gegreepen te hebben. Men vondt zelfs, hier ter Stede, geraaden, aan te zien, dat eenige *Patriotten* of Liefhebbers des Vaderlands, van wege de hooge Regeeringe, werden aangemoedigd, om Soldaaten of Matroozen, op eigen beurze, te

(*f*) Reſol. Vroedſch. *Lr.* G. 16, 31 *Dec.* 1671. *f.* 15, 16. 21 *Jan.* 20 *Febr*, 1672. *f.* 179 *verſo*, 190, 194, 195, 196, 209.

te werven, onder Acte van getuigenisse ter hunner eere (g). Ook begaven zig, eerlang, drie Amsterdamsche Heeren op 's Lands Vloote, *Gerard Hasselaer*, Zoon van *Pieter Hasselaer*, *Coenraad van Heemskerk*, Zoon van *Joan van Heemskerk*, Raadsheer in den Hoogen Raade, en *Joan Bergh*, Regtsgeleerde, uit eerlyken stamme van Naarden herkomstig, en thans Vendrig eener Burger-Compagnie te Amsterdam. Allen drie hadden zy een zeker getal van matroozen, op eigen kosten geworven, onder zig: Hasselaer veertig, die Engelsche mutsen, met rood fluweel gevoerd, ophadden; Heemskerk vyftig, die diergelyke mutsen met blaauw fluweel droegen, en Bergh agt, die mutsen voerden, met groen of graauw fluweel gestoffeerd. Zy woonden allen drie 't gevegt voor Soulsbaai by, op den zevende Juny, daar Heemskerk, die op 't schip *de Dolfyn*, gevoerd by den Luitenant-Admiraal *Willem Jozef van Gend*; en Bergh, die op 't schip *de Stad Utrecht*, onder den Kapitein *Joan Bont* bescheiden was, het leeven afbragten, en met eere, hier ter Stede, te rug keerden; alwaar Heemskerk, in November deezes jaars, tot Secretaris, en in January des volgenden, tot Pensionaris aangesteld werdt (h): maar Hasselaer, die zig op het schip *de Beschermer*, gevoerd by Kapitein *David Swerius* begeven hadt, sneuvelde in den stryd, door eenen kogel ge-

1672. Gerard Hasselaer, Coenraad van Heemskerk en Joan Bergh begeeven zig, met eenige matroozen, op eigen beurze geworven, op 's Lands Vloote.

Hasselaer sneuvelt.

(g) Resol. Vroedsch. *L*. H. 4, 7 *April*, 3 *May* 1672. *f.* 30, 33, 36, 45.

(h) Groot-Memoriaal *N.* VI. *f.* 93. 106.

1672. getroffen zynde, en twee moederlooze dogtertjes nalaatende, die hy by eene Dogter van den Schout en Burgemeester, *Gerard Hasselaer*, gewonnen hadt (*i*). Doch ik vind niet, dat andere Amsterdammers, ten deezen tyde, het voorbeeld van deezen drie hebben nagevolgd. Te vooren was, ter Vergaderinge van Holland, een voorslag gedaan, om den vyfden man van alle Bierdragers, Turfdragers en diergelyke arbeidende Officianten tot matroozen op de Vloote te pressen. Doch deeze voorslag werdt, hier ter Stede, afgeweezen, zo om dat deeze arbeiders, of onder de Burger-vendelen verdeeld waren, of, by ongeval van brand, der Burgerye ten dienst staan moesten; als inzonderheid, om dat het vyfde gedeelte van hun getal hier naauwlyks honderd en vyftig koppen uitmaaken zou (*k*).

De Stad wyst het pressen van den vyfden man der arbeidende Officianten van de hand.

De Franschen hadden zig, in May, meester gemaakt van Orsoi, Rynberk en andere Plaatsen aan den Ryn. De Keulschen en Munsterschen waren in Overyssel en in 't Graafschap Zutfen gerukt, en hadden, insgelyks, verscheiden' Steden bemagtigd. Men vreesde, in Holland, niet zonder reden, dat de Franschen, Nieuwmegen overmeesterd hebbende, door de Betuwe, in die Provincie, of over den Ryn, by Reenen, in 't Stigt zouden dringen; wanneer de zwakke Hollandsche Steden voor hun geweld zouden blootstaan. Men was hierom bedagt op mid-

Men besluit, Holland door inlaaten van 't water te beveiligen.

(*i*) G. BRANDT Leven van de Ruiter, *bl.* 668.
(*k*) Resol. Vroedsch. *Lr.* H. 19, 20 *April* 1672. *f.* 40, 41.

middelen, om Holland, door 't inlaaten van 1672.
't water, en door 't leggen van schansen op de toegangen, te dekken tegen den naderenden vyand (*l*). In May, was reeds besllooten, door de sluizen op halfwege Haarlem, en door de sluizen in den Yssel te Gouda leggende, zo veel waters in den boezem van Rynland te laaten, dat het zelve agt duim boven de gewoonlyke zomerpeil stondt: waarna, ook met bewilliging van Amsterdam, geraaden gevonden werdt, de sluizen, met naame de sluizen op halfwege Haarlem, die nu met de afwatering opengedreeven werden, met zwaare balken, te versparren, of toe te houden. De Stad hadt egter bedongen, dat deeze versparring, slegts voor korten tyd, geschieden zou, en dat de sluizen terstond zouden worden geopend, zo haar, door het digthouden derzelven, eenig ongemak in haare wateren werdt toegebragt. Ook zouden die van Haarlem moeten belooven, om hunne sluizen, niet dan by noodige schuttinge, te openen, op dat de loop van 't water, ten nadeele van Amsterdam, door hen, niet mogt verleid worden (*m*). De boezems op deeze wyze vol gehouden wordende, verstondt men, te Amsterdam, dat het onder water zetten der Landeryen, zo lang als 't mogelyk ware, moest worden uitgesteld. De Staaten van Holland besllooten 'er toe, op den agtsten Juny. Doch men oordeelde, hier ter Stede, op den elfden, dat

Gedagten der Regeeringe van Amsterdam hier over.

(*l*) Vaderl. Hist. XIV. *Deel*, *bl.* 29, 30.
(*m*) Resol. Vroedsch. *Lr.* H. 13, 24 *May* 1672. *f.* 49, 57.

1672. dat 'er nog geene genoegzaame reden was, om tot dit uiterste te komen. Men besloot 'er zelfs tegen te *protesteeren*, en het, met der daad, te beletten, zo men 'er, desonaangezien, mede voortwilde (*n*). Maar 't leedt niet langer dan tot den dertienden, toen men hier veranderde van gedagten. Men kreeg zulke nadeelige tydingen uit het kleine leger der Staaten, welk, onder den Prinse van Oranje, aan den Yssel stondt, dat men met reden bedugt werdt, dat het de post aldaar niet lang zou konnen houden; maar genoodzaakt worden, langs de Veluwe, naar de Provincie van Utrecht, en naar Holland te wyken. Men besloot dan alles, zo na als 't mogelyk ware, tot de inlaatinge van 't water gereed te maaken; en, ten overstaan van deeze Stad, en van de Stad Gouda, of van derzelver Gemagtigden, alle de Slooten der Polders voor eerst vol water te zetten, zonder het nog over 't Land te laaten loopen, ten ware de Yssel bemagtigd, of door de onzen verlaaten werdt; in welk geval, de Vroedschap oordeelde, dat men alle middelen ter hand neemen moest, om de Landeryen, zonder eenig uitstel, onder water te zetten. Ten zelfden tyde, werdt ook goedgevonden, wanneer zulks ter Vergaderinge van Holland mogt voorgeslaagen worden, voor 't gevoelen deezer Stad, in te brengen, dat de hooge Collegien van 's Lands Regeeringe, 's Lands geldmiddelen en Oorlogsbehoef-

(*n*) Resol. Vroedsch. *L*. H. 11 *Juny* 1672. *f.* 59.

hoeften, in geene veiliger plaats dan in deeze Stad konden worden overgebragt: waartoe eenige Leden der hooge Regeeringe, reeds te vooren, genegenheid getoond hadden (o). 1672.

De Franschen komen over den Ryn.

Midlerwyl, waren de Franschen, 's daags te vooren, by het Tolhuis, over den Ryn getrokken, en in de Over-Betuwe doorgedrongen, daar zy de Staatsche post geslaagen hadden. De algemeene Staaten kreegen hiervan, den volgenden voormiddag, kennis, uit eenen Brief van de Afgevaardigden te Velde, dien wy, aan 't einde van dit Boek (p), geplaatst hebben. De Heer en Mr. *Pieter Schaap*, Raad deezer Stede, begaf zig, met een afschrift van deezen Brief, in persoon, herwaards. De Vroedschap werdt, nog dien zelfden avond ten tien uuren, byeen geroepen. Men besloot terstond in het inlaaten van 't zoete water te bewilligen. Ook werdt geraaden gevonden, ter Vergaderinge van Holland, te wege te brengen, dat de Stad met eene aanzienlyke bezetting voorzien werdt, en ondertusschen een begin te maaken met het aanwerven van drie vendelen Stads soldaaten, waarin de Raad, al voor eenigen tyd, bewilligd hadt. Men vondt goed, de vierenvyftig Compagnien Burgers nog met drie te vermeerderen, en alle nagten zes Compagnien, in de plaats van drie, te doen waaken (q). Wat laater, werdt het getal der Bur-

Voorzorg te Amsterdam.

(o) Resol. Vroedsch. Lr. H. 13 *Juny* 1672. *f.* 63, 64, 65.
(p) Bylaage Lr. A.
(q) Resol. Vroedsch. Lr. H. 15 *Juny* 1672. *f.* 72.

1672. Burger-Compagnien op zestig gebragt (*r*). Voorts, raadpleegde men op het afbreeken der bruggen langs de toegangen naar de Stad, welk laatste gelaaten werdt aan de Heeren Commissarissen tot de Vestingwerken der Stede, by welken nu de Oud Burgemeester, Mr. *Andries de Graef*, gevoegd werdt (*s*).

Men laat water in en om de Stad.

Twee dagen laater, werdt ook besloten het zoute water, zo aan de Oost- als Westzyde van de Stad, in te laaten, na dat de goede Gemeente vooraf gewaarschuwd zou zyn, om zig voor schade te hoeden (*t*): tot welk werk, de Heeren *Nicolaas Pancras*, *Cornelis van Vlooswyk*, Heer van Vlooswyk, *Andries de Graef*, *Nicolaas van Loon* en *Joannes Hudde* gemagtigd werden. Onder opzigt van deeze Heeren, werden terstond eenige Polders om de Stad doorgesteken: ook de Diemer- en Bylemermeeren. De doorsnyding in den Diemerdyk geschiedde omtrent Jaap Hannes. 't Gat aldaar werdt verschanst: en omtrent het zelve een Oorlogsschip gelegd. De Ringdyk der Diemermeer werdt, insgelyks, doorgesteken. Ook de Amsteldyk, ter wederzyde; en op de doorsnydingen werden schansen gelegd. 't Zelfde geschiedde in den Veendyk en elders. Men raadpleegde ook op het slegten van molens, raamen en andere timmeraadjen buiten de Stad: doch men besloot, eerlang, het zelve nog eenigen tyd

(*r*) Handv. bl. 161.
(*s*) Resol. Vroedsch. Lr. H. 13 *Juny 1672 post decimam vespertinam f.* 66, 67, 68, 69.
(*t*) *Zie* Keurb. *Lr.* P. *f.* 38.

tyd uit te ſtellen (*u*). Kortom, men verzuimde niets, om de Stad ongenaakbaar te maaken voor den vyand. 1672.

Het Leger der Staaten, den Yſſel hebbende moeten verlaaten, was, ondertuſſchen, geweeken naar Utrecht, daar 't graauw, gelyk men, op den zeſtienden Juny, te Amſterdam, vernam, volſtrekt meeſter was van de Regeeringe, en, zo 't ſcheen, beſlooten hadt, 's Lands Krygsmagt buiten te houden (*v*). Ook verſtondt men, in den Haage, dat het Leger, in den tegenwoordigen nood, gebruikt moeſt worden om Holland te dekken. Het werdt dan verdeeld langs de toegangen naar deeze Provincie. Prins Joan Maurits van Naſſau vatte poſt te Muiden, daar hem, eerlang, uit Amſterdam, op zyn verzoek, omtrent negenduizend guldens aan geld en veelerlei behoeften werden toegeſchikt; ſchoon men, omtrent deezen tyd, niet dan met moeite beſloot, buskruid ten dienſte van 't gemeene Land van hier te laaten vervoeren. Ook moeſt de Stad haare geldmiddelen, ten deezen tyde, zeer te raade houden, ter oorzaake van de zwaare koſten, waarin zy zig ſteeken moeſt, om zig te verzekeren (*w*) tegen den naderenden vyand, die, 's nagts na den negentienden, van Naarden, en op den drieën-

Het overgaan van Naarden en Utrecht geeft gelegenheid tot verdere voorzorg binnen Amſterdam.

(*u*) Reſol. Vroedſch. *L*^r. H. 14, 15, 16, 19, 20, 21, 23, 24 *Juny*, 11 *July* 1672. *f.* 70, 71, 76, 77, 78, 84, 85, 86, 87, 88, 149, 170. Groot-Memor. *N.* VI. *f.* 74, 77, 79.

(*v*) Reſol. Vroedſch. *L*^r. H. 16 *Juny* 1672. *f.* 75.

(*w*) Reſol. Vroedſch. *L*^r. H. 21, 22, 24, 25, 30 *Juny* 1672. *f.* 88, 91, 92, 96, 97, 101, 127.

1672. entwintigsten, van Utrecht meester werdt. Men oordeelde hier ook de Burgery zo noodig te hebben, dat men zig verontschuldigde van het laaten aanwerven van eenige vrywilligen uit deeze Stad, tot het verdedigen van de post aan de Nieuwerbrugge, onder beleid van den Prinse van Oranje (x). De vlugtelingen, die, by menigten, van Naarden herwaards kwamen, werden, by kleine hoopen, ingelaaten door 't klinket. De poorten werden, ten deezen tyde, digt gehouden, de valbruggen waren opgehaald, de hameijen geslooten. Men smeet de bruggen op de toegangen af. Men nam twaalf Compagnien gewapend Bootsvolk aan, die onder bevel van den Vice-Admiraal *Isaak Sweers* gesteld, en, voor eerst, op de Uitleggers in 't Y en in den Amstel, gelegd werden (y). Ook werden drie Compagnien vrywillige Ruiters opgeregt, over welke de Heeren *Dirk Tulp*, Oud-Schepen, *Henrik Hooft*, Advokaat-Fiskaal voor 't Collegie ter Admiraliteit alhier, en *Jan van Vlooswyk*, Secretaris deezer Stad, Ritmeesters waren. De arbeid aan de wallen werdt vlytiglyk voortgezet. Men bediende zig hiertoe van de jongens uit de Weeshuizen. Ook floegen 'er veele Doopsgezinden de hand aan. Doch de Jooden werden verschoond, mids twaalfhonderd en zestig guldens aan de Stad opbrengende (z). Voor de Haarlemmer-

(x) Resol. Vroedsch. Lr. H. 22 *Juny* 1672. *f.* 94.
(y) Groot-Memor. N. VI. *f.* 75 *verso*, 78, 81 *verso*, 89 *verso*, 92 *verso*, 97 *verso*, 98, 124 *verso*.
(z) Groot-Memor. N. VI. *f.* 87.

mer- en Leidsche Poorten, werden ravelynen gelegd, om die poorten te dekken. De wallen werden, eerlang, gestoffeerd met tweehonderd stukken geschuts. 't Bevel over de Burgerye en het Krygsvolk in de Stad werdt, door Burgemeesteren, opgedraagen aan den Colonel *Joan van Beveren*, Bevelhebber van Geertruidenberg en onderhoorige Sterkten (*a*). Men besloot, in 't begin van July (*b*), scherp onderzoek te doen op de inkomende Franschen, en zelfs alle gebooren onderdaanen des Konings van Frankryk, die hier niet voor May gewoond hadden, ter Stad uit te doen vertrekken: welk bevel, in October, ook tot de Engelschen uitgebreid werdt (*c*). Sommigen schryven, dat de Prins van Condé voorhadt, zig van Amsterdam meester te maaken (*d*): 't welk, zo men 't aanneemt, de zorg, die, ten deezen tyde, voor de Stad gedraagen werdt, ten volle regtvaardigt. 1672.

De kommerlyke toestand van Holland en van den gantschen Staat gaf, midlerwyl, in verscheiden' Steden aanleiding tot misnoegen, waarvan eenigen zig bedienden, om de verheffing van den Prinse van Oranje tot de waardigheden zyner Voorzaaten te bevorderen. Te Amsterdam, hadt men nogtans minder blyken van dit misnoegen bespeurd, dan in de meeste andere Steden; schoon het hier ook niet ontbrak aan zulken, die

Misnoegen op de Regeeringe, in sommige Steden, en ook te Amsterdam.

(*a*) Resol. Vroedsch. *Lr.* H. 23 *July* 1672. *f.* 137.
(*b*) Groot-Memor. *N.* VI. *f.* 71.
(*c*) Keurb. *Lr.* P. *f.* 40 *verso*, 47 *verso*. COMMELIN, *bl.* 1212, 1213.
(*d*) VALKENIER Verw. Europa, I. *Deel*, *bl.* 459.

1672. die sommige Heeren, by monde en geschrifte, verdagt zogten te maaken van ongeoorlofde handeling met het Fransche Hof.

Prins Joan Maurits wordt voor *Verraader* gescholden.

Op den zesentwintigsten Juny, was het graauw zo opgezet door eenigen, dat men zig niet ontzag, den Veldmaarschalk, Prins Joan Maurits, die toen door deeze Stad trok, op de openbaare straat, aan te randen, en voor *verraader* te schelden (*e*). Op de Burgerwagten, ging ook een heimelyk en openlyk morren om onder eenigen.

De Hoofd-Officier Gerard Hasselaer wordt, by ongeluk, gekwetst, en sterft aan de wonde.

's Nagts tusschen den agtentwintigsten en negenentwintigsten Juny (1), deedt de Oud-Burgemeester *Gerard Hasselaer*, van wien wy, in 't voorgaande gedeelte deezer Geschiedenissen, meermaalen gewaagd hebben, en die, sedert het jaar 1669, het Ampt van Hoofd-Officier bekleedde, de ronde langs de wallen, vermoedelyk, om met eigen oogen te zien, hoe 't op de wagten toeging. Gelegenheid hiertoe gaf een gerugt, door sommige burgers, ten zynen huize, verwekt, dat de Franschen, met eenige vaartuigen, in 't Y, omtrent het Blaauwe Hoofd, genaderd waren, met oogmerk, gelyk men vreesde, om de Stad te verrassen. De Heer Hasselaer toonde zig bereid, schoon 't nagt en hy reeds te rust gegaan was, om de waarheid hiervan te onderzoeken. Doch bevondt, aan

(*e*) VALKENIER Verw. Europa, I. *Deel*, *bl.* 687, 688.

(1) COMMELIN schryft, dat het tusschen den agtentwintigsten en negenentwintigsten July voorviel; doch wy volgen de *Lyst der Regeeringe* voor de *Handvesten*.

aan 't Blaauwe Hoofd gekomen, dat de verdagte vaartuigen vol Zuid- en Noordhollandsche boeren waren, die, in Deventer en elders krygsgevangen gemaakt, sedert, waren vrygekogt. De Hoofd-Officier, zulks vernomen hebbende, vindt geraaden, langs de wallen en poorten, de ronde te doen, eer hy naar huis keert. Doch aan de laatste post gekomen, wordt hem, door den Burger-schildwagt, naar 't woord gevraagd. De Heer Hasselaer, verstoord over deeze vraage, hervraagde, *of hy zyne ordre niet beter verstondt?* en *of hy zelf het woord wel hadt?* De burger, zulks met *neen* beantwoord hebbende, hieldt egter den Heere Hasselaer, die vast voortging, den tromp van den snaphaan toe, nog al aanhoudende om het woord te weeten. De Hoofd-Officier, dit dringen en dreigen kwalyk neemende, tradt naar den Schildwagt, en sloeg met den rotting 't geweer nederwaards, 't welk, alzo de haan overgehaald was, in dit oogenblik, los ging, en een' kogel uitliet, die den Heere Hasselaer ongelukkiglyk kwetste in de dye. Hy kwynde lang aan de wonde, en overleedt 'er eindelyk aan, op den elfden Juny des volgenden jaars. Een zyner Dienaaren, die met een' halven piek gewapend was, zynen meester gekwetst ziende, stiet den schildwagt in de borst; doch deeze bragt 'er 't leeven af (*f*). Na dat de Heer Hasselaer gekwetst geworden was, werdt het 1672.

(*f*) Valkenier Verw. Europa, I. *Deel*, *bl.* 712, 713. Commelin, *bl.* 1200.

by voorraad, door den Hans Bontemantel, waar-

handeling met Frankryk, waartoe, Vergaderinge van Holland, besloten bragt veel toe, om 't volk in de Stegerust te houden. De Stad Amsterdam hadt de voorwaarden, die, van wege den Koning, waren voorgeslaagen, en bestonden, in het behouden van 't gene hy reeds veroverd hadt, of iet anders van gelyke waarde in de plaatse, boven vergoeding van de kosten des oorlogs, voor volstrekt onaanneemlyk verklaard (g), en zelfs eene ernstige aantekening gedaan tegen het besluit, ter Vergaderinge van Holland, in afwezendheid haarer Gedeputeerden, genomen; waarby goedgevonden was, volmagt te geeven om te sluiten, mids de Regeering en Souverainiteit der byzondere Provincien bewaard bleeve (h). Doch 't gemeen, hiervan geene kennis hebbende, en onder de hand opgestookt wordende tegen de Regenten, hadt alomme, en zelfs te Amsterdam, het hoofd en den mond vol van eenen toeleg, om 't Land aan Frankryk te verkoopen. De Stad Dordrecht hadt, ter Vergaderinge, voorgeslaagen, dat men de Gemeente van de waare geschaapenheid der handelinge met Frankryk behoorde te onderregten. Doch de Stad Amsterdam, niet in deeze handelinge bewilligd hebbende, kantte zig

(g) Resol. Vroedsch. L. H. 26 Juny 1672. f. 103 enz.
(h) Resol. Vroedsch. L. H. 28 Juny 1672. f. 112 enz.

zig tegen den voorslag van Dordrecht, ten ware tevens openbaar gemaakt werdt, dat zy niet in het geeven van volmagt gestemd hadt. De Regeering vondt egter geraaden, tot gerustas stelling der Gemeente, in 't hoofd van een verbod van uitvoer van graanen, welk den negenentwintigsten afgekondigd werdt, te laaten invloeijen „ dat zy gezind was, de Stad, en derzelver Godsdienst en Vryheid, met goed en bloed, en tot het uiterste toe, te beschermen (*i*)." En sommigen tekenen aan, dat deeze afkondiging van nuttigen invloed was op, een goed gedeelte der Burgerye (*k*); een ander gedeelte van welke egter nog bleef morren op eenigen uit de Regeeringe. 1672.

De beweegingen onder 't gemeen waren blykbaarlyk aangelegd, om den Prins van Oranje te bevorderen. Leiden hadt, geduurende dezelven, reeds voorgeslaagen, dat men zyner Hoogheid de volkomen magt over de Patenten behoorde op te draagen: en de Stad Amsterdam besloot 'er haare stem toe te geeven, mids het met eenpaarigheid der Leden geschiedde (*l*). Maar 's daags voor 't neemen van dit besluit, was de Regeering van Dordrecht, door een gedeelte der Burgerye, gedwongen geworden, om den Prins, by schriftelyk besluit, te verklaaren tot Stadhouder. Andere Steden volgden dit voorbeeld. En Amsterdam onder

De Stad besluit tot de bevordering des Prinsen van Oranje.

(*i*) Resol. Vroedsch. *Lr.* H. 29 *Juny* 1672. *f.* 122, 123. Keurb. *Lr.* P. *f.* 39 *verso.*
(*k*) VALKENIER, I. *Deel*, *bl.* 688.
(*l*) Resol. Vroedsch. *Lr.* H. 30 *Juny* 1672. *f.* 129.

1672. der de eersten: wordende alhier, op den eersten July, zonder dat 'er, zo ver my gebleeken is, ten dien dage, eenige oproerige beweeging vooraf gegaan ware, in de Vroedschap, beslooten „ van deezer Ste„ de wege, wel geen' voorslag te doen tot „ vernietiging van 't Eeuwig Edict en be„ vordering van zyne Hoogheid tot het Stad„ houderschap; doch, zo de andere agt„ tien Leden daartoe eenpaariglyk neigden, „ insgelyks, in 't een en 't ander te bewil„ ligen." De Afgevaardigden der Stad ter Vergaderinge van Holland verzogt hebbende, dat hun, in deeze gewigtige tyds gelegenheid, nog eenige Heeren uit den Raad mogten worden toegevoegd; werden daartoe, ten zelfden dage, benoemd de Heeren *Andries de Graef* en Dr. *Willem Backer*. De eerste hadt, nevens den Heer Joan Corver, maar even verslag gedaan van eenen keer, dien zy, 's daags te vooren, naar Muiden by Prinse Joan Maurits gedaan hadden, en was hierop, in den Raad, beslooten, alles, ter Vergaderinge van Holland, aan te wenden, om de posten te Muiden, te Weesp en aan den Hinderdam wel te doen bewaaren (m).

De Oud-Burgemeester Andries de Graef wordt, door 't

De Heer de Graef begaf zig, op den middag, naar 't Nieuwe-zyds Heeren-Logement, voorheen het Westindische Huis, op den Haarlemmerdyk, om van daar, met den Postwagen, te vertrekken naar den Haage. Hieromtrent was eenig slegt graauw en vrouw-

(m) Resol. Vroedsch. Lr. H. 1 July 1672. f. 110, 111, 112.

vrouwvolk famengefchoold, welk, ziende 1672.
dat de Burgemeefter een' reiszak by zig
hadt, hem begon te fchelden voor *Verraader*, roepende, *dat hy met geld en brieven naar den Haage trok, om de Stad den vyand te leveren*, daarby voegende, *dat men den fchelm vaft houden, en doorfchieten moeft.* De Schutters, die op het Wagthuis boven 't Heeren-Logement de dagwagt hielden, op dit gerugt, in 't geweer geraakt, deeden den Poftwagen ftil ftaan. De Burgemeefter tradt 'er af, en bergde zig in 't Heeren-Logement, terwyl een wyf hem naar de paruik greep, en een ander hem haare muts in 't aangezigt fmeet. Zelfs werdt 'er, in 't fluiten van de deur, een' fteek met een degen naar hem gedaan, waardoor een jongman, *Olfert Meijer* genaamd, aan de hand gekwetft werdt. De Burger-Kapitein *Pieter Verlo*, midlerwyl zyn vendel Schutters op de been gebragt hebbende, rukte regt toe regt aan op 't Heeren-Logement; deedt het graauw verftuiven in een oogenblik, en geleidde den Heer de Graef veiliglyk te rug naar 't Stadhuis; van waar hy, eerlang, tuffchen de Burgemeefters *Cornelis de Vlaming van Oudshoorn* en *Henrik Hooft*, en de Colonellen *Geelvinck* en *Roeters*, gevolgd van eenen grooten fleep inwooners, naar de Haarlemmer-Poort gebragt werdt. En hier werdt aan de Burgerwagt verklaard, dat de Heer de Graef, om Stads zaaken, ten befte van de Burgerye, naar den Haage vertrekken moeft. Men liet hem dan andermaal op den Poftwagen treedèn,

graauw, gefcholden en gedreigd.

1672. en hy reedt, zonder verdere verhindering, ter poorte uit. Maar 't gerugt der beweegingen voor 't Heeren-Logement verspreidde zig schielyk door de Stad. 't Geschreeuw van *een oploop! een oploop!* klonk door alle straaten. 't Graauw rotte te hoop, aan verscheiden' oorden, met naame, op en omtrent de Reguliersmarkt, die, in 't jaar 1668, tot eene Botermarkt geschikt was (*n*); van waar de woeste menigte, langs de Reguliers-Breêstraat, naar den Dam wilde. Doch een Serjant, met een Korporaalschap burgers, de wagt houdende onder den Reguliers-tooren, bezette in aller yl de Reguliers Breêstraat, den Singel, de Kalverstraat en de nieuwe Doelestraat, met piekeniers en muskettiers; en stuitte de aandringende menigte. Ook bevondt zig hier een der Burgemeesteren, om de Schutters aan te moedigen tot hunnen pligt. In de nieuwe uitlegging over de Prinsen-graft, waren de wyven op de been geraakt, een van welken met de trom omsloeg, *dat elk die een stuiver of een halve stuiver veil hadt om een vendel te koopen, waarmede men naar den Dam dagt te trekken, zig terstond openbaaren moest.* En in een oogenblik, vloeide 'er eene groote menigte samen. Doch de Burgerwagt van de Leidsche Poort en Reguliers-tooren verdreef dezelve, met weinig moeite (*o*). Ook vernam men hier, voor eerst, geene oproerige beweegingen meer.

Opschudding aan verscheiden' oorden van de Stad.

'tIs

(*n*) Keurb. *Lr.* Q. *f.* 192 *verso*, 207 *verso*.
(*o*) VALKENIER Verw. Europa, I. *Deel*, *bl.* 689, 690.

't Is zeer te vermoeden, dat de tegenwoordigen heimelyk waren aangelegd, om, door middel derzelven, ook hier, gelyk in andere Steden, de Regeering te dwingen om den Prins van Oranje te verkiezen tot Stadhouder; en dat de bewerkers deezer beweegingen van het voortzetten derzelven hebben afgezien, na dat zy vernomen hadden, dat de Raad hadt beslooten te bewilligen in de verheffinge van zyne Hoogheid. 1672.

Ten volgenden dage, werdt de verkiezing van den Prinse, tot alle de waardigheden, voorheen door zyne voorzaaten bekleed, op nieuws, in den Raad deezer Stede, vastgesteld, en te gelyk beslooten, den Prinse hiervan, door eene aanzienlyke Staatswyze bezending, kennis te geeven, zo dra de Leden van Holland, eenpaariglyk, tot 's Prinsen verheffing, zouden beslooten hebben. De vernietiging van 't eeuwig Edict werdt, ten zelfden tyde, vastgesteld (p). In zekere *Aantekeningen* van den Heere Hans Bontemantel, die, ten deezen tyde, President-Schepen en Raad deezer Stede was, leest men „ dat dit Edict, door den Griffier *Gaspar Fagel* en den Oud-Burgemeester *Gillis Valkenier* uitgevonden, en den Raadpensionaris de Witt overdrongen was; dat Fagel het, in 't jaar 1670, reeds hadt willen doen vernietigen, zo men den Prinse geene beslissende stem in den Raad van Staate wilde toestaan; doch dat Valkenier, 's daags voor dat de vernietiging „ van

Byzonderheden, omtrent de vastftelling en vernietiging van 't eeuwig Edict.

(p) Resol. Vroedsch. Lr. H. 2 July 1672. f. 134.

1672. „ van dit Edict, hier ter Stede, besllooten
„ werdt, nog in de Vroedschap gedreeven
„ hadt, dat men 't in wezen behoorde te
„ laaten, en den Prins egter tot Stad-
„ houder aan te stellen, of zelfs, van dee-
„ zer Stede wege, voor te slaan, om hem
„ tot Graave te verheffen; waartoe de Raa-
„ den *Nicolaas Pancras*, *Cornelis Geelvinck*,
„ *Jacob Jacobszoon Hinloopen* en *Cornelis*
„ *Backer* ook gezind zouden gescheenen heb-
„ ben. Doch Bontemantel en de meeste
„ andere Leden hadden gedrongen op de
„ vernietiging van 't Eeuwig Edict, alzo
„ men vaststelde, dat de Staaten de Leden
„ wel ontslaan zouden van den eed, op de
„ onderhoudinge van het zelve afgelegd.
„ Ook werdt," volgens de *Aantekeningen* van
den Heere BONTEMANTEL „ de voor-
„ slag om den Prins tot Graave te verhef-
„ fen, door de meeste Leden der Vroed-
„ schap, van de hand geweezen (*q*)." Doch
van deeze byzonderheden vind ik niets ge-
meld in de *Registers der Vroedschap*.

Willem de III. wordt Stadhouder.

Op den vierden July, werdt WILLEM DE III., Prins van Oranje, aangesteld tot Stadhouder van Holland: en den volgenden dag, werdt, in de Vroedschap deezer Stede, besllooten, zyne Hoogheid, door eene byzondere bezending van Stads wege, waartoe de Heeren *Cornelis de Vlaming van Oudsboorn*, President-Burgemeester, en *Jacob Boreel* en *Cornelis Rogh*, Raaden, benoemd werden, met

(*q*) *Uit* Aantek. *van* Schepen BONTEMANTEL. MSS. *Zie* Vaderl. Hist. XIV. *Deel*, *bl.* 15, 16.

met de nieuwe waardigheid geluk te wenschen, en van de zonderlinge toegenegenheid en bereidwilligheid van deeze Stad te verzekeren (*r*). Het boek, waarin alle de Leden van de Vroedschap, sedert het jaar 1668, het eeuwig Edict ondertekend hadden, werdt, op den elfden July, in de Raadkamer, verbrand (*s*). 1672.

De Afgevaardigden van Edam raaken hier in lyfsgevaar.

De verheffing des Prinsen van Oranje hadt merkelyken invloed op de begonnen handeling met Frankryk. De meeste Steden hadden, te vooren, bewilligd om te sluiten, onder anderen Edam, welks Afgevaardigden, den derden July (1), door Amsterdam naar den Haage reizende, aangetast waren van de burgers, die hen naar 't Stadhuis gesleept, en genoodzaakt hadden tot het openen van hunnen last, waarby bleek, dat zy in de volmagt tot handeling bewilligen mogten: 't welk hen in lyfsgevaar bragt (*t*). Amsterdam hadt altoos de han-

(*r*) Resol. Vroedsch. *Lr.* H. 5 *July* 1672. *f.* 146.
(*s*) Resol. Vroedsch. *Lr.* H. 11 *July* 1672. *f.* 150. *Zie ook* Vaderl. Hist. XIV. *Deel*, *bl.* 85.
(*t*) Resol. Vroedsch. *Lr.* H. 3 *July* 1672. *f.* 142. Vaderl. Hist. XIV. *Deel*, *bl.* 66.

(1) In eenige *Aantekeningen van deezen tyd*, die ik, in de *Vaderlandsche Historie*, gevolgd had, wordt het geweld, gepleegd aan de Afgevaardigden van Edam, gesteld gebeurd te zyn op den zesentwintigsten Juny. Doch in de *Resolutien der Vroedschap*, lees ik, op den *derden July*, van *d'insolentie*, DEES OCHTENT, *by de burgers alhier*, *aen de Heeren Gedeputeerden van Edam gepleecht*: 't welk ik onderstel op het zelfde geval te zien: waarom ik, ten opzigte van den tyd, afgeweeken ben van de *Aantekeningen*, boven vermeld.

1672. handeling afgestemd; doch weinig gehoor verworven ter Vergaderinge van Holland. Maar na de verheffing van zyne Hoogheid, was 't blad omgekeerd. Men besloot toen, op 't sterk dringen van Amsterdam, en na 't inneemen van 's Prinsen gevoelen, de handeling af te breeken, zo de Koning van Frankryk zyne eischen niet maatigen wilde; en wat laater, al 't beleid derzelve te laaten aan den Prinse van Oranje. Terwyl de handeling gerekt werdt, kwam 'er zo groot eene verandering in den staat der zaaken, dat men wel haast betere voorwaarden bedingen kon van Frankryk. Doch 't verhaal hiervan behoort niet tot de geschiedenissen van Amsterdam in 't byzonder (*u*).

Stoute vraag van eenen burger, in Burgemeesters-Kamer.

In deeze Stad, duurde, zelfs na 's Prinsen aanstellinge, 't gemor en het misnoegen onder eenigen. Op den vyfden July, begaf zig *Govert Outvorst*, Koperslager en Serjant der Burgerkompagnie van Kapitein *Jakob de Graaf*, naar Burgemeesters-Kamer, den Heere *Henrik Hooft*, die zig toen alleen aldaar bevondt, stoutelyk, en met gedekten hoofde, afvraagende, *hoe men 't met de Stad voorhadt?* daarby voegende, *dat hy en wel drieduizend met hem ongerust waren, en gerust gesteld wilden worden.* Men nam in beraad, om deezen onbescheiden mensch, terstond, agter af te leiden. Doch eenigen hielden 't tegen; en hy badt Burgemeester Hooft, des anderendaags, om verschooning; zo dat de zaak, voor dien tyd, geen ver-

der

(*u*) *Zie* Vaderl. Hist. XIV. *Deel.*

der gevolg hadt (v). Burgemeesteren, middlerwyl, vernomen hebbende, dat zyne Hoogheid gezind was, de Stad, door alle mogelyke middelen, tegen vyandelyke aanvallen, te beschermen, lieten, op den agtsten, eenen Brief aan hem afgaan, die van woorde tot woorde aldus luidde: 1672. Burgemeesteren schryven aan zyne Hoogheid.

Aen syn Hoogheid,

Doorluchtige Hoochgebooren Vorst ende Heere,

„ Uit het mondeling bericht van den Heere van Oudtshoorn, onsen welgeëerden Collegua, ende de andere Heeren deses stads Gedeputeerden hebben wy met sonderlinge aengenaemheit verstaen, dat u Hoogheid heeft gelieven de goedheid te hebben van aen de selve verseekeringe te geven van de onverdiende toegenegentheid die u Hoogheid heeft om dese stadt ende de goede ingesetenen vandien met raed en daed te willen byspringen ende van alle oppressien en vyandtlyke attaquen, door alle bedenkelyke precautien, beschermen en protegeren.

„ Wy vinden ons daerop gemoedigt om uw Hoogheid wat omstandelyk deses stads constitutie en gelegentheid by desen te remonstreren, ende met eenen des selfs wyse raed in veele importante saeken (daer voor wy geerne bekennen dat ons verstandt stille staet, en die onse capaciteit by manquement van ervarentheid verre overtreffen) gedienstelyk te requireren: onder protestatie, Doorluchtige Hooghgebooren Vorst en Heere, dat wy hier inne gaen met de openhartigste confidentie van de wereld, en dat wy hebben dat vertrou-

(v) *Uit* Aantek. *van* Schepen BONTEMANTEL. *Zie* Vaderl. Hist. XIV. *Deel*, *bl.* 208.

1672. „ trouwen in u Hoogheids eedelmoedigheid, dat „ naest God ons heil daervan totaliter dependeert, ende dat wy uw Hoogheid considereren „ als die geene de welke van Godt Almaghtig „ met de vereischte qualiteiten is begaaft, om „ de vervallene sake door syn wys beleyt te „ kunnen herstellen, ende by dese bekommerlyke constitutie van tyden den Staet voor verder onheil behoeden.

„ Doch om u Hoogheid met geen verdere „ protestatie (van 't geene nochtans waerachtig is en dat wy bidden dat by uw Hoogheid „ mooge impressie neemen als een articel des „ geloofs) op te houden, sullen wy overgaen „ tot de sake, ende u Hoogheid met het vereischte respect gedienstelyk te gemoet voeren hoe „ dat uit de bygaende Caerte kan afgemeten werden de constitutie van deses Stads fortificatie, „ behelsende in syn circuit de distantie van vier „ uren gaens, omringt (buyten d'Ykant) met „ 27 bolwerken, hebbende daerenboven in de „ buytenwerken en gemaekte doorsnydingen te „ besetten acht considerable avenues van alle „ het welk die heere L^t. Colonel du Mont, als „ alles naeuwkeurig hebbende ondersocht, u „ hooch^t. klaer bericht can doen, die wy bidden daerop moge werden gehoort, ende dat „ wy hier op wyders van U hoogheids hoogwys „ advys en consideratien mogen wesen gedient, „ op wat wyse u hoogheid oordeelt dat soo „ groot een werk in behoorlyke securiteit en „ forme van defensie kan werden gebracht, hoe „ veel canon, kruyt, scharp en ander amonitie „ van oorloch, hoe veel besettingen, hoe groot „ aental militie, hoe veel Commandanten, hoe „ veel Ingenieurs daer toe noodigh syn vereischt, dat deze sake by U hoogheid geponderеert ende ooverwogen synde, wy ook met „ het gene ons dan nog soude mogen deficieren, „ door U Hoogheids ordre, soo veel doenlyk

„ is,

„ is, promptelyk mogen werden voorsien ende 1672.
„ van gedient: En om U hoogheid van 't guar-
„ nisoen alhier bericht te doen, soo is 't sulx
„ dat haer Ed: Gr: Mo: ons eenige dagen gele-
„ den, op ons aenhouden om eenig bequaem
„ Commandant, hebben gelieven toe te senden
„ den heere Colonel Beveren, ende alsoo wy
„ om meer hooge Officieren aenhielden, syn
„ ons gerecommandeert, ende hebben haeren
„ dienst gepresenteert d'Oversten of Colonellen
„ Trempe, Stocheym, Jorman, Fagnani, Ver-
„ straten, Frens en Du Thiel, van dewelke
„ eenige de premier rang van den Commandant
„ schenen te willen in disput trecken. Nu bid-
„ den wy dat U Hoogheid ons uyt dese ofte
„ andere, die u Hoogheid bequaem mochte oor-
„ deelen sodanig Commandant en soo veel me-
„ de- ofte minder Commandanten gelieven te
„ dispicieren, als U Hoogheid oordelen sal
„ tot besettinge van onse binnen en buyten for-
„ tificatien vereist te syn. Wy sullen ons daer
„ gewillichlyk aen gedraegen, ende alles wat
„ van U hoogheids hand comt niet anders als
„ heilsaem voor ons considereren, ook met per-
„ missie den Ingenieur Du Monts comst gaerne
„ te gemoet sien.

„ Wyders soo bestaet onse burgery uit ses-
„ tigh compagnien, ende maekt uyt een aental
„ van 10000 koppen. onse militie gerengeert on-
„ der 14 Capiteinen bedraegt 2200 koppen ende
„ vier compagnien paerden; waer onder twee
„ vrywillige van de jonkheid van dese stad ma-
„ ken uit 260 ruiters, sulks in alles 12460 man.

„ Wy kunnen niet stille staen om nochmaels
„ te repeteren dat wy ons naest God in alles
„ verlaten op uw Hoogheids wyse directie,
„ goede voorsorge en voorsichtig beleid, ende
„ sullen hier met permissie, noch byvoegen dat
„ wy 't voor een sonderlinge gratie en geluk
„ souden achten, indien wy soodaenige eere

1672. „ mochten genieten, en ons d'occasie wierde „ gegeven om aen u Hoogheids persoon hier „ ter stede dese versekeringe mondeling nader „ te kunnen betuygen. Soo 't dan buyten hinder ofte ongemak koste geschieden, dat u „ Hoogheid geliesde te resolveren omme tot „ beter informatie van 't geene voors. is een „ keer herwarts in loco te doen; U Hoogheid „ soude hier vinden genegen herten die alleen „ haer glorie daer inne sullen stellen dat sy haer „ moogen qualificeren onveranderlyk te syn

Doorluchtige, Hoochgeboren Vorst en Heere,

Uw Hoogheids ootmoedige dienaers,

BURGERMEESTEREN EN REGEERDERS DER STAD AMSTERDAMME.

8 *July* 1672.

Men ziet, uit dit schryven, klaarlyk, dat de Regeering van Amsterdam besloten hadt, den Prinse van Oranje, schoon maar onlangs tot Stadhouder verheeven, de blykbaarste bewyzen van eerbied en hoogagting te geeven. 't Leedt zelfs maar weinige dagen, toen men besloot, zyner Hoogheid voor te slaan, dat de Stad het haare wilde doen, om hem hooger waardigheden te doen opdraagen, en zyn gezag en aanzien in den Staat te doen vermeerderen. En 't is ten hoogste waarschynlyk, dat een verkeerd begrip van 't gene hierover gehandeld werdt, sommigen (*w*) heeft doen schryven, dat die van Amsterdam den Prinse, omtrent deezen tyd,

(*w*) BURNET History of his own Time *Vol.* I. *p.* 326.

tyd, de * opperste magt over hunne Stad hadden aangebooden. 't Zal hierom niet ondienstig zyn, dat wy hier een naauwkeuriger en omstandiger berigt van 't gebeurde ten deezen opzigte invoegen.

1672. * Sovereignty.

Amsterdam raakt zeer ten agteren, door de zwaare kosten, waarin de Stad zig, ten deezen tyde, steeken moest.

't Gevaar, waarin Holland, en Amsterdam in 't byzonder gestort geworden was, door het naderen des vyandelyken Legers, hadt de Stad, die, sedert den aanvang der jongste vergrootinge, reeds vry wat ten agteren geraakt was, gejaagd op nieuwe en zwaare kosten, die haare geldmiddelen uitgeput, en zelfs haar Credit, geweldiglyk, verzwakt hadden. Het aanwerven van verscheiden' vendelen Stads soldaten; het liggen van een goed getal matroozen; het houden van uitleggers in 't Y, in de Zuiderzee, in den Amstel; het maaken van doorsnydingen en het leggen van schansen op de toegangen naar de Stad, by 't Huis ter Hart, aan den Overtoom, by Jaap Hannes, en ter wederzyde van den Omval aan den Amstel; de arbeid aan de Stads wallen; het opwerpen van nieuwe werken buiten de Haarlemmer- en Leidsche Poorten; het voorzien der Stad van krygs- en mondbehoeften, en zelfs van geheele fluitschepen met zoet water, om, in geval van nood, tot het brouwen van bier en ander gebruik te konnen dienen; al dit en nog veel meer strekte wel tot nut en bescherming der Stede, en de Oud-Burgemeester en Hoofd Officier *Gerard Hasselaer*, en de Burgemeesteren *Henrik Hooft* en *Joan van de Poll*; ook, zo sommigen melden, de

1672. Oud-Burgemeester *Gillis Valkenier*, die 't beleid van al dit werk hadden, leiden 'er veel eers mede in by de opmerkzaamsten onder de burgerye (*x*): maar men begrypt ligtelyk, dat de geweldige kosten, die tot dit alles vereischt werden, de geldmiddelen, en zelfs het credit der Stad zeer moesten drukken. De gemeene lasten des oorlogs, waarin Amsterdam zulk een aanzienlyk gedeelte draagen moet, kwamen hierby. Al 't welke de Regeering, ten deezen tyde, zo verlegen maakte, dat zy, op den zestienden July, besloot, Burgemeester Hooft af te vaardigen aan den Prinse-Stadhouder, met last om zyner Hoogheid de gelegenheid der Stad, en vooral den slegten staat van derzelver geldmiddelen, omstandiglyk, te vertoonen, met verzoek, om uit den Prinse te mogen weeten, of 'er, zyns oordeels, na dat men goed en bloed by de gemeene zaak zou opgezet hebben, eenig middel ware uit te denken, om het overige te behouden, en verdere verderfelyke onkosten te voorkomen; en of zyne Hoogheid, door deszelfs Vorstelyk credit en luister, by den Koning van Groot-Britanje of elders, daartoe zou konnen medewerken (*y*). De Heer Burgemeester Hooft begaf zig terstond op reis, en hadt, den volgenden dag, zynde Zondag den zeventienden July, tot twee maalen toe, gehoor by den Prinse, hem in 't breede vertoonende,

Burgemeester Hooft wordt aan den Prinse-Stadhouder afgevaardigd, om hem de gelegenheid der Stad te vertoonen.

(*x*) VALKENIER I. *Deel*, *bl.* 647, 706 *enz.* Vervolg op 't Leeven van H. DE GROOT, *bl.* 76.

(*y*) Resol. Vroedsch. *Lr.* H. 16 *July* 1672. *f.* 72. Stads Missiven *N.* IV. *f.* 145 *verso*.

de „ den ſtaat van 't Krygsvolk deezer Ste- 1672.
„ de, van derzelver veſtingwerken van bin-
„ nen en van buiten, en byzonderlyk de
„ ſlegte geſteltenis van derzelver geldmid-
„ delen." Voorts, verzogt hy „ dat zyne
„ Hoogheid geliefde te denken, op wat wy-
„ ze, het gemeene Land beſt uit deeze
„ moeilykheden zou konnen gered worden,
„ met verzekering, van Stads wege, om
„ met hem alles, zelfs de eigen perſoonen
„ der Regenten, te willen opzetten, zo hy
„ oordeelde, dat de Staat, door de wape-
„ nen, in zynen voorigen toeſtand te her-
„ ſtellen ware. Doch vondt hy de zaaken zo
„ verre verloopen, dat zy niet te redden
„ waren, dan door een verdrag, op rede-
„ lyke voorwaarden; en agtte hy, om het
„ een of het ander tot een goed einde te
„ brengen, noodig, *op ſyn perſoon hooger*
„ *digniteiten te doen confereeren, ende ſyne*
„ *authoriteit en geſagh te doen vermeerderen*;
„ de Stad Amſterdam was genegen, daar-
„ toe, van goeder herte, het haare toe te
„ brengen." De Prins beantwoordde dee-
zen voorſlag met algemeene en beleefde
woorden, betuigende, dat hy, met der daad,
toonen zou, dat hy zig het belang van de
Stad ter herte liet gaan. Voorts, beloofde
hy, zo 't hem eenigszins mogelyk ware,
Amſterdam met zyne tegenwoordigheid te
zullen vereeren. Hy hadt ook, zeide hy,
een' Edelman afgevaardigd aan den Koning
van Groot-Britanje, van wiens handeling
hy zig iet goeds belooven durfde. De In-
genieur *du Mont*, die hier ter Stede veel

en hem de medewerking der Stad aan te bieden, om hem hooger waardigheden te doen opdraagen.

Antwoord van zyne Hoogheid.

1672. dienſt gedaan hadt, in het aanleggen van nieuwe Veſtingwerken, was, onlangs, op ernſtig verzoek van den Prinſe, naar 't Leger vertrokken (z). Doch zyne Hoogheid beloofde nu, hem, met den eerſten, herwaards te rug te zullen zenden. Ook zou hy zyne gedagten laaten gaan op een' of meer bekwaame Commandanten, die men, hier ter Stede, daar nu vry wat gewapend volk binnen was, oordeelde noodig te hebben (*a*). Burgemeeſter Hooft deedt, den negentienden, verſlag van 't gehandelde met den Prinſe: 't welk, door de Vroedſchap, in allen deele, werdt goedgekeurd (*b*). De Engelſche Hiſtorieſchryver BURNET, ſpreekende van 't gene de Stad Amſterdam, ten deezen tyde, met den Prinſe handelde, meldt, „ hoe zyne Hoogheid zelf hem verhaald „ hadt, dat deeze Stad hem zulke aanbie„ dingen deedt, om dat zy alles voor ver„ looren hieldt, en de ſchande van haaren „ ondergang liever over hem dan over zig „ zelve brengen wilde." Doch uit ons verhaal blykt, dat de Regeering gezind bleef, het uiterſte, en zelfs haare eigen perſoonen te waagen, zo de Prins oordeelde, dat de Staat door de wapenen te redden ware: 't welk doet zien, dat zy zyne Hoogheid in geen gevaar van ſchande brengen wilde, waaraan zy zelve niet begeerde te deelen. Wyders, zou de Prins ook aan Burnet verklaard

Aanmerkingen op het gene Burnet, wegens deeze handeling, te boek geſteld heeft.

(z) Reſol. Vroedſch. *Lr.* H. 25, 30 *Juny* 1672. *f.* 101, 128.
(*a*) Reſol. Vroedſch. *Lr.* H. 27 *Juny*, 22 *July* 1672. *f.* 109, 182.
(*b*) Reſol. Vroedſch. *Lr.* H. 19 *July* 1672. *f.* 172.

klaard hebben „ dat de Landzaaten geenen 1762.
„ *Souverain* verdraagen konden, en meer tot
„ den oorlog zouden opbrengen, om hun-
„ ne eigene vryheid te beschermen, dan
„ voor eenigen Vorst, wie hy ook ware: en
„ dat deeze aanmerking hem bewoogen
„ hadt, om de aanbieding van Amsterdam
„ van de hand te wyzen (*c*)." Doch uit de
Registers der Vroedschap blykt wel niet, dat
zyne Hoogheid den voorslag der Stad om
hem hooger waardigheid te doen opdraagen
aangenomen; maar even weinig, dat hy
denzelven afgeweezen heeft. Hoe veel staats
men dan, ten deezen opzigte, op het getuigenis
van Burnet alleen maaken moge,
blyve het oordeel des onzydigen Leezers
aanbevolen.

Afbeelding der Burgemeesteren Hooft en Valkenier, uit den Ridder William Temple.

By gelegenheid, dat wy hier van Burgemeester Hooft gewaagd hebben, konnen wy niet nalaaten, kortelyk, te melden, 't gene een ander Engelsch Schryver, de Ambassadeur William Temple, die hem van naby gekend hadt, van hem te boek gesteld heeft. „ Ten deezen tyde, waren 'er," schryft hy (*d*), „ twee regeerende Burgemeesters te Amsterdam, die 't gantsche
„ bewind over de Stad, welke veel invloeds
„ op den Staat heeft, in handen hadden, te
„ weeten *Hooft* en *Valkenier*. Hooft was
„ een eerlyk, edelmoedig man, die groote
„ rykdommen van zyne voorouders bezat.
„ Hy was, daarenboven, geleerd,
„ schran-

(*c*) Burnet *Vol.* I. *p.* 326.
(*d*) Memoirs *from* 1672 *to* 1679. *p.* 348, 378. *Edit.* 1754.

1672. „ schrander, vrolyk, en vry van staatzugt, „ hebbende hy al de ampten, die hem door „ den Staat waren aangebooden, van de „ hand geweezen, en zig te vrede houden- „ de met op zyne beurt Burgemeester te „ worden van zyne Stad, in welk ampt hy „ zig zo weinig werks gaf, als hem moge- „ lyk ware: een regtschaapen vernuft, die „ my, vervolgt de Schryver, twee dingen „ gezeid heeft, welken ik nooit voorheen „ gehoord had, het eene, dat iemant, die „ op morgen een pynlyken dood te wagten „ hadt, zyn genot neemen zou van den dag „ van heden, indien hy gezond ware, en „ dat hy de eene of de andere ziekte of ee- „ nig verval van kragten onder de leden „ hebben moest, zo hy 't niet deedt: het „ andere, dat iemant, die ouder dan zes- „ tig jaaren wenschte te worden, een plom- „ pe bloed zyn moest; en dat hy, zo dra „ hy dien leeftyd, welke hem toen naby „ was, bereikt zou hebben, naar de eerste „ goede gelegenheid om te sterven verlan- „ gen zou. Ook maakte hy," vervolgt TEMPLE „ zyn zeggen waar, stervende, onbe- „ zorgd, aan een overval van jigt, en spree- „ kende met zyne vrienden, tot dat hy om- „ trent bezweeken was: waarna hyze weg- „ zondt, op dat hy niet in hunne tegenwoor- „ digheid sterven mogt. Maar, naderhand, „ een weinig bekomende, ontboodt hyze „ op nieuws, zeggende, dat hy nog een half „ uur met hen praaten kon. Van zulk een' „ aart was de Heer Hooft. Dezelve," gaat TEMPLE voort „ hadt veel overeenkomst

„ met

„ met den mynen, schoon hy voor een gril- 1672.
„ lig man gehouden werdt, en my eens zei-
„ de, dat ik de eenigste Ambassadeur was,
„ dien hy ooit van zyn leeven bezogt hadt.
„ Hy had al het gezag, welk iemant in zy-
„ ne Stad hebben kon, zonder het te zoe-
„ ken, te agten, of te gebruiken; daar *Val-*
„ *kenier* het zo sterk zogt en najaagde als hy
„ kon, zonder 'er half zo veel van te bezit-
„ ten: want hy was stuursch en gemaakt,
„ schoon van veel beleid en overleg: ook,
„ zo geloofd werdt, gierig, en voorts be-
„ hendig in 't uitvinden en te werk stellen
„ van de middelen, die hy dienstig oordeel-
„ de, om zyne oogmerken, in 't stuk der
„ Regeeringe, te bereiken."

Gemor in de Stad over 't bewaaken van de sleutels der poorten en boomen.

Eer de Prins van Oranje zig naar Amsterdam begaf, was 'er wederom eenig gemor verwekt onder de burgerye over 't bewaaken der poorten, en 't bewaaren van de sleutelen der zelven. Het eerste geschiedde, ten deezen tyde, ook by nagt, door de Stads soldaaten, en de sleutels der poorten en boomen werden aan 't huis der regeerende Burgemeesteren gebragt en bewaard. Doch de nabyheid der Franschen, die Utrecht niet alleen; maar ook Naarden inhadden, maakte de Burgers, of eenigen der zelven ongerust als of de poorten en de sleutels derzelven niet bewaard werden, naar behooren. Eenige Regenten waren nog al verdagt by 't gemeen, als of zy 't oog hadden naar den vyand, en toeleg maakten, om hem de Stad in handen te stellen; schoon hiervan nooit iet het allerminste gebleeken is, en men

1672. veeleer reden heeft om te besluiten, dat diergelyke gerugten verwekt, of voortverhaald werden, door zulken, die verandering zogten in de Regeering der Steden, en ook te Amsterdam, alwaar zig deeze toeleg wel haast openbaarde. 't Was 'er zo ver van af, dat men niet gezorgd zou hebben voor de beveiliging der Stad, dat men zo dra, in 't begin van Augustus, geene tyding gekreegen hadt, dat de Franschen de posten omtrent Muiden begonden te naderen, of men besloot den Heer *Jacob Boreel* af te vaardigen aan zyne Hoogheid, en om een' Kolonel en Regement voetvolk, tot verdere bezetting der Stede, te verzoeken. Ten zelfden tyde, werden ook, op ingeloopen berigt, dat 'er, by wylen, eenige onraad bespeurd was in en omtrent de Wetering, de Heeren *Cornelis Geelvinck*, Heere van Kastrikum, Dr. *Roetert Ernst* en Mr. *Nicolaas Witsen* gemagtigd, om, nevens de Heeren Commissarissen tot de Vestingwerken, daarop een waakend oog te houden (*e*). Maar tegen 't einde van July, hadden eenige burgers bestaan, de sleutels der poorten, in plaats van aan 't huis van eenen der Burgemeesteren, te brengen op de Hoofdwagt op 't Stadhuis, alwaar Burgemeester *Lambert Reinst*, wiens beurt het toen was, geraaden vondt, zyne nagtrust te neemen, om te beter te zorgen voor de sleutels, welker bewaaringe hem aanvertrouwd was. Maar met den aanvang van Au-

Burgemeester Reinst neemt zyne nagtrust by de Stads sleutels op 't Stadhuis.

Zy wor-

(*e*) Resol. Vroedsch. *Lr*. H. 5 *Aug*. 1672 *post meridiem* *f*. 207.

Augustus, viel de beurt om voor de sleutels te zorgen, op den Burgemeester *Joan van de Poll;* en Burgemeesteren vonden toen geraaden, dezelven wederom ten zynen huize te laaten brengen. Van dit hun besluit gaven zy kennis aan den Krygsraad, door wien het den byzonderen Compagnien werdt aangediend. Doch de Schuttery, schoon zy, omtrent deezen tyd, de poorten reeds bewaakte; of eenige heethoofden onder dezelve namen euvel, dat de sleutels in bewaaring van Burgemeesteren bleeven. Men morde „ dat Burgemeesteren, meesters zynde „ van de sleutels, ook meesters van de Stad „ waren; dat de droevige ervaarenis, on„ langs, geleerd hadt, hoe veele Burge„ meesters, door 't overleveren van der „ Steden sleutelen, de Steden en Burgeryen „ te gelyk aan den vyand hadden overge„ leverd; doch dat het hier nog tyd was, „ dat de Burgery zelve toezage, en een oog „ in 't zeil hieldt." 't Graauw, de lugt krygende van het misnoegen onder de Schutterye streeft, op zekeren avond, in grooten getale, naar den Dam. Eenige onrustige geesten, die, om te minder bekend te zyn, den mantel om de ooren geslaagen hadden, mengen zig onder den woesten hoop; blaazen 't vuur van oproerigheid aan, en verzekeren 't volk van bystand. Tegen tien uuren, kwamen de Schutters, met de sleutels van ééne der poorten, aan 't Stadhuis, in de plaats van aan 't Huis van Burgemeester van de Poll. 't Graauw, om als 't ware te zien, of zy de regte sleutels wel bragten, drong

1672. den aan 't huis van Burgemeester van de Poll gebragt.

Ongenoegen hierover, onder de Burgerye.

1672. drong naar binnen: doch werdt gestuit door den Kapitein *Barend Elias*, die toen de wagt hadt, en, den ingang van 't Stadhuis bezet hebbende, nevens zyne manschap, met de lonten op den haan, de sleutels der overige poorten en boomen bleef afwagten, die egter, vooraf, door de onrustigen op den Dam, bekeeken en geteld werden. Maar de sleutels van den Nieuwe-brugs-boom waren, door eenigen, die zig, zo 't schynt, naar den last van Burgemeesteren voegen wilden, aan 't huis van Burgemeester van de Poll gebragt.

't Volk streeft naar 't Huis van den Heere van de Poll.

't Volk zulks bemerkt hebbende, streeft, woedende, derwaards, en vordert de sleutels stoutelyk te rug, op dat zyze op 't Stadhuis brengen, en bewaaren mogten. Gevalliglyk, bevondt Burgemeester Hooft zig ten huize van den Heere van de Poll. Deeze, ter deure uit getreden, houdt der menigte voor „ dat de sleutels daar immers wel be„ waard waren; dat Burgemeesteren 'er ook „ niet mede konden uitvoeren, zo lang de „ Burgery de poorten bewaarden; en dat, „ al wilde schoon een Burgemeester den „ schelm speelen, en de poort openen; het „ hem immers ligtelyk door de Burgerye „ belet kon worden." Doch al deeze redenen waren vrugteloos. De Gemeente, meer en meer, aangegroeid in getal, hadt den burgwal reeds zo digt bezet, dat de Kapitein *Fredrik Beerewouts*, Schoonzoon van Burgemeester van de Poll, met eenige gewapende Schutters uit zyn vendel, toegeschooten om oproer te voorkomen, en eenige vrywillige Ruiters zelven genoodzaakt waren

on-

onverrigter zaake te rug te keeren. De oproerigen, ſtout op hun getal, dreigden daar op 't huis met plondering, en ſmeeten reeds met ſteenen door de glazen, toen de Burgemeeſter, om grooter onheil te voorkomen, op de ſtoep kwam met de ſleutels, vraagende *wie dezelven hebben moeſt?* Een onbezuisde dronkaart greep 'er naar. Een ander, wat beſcheidener, zogtze hem te ontweldigen, tot datze, eindelyk, door eenige gewapende ſchutters, aanvaard, en by de overigen op 't Stadhuis gebragt werden. De opſchudding voor 't huis van Burgemeeſter van de Poll nam hiermede een einde (*f*). 1672. En dreigt het met plondering.

Burgemeeſteren namen ſedert het gevoelen van den Krygsraad in, over de wyze, op welke de Stads ſleutels, voortaan, tot verzekerdheid der Stede, en tot het meeſte genoegen der Burgeren, behoorden bewaard te worden. En de Krygsraad verklaarde, op den vierden Auguſtus „ dat menze behoorde te brengen in de Corps de Garde „ van de Hoofdwagt op het Stadhuis, om „ aldaar gelegd te worden in zekere kiſt, „ geſlooten met twee byzondere ſleutels, „ eene van welken, des avonds, zou worden gebragt aan 't huis van eenen der „ Heeren Burgemeeſteren, door den Serjant van de Hoofdwagt, dieze, des morgens, wederom van daar zou afhaalen; „ terwyl de andere ſleutel, nevens de kiſt, „ op de Hoofdwagt, in handen van eenen „ der Hoofd-Officieren, blyven zou." Burge- Burgemeeſteren ſtellen, by raade van den Krygsraad, orde op het bewaaren van de Stads ſleutelen.

(*f*) Valkenier I. *Deel*, *bl.* 746 *enz.*

1672. gemeesteren en Raaden, de rust der Burgerye, in deeze tyds gelegenheid, zo veel doenlyk ware, willende bevorderen, besłooten, 't gevoelen van den Krygsraad te omhelzen, en te doen naarkomen (*g*). Ook worden, tot op deezen dag toe, de Stads sleutels hier ter Stede, omtrent op de gemelde wyze, bewaard.

Zyne Hoogheid komt in de Stad.

Weinige dagen na 't stillen der opschuddinge over het bewaaren van de Stads sleutelen, kwam de Prins-Stadhouder, uit het Leger by Bodegrave, hier ter Stede aan, op den twaalfden Augustus. De Schuttery hadt bevel gekreegen, om zig in de wapenen te begeeven, en den Prins plegtiglyk in te haalen. Doch zyne Hoogheid kwam, vroeger dan men verwagt hadt, in stilte, in de Stad, zynen intrek neemende in 't Oude-zyds-Heeren-Logement. De Schuttery trok hier, dien zelfden avond nog, op last van Burgemeesteren, in haare volle rusting, voorby; 't welk tot tien uuren des avonds duurde. Ten volgenden morgen, bezigtigde de Prins, verzeld van twee der regeerende Burgemeesteren, en onder 't geleide van eene Compagnie der vrywillige Ruiterye, de Stads wallen, van den Y-kant by de Haarlemmer-Poort af, tot aan Funen toe. Voorts, reedt hy naar 't Prinsen-hof, alwaar hy, als Admiraal-Generaal, in 't Collegie ter Admiraliteit, zitting nam. Burgemeesteren, dien zelfden dag, den Raad hebbende voorgedraagen, dat zyne Hoogheid

Bezigtigt de wallen.

Neemt als Stadhouder zitting

(*g*) Resol. Vroedsch. L^r. H. 5 *Aug.* 1672. *f.* 203.

heid hun hadt bekend gemaakt, dat hy iet 1672.
van gewigt in den Raad hadt voor te stel- in de
len (*h*), werdt hem, des nademiddags, Vroed-
als Stadhouder, in de volle Vroedschap schap.
zitting gegeven. 's Prinsen voorstel schynt, ten deezen tyde, bestaan te hebben in het aandringen op zekeren voorslag van Dordrecht, welke, den veertienden July, ter Vergaderinge van Holland, gedaan, en waarby begeerd was, dat den Prinse onbepaalde volmagt gegeven werdt, om met Groot-Britanje te sluiten; welke voorslag, door de Leden, overgenomen was. Immers, ik vind, dat Amsterdam, tot hiertoe nog niet in den zelven bewilligd hebbende, 's daags na dat de Prins in de Vroedschap verscheenen en gehoord was, besloot, de Afgevaardigden ter Dagvaart last te geeven, om mede te stemmen tot de begeerde volmagt (*i*). Sommigen tekenen aan, dat zyne Hoogheid, van Stads wege, wederom om een' ervaaren Commandant verzogt geweest zynde, geantwoord zou hebben „ dat de Stad onwin„ baar was; en dat hy, zo de vyand Mui„ den en Weesp overweldigen mogt, in per„ soon, binnen Amsterdam bevel zou ko„ men voeren." De Prins, den dertienden, treffelyk op het Stadhuis onthaald zynde, vertrok, nog dien zelfden nademiddag, met drie jagten, naar Muiden, Weesp, den Hinderdam en 't Huis te Abkoude, daar hy de

(*h*) Resol. Vroedsch. *Lr.* H. 13 *Aug.* 1672. *f.* 238.
(*i*) Resol. Vroedsch. *Lr.* H. 14 *Aug.* 1672. *f.* 239.

1672. de Vestingwerken bezigtigde. Den veertienden, kwam hy te Amsterdam te rug, en den vyftienden, vertrok hy, van voor 't Stadhuis, tusschen vierentwintig vendelen Schutters door, die, van daar, tot aan de Leidsche Poort, geschaard stonden. Hy reedt ter poorte uit, onder 't lossen van 't geschut en de musketten, wordende, door twee Compagnien vrywillige Ruiters, geleid tot aan den Overtoom (*k*). Voor zyn vertrek, was beslooten „ hem, uit naame van den Raad, „ verzekering te doen, dat de Stad nooit „ in gebreke blyven zou, om de weldaad, „ haar door zyn bezoek aangedaan, met een „ genegen hert, te erkennen; hebbende zy „ beslooten alles, ja goed en bloed, ten dien„ ste van zyne Hoogheid en tot behoudenisse „ van den Staat, op te zetten." Voorts, werdt hem eene vereering van dertig duizend guldens gedaan, te verrekenen, overmids de tegenwoordige schaarschheid van Stads Kasse, tegen de schuld van zynen Heere Vader, hooglosselyker gedagtenisse „ welk „ klein geschenk men hem badt niet te wil„ len versmaaden; maar alleenlyk te wil„ len zien op het goede hert, waarmede „ het zelve gedaan werdt (*l*)." Doch drie weeken laater, besloot men, op 's Prinsen verzoek, veertienduizend guldens van deeze somme te verrekenen tegen een jaar Intrest van vierhonderd duizend guldens, die zyne Hoogheid aan de Stad schuldig was; en de ove-

Hy vertrekt van daar.

De Stad vereert den Prinse dertig duizend guldens.

(*k*) VALKENIER I. *Deel*, *bl.* 711, 712.
(*l*) Resol. Vroedsch. *Lit.* H. 14 *Aug.* 1672. *f.* 240.

overige zestienduizend guldens aan hem in geld te voldoen (*m*). 1672.

Op den tienden Augustus deezes jaars, verwierf de Stad, welker gewoone en buitengewoone inkomsten, tegenwoordig, niet konden toereiken, tot vervalling der zwaare lasten, die zy te draagen hadt, Octroi van 's Lands Staaten, tot het heffen van een Huisgeld van alle huizen en pakhuizen, naar gelang dat dezelven in de Verpondingen droegen. Zo de Verponding van zes tot dertien guldens beliep, zou men agt penningen 's daags betaalen; van dertien tot twintig guldens, een stuiver; van twintig tot dertig guldens, twee stuivers; van dertig tot veertig guldens, drie stuivers; van veertig tot vyftig guldens, vier stuivers; van vyftig tot zestig guldens, vyf stuivers; en van zestig guldens en daarboven, zes stuivers (*n*).

Octroi tot het heffen van een Huisgeld.

Maar weinige dagen na 's Prinsen vertrek uit Amsterdam, bespeurde men hier nieuwe beweegingen onder 't gemeen, strekkende, gelyk eerlang klaarlyk bleek, om de Regenten wars te maaken van 't bewind. Sterk namen deeze beweegingen in verscheiden' Steden toe, na de ysselyke moord der Broederen de Witt, die op den twintigsten Augustus in den Haage voorviel. Doch in Amsterdam, hadt het gemeen zig, tot hiertoe, stiller gehouden dan elders. Eenige weinige woelgeesten stookten egter, onder de hand, de ingezetenen op, strooijende schimpschriften, ten nadeele der tegenwoor-

Beweeging onder 't gemeen, strekkende tot verandering der Regeeringe.

(*m*) Resol. Vroedsch. *Lr.* H. 5 *Sept.* 1672. *f.* 284.
(*n*) III. Privileg. boek, *f.* 116.

1672. Zoge-naamd verzoek der Burgeren van Amsterdam.

woordige Regeeringe. Op den drie-entwintigsten Augustus, maar agt dagen na 's Prinsen vertrek, vondt men 'er, aan de Beurs en elders, een aangeplakt; 't welk, woordelyk, aldus luidde:

Versoeck van de Borgers der Stadt Amsterdam.

Voor eerst, verstaan onze Borgers, dat onze Heeren baast believen de oude Handtvesten, zoo als by 't overgaan van de Stadt van Amsterdam wy borgeren vinden geextendeert, by zyn Hoogbloffelyke en nooyt volprezen memorie Prins Willem den eersten, met alle Privilegien en Borgers rechten zyn geweest, op 't spoedigste te herstellen, op dat de Borger in vrede blyft.

2.

Dat in de Handtvesten begreepen staat, dat die van de Vroetschap, die Capiteynen of Luytenanten zyn, haar afscheyt met den eersten te nemen, op dat zy uyt kracht vån de oude Handtvesten van de Borgers niet verworpen werden, en met schande ruymen moeten.

3.

Dat geen regeerende Persoonen mogen wesen van de Oost en Westindische Compagnie, volgens haar Eedt in de Unie beswooren.

4.

Verstaan wy wel expresselyk, dat ons werde ter handt gestelt de Handboogh- en de Voetboogh

boogbs

booghs doelen, die zy den borgers ontvreemt hebben. 1672.

5.

Verstaan wy wel expresselyk, dat na dit jaar de Steevesten niet zullen verhuurt worden, want het van outs is een Privilegie voor de Borgeren.

6.

Verstaan wy, dat de 36 Raden uyt de Borgers, ofte uyt een getal van fatsoenelycke Koopluyden zullen bestaan, op dat wy verzekert zyn, dat het gelt van schattingen aan ons getrouwe Stadhouder, of daar hy ordineeren zal, werde bestelt, op dat hy Heer is en geen knecht.

Want wy een Request aan zyn Hoogheyt onse Prins en Stadhouder zullen presenteeren, en gelieft gy lieden 't niet te herstellen, zullen dan op syn Haaghs huyshouden, dat wy niet uyt vruntschap kunnen, sal UL. dan gewaar werden. En UL. weet, dat die dit biljet afscheurt zal acht op genomen werden, en zal op zynder tyt een koegel vereert werden.

Oranje moet groot,
De Witten zyn doot,
Tot Borgers glory,
Brant victory.

Dit 's kort bescheyt, de Borgers houden 't Landt.
De opperdieven behalen oneer en schandt.

1672. In dit schotschrift, welk, zo men meent, ook nog op den vierentwintigsten, hier en daar, verspreid werdt, wist men naauwlyks, of men zig meer over de domheid, dan over de kwaadaartigheid van den Opsteller verwonderen zou. Te zeggen, dat de Handvesten vorderden, dat de Raaden geene Burgerkapiteinen zyn mogten; daar regt het tegendeel uit de oude Keuren en Gewoonten bleek; te zeggen, dat, by de Unie toen men nog om geene Oost- of Westindische Maatschappye dagt, bezwooren was, dat Regenten geene Bewindhebbers dier Maatschappyen zouden mogen zyn, bewees zo veel onkunde en domheid, als bezwaarlyk ondersteld mogt worden te konnen vallen in luiden, die leezen en schryven geleerd hadden. Maar de kwaadaartigheid van den Opsteller stak niet minder door, in het gantsche schrift. 't Bleek klaarlyk, dat men de Regenten zogt te doen ontzetten van ampten, waarvan de klem der Regeeringe, gedeeltelyk, plagt af te hangen, en dat men hun ook zulken, waaraan eenig voordeel vast was, misgunde. Men beoogde hen, door vinnig dreigen, wars te maaken van 't bewind, onder dekfel van den Stadhouder, den Prins van Oranje, groot te maaken; op wiens verdere verheffing sommigen zo zeer gesteld scheenen, dat zy elkanderen, ten deezen zelfden tyde, zo te Amsterdam als elders, briefjes in de hand staken, behelzende eene vermaaning om *zyne Hoogheid, door de Magistraaten van de Steden, met alle beleefdheid,*

Domheid en kwaadaartigheid van dit verzoek.

beid, tot Graaf van Holland *te doen verklaaren* (o). 1672.

Burgemeesteren, niet onkundig van het woelen van eenigen, om onrust te verwekken onder de ingezetenen, hadden dienstig gevonden, den raad van zyne Hoogheid hierover in te neemen, en ten dien einde, aan de Afgevaardigden der Stad ter Vergaderinge van Holland geschreeven; van welken zy een antwoord ontvingen, welk, den vierentwintigsten, in de Vroedschap, geleezen werdt, en aldus luidde:

De Regeering pleegt raad met zyne Hoogheid over het stillen der Gemeente.

Dese soo verre geschreven synde, hebben wy ontfangen U Ed. Gr. Agtb. missive ons door den Bode Brugman overgebragt, met dewelcke wy ons aenstonds by syne Hoogheid hebben vervoegt, en desselfs hoog-wysen raed en hulpe versogt; dog geen anderen uytslag bekomen, als dat hoogstgemelte syn Hoogheyd wel kan beseffen het inreparabel quaed dat uyt vorder voortgang van een moetwillige Gemeynte soude konnen ontstaen; maer dat hy egter van advys was, dat het selve met auctoriteyt of geweld niet te stuyten soude syn; en daerom best soude wesen met de hoofden van de onvergenoegde Borgery te accorderen, het sy uytter hand ofte met interpositie van syn Hoogheyds persoon; en dat men by onsekerheyd van de Aucteurs de selve by publicatie daer toe soude konnen inviteren. Wy sullen sien of wy, onvervanckelik uwer Ed. Gr. Agtb. beter advys, een concept op papier konnen brengen, om U Ed. Gr. Agtb. te communiceren, sonder ons egter in

(o) Vaderl. Hist. XIV. *Deel*, *bl.* 211.

1672. *in te laten in het gene wy met gedienstig respect U Ed. Gr. Agtb. privativelik aenbevolen sullen laten.*

P. S.

Syn Hoogheyd was mede van advys, dat de sake door geen besendinge van Staet te regten soude syn; en sullen wy dien-volgende de propositie daer van ter Vergadering excuseren.

Men besluit vooreerst stil te zitten. De Vroedschap, den raad van den Prinse-Stadhouder overwoogen hebbende, besloot, op den voorslag van Burgemeesteren, „ dat men, dewyl de zaak niet sterk drong, „ en alles nog in tamelyke rust en stilte wa„ re, vooreerst, hieromtrent niets vaststel„ len of by der hand neemen zou (*p*)."

Voorslag van Gecommitteerde Raaden, tot stilling der beweegingen in de Steden. De Vergadering der Staaten van Holland den zevenentwintigsten staande te scheiden, zo werdt, des daags te vooren, door de Gecommitteerde Raaden, voorgedraagen, dat vooraf een middel behoorde bedagt te worden, tegen de onrust en beweeging onder de Burgery en Gemeente in de Steden. Men verzogt hun, dat zy zig, omtrent zulk een middel, verklaaren wilden. Zy gaven te verstaan „ dat zy maar twee middelen be„ denken konden, of het middel van dwang „ en regtsoefening, of het middel van over„ reding. Dat het gebruik van het dwang„ middel ongeraaden was, zynde het krygs„ volk, waarvan men zig zou moeten be„ dienen, niet sterk genoeg, en ook met „ den vyand belemmerd op de grenzen, „ en de Regtbanken ontbloot van den ver„ ei-

(*p*) Resol. Vroedsch. *Lr.* H. 24 *Aug.* 1672. *f.* 262.

„ eischten klem en ontzag, en geen van 1672.
„ beide bestand tegen eene gewapende en
„ hollende Gemeente, behalve dat ook
„ ongeraaden ware, het overig gezag van
„ den Stadhouder en van de Regenten in
„ de waagschaal te stellen. Dat het hier-
„ om meer geraaden scheen, dat men den
„ zagtsten weg van overredinge insloege,
„ en den Prins-Stadhouder verzogt, om de
„ Gemeente, door allerlei middelen, beter
„ te onderregten, en het goed gevoelen,
„ welk zy van haare Overheid behoort te
„ hebben, te herstellen: en, zo zulks niet
„ gelukken wilde, de Regenten, of eenigen
„ derzelven, op de allerbeleefdste wyze,
„ over te haalen, om zig, vrywilliglyk, en
„ buiten benadeeling van der Steden Pri-
„ vilegien, en van hunnen goeden naam en
„ faam, te ontslaan van de Regeeringe. Dat
„ hierop, staande de Vergaderinge, *op*
„ *inschryvinge*, behoorde beslooten te wor-
„ den, met behoudenis van de vryheid van
„ afschryvinge voor de Leden; zullende de
„ magtiging van zyne Hoogheid van kragt
„ blyven, ten opzigte van de Leden, die
„ bewilligden; en die niet bewilligden, hun-
„ ne eigene middelen moeten gebruiken,
„ tot stilling der beweegingen (*q*)."

De Afgevaardigden van Amsterdam, zig verlegen vindende, om in eene zaak van zo veel gewigt, zonder uitdrukkelyken last van Burgemeesteren en Raaden, te stemmen, vaardigden terstond iemant af, met verzoek, dat

Amsterdam bewilligt in deezen voorslag.

(*q*) Vaderl. Hist. XIV. *Deel*, *bl.* 189.

1672. dat de Raad hierop, zonder uitſtel, vergaderd mogt worden; gelyk nog dien zelfden avond na tien uuren geſchiedde. Men beſloot, na eenig beraad, den voorſlag der Gecommitteerde Raaden, zo als dezelve lag, te omhelzen. Men vondt nogtans geraaden, dit beſluit, voor eerſt, geheim te houden (*r*). De Staaten, den raad van zynen Hoogheid hebbende ingenomen, namen, den zevenentwintigſten, diergelyk beſluit, op inſchryvens binnen agt dagen. Men beruſtte te Amſterdam in het beſluit der Staaten; vondt geraaden niet af te ſchryven, maar der misnoegde Burgerye vryheid te laaten, om haare klagten, zo zy dezelven hieldt gegrond te zyn, te doen aan zyne Hoogheid (*s*).

De Staaten insgelyks.

Ondertuſſchen, bleef alles hier ter Stede in tamelyke ruſt; waarom men, nog op den derden September, beſloot, het geruſtſtellen der Gemeente op zyn beloop te laaten, zonder eenige nadere vertoogen te doen aan zyne Hoogheid (*t*). Doch twee dagen laater, vondt men geraaden, eene lyſt te maaken van alle de regeerende Burgemeeſteren en Schepenen, als mede van de Vroedſchappen, Oud-Burgemeeſteren en Oud-Schepenen, en dezelve, met den Secretaris *Dirk Schaap*, te zenden aan zyne Hoogheid, met aanbieding, dat alle de Regenten, op 't welbehaagen van den Prinſe, afſtand wilden doen

De Regenten beſluiten hunne ampten te ſtellen ter beſcheidenheid van den Prinſe.

(*r*) Reſol. Vroedſch. *L*r. H. 26 *Aug.* 1672. *poſt decimam veſpertinam.*
(*s*) Reſol. Vroedſch. *L*r. H. 30 *Aug.* 1672. *f.* 275.
(*t*) Reſol. Vroedſch. *L*r. H. 3 *Sept.* 1672. *f.* 282.

doen van de Regeeringe; en met verzoek, dat zyne Hoogheid hieromtrent zulke schikking wilde maaken, als hy, tot dienst en rust van 't gemeene Vaderland en van deeze Stad in 't byzonder, zou bevinden te behooren (*u*). Te vooren, hadt de Oud-Burgemeester Andries de Graef reeds in den Raad verzogt, van de Regeering ontslaagen te worden. Doch men hadt verstaan, dat de Vroedschap, behoudens derzelver agting, niet bevoegd was, om in zulk een verzoek te bewilligen (*v*). 1672.

Burgemeester de Graef verzoekt, vergeefs, ontslaagen te worden.

De Secretaris Schaap vertrok den zesden naar 't Leger by Bodegrave, alwaar zyne Hoogheid zig bevondt: en op dien zelfden dag, ontstondt 'er, door een flinks geval of loos beleid, een gevaarlyk oproer hier ter Stede, waar van wy den aanleg en uitslag, omstandiglyk, verhaalen moeten. Kort na twaalf uuren op den middag, als 't meeste arbeidsvolk van 't werk komt, rotte eene groote menigte van 't slegtste graauw, veele vreemde bootsgezellen, en eenige honderden van wyven, welker mannen op 's Lands Vloote dienden, van alle kanten, samen. De menigte streefde, als dol, naar 't huis van den Luitenant-Admiraal de Ruiter, staande op den buitenkant van 't Nieuwe-Waals-Eiland, daar een Ruiter te paarde boven de deur uitgehouwen was. In dit huis, bevonden zig, ten deezen tyde, des Admiraals Huisvrouw, eene Dogter, die zy by

Geweldige oploop voor 't Huis van den Luitenant-Admiraal de Ruiter.

(*u*) Resol. Vroedsch. *Lr.* H. 5 *Sept.* 1672. *f.* 283.
(*v*) Resol. Vroedsch. *Lr.* H. 3 *Sept.* 1672. *f.* 282.

1672. by hem hadt, eene Nigt en twee dienstmaagden, zonder eenig manvolk. Ten een uure, was 'er nog geene de minste beweeging voor 't huis; doch een oogenblik daarna, kwam het graauw, van alle kanten, in zo grooten getale, toeschieten, dat men, voor en ter wederzyde van het huis, scheen te konnen gaan over de hoofden. Men mompelde en schreeuwde, *dat men 't huis zou plonderen*. Mevrouw de Ruiter, zulks verneemende, ontboodt den Heer *Wessel Smid*, een voornaam Koopman en Kapitein eener Burger-Compagnie, die slegts een huis of twee verder naar de Kalkmarkt toe woonde, en wiens dogter met haaren voorzoon, Jonker *Joan van Gelder*, gehuwd was, ten haaren huize, om haar met raad en hulpe te dienen. Hy, op zyne stoep getreden, vraagde aan 't volk, *wat 'er gaans ware?* Men antwoordde, onbeschoftelyk, *Gy dikke schelm, kom van de stoep; men zal u op zyn Jan de Witts handelen.* Maar hy, hierop stoutelyk op de straat treedende, dreef hun toe, *Heb ik 't verdiend; men handel my dan op zyn Jan de Witts.* Doch toen begonden hem eenigen te verschoonen, zeggende, *dat zy tegen hem niets hadden.* Hy drong dan door, tot aan 't huis van den Admiraal, daar hy Mevrouw de Ruiter zeer verlegen vondt. Zy sprak van deur en vensters te willen sluiten. Doch hy verstondt, dat men, met zulk eene vertooning van vreeze, het graauw veeleer tergen of aanlokken zou, en riedt, deur en vensters open te zetten, goed gelaat te toonen, en 't volk goede woorden te geeven,

Het wordt met plondering gedreigd.

om

om tyd te winnen. Daarna begaf hy zig naar 't huis van zynen Vendrig, *Nikolaas Duizend*, die 't bedryf der domme menigte verfoeide; met hem overleggende, hoe men zyne Compagnie ſchutters, die dien dag of 's avonds de wagt hebben, en naar de Muiderpoort trekken moeſt, beſt in de wapenen brengen zou. Geene tromſlagers by der hand hebbende, alzo deezen zig, naar 't gebruik van dien tyd, op den Dam onthielden, zondt hy zyne dienſtboden door de gantſche wyk, en ten huize van alle zyne Schutters, hun beveelende, in hun volle geweer, voor 't huis van den Vendrig, die ook hier omtrent woonde, te vergaderen. Hier liet hy 't vendel in de ſtoep zetten, 't welk veel geſchreeuw verwekte onder 't volk. Maar hy gaf te verſtaan, dat hy dien dag de wagt hadt, en ten dien einde zyne Compagnie byeenbrengen moeſt; 't welk het graauw een weinig tot bedaaren bragt. Voorts, zondt hy zynen Luitenant aan Burgemeeſteren, om kennis van den oploop te geeven, en byſtand van krygsvolk te verzoeken. 't Graauw begon, midlerwyl, ſterker aan te dringen op het huis van den Admiraal, zo dat het, eerlang, alleen ſcheen te ontbreeken aan eenen voorganger, die den eerſten ſteen wierp. De Heer Smid, zig toen wederom begeevende naar 't gedreigde huis, vraagde de menigte, *waarom zy daar, in zo groot een getale, waren ſamengetrokken*? 't Antwoord was, *gy weet het wel.* Hy betuigde, *dat hy 't niet wiſt.* Toen ging 'er een geſchreeuw op

1672. Weſſel Smid, Kapitein eener Burger-Compagnie, doet zyn beſt, om 't volk te ſtillen.

'tGraauw beſchul-

1672. op van veelen tevens, *om dat de Admiraal, die ſchelm, 's Lands Vloot aan de Franſchen heeft verkogt, en gezogt over te leveren.* Eenige wyven riepen, *dat hy de Vloot hadt willen verraaden, en voor ieder van haare arme mannen een ducaton trekken zou.* Anderen ſchreeuwden, *dat zy hem, 's daags te vooren, aan handen en voeten gebonden, in den Haage hadden zien inbrengen.* Mevrouw de Ruiter, verbaasd over de boosheid van zulk een logen, zeide tegen den Heer Smid, *hoe kan dit zyn? Ik heb, nog deezen dag, een' brief van myn' man ontvangen, die giſteren geſchreeven is, en waarin hy meldt, dat hy met 's Lands Vloot den vyand, eerlang, weêr hoopte te gaan opzoeken.* Smid verzogt, dien brief aan 't graauw te mogen vertoonen, om terwyl dezelve gelezen en overwoogen werdt, tyd te winnen, en orde te ſtellen tot het bekomen van hulpe. Zyn raad werdt gevolgd. Hy vraagde, *of 'er iemant onder den hoop ware, die des Admiraals hand kende?* Eenigen riepen, dat zy 't zig toevertrouwden. *Leeſt dan,* zeide Smid, *dien brief, en gy zult bevinden, dat het zeggen van des Admiraals gevangenis louter verdigt is.* Uit het leezen van den brief, ontſtondt eenige twiſt. Sommigen, die de Ruiters hand kenden, zeiden, *'t zyn ſchelmen, die den Admiraal dit naargeeven.* Ondertuſſchen, hadt men ruim een half uur tyds gewonnen. Twaalf of veertien gewapende burgers waren reeds voor 't huis van den Vendrig byeengekomen, toen de Heer Smid zyne gantſche Compagnie, die men, in de wandeling, *de wilde*

digt de Ruiter van verraad.

Ie-

Jeren noemde, in haar volle geweer, over de brug by de Westindische pakhuizen zag aantrekken. Eenigen riepen *waar toe dit volk?* Daar Smid op antwoordde, *Ik heb te nagt de wagt aan de Muiderpoort, daar de Franschen, veelligt, den eersten aanval zullen doen. Ik wil hierom, met myne Compagnie, die zeer sterk is, by tyds, op de wagt zyn.* Ondertusschen, van 't huis aftreedende, stelde hy, met zyn' Vendrig, Serjanten en andere Officiers, orde om geweld met geweld te keeren. Hy liet de nieuwe Schippersstraat, die niet ver van 't huis was, bezetten door drie gelederen Muskettiers, onder bevel van eenen Serjant, dien hy last gaf, om 'er onder te schieten, indien 't graauw wilde doorbreeken. Met de overige manschap, meer dan tweehonderd sterk, trok hy naar 't huis des Admiraals, dryvende het graauw, met rottingslagen, van daar, tot voor zyn eigen huis, zonder het verder te konnen krygen. Hierop gaf hy bevel, dat zyne burgers zig gereed zouden maaken: en als 't graauw nergens naar scheen te luisteren, geboodt hy den Muskettieren aan te leggen, en den Piekenieren de pieken te vellen. Toen ging 'er een ysselyk geschreeuw op, onder den woesten hoop. Doch de burgery tradt 'er op in, en dreef de menigte, met den rotting en met de gevelde pieken, die sommigen op de borst stieten, tot een stuk wegs voorby 't huis des Admiraals. Juist op dit oogenblik, kwam een tjalk of kleine uitlegger, die zes stukken geschuts aan boord hadt, regt voor 't huis leggen,

1672.

'tGraauw wordt van voor 't huis des Admiraals verdreeven.

1672. daar hy, ter oorzaake der groote menigte van ſchuiten met volk, herwaards gevoerd, om dit geweld te aanſchouwen, niet wel voorby kon. Smid riep den Kapitein toe, *of hy niet genegen ware den Admiraal dienſt te doen, en deszelfs huis, tegen het raazende graauw, te helpen beſchermen?* De Kapitein toonde zig bereid, haalde, op Smids verzoek, zyn geſchut te boord, en deedt het met ſchroot laaden. Groote verbaasdheid veroorzaakte dit onder 't volk, dat zelf niet wiſt, door wien 't gaande geworden was, en geenen aanleider gehad hadt, om in tyds aan te vallen. In deezen ſtand der dingen, kwamen agttien wel gewapende Ruiters, door Burgemeeſteren, op verzoek van Smids Luitenant, derwaards gezonden, op 't Eiland aanrennen, met zo veel vaart, dat zy honderden van 't graauw in 't water gedreeven zouden hebben, zo Smid hun niet te gemoet getreden ware, en verzogt hadt zig in 't gelid te willen ſtellen, en zagter te ryden. Dus kwamenze by de gewapende burgers, die toen, nevens de Ruiters, aandrongen op de moedwilligen, dezelven voortdryvende tot aan de nieuwe Bantammerſtraat; daar de Kapitein *Cornelis Roch*, Oud-Schepen en Raad, met een gedeelte van zyn vendel, den Heere Smid en den Ruiteren, ter goeder uure, te hulpe kwam. Voorts, ſchooten, wat laater, en toen 't graauw reeds afweek, nog vier der naaſte Compagnien burgers toe. Men vondt geraaden, de vier bruggen van 't Eiland elk met eene Compagnie burgers te bezet-

De oproer wordt geſtild, zonder bloedſtorting.

ten,

ten. Al 't graauw moest toen het Eiland verlaaten, en elk liep zyns wegs. Smid, op 't Eiland niet meer te doen vindende, trok naar zyne wagtplaats aan de Muiderpoort. Maar 't Eiland werd dien nagt bewaakt, door de vier Compagnien, die laatst waren aangekomen, en men liet 'er niemant op, dan die men wist dat 'er woonde. 's Anderendaags, kwam 'er wederom eenig gemeen volk voor 't huis des Admiraals; doch men las hun eenen zyner brieven voor, meldende de plaats, waar hy zig toen met de Vloot in goeden staat bevondt; waarop zy wel haast verschooiden. Doch de uitlegger bleef, nog wel vier of vyf dagen, voor de deur leggen. De beroerte hadt egter hier geen verder gevolg, en was, door kloekhertigheid en beleid, gestuit, zonder een droppel bloeds te vergieten. De Ruiter, op de Vloot kennis krygende van 't gene omtrent zyn huis te Amsterdam voorgevallen ware, vondt geraaden, * vrye hoede te verzoeken van zyne Hoogheid, by eenen brief, die den elfden September gedagtekend was. Doch de Prins hadtze hem, op 't verzoek van andere vrienden, reeds twee dagen te vooren, verleend. Hy liep egter, in dit zelfde najaar, hier ter Stede, nog gevaar van 't leeven. Op eenen morgen, den dag wordt niet genoemd, kwam een onbekend man ten zynen huize aankloppen; en toen hem opengedaan was, met een groot mes en een bol broods in de hand, in 't voorhuis indringen, raauwelyk roepende, *waar is Michiel de Ruiter*? Men vraag-

1672.

* *sauvegarde.*

De Ruiter loopt, in zyn eigen huis, gevaar van 't leeven.

1672. de, op geen kwaad verdagt, wat hy begeerde? Hy hernam, *dat hy Michiel de Ruiter wilde spreeken.* De Admiraal, op eene opkamer, ter zyde van 't voorhuis, dit geroep hoorende, tradt naar beneden, om te verneemen, wat men hem te zeggen hadt. Maar de ander kreeg hem zo dra niet in 't oog, of hy liep, met het bloote mes, in arren moede, naar hem toe, en zou hem, naar alle waarschynlykheid, gegriefd hebben, zo niet een zyner dienaaren, den booswigt een kleinen ladder, die in 't voorhuis stondt, op 't lyf of de armen geworpen, en daardoor den steek verzet hadt. Voorts, werdt hy ten huize uit gedreeven, zonder dat iemant in de gedagten kwam, hem na te loopen, of vast te houden, op dat hy, in hegtenis geraakt, genoodzaakt mogt worden te ontdekken, wat hem tot zulk een boos stuk bewoogen hadt. Sedert, deeden de dienaars van den Geweldige en andere Geregtsdienaars veel moeite, om hem, in kroegen en kuffen, op te zoeken en in handen te krygen. Doch alle moeite was vergeefs. Ook kon men niet bevroeden, wat deezen mensch tot zulk eene roekelooze daad mogt gedreeven hebben, en of hy 'er, uit eigen beweeging, of door anderen, toe ware aangezet. Wie de stigter of aanlegger geweest zy van de beroerte, die, eenige weeken te vooren, voor 't huis van den Admiraal verwekt was, heeft men, insgelyks, nimmer met zekerheid konnen verneemen. Men hadt wel sterk vermoeden op sommigen; doch dit vermoeden hadt geen

geen' grond genoeg, om hen geregtelyk te beschuldigen. Zeker is 't, dat iemant, daaromtrent woonende, terwyl de burgers van Smids Compagnie vergaderden, naar dezelven toetradt, en, zig gelaatende nergens van te weeten, den Kapitein vraagde, *wat het volk begeerde?* En als deeze hem onderregt hadt, wat 'er gaans ware, antwoordde hy, *Ik ben zo even by een' Heer geweest, die by dit volk, met een enkel woord, meer zou vermoogen, dan gy met al uwe burgers.* Ook werdt te meer geloofd, dat de beroerte met voordagt verwekt was, om dat Mevrouw de Ruiter, drie dagen te vooren, eenen brief ontvangen hadt van haar mans voordogter, de Huisvrouw van den Kapitein *Joan de Witt*, uit Rotterdam geschreeven, meldende, hoe daar 't gerugt liep, dat haars Vaders huis te Amsterdam geplonderd was, of geplonderd stondt te worden; hebbende de ondervinding meermaalen en ook hier ter Stede geleerd, dat zulke gerugten uit vastgestelde voorneemens ontstonden, en zekere voorboden van onverwagte gebeurtenissen waren (*w*). 1672.

Maar 's daags na den oploop voor 't huis van den Admiraal de Ruiter, op Woensdag den zevenden September, zynde den gewoonlyken Maandelykschen bededag, ontstondt 'er eene andere beweeging in de Stad, die klaarlyk aangelegd was op het bevorderen van verandering in de Regeering. Eenige

Eenige burgers vergaderen op de Doele.

(*w*) G. Brandt Leven van de Ruiter, *bl.* 740-745, 762.

1672. ge burgers verzogten veelen hunner medeburgeren, by gedrukte briefjes, tegen den avond van dien dag, op de Kloveniers Doele in de nieuwe Doelestraat te willen byeen komen. Negentig of honderd persoonen, meest Handwerksluiden, verscheenen hier, tegen den bestemden tyd, en waren naauwlyks byeen, of de deur van 't vertrek werdt geslooten, en voorgeslaagen, of de Burgerpligt, in deezen zorgelyken tyd, niet vörderde, dat men zyn werk maakte, om herstelling te verkrygen in de oude Privilegien en Vryheden. Terwyl hier over gesproken werdt, vondt iemant, gelyk als by toeval, onder een stoelkussen, in een verzegeld pakje, een groote menigte afdruksels van een Verzoekschrift, uit den naam der Burgerye en Schutterye van Amsterdam, gerigt aan Burgemeesteren en Raaden, en aan myne Heeren van den Geregte. *Gerrit Klaaszoon Fruit*, Scheepstimmerman, een der afdrukselen opvattende, klom op de tafel, en las het Verzoekschrift, welk uit *twaalf* Artikelen bestondt, die hierop uitkwamen:

Men leest aldaar een Verzoekschrift, uit *twaalf* Artikelen bestaande.

„ 1. Dat alle verdagte Regenten zig mog- „ ten ontslaan van hunne Ampten, en dat „ andere bekwaame Persoonen, Leden van „ den Gereformeerden Godsdienst, naar „ den inhoud der Privilegien, in derzelver „ plaats, mogten worden aangesteld, alzo „ de Burgers, onder de tegenwoordige Re- „ geering deezer Stad, zig ongerust bevon- „ den. 2. Dat de Burgers hersteld werden „ in derzelver Privilegien en Voorregten. „ 3. Dat geene Magistraatspersoonen, tot

„ Se-

„ Secretarissen ingeslooten, Leden mogten 1672.
„ zyn van den Krygsraad. 4. Dat ieder
„ Regement zyn eigen Colonel hebben
„ mogt, die, door den Krygsraad, uit de
„ byzondere Regementen, zou moeten ge-
„ kooren worden. 5. Dat niemant dan de
„ Colonellen, te beginnen met den oud-
„ sten, in den Krygsraad zou mogen voor-
„ zitten, voorslagen doen en de besluiten
„ opmaaken; dat zy den Krygsraad zouden
„ mogen vergaderen, zo dikwils als zy
„ goedvonden, en dat de Krygsraad zynen
„ byzonderen Secretaris hebben zou. 6. Dat
„ niemant tot Kapitein, Luitenant, Vendrig
„ of Serjant zou mogen verkooren worden,
„ dan die te vooren als Adelborst gewaakt
„ hadt, om dus de Burgery te doen regee-
„ ren door bekwaame Officieren, die, ne-
„ vens de Regenten, verpligt waren te zor-
„ gen voor den welstand der Stad, op dat
„ dezelve niet buiten hunne kennis in de
„ handen van een tirannisch volk mogt wor-
„ den overgeleverd, gelyk de nabuuren nu,
„ tot hun uiterste bederf, ondervonden. 7.
„ Dat, tot voorkoming van zulk een' ramp,
„ de Stads-Artillerymeesters uit de Leden
„ van den Krygsraad zouden moeten ver-
„ kooren worden. 8. Dat de sleutels der
„ Stad altoos, gelyk tegenwoordig, door
„ de Officiers der Burgerwagt, op het Stad-
„ huis, zouden moeten bewaard worden.
„ 9. Dat alle de bedieningen, omtrent den
„ Krygsraad open vallende, door den Krygs-
„ raad, zouden moeten begeven worden:
„ ook de drie Doelen, als der Schutterye

1672. „ toebehoorende. 10. Dat Burgemeesteren „ zig zouden moeten verpligten, om géene „ ampten noch bedieningen te geeven dan „ aan zulken, die zes jaaren burger geweest, „ en binnen deeze Stad, of ten minste „ binnen Holland en Westfriesland, geboo- „ ren waren. 11. Dat de Collegien van „ Schepenen, Commissarissen en Secreta- „ rissen mogten worden gezuiverd, en dat „ geen Burgemeester het Schoutsampt voor- „ taan meer bedienen mogt. 12. Dat de „ Gilden in derzelver Privilegien gehand- „ haafd; de Gildekeuren uitgevoerd, en „ alle straat- en landloopers geweerd mog- „ ten worden. De verzoekers beloofden, „ ten besluite, goed en bloed voor den Staat, „ de Stad en den Heere Prinse van Oranje „ te zullen opzetten, wanneer in deeze pun- „ ten bewilligd werdt (x)."

't Verzoekschrift gelezen zynde, werdt 'er gevraagd, *of 't niet wel ingesteld ware?* en *of de Burgery niet in haare Privilegien wilde gehandhaafd worden?* 't welk van de menigte met *ja* werdt beantwoord. Men bragt hierop een Geschrift te voorschyn, waarby dit laatste alleenlyk begeerd werdt. De meesten tekenden dit Geschrift. Doch eenigen, die 't in beraad namen, liepen gevaar van mishandeld te worden, en raakten niet dan met moeite van de kamer af. Men benoemde vier Persoonen, Doctor *Abraham van Poot*, den Apotheker *Jacob Dankerts*, *Daniel Smout* en *Arnout van der Wayen*, om 't

(x) *Zie* VALKENIER I. *Deel*, *Byl.* N. 68, *bl.* 152.

't Verzoekschrift, ten volgenden dage, aan Burgemeesteren over te leveren (y). Ook waren zy, en Doctor van Poot in 't byzonder, de voornaamste dryvers geweest, onder de vergaderden in de Doele. 1672.

Maar eer wy den uitslag van deezen handel verhaalen, zal 't niet ondienstig zyn, dat wy hier twee of drie aanmerkingen maaken, over het oogmerk en den inhoud van het ontworpen Verzoekschrift.

Aanmerkingen over den inhoud van dit Verzoekschrift.

1. Het blykbaar groot oogmerk van hetzelve was, gewisselyk, verandering te wege te brengen in de Regeeringe der Stad. Men bespeurt dit, onder anderen, uit het *eerste* en *elfde* Artikel. 't Bleek ook uit een vinnig schimpschrift, welk, omtrent deezen tyd, gestrooid, en waarin eenigen der verdagte Regenten met naame genoemd werden. Het luidde woordelyk als volgt:

Vinnig schimpschrift tegen eenige Regenten.

Aen de E. Heeren Burgemeesteren en ses en dartigh Raade der Stadt Amsterdam.

Wie isser soo ongevoelyck ofte moetwillens blint die niet en kan sien, de grouwelycke ende verdoemde verraderye die ons lieve vaderlant syn gebrouwe ende overgekome, van diergelycke Tierannye men niet gehoort noch geleesen soo lange de weerelt heeft gestaen, waer in ghy de meeste part suspect en schuldigh syt, helpende smeede die verdoemde saamesweringe van het eeuwigh edict, ende actens van seclusie ende gearbeydt aan die

(y) Valkenier, I. *Deel*, *bl.* 750.

1672. *die grouwelycke verraderye van de witte Loeve-steynsche factie alleen uyt eygen regeersucht en genot van de Soeverayniteyt, soekende het loffelycke Huys van Oranje ende Nassouw tot de grondt uyt te roeyen ende ons en onse kinderen tot slaeve en Contrabutarissen van Vranckryck te maacken, synde liever frans als prins siet nu eens aan in hoe beweenlycke gedeformeerde staat ghy liedens de Religie Justitie militie politie neevens de finantie hebt gebracht door UE boose Regeeringh het schip van het vaderlant soo grouwelyx moetwillens voor de wint hebt doen versyle, ende noch sien wy daaglyckx dat ghy liedens daar en booven alle pracktyck aanwent om in de Reegeringe te blyven, ende volgens den vercoop noch alles over te leeveren ofte laaten verlooren gaan, soo seggen wy die een ongelooffelycke getal syn UE. aan alle die aan dit grouwelyck verraat by de gemeente suspect syt, waar van eenige hier onder gespecificeert dat ghy aanstonts U ampt ende bedieninge nederleyt ende Heere Prince van Oranje sonder uytstel versoeckt om syn reyse herwaarts te willen verhaastigen op dat andere bequaame patriotten en by de gemeente niet suspect mogen geeligeert worden tot gerustigheydt van het gemeene best ende per faute van dien soo protesteere hier meede alle voor de gantsche weerelt dat sy schuldig sullen syn aan het bloet ende aan alle onheylen die U mochte overkoomen door de reetvaardige wraack der getergde gemeente, dit doende &c.*

Hendrick hooft	Hans bontemantel
Jan van der Poll	Roeter Ernst
Lambert Reynst	Jacob Jacobz hinloopen
Nicolaes Pancras	Joan Corver
Joan blaeuw	Pieter Schaap
andries de graaff	Joan Hulft
Cornelis van Vlooswyck	Willem backer
Nicolaes van Loon	Cornelis Rogh.

Doch

Doch onder deeze zogenaamde verdagte Regenten, waren 'er veelen, die, in deezen hagchelyken tyd, in de zwaarwigtigste Commissien, tot welstand van Stad en Land, gebruikt geweest waren; gelyk men, zelfs uit het voorgaande gedeelte deezer geschiedenisse, heeft konnen zien; en geenen, waarvan in 't allerminste blykt, dat zy niet sterk geyverd hadden, tegen het voorgeslaagen verdrag met Frankryk, en tot beveiliging en verzekering der Stad tegen vyandelyke onderneemingen. Zy, die deeze Regenten verdagt hielden, noemen zig *een ongelooflyk getal.* Doch wy hebben boven (z) gezien, dat de vergaderden op de Doele naauwlyks honderd haalen konden, onder welken 'er, zekerlyk, waren, die 't Verzoekschrift niet getekend hadden. Ook werdt 'er, weinige dagen laater, een lomp schimpschrift verspreid, door de Stad, waarin voorgegeven werdt, dat de voorstanders van het Verzoekschrift naauwlyks een agtste gedeelte van de Burgerye uitmaakten. Het luidde, van woord tot woord, aldus: 1672.

Antwoort op 't Canaille-requeft, ingegeven door vier van hare Belhamels aen de Magistraet deser Stede Amsterdam, op den 8 September 1672.

Lomp schimpschrift tegen het Verzoekschrift der Burgeren.

De raisonable Gemeente, bestaande in Lutheranen, Catholyken, Remonstranten en bescheydene Gereformeerden, uitmakende $\frac{6}{8}$ *van* de

(z) *Bladz.* 390.

1672. *de gewapende Burgerye, ingesien hebbende den seditieusen eysch van de Canailleuse Requiranten, wert verstaen dat aengaende de Magistraet ofte Burgemeesteren geen andere verkiesinge sal werden gedaen, als ontrent onse Lieven Vrouwen dagh naestkomende, volgens het Privilegie deser Stede gegeven by H. L. M. Albrecht, Grave van Hollant, den* 16 *febr.* 1399 (2): *en wort oock verstaen geen andere als dese tegenwoordige Regeeringe volgens costume en Privilegien behoren te gehoorsaamen; al schoon die van den Canaille Stadhouder selve wierde gestelt, want hy syn eer ende eedt veracht hebbende, heeft sich als* MAS ANIELLO *canailleus op laten werpen, om onse Privilegien so licht als syn eedt te verbreecken, en met de voet te treden: derhalven wert de Requiranten haer eysch ontseyt. Actum Amsterdam den* 10 *September* 1672.

Present. ut supra

Was getekent

PRIVILEGIUS PRIVILEGIORUM.

Geadvoueert van 't gros der gesamentlycke Doopsgesinden, exemt den blauwenburgwalsen Steyl-oor, 't samen $\frac{7}{8}$ *der Burgerye.*

getekent ut supra.

Lager stond.

HANTVESTIUS VAN WILLEKEUR.

Doch

(2) Het Privilegie, waarop hier gezien wordt, is niet van den zestienden February, maar van den zestienden January des jaars 1399 [1400]. Zie II. *Deel*, II. *Boek*, bl. 185.

Doch op de waarheid van 't gene, in zulke ſchimpſchriften, die door enkele perſoonen van de eene en de andere zyde, konnen geſchreeven en verſpreid worden, voorgegeven wordt, is luttel ſtaats te maaken. Het klein getal der vergaderden op de Doele bewyſt genoegzaam, dat het 'er wel verre van af was, dat de verandering der Regeeringe, door de meeſte en voornaamſte Burgers, zou begeerd geweeſt zyn. Ook was zulk een klein en onaanzienlyk getal t'eenemaal onbevoegd, om Regenten, die nooit wettiglyk beſchuldigd waren van wangedrag, voor verdagt te verklaaren. Maar, gelyk eenige tydgenooten hebben aangemerkt, *men beleefde nu booze tyden, in welke d'onſchuldigſten dikwils d'ongelukkigſten werden, en de beſten 't booſte loon ontfingen* (a). 1672.

2. In 't Verzoekſchrift werdt, wyders, begeerd „ dat geene Magiſtraats-perſoonen „ Leden van den Krygsraad waren; dat de „ Colonellen alleen in den Krygsraad zou„ den voorzitten; en dat alle de bedienin„ gen, omtrent den Krygsraad voorvallen„ de, door den Krygsraad, zouden moeten „ vervuld worden;" dingen allen, die niet alleenlyk regelregt ſtrekten, om een voornaam gedeelte van den klem van 't bewind, welk in 't gezag over de gewapende Burgerye gelegen is, Burgemeeſteren en Regeerderen uit de handen te wringen; maar die ook, meerendeels, vierkant aanliepen tegen de aloude gewoonte, en tegen menigvuldi-

ge

(a) G. Brandt Leven van de Ruiter, *bl.* 762.

1672. ge Keuren, van tyd tot tyd gemaakt en bekragtigd: 't welk wy voorhebben, in onze verhandeling over de natuur en herkomst der Schutteryen en Burgervendelen, omstandiglyk, te bewyzen. Hier merken wy alleenlyk aan, dat deeze volstrektelyk de eerste reis was, dat de Burgery of een gedeelte derzelve begeerd hadt, dat Magistraats-persoonen geene Leden waren van den Krygsraad. Zo lang de Stad Schutteryen en Burgervendelen gehad had, was regt het tegendeel in gebruik geweest. Burgemeesters waren dikwils Colonellen; Schepens en Raaden ook Kapiteinen geweest: zo dat de opstellers van het Verzoekschrift, of zy, die hun dit verzoek hadden ingegeven, hoe groote voorstanders en herstellers der Privilegien zy ook wilden geagt worden te zyn, blykbaarlyk toeleiden op het krenken van het gene, by oude, welherbragte en tot hiertoe ongekrenkte Gewoonten, heilzaam bevonden was, tot behoudenis van de rust en welvaart der Stad.

3. In 't Verzoekschrift, worden, wyders, den Burgeren voorregten toegeschreeven, die zy nimmer gehad hadden, en, onder anderen, den eigendom der drie Doelen, die wel, oudtyds, door de drie Schutteryen, welken eene soort van Gilden of Broederschappen waren, bezeten waren geweest; doch van welke Broederschappen, de laatere opgeregte Burger-Compagnien t'eenemaal onderscheiden waren, schoon deezen, inzonderheid na het te niet loopen der oude Schutteryen, ook *Schutteryen* genoemd werden: al

al 't welke wy, in de verhandeling der Schutteryen, klaarlyk bewyzen zullen. 1672.

't Verzoekschrift dan zo merkelyke ongerymdheden behelzende, was het niet vreemd, dat het, gelyk sommigen aantekenen, niet ingeleverd werdt. De vier Persoonen, benoemd tot de inleveringe, werden, den volgenden dag, zynde den agtsten September, door eenige tekenaars, overgehaald, om het Verzoekschrift te verbranden, en 't voornaamste van den inhoud van het zelve alleen mondeling voor te draagen aan Burgemeesteren. Zy kreegen vriendelyk bescheid. Burgemeesteren verklaarden, te willen letten op 't gene zy hadden voorgedraagen, 't welk op een algemeen verzoek om herstelling in de voorregten der Burgerye uitgekomen was. Zy deeden hiervan verslag aan de vergaderden op de Doele, en werden voor hunne moeite bedankt. Maar hierby bleef het niet. De dryvers van dit werk, Doctor *Abraham van Poot*, *Jan van Bruynenburg*, *Elias Nolet* en *Henrik van Poot*, Broeder van den Doctor, die in sommige schriften van deezen tyd schynen voor te komen, als de vier benoemden om het verzoek der Burgerye aan Burgemeesteren voor te draagen, yverden, terstond hierna, om de zestig Burger-Compagnien te beweegen, om twee Gecommitteerden uit elke Compagnie te benoemen, die de belangen der Burgeren aan zyne Hoogheid, den Prinse van Oranje, zouden voorhouden. Zelfs tekenden zy een geschrift, hiertoe strekkende: 't welk, nog dien zelfden

De voornaame inhoud van 't Verzoekschrift wordt alleen mondeling aan Burgemeesteren voorgedraagen.

1672. den avond, door *Gerrit Klaaszoon Fruit*, *Jacob Luikewaal* en *Gerrit Meindertszoon*, op de wagten rond gedraagen werdt (*b*). Doch ik vind niet, dat deeze toeleg gelukte.

Zyne Hoogheid ontslaat eenige Heeren uit de Regeeringe.

Ondertusschen, hadt zyne Hoogheid tot op den tienden uitgesteld te verklaaren, welke Heeren hy van de Regeering ontslaan wilde. Hy deedt het toen, by eenen Brief, uit het Leger by Bodegrave afgezonden, die den elfden in de Vroedschap gelezen werdt. Volgens eene Lyst, by den Brief gevoegd, werden ontslaagen de Heeren

Burgemeesteren.

Johan van de Poll.
Mr. Lambert Reinst.

Schepenen.

Hans Bontemantel.
Mr. Willem Blaeu.
Mr. Jacob de Graef.

Raaden.

Johan van de Poll.
Mr. Lambert Reinst.
Dr. Johan Blaeu.
Hans Bontemantel.
Nicolaas van Capelle.
Mr. Andries de Graef.
Mr. Pieter Schaep.
Joan Hulft.
Mr. Willem Backer.

Oud-Schepenen.

Dr. Roetert Ernst.

Dirk

(*b*) Valkenier I. *Deel*, *bl.* 750, 751. Byl. N. 69. *bl.* 153.

1672.

Dirk Spiegel.
Nicolaas van Waveren.
M[r]. Arnoud Hooft.
D[r]. Gerard Bors.

In den Brief, werdt verklaard „ dat dit „ ontslag geschiedde, in gevolge der Resolutie van hunne Edele Groot-Mogendheden van den zevenentwintigsten Augustus „ laatstleeden; en der aanbiedinge van vrywilligen afstand van Burgemeesteren en „ Vroedschappen, in derzelver Resolutie „ van den vyfden deezer." Ook verklaarde zyne Hoogheid „ dat de ontslaagen Heeren, door dit ontslag, geenszins in hunnen „ goeden naam en eere gekrenkt of benadeeld werden, zullende hy hun, des „ noods, ten allen tyde, zodanige byzondere bescherming en vrye hoede verleenen, „ als zy zouden konnen begeeren (c)." Het ontslaan deezer zestien Heeren werdt terstond aan de Gemeente bekend gemaakt. Zy kon 'er uit zien, dat niet allen, die te vooren getekend waren als verdagt by de Burgerye, door den Prinse-Stadhouder, bedankt werden. Onder deeze getekenden, waren 'er wel zeven, te weeten de Heeren *Henrik Hooft*, *Nicolaas Pancras*, *Cornelis van Vlooswyk*, *Nicolaas van Loon*, *Jacob Jacobsz. Hinloopen*, *Joan Corver* en *Cornelis Rogh* (d), die in de Regeering bleeven: waartegen wederom andere zeven Heeren, *Willem Blaeuw*, *Ja-*

(c) Resol. Vroedsch. *L[r].* H. 11 *Sept.* 1672. *f.* 298. *Zie ook* de Lyst der XXXVI. Raaden *voor de* Handv. *op het jaar* 1672.

(d) *Zie* hier voor, *bl.* 394.

1672. *Jacob de Graef*, *Nicolaas van Capelle*, *Dirk Spiegel*, *Nicolaas van Waveren*, *Arnoud Hooft* en *Gerard Bors* bedankt werden, die by de yveraars uit de Burgerye niet verdagt verklaard waren. Doch de Prins - Stadhouder hieldt geenen van de ontslaagen Heeren verdagt van pligtverzuim. Hy ontsloegze alleenlyk uit staatkundige inzigten, van welker redelykheid en gegrondheid hy zelf goedvondt te oordeelen.

De aanblyvende Regenten verzoeken, dat zyne Hoogheid de opengevallen plaatsen vervulle. De twee aanblyvende Burgemeesteren en de niet ontslaagen Raaden verzogten zyne Hoogheid, ten zelfden dage, by eenen beleefden brief, die wederom door den Secretaris Schaap afgezonden werdt, dat het hem gelieven mogt de opengevallene plaatsen der dienende Burgemeesteren, Schepenen en Raaden, met andere bekwaame mannen, te vervullen (*e*). Terwyl men hier op bescheid verwagtte, kwam 'er, den dertienden, een Lyst in 't licht van twee en dertig Persoonen, die, drie dagen te vooren, door de vergaderden in de Doele, benoemd waren; en uit welken men begeerde, dat de Prins van Oranje zestien Persoonen tot Vroedschappen kiezen wilde, zonder dat de goede yveraars schynen geweeten, of opgemerkt te hebben, dat 'er niet meer dan negen Heeren uit de Vroedschap ontslaagen waren. De Lyst was getekend door Doctor van Poot, die zig als Secretaris der Vergaderinge scheen te laaten gebruiken. Zy behelsde de volgende naamen:

De vergaderden op de Doele geeven daartoe eene soort van *Nominatie* in 't licht.

Lau-

(*e*) Resol. Vroedsch. *Lr.* H. 11 *Sept.* 1672. *f.* 300.

1672.

Laurens Jansz. Noote.	*Nicolaes Wallendael.*
Jacob Winter.	*Wyer Beeldsnyder.*
Philips Zaal.	*Reynier Lampen.*
Cornelis Backer.	*Jan de Kuyer.*
Jan Stakelenbeecq.	*Cornelis van der Noot.*
Elias Linckenburgh.	*Adriaen Ackerlack.*
Harmen Gerritsz Pot.	*Jan Snel.*
Johannes Pollio.	*Hendrick de Kempenaer.*
Isack Warnsinck.	*Harmen Voordy.*
Tymen Jacobsz Joncker.	*Willem van den Broeck.*
Isack Looman.	*Jan van Erpecum.*
Pieter Gillisz. van den Bos.	*Dirck Bloem.*
	Abraham Alewyn.
Wessel Smith.	*Gillis Wybrants.*
Pieter Kock Dircksz.	*Jan van Klarenbeeck.*
Johan Pyl	*Andries van Bergbeyck* (3).
Govert Outvorst.	

Onder deeze Persoonen waren eenigen der hoofden van de vergaderden op de Doele, die hierdoor zo zeer in de veragting van veelen raakten, dat men niet schroomde, hen te bespotten in openbaare schimpschriften, die men voor hunne huizen te koop liet schreeuwen; 't welk hen zo bedeesd maakte, dat zy 't hoofd naauwlyks ter deure

Zy worden deswege scherpelyk beschimpt.

(3) In de *Nederduitsche Keurdigten*, bl. 396. vindt men eene Lyst van drie en dertig, ten deele dezelfde, doch grootendeels andere naamen, waaruit de vergaderden op de Kloveniers-Doele begeerden, dat zyne Hoogheid de Vroedschap verkiezen zou. En, veelligt, zyn 'er, in deezen verwarden tyd, verscheiden' zulke Lysten ontworpen, die allen even weinig aanmerking verdienden.

1672. re uit steeken durfden (*f*). Ondertusschen, sloeg zyne Hoogheid zo weinig agt op deeze benoeming, dat hy niet meer dan een' der benoemden in de Regeering stelde; gelyk wy wel haast zien zullen.

Nader verzoek der aanblyvende Regenten aan zyne Hoogheid.

Den Secretaris Schaap, op den dertienden, verslag van zyne verrigtinge by den Prinse gedaan hebbende, vonden de aanblyvende Burgemeesteren en Raaden dienstig, hem andermaal af te vaardigen, om uit zyne Hoogheid te verneemen „ of de bedankte Heeren zig, voortaan, van alle ampten en waardigheden zouden moeten ontslaagen rekenen, en als byzondere Persoonen aangemerkt worden; dan of de ontslaagen Burgemeesteren en Raaden den rang van Oud-Burgemeesteren en Oud-Schepenen zouden blyven behouden, en in die hoedanigheid mogen verschynen, op de verkiezing van Burgemeesteren? Ook of niemant hunner, voortaan, eenig Commissarisschap in 't een of 't ander Collegie binnen deeze Stad zou mogen bekleeden, of Colonel of Kapitein der Burgerye zyn, of zitting behouden in de Collegien ter Admiraliteit in Zeeland en in 't Noorderkwartier? Voorts, of de ontslaagen Oud-Schepenen, Raaden zynde, ook van hunne Raadsplaatsen moesten afstaan, alschoon zy daarvan niet byzonderlyk ontslaagen waren? En eindelyk, of Burgemeesteren, uit naame van zyne Hoogheid, de bedankte Heeren van hunnen eed ontslaan zouden?" De aanblyvende

Hee-

(*f*) Zie Vaderl. Hist. XIV. *Deel*, *bl.* 215, 216.

Heeren vonden geraaden, hierop, schriftelyk antwoord te verzoeken van den Prinse tot hunne gerustheid, alzo eenige aanzienlyke burgers kwalyk scheenen te neemen, dat het ontslag der bedankte Heeren, door sommigen, begreepen werdt zig tot alle andere ampten en waardigheden uit te strekken. Schaap vertrok dan den veertienden naar den Haage (g), daar de Prins zig toen bevondt, en keerde, eerlang, te rug met twee brieven, die den vyftienden gedagtekend waren. By den eenen, verklaarde zyne Hoogheid „ geen ander oog„ merk gehad te hebben, dan dat de ont„ slaagen Heeren zig van alle ampten en be„ dieningen, hun van Stads wege opgedraa„ gen, zouden moeten ontslaagen agten." Ook gaf hy te kennen „ dat hy met be„ vreemding gezien hadt, hoe, in de ge„ drukte Copyen van zynen voorigen brief, „ den naam van den Heer *Pieter de Graef* „ niet onder de naamen der ontslaagen Hee„ ren gesteld was; 't welk by een misslag „ moest toegekomen zyn, zynde zyne mee„ ning geweest ook deezen te ontslaan van „ de Regeeringe." By den tweeden brief, werden de volgende Heeren, door zyne Hoogheid, in de plaats der ontslaagenen, aangesteld:

1672.

Antwoord van den Prinse.

Die nieuwe Regenten aanstelt.

BURGEMEESTEREN.

Coenraed van Beuningen, *oud Burgemeester*.

Jo-

(g) Resol. Vroedsch. Lr. H. 13, 14 *Sept*. 1672. *f*. 302, 303.

1672. Johan Hudde.

SCHEPENEN.

Louis Trip.
David de Wilhem.
Nanning Kloek.

RAADEN.

Nicolaes Opmeer, *oud Schepen.*
Louis Trip.
Johan Appelman.
Henrick Becker.
Johan Commelyn.
Dirk Blom.
Michiel Tielens.
Mr. Gillis Sautyn.
Dr. Gerard Bors.
Coenraed Klenk.

Onder deezen, was de Heer *Dirk Blom* de eenige, die door de vergaderden op de Doele benoemd geweest was. Dr. *Gerard Bors*, die nu in de Vroedschap gesteld werdt, was, te vooren, door zyne Hoogheid, als Oud-Schepen, ontslaagen geweest. De nieuwlings aangestelde Heeren werden, terstond, in den eed genomen, na dat Burgemeesteren, daartoe door den Raad gemagtigd zynde, de bedankten hadden aangezeid, dat zy door zyne Hoogheid van alle ampten en bedieningen ontslaagen waren (*h*). Ook werden, eerlang, de Commissien, welken sommigen van hun bekleed hadden, aan andere Heeren opgedraagen (*i*).

't Groo-

(*h*) Resol. Vroedsch. *Lr.* H. 15 *Sept.* 1672. *f.* 305, 306.
(*i*) Resol. Vroedsch. *Lr.* H. 4 *Oct.* 1672. *f.* 325, 327.

'T Groote werk van de verandering der Regeeringe was hiermede afgedaan. 't Was 'er nogtans wel verre van af, dat het allen ingezetenen even zeer behaagd zou hebben. 't Leedt maar weinige dagen, of men vondt een geschrift aangeplakt aan den Jan-Rooden-poorts-tooren, waarin de ontslaagen Heeren driftiglyk verdedigd werden, en de verandering toegeschreeven aan den Burgemeester *Gillis Valckenier*, die zyne vrienden ter Regeeringe hadt willen indringen, om zynen aanhang te styven. 't Geschrift heette te spreeken uit den naam van veele duizenden Burgers, en de opstellers zeiden voor 't meerderdeel te behooren onder de Kapiteinen *Jacob de Graef, Jan Hulft, Hans Bontemantel, Nicolaas van Waveren*, en *Blaauw*, alle ontslaagen Regenten, voor welken zy lyf en goed wilden opzetten. Zy waarschuwden elk, toe te zien, dat het hier niet *op zyn Haagsch* afliep, en de Stad in een bloedbad geraakte (*k*). Doch op dit dreigen kwam geen gevolg, en Amsterdam geraakte, allengskens, inwendig in rust. Tot meerder verzekering der zelve, en om, in deezen bangen oorlogstyd, alle noodelooze blyken van openbaare vreugde te vermyden, was, reeds voor eenigen tyd, vastgesteld, op den jaarlykschen Kermis, die in September valt, geenerlei Spelen, en zelfs geene Kraamen toe te laaten. Wat laater, besloot men nogtans, te gedoogen, dat Burgers Kraamen opregteden: ook Wafelkraamen, mids, in de-

1672. Misnoegen onder sommige ingezetenen over deeze verandering.

Orde op 'thouden van de Kermis.

(*k*) Uit een Afschrift van 't Oorspronkelyke.

1672. dezelven, geene buitenſpoorigheden werden toegelaaten (*l*).

De Overmanſchappen der Doelen en 't Pluimgraafſchap vernietigd.

In 't begin van October, was by Burgemeeſteren en Raaden beſlooten, de Overmanſchappen der Doelen te vernietigen, en de inkomſten derzelven aan de Heeren Theſaurieren aanbevolen te laaten, mids zy die inkomſten, zo ver dezelven mogten ſtrekken, bekeerden tot onderſteuning van den Krygsraad (*m*). Wat laater, werdt ook het Pluimgraafſchap, of het opper-opzigt over de Stads Zwaanen, welk, gemeenlyk, door eenen Burgemeeſter, waargenomen werdt, te niet gedaan, en de Zwaanen, die thans in wezen waren, geſteld aan de beſchikking der Heeren Theſaurieren (*n*).

Gelegenheid tot het opregten eener Munt, hier ter Stede.

Onder de belaſtingen, die de tegenwoordige oorlog in Holland noodzaakelyk maakte, hadden 's Lands Staaten ook eene *Capitaale Leening* gevorderd, beſtaande in eenen dubbelen tweehonderdſten penning, die in gemaakt Goud- en Zilverwerk mogt betaald worden, van welks waarde, gerekend tegens agtenveertig guldens en twaalf ſtuivers de onſe goud, volgens 's Lands Plakaaten gewerkt, en drie guldens vyf ſtuivers, de onſe Zilver groote keur, Obligatien verleend, en vier ten honderd in 't jaar Intreſt betaald zou worden (*o*). Elk hadt, zo dra het oogmerk der Staaten bekend gemaakt was,

(*l*) Reſol. Vroedſch. L^r. H. 9 *Aug.* 3, 8 *Sept.* 1672. *f.* 229, 288, 297.
(*m*) Reſol. Vroedſch. L^r. H. 4 *Oct.* 1672. *f.* 326.
(*n*) Reſol. Vroedſch. L^r. I. 16 *Nov.* 1672. *f.* 50.
(*o*) Groot-Plakaatb. III. *Deel*, *bl.* 1043.

was, zyn Goud- en Zilverwerk in de Wisselbank deezer Stede gebragt, om welk te ontvangen, men meer dan één vertrek schikken moest (*p*). Doch de zwaarigheid bestondt in dit goud en zilver, spoedig genoeg, tot geld te munten. De Munthuizen in Gelderland, in Utrecht en in Overyssel, waren in handen van den vyand geraakt, en 't verzenden van ongemunt Zilver, naar de Hollandsche Munten te Dordrecht en te Enkhuizen, kon niet geschieden zonder gevaar: behalve dat de Munten, in deeze twee Steden, de Gemeente en 't Land ook niet vaardig genoeg van een' genoegzaamen voorraad van penningen voorzien konden. Men was, derhalve, hier ter Stede, al by tyds, bedagt geweest op het verzoeken van Octroi van 's Lands Staaten, om hier, by hoogen nood, eene Munt te mogen opregten (*q*). Doch Dordrecht en de Westfriesche Steden kantten zig sterk tegen het verleenen van zulk een Octroi. De Stad verklaarde, geenszins van meening te zyn, om de andere Steden van 't regt der Munte te ontzetten, en hier niet te zullen munten, dan by hoogen nood. Men tradt in onderhandeling met de belanghebbende Steden (*r*). Die van Westfriesland gaven te kennen, dat zy 't regt der Munte, op redelyke voorwaarden, by voorbeeld dat het voordeel voor hun, en 't geryf en *Regaal* der 1672.

(*p*) COMMELIN, *bl.* 1205.
(*q*) Resol. Vroedsch. *Lr.* H. 25 *Juny* 1672. *f.* 191.
(*r*) Resol. Vroedsch. *Lr.* H. 16 *July* 1672. *f.* 162.

1672. der Munte voor Amsterdam zouden zyn, wel aan de Stad wilden afstaan. Doch die van Dordrecht verklaarden, dat zy Amsterdam niet zouden konnen geryven, al wilden zy schoon, om dat reeds onder 't graauw verspreid werdt, dat zy het Munt- en Stapelregt, tegen de Privilegien, voor geld verkogt hadden (s). Amsterdam verkreeg, eindelyk, met veel moeite, verlof, om, in de tegenwoordige verlegenheid om penningen, en buiten benadeeling der Hollandsche Munten, geld te mogen slaan of schroeven. In October, was alles tot de Munt in gereedheid gebragt, en de Instructien voor de bedienden der Munte opgesteld en goedgekeurd (t). 't Stads Wagthuis aan den Reguliers-tooren werdt bekwaam gemaakt tot een Munthuis, alwaar, eerlang, gouden Ducaaten en zilveren Ducatons en Ryksdaalders gemunt werden, die 't wapen der Stad op de voorzyde droegen. De Muntmeester mogt geene andere Muntstoffe gebruiken, dan die hem, door Commissarissen van de Wisselbank, ter hand gesteld werdt. De Stad genoot al 't zuiver voordeel van de Munte. Het munten duurde, tot dat de drie overheerde Provincien van den vyand verlaaten, en in 't jaar 1674 met de overigen vier hereenigd geworden waren. Het Munthuis werdt, sedert, tot eene herberg bekwaam gemaakt, die nog den naam van *de Munt* draagt (u).

De

(s) Resol. Vroedsch. *Lr.* H. 6 *Aug.* 1672. *f.* 209.
(t) Resol. Vroedsch. *Lr.* I. 15, 18 *Oct.* 1672. *f.* 1, 2.
(u) COMMELIN, *bl.* 701, 1206, 1208.

De Colonel van Beveren, die, voor eenen korten tyd, bevel gevoerd hadt over de bezettinge der Stad, was, in 't begin van July, reeds van hier vertrokken; en zyn vertrek hadt gelegenheid gegeven tot een besluit der Regeeringe, om met het aanwerven van Waardgelders of Kanonniers, die reeds vierentwintig honderd sterk waren, stil te staan, tot dat de Stad van eenen anderen Commandant voorzien zou zyn. De Heer van Beveren hadt, geduurende zyn verblyf alhier, zo weinig genoegen gegeven, dat men hem niet wederom tot Commandant begeerde, en liever zag, dat de *Heer van Welderen* tot Commandant werdt aangesteld (v). Zyne Hoogheid hadt, reeds in 't begin van Augustus, en dus lang voor de verandering der Regeeringe, begeerd, dat de Waardgelders hier afgedankt werden, en dat de Stad, met eene bezetting van 's Lands Krygsvolk, voorzien werdt. Doch men verstondt toen, dat dezelven, als meest braaf volk en hier gezeten zynde, in dienst behoorden te blyven. Ook vondt men in 't eerst ongeraaden, dezelven op soldaaten-gaadje te brengen, waarop door eenigen gedrongen was; hoewel hiertoe eerlang beslooten werdt. Wat laater, werden aan zyne Hoogheid, op zyn verzoek, driehonderd man uit de Stads bezettinge, tot uitvoering van zekeren aanslag, dien ik niet gemeld vinde, toegevoegd: en in 't begin van

1672. De Stad verzoekt om eenen anderen Commandant, in de plaats van den Heer van Beveren.

Zy wil haare Waardgelders in dienst houden.

(v) Resol. Vroedsch. Lr. H. 16 *July*, 4 *Aug*. 1672. f. 870, 201.

1672. van October, zondt men, op 's Prinsen aanschryvens, drie Compagnien van de zelve naar Texel en 't Vlie, daar men bedugt was voor eene landing der Engelschen, die zelfs, naar men hier vernomen hadt, eenen aanslag op deeze Stad in den zin hadden (w). Doch schoon men, ten zelfden tyde, aanhieldt by zyne Hoogheid, om eenen anderen Commandant in de Stad, en om het te rug zenden van den Ingenieur *du Mont*, vind ik niet, dat tot het een of het ander besloten is.

Eenige doorsnydingen worden wederom digt gemaakt.

Weinige weeken te vooren, hadt men geraaden gevonden, de doorsnydingen in den Diemerdyk by Jaap Hannes wederom digt te maaken, alzo de verschansingen en batteryen aldaar nu in goeden staat van tegenweer waren gebragt. Wat laater, werdt ook besloten, de doorsnydingen in den Haarlemmer weg eenigszins te stoppen, overmids de Polders daaromtrent anders niet konden worden droog gemaakt (x).

Kapitein Cornelis Witsen wordt gevangen en gelost.

In July te vooren, hadt zyne Hoogheid het Slot te Kroonenburg aan de Vegt bezet met omtrent honderd en dertig man, onder de Kapiteinen *Cornelis Witsen*, Amsterdammer, en *N. Bouwman*. Vyftien honderd Franschen uit de bezetting van Utrecht waren, op den eersten Augustus, opgetrokken, om dit Slot te bemagtigen. Zy beschooten 't, uit drie stukken. Doch op 't slot was gebrek aan

(w) Resol. Vroedsch. Lr. H. 4, 5, 6, 18, 23, 30 *Aug.* 4 *Oct.* 1672. *f.* 200, 206, 212, 244, 259, 278, 323. Commelin, *bl.* 1207.
(x) Resol. Vroedsch. Lr. H. 3, 11 *Sept.* 1672. *f.* 279, 301.

aan krygsbehoeften, waarom Bouwman geraaden vondt, in besprek te treeden met den vyand. Maar Witsen, niet van zins zig zo schielyk over te geeven, weerde zig, eenen tyd lang, wakkerlyk, uit de kelders van 't slot. Eindelyk, werdt hy overmand, en met al de bezetting krygsgevangen gemaakt, en naar Utrecht gevoerd (y). De Regeering van Amsterdam nam, op den vierden October, een besluit, om Witsen, *die zich*, dus luidt de Resolutie, *alomme als een braaf soldaat* hadt *gecomporteert*, en toen nog te Utrecht gevangen was, te lossen (z); gelyk, meen ik, sedert, geschied is. 1672.

De Franschen hadden, na dat zy Naarden en Utrecht bemagtigd hadden, van tyd tot tyd, de Gooilandsche en Amstellandsche Dorpen afgeloopen. In October, trokken zy, met een aanzienlyken hoop volks, aan op de posten van Prinse Joan Maurits van Nassau, wiens hoofdkwartier te Muiden was. Zy waren rykelyk van grof geschut voorzien, en overweldigden eene schans in 's Graavenland. Doch by de post te Ankeveen, die vinnig beschooten werdt, werden zy wakkerlyk afgeslaagen. Prins Joan Maurits gaf 'er der Regeeringe deezer Stad kennis van, haar te gelyk verzoekende, om een merkelyk aantal van Krygsvolk, tot verdediging der posten, die hem waren aanvertrouwd. Men besloot, hierop, Burgemeesteren te magtigen, om zes- of zevenhonderd man van

Men besluit de posten omtrent Muiden van Krygsvolk uit Amsterdam te voorzien.

(y) COMMELIN, *bl.* 1207.
(z) Resol. Vroedsch. *L*s. H. 4 *Oct.* 1672 *f.* 324.

1672. van de Stads ſoldaaten derwaards te ſchikken; doch vooraf den Heer en Mr. *Nicolaas Witſen*, Raad, af te vaardigen, om de gelegenheid der poſten te onderzoeken, en wegens de plaatſing van het Krygsvolk deezer Stad overeen te komen (*a*). Ondertusſchen, hadt zig een groot getal van Landluiden, welker huizen en goederen, door den vyand, verwoeſt waren, begeven naar Amſterdam, alwaar zy, tot in 't volgende jaar, door de Aalmoesſeniers en Huiszittenmeeſters, op laſt der Regeeringe, onderhouden werden (*b*).

Voorzorg om het hoog opperwater, welk, door het doorſteeken van den Lekdyk, over 't Land gebragt was, door de Stads ſluizen aan het Y, wederom te loozen.

De Franſchen den Lekdyk hebbende doorgeſteeken, om Holland, door middel van het Opperwater, t'eenemaal te doen ondervloeijen; beval de Prins van Oranje, voorziende, dat verſcheiden' Polders in Rynland geheellyk zouden overſtroomd worden, zonder dat de uitwaterende ſluizen, te Spaarnedam en op Halfwege, genoegzaame ontlaſting zouden konnen toebrengen; dat Dykgraaf en Heemraaden van Amſtelland, met kennis der Regeeringe van Amſterdam, zo veel waters in hun Diſtrict zouden inlaaten als mogelyk ware, mids de boezem van Amſtelland laager bleeve dan die van Rynland; en daarna, in den Veendyk of Amſterveenſchen weg, eene bekwaame opening maaken, om het water der Haarlemmer-Meer, door dezelve, en voorts door de ſluizen van Amſterdam, zo veel mogelyk ware, te loo-

(*a*) Reſol. Vroedſch. *Lr.* H. 30 *Oct.* 1672. *f.* 328.
(*b*) Reſol. Vroedſch. *Lr.* I. 20, 25 *Maart* 1673. *f.* 133, 155.

loozen. De brief, waarby zyne Hoogheid deeze bevelen gaf, werdt, den dertienden October, in de Vroedschap deezer Stad, overwoogen. Burgemeesteren droegen den Raad voor, dat, behalve den Lekdyk, ook de hooge Zeedyk by Naarden, door den vyand, doorgesteken was; waardoor het Land met overstrooming, zo wel van 't Zeewater als van 't Rivierwater, gedreigd werdt. Men verzogt en magtigde de Heeren *Joannes Hudde*, regeerend' Burgemeester, *Nicolaes Pancras*, *Cornelis Backer*, *Cornelis Geelvinck*, Heere van Kastrikum, *Nicolaes van Loon*, en Mr. *Jan Corver*, Raaden, om te overleggen, op welk eene wyze, men bekwaamlykst aan het heilzaam oogmerk van zyne Hoogheid voldoen, en den vyandelyken toeleg tegengaan zou konnen: waarna zy den Raade van hun gevoelen verslag moesten doen (*c*). 't Geschiedde, weinige dagen laater. En de Raad besloot „ voor„ eerst, een gat te maaken, nevens den „ Overtoom en 't eerste huis op den Veen„ dyk, ter wydte van twintig voeten; het „ zelve met scheepsplanken te overdekken; „ en naar de zyde der Meer, met eene „ draaideur, te sluiten. Door dit gat, zou „ men het Meerwater konnen loozen, wan„ neer het hooger ware dan het Amstelwa„ ter, en dus, ten minste gedeeltelyk, vol„ doen aan 's Prinsen oogmerk, met den „ meesten spoed, en zonder iemants bena„ deelinge." Wyders, vondt men geraa- den,

1672.

Men besluit een gat in den Veendyk te delven.

(*c*) Resol. Vroedsch. Lr. H. 13 Oct. 1672. f. 330.

1672. den „ de uitwaterende sluizen van Rynland „ en Amstelland, met de ebbe, te doen „ openen, om de hooge overstrooming, voor „ welke men bedugt was, te voorkomen. En „ op dat de vyand, den Lekdyk, den Zui„ derzeedyk en andere dyken, van welken „ hy meester was, doorsteekende, Holland, „ naar zyn welgevallen, niet zou onder wa„ ter zetten, wist men geenen beteren raad, „ dan dat men zig, met al 's Lands magt, „ bevlytigde, om den vyand, nog voor den „ winter, uit Naarden, Woerden, Utrecht „ en andere Plaatsen te verdryven; om wel„ ken raad den Gecommitteerden Raaden, „ en den Prinse van Oranje smaakelyk te „ maaken, de regeerende Burgemeesteren „ *Coenraad van Beuningen* en *Joannes Hudde*, „ en de Raaden *Gillis Valckenier* en *Cornelis* „ *Geelvinck*, Heere van Kastrikum, benoemd „ werden (*d*)." Het maaken van het gat in den Veendyk werdt egter, op het sterk aanhouden der Stad Haarlem, die bedugt was, dat zy, door het zelve, in haare scheepvaart benadeeld zou konnen worden, eenigen tyd uitgesteld. De Stad Amsterdam boodt de noodige verzekering aan, om Haarlem gerust te stellen; en onder anderen het gat zulks te overdekken, dat het onmogelyk bevaaren kon worden. Doch die van Haarlem namen geen genoegen in 't gene men hun aanboodt; zo dat het doordelven van den Veendyk, eindelyk, geheel agter bleef (*e*).

't welk door Haarlem tegengehouden wordt.

Men

(*d*) Resol. Vroedsch. *Lr.* I. 21 *Oct.* 1672. *f.* 3. *in de* Bylaag. *Lr.* B.

(*e*) Resol. Vroedsch. *Lr.* I. 22, 28 *Nov.* 5 *Dec.* 1672. *f.* 55, 63, 72.

Men loosde, alleenlyk, eenige maanden agtereen, by ebbe en laag getyde, het overtollig Amstelwater, door de Stads sluizen, in het Y, zo veel men konde. Het hoog opperwater vloeide nogtans over de gemeene wegen, in Amstelland en elders, en maakteze, voor eenen tyd, onbruikbaar. Ook bevalen Burgemeesteren, in 't begin des volgenden jaars, dat zy, die laage wooningen en kelders binnen de peilsluizen der Stad in gebruik hadden, zig voor schade moesten hoeden, wanneer men, by hoog buitenwater, niet in staat mogt zyn, om te loozen naar behooren; en het water binnen de peilsluizen, met het hooge Amstelwater, op dezelfde hoogte geraaken mogt (*f*). Doch van de andere zyde, werdt de Stad, uit de Lek, voorzien van zoet water, zo dat de Brouwers alomme uit de graften brouwden, en de Noordhollanders hunne waterschepen, voor de S. Antonis sluis binnen de Stad, vol zoet water lieten loopen (*g*). 1672.

In 't begin van November, kreeg men, hier ter Stede, berigt, dat de Franschen, in het Dorp Waveren, brand gestigt en gestroopt hadden. Men besloot hierop, terstond, tweehonderd Stads soldaaten en eenige Ruitery te zenden naar den Uithoorn, tot versterking van de post aldaar. Ook werden tweehonderd man van hier uitgezonden, om te Ouderkerk post te vatten (*h*). En alzo

Men zendt, van hier, krygsvolk naar den Uithoorn en naar Ouderkerk.

(*f*) Keurb. *Lr.* P. *f.* 63 *verso.*
(*g*) Resol. Vroedsch. *Lr.* I. 11, 18 *Jan.* 7, 8 *Maart* 1673. *f.* 104, 111, 134, 135. Commelin, *bl.* 1207, 1211.
(*h*) Resol. Vroedsch. *Lr.* I. 5 *Nov.* 1672. *f.* 14.

1672. zo men, by diergelyke gelegenheid, ligtelyk meer krygsvolk kon noodig hebben, werden Burgemeesteren gemagtigd, om over zeshonderd man Stads soldaaten te beschikken, zonder dat zy den Raad, vooraf, behoefden te kennen (*i*).

Voorzorg alhier op de tyding van het doorbreeken der Franschen by Bodegrave.

Tegen 't einde des jaars, kreeg men, hier ter Stede, tyding van den toeleg des vyands op Holland; waartoe de strenge vorst hem goede gelegenheid gaf. Men besloot terstond zeshonderd matroozen aan te neemen, en, op ingekomen berigt, dat de Franschen, inderdaad, by Bodegrave doorgebroken waren; en daar, en daaromtrent, de meeste verlaaten huizen in den brand gestoken hadden; nog twaalfhonderd matroozen te werven, die, onder bevel van den Vice-Admiraal Sweers, naar Alfen werden gezonden. Men nam ook een goed getal van vrywillige burgers aan. Op 't byten langs den Amstel, werdt de vereischte orde gesteld. Ook werdt, over 't maaken van eene dwarsbyt over 't Y, van Funen af, tot aan de Volewyk toe, geraadpleegd met den Luitenant-Admiraal de Ruiter (*k*), aan wien het bevel over al 't volk van wapenen, zo burgers, matroozen als soldaaten, langs het Y en den Waalkant, opgedraagen werdt (*l*). Voor Durgerdam werden vier Oorlogsschepen gelegd, onder bevel van den Kapitein

(*i*) Resol. Vroedsch. *Lr.* I. 12 *Nov.* 1672. *f.* 45.
(*k*) Resol. Vroedsch. *Lr.* I. 28, 29, 31 *Dec.* 1672. 2 *Jan.* 1673. *f.* 81, 82 *enz.* 86 *enz.* 89.
(*l*) Groot-Memor. N. VI. *f.* 116. BRANDT de Ruiter, *bl.* 765.

tein *Jan Rylofszoon van Hoorn*, die geene vaartuigen naar de Stad liet, zonderze vooraf onderzogt te hebben. De wallen der Stad waren, op 't einde des jaars, beplant met driehonderd ſtukken geſchuts. Doch 't geviel, dat een bolwerk, tuſſchen de Weesper- en Muiderpoorten, de zwaarte van den aarden wal niet konnende draagen, met een gedeelte van de gordyn, in de graft ſtortede. De Stad zou dus, van deeze zyde, open gelegen hebben voor den vyand. Doch de breuk werdt, in korten tyd, met wier en aarde, geſtopt. Het ſloeg ook, na weinige dagen verloops, aan 't dooijen, waardoor den vyand belet werdt, dieper in Holland in te dringen. De Amſterdamſche vrywilligen, die gereed geweeſt waren om uit te trekken, werden toen ontſlaagen van den togt (*m*): waarmede het rampſpoedig jaar 1672, welk, hier ter Stede, in groote ongeruſtheid geſleeten was, ten einde liep. 1672.

(*m*) Commelin, *bl.* 823, 1209, 1210.

Bylaagen Lr. A.

BYLAAGEN

op het II. Deel, XIX. Boek.

Lr. A.

Missive der Gedeputeerden te Velde van den twaalfden Juny des jaars 1672, berigt geevende van het doorbreeken der Franschen in de Betuwe.

Hoog Mogende Heeren,

De vyand is, tot ons groot leedwesen dese morgen in de Over-Betuwe doorgebroken, en hebben de Regimenten te paerd van Kingma, Haersolt, La Leck, Joseph met zyn Major, en het Regiment van Ailva geslagen: wat verlies eygentlik daer voorgevallen is konnen wy nog niet specificeren. De vier Compagnien van La Leck syn minst of weynig beschadigt binnen Arnhem gekomen. Wy hebben in der haest daerop geresolveert het Leger op te breken, alsoo men nu den vyand op den rugge en van voren heeft, en hebben naer Groeningen gesonden het Regiment van Braersma, naer Vriesland Amama, naer Sutphen Graef van Solms en Voorst, naer Deventer Stek en Clant, naer Swol Ripperda en Bamphield, naer Doesburg Swartsenborg en Westerlo, naer Utrecht de Veldmaerschalk Wirts, Grave van Hornes, jonge Nieuland Aquila, Grave van Stirum en Golsteyn, naer Arnhem drie Compagnien van Pain & Vin, en de Regimenten van Vrybergen en Gent leggen tussen Nimmegen en Arnhem, zynde te laet gekomen om de voorsz. Regimenten te seconderen. De Ruyte-

tery meenen wy dat men by een ſal moeten trecken onder Arnhem. Wy hebben het ongeluk dat den Heer Prins van Oranje ontrent Arnhem en naer de Over-Betuwe was, en wy waren hierontrent gebleven, om dat den vyand ſig ook hierontrent tot in 't geſigt van den Yſſel heeft laten ſien. Of wy deſe nagt nog een alarm van die kant, vermits het overgaen van Grol, te verwagten hebben, weten wy niet, nog ook wat reſolutie te nemen ontrent onſe perſoonen. Bidden den almagtigen God, dat hy den Staet genadiglik voor meerder onheylen wil bewaren, en wy blyven met haeſt,

Bylaagen Lr. A.

Hoog-Mogende Heeren,

G. Schade.
H. Beverningh.

Sutphen 12 Junii 1672.

BYLAAGEN L^r. B.

L^r. B.

Rapport van Commissarissen der Vroedschap van Amsterdam van 21 October 1672, wegens het loozen van het water over Amstelland, en de gevreesde overstrooming van gantsch Holland: en Resolutie daerop genomen.

Is gelesen het navolgende schriftelik rapport,

Commissarissen van desen Rade, hebbende in gevolge en tot voldoeninge van vorige Resolutie Commissoriael, in dato 13 deses, geexamineert de Missive van syne Hoogheyd den Heere Prince van Oranje, geaddresseert aen de Dykgraef en Hoogheemraden van Amstelland; mitsgaders 't vordere geproponeerde van de Heeren Burgemeesteren, in de selve Resolutie geinsereert en vervat; „ Eerstelik, op wat wy„ se *het oogwit* van syne Hoogheyd in de ge„ melte missive vervat op *'t gevoeglixt* en met „ de *meeste rust* soude konnen werden bereykt; „ en ten tweede, wat middelen tot voorko„ minge van de gevreesde onheylen, die uyt „ de overvloeying van wateren te resulteren „ staen, dienden by der hand genomen; en hoe „ de vyandlyke desseynen hierin best tegenge„ gaen en belet souden konnen werden?" En dienende den Raed van haer EE. Consideratien en advys souden vermeynen (onder 't beter gevoelen van haer Ed. Agtb.) nopende het *eerste* poinct „ dat het selve hares oor„ deels by provisie konde voldaen worden met „ het maken van een gat nevens den Overtoom „ en 't eerste huys op de Veendyk, welk gat „ kan vallen omtrent twintig voeten wyt, en „ sullende uytkomen digt aen dees syde van „ den Overtoom; 't welk met scheepsplanken „ overdekt, en met een draydeur aen de syde „ van

„ van de Meer gesloten most werden." Hier mede sou het oogmerk van syne Hoogheyd, soo niet volkomen, ten minsten voor een groot gedeelte bereykt syn, dewyl men het Haerlemmer-meer-water als dan soude konnen losen ten allen tyden als het Amstel-water leeger ware als dat van de Meer. T welk ook seer *gevoeglik* alsoo soude konnen geschieden, dewyl soo een waterlosinge in ontrent veertien dagen met weynig kosten *ten niemands nadeele en met veel voordeels* voor de Stad Amsterdam en gansch Amstelland, en dienvolgende ook met de *meeste rust* in 't werk gestelt en ten eynde gebragt soude konnen werden. *Ten niemand's nadeele*; want dewyle 't alleen een waterlosinge, en geen deurvaert syn sou, nogte ook geen considerabel brak water in de Meer, maer veeleer verscher als het Meer selfs is, insonderheyd wanneer de Amstelsluys voltrocken sal syn, brengen soude; en dat men ook d'inlating ten allen tyde in syn magt sou hebben, en tot een sekere imprejudiciable hoogte, des nood, termineren konnen; soo souden in soodanigen geval nog Haerlem, nog Leyden, nog Amstelland daer by ten minsten niet benadeelt syn. Edog schoon sy al door 't inlaten van 't Amstelwater in 't Meer eeniger maten benadeelt wierden, soo hadden sy egter geen reden van klagten, dewyl by 't privilegie van Keyser Karel de anno 1520. soodanig en meerder regt van waterlosing notoirlik aen die van Amsterveen vergunt is. Amstelland soude ook nergens daer door benadeelt syn; want dan alleen als by haer water te veel is, sal men het zelve op 't Meer losen; en niet te veel hebbende, sal 't behouden konnen werden. En ten dien opsigte moet 'er noodsakelik een draydeur voor dese nieuwe waterlosinge syn; want anderlins soo den Amstel met het Meer gelyk wierde gehouden, soude den Amstel somerdaegs veel te weinig water

BYLAAGEN Lr. B.

BYLAAGEN L^r. B.

ter hebben, ſoo ten regarde van deſes Stads ſchuttingen, die daerdoor ſeer verſwaren ſouden, als ten aenſien van de ſchuring en ververſing in de Stad, die op verre na ſoo conſiderabel niet ſou ſyn; als ook in opſigte van de aen den Amſtel gelegene Polders, die ſomerdags ſoo goed water als dan niet inlaten ſouden konnen; gelyk ook onſe Schipvaert daer by vry benadeelt ſoude werden; gemerkt de Haerlemmer-Meer, deurgaens, ſedert dat we van Rynland afgeſcheyden ſyn, wel een voet en meerder lager is geweeſt als den Amſtel. Daer ſou ook niet te vreeſen ſyn, dat dit Meerwater door Amſterdam loopende, de leege Stad onder water ſou ſetten, dewyl het Meerwater op den 14 October laetſtleden gemeten ſynde nog agttien duymen onder de Y-peyl bevonden is; en ſynde op die tyd, volgens verſcheyde getuygeniſſen, de Meer genoegſaem ſoo hoog als ſy gemeenlik is des winters, en derhalven op het hoogſte. Synde ook mennigmael ondervonden, dat het water in de laage Stad een voet en minder onder gemelte Y-peyl ſynde, geen ſchade aldaer veroorſaekt; te meer ſouden die kelders dan vry ſyn van 't water ſoo het ſelve agttien duymen daer onder blyft. Ook heeft men daerenboven ten deſen opſigte niets te vreſen, dewyl men altyd die draydeur met de minſte moeyte ſluyten ſal konnen; ofte ook ten allen tyden naer welgevallen (door des Stads ſluyſen in de wal en Amſtel) ſoo wel 't Ryn- als Amſtelwater buyten de Stad ſal konnen houden. Dog niet alleen dat hier niemant by benadeelt ſoude werden, ofte eenige regtvaerdige reden van klagten gegeven; maer in tegendeel ſouden aen veelen ſeer *conſiderable voordeelen worden toegebragt.* Want wat Amſterdam en Amſtelland belangt, dewyl de voorn. draydeur ten allen tyden ſeer mackelik open gedaen ſoude konnen werden, ſoo ſoumen niet alleen by ebbe 't Meerwater door

Am-

Amsterdam doen loopen, en daer door de leege Stad merkelik schuren en suyveren konnen; maer men soude ook 't Amstelwater, wanneer men 't te veel hadde, op 't Meer, dat ordinarie, gelyk geseyd is, een voet lager is, konnen quyt raken; 't geen in dese tyd seer considerabel is, nu de Vecht by Muyden gesloten, wel diende door Amstelland geëxonereert te werden, daer de Stad Amsterdam, so om het verse Brou-water nader, als meerder schuring door de Stad te brengen, ook niet weinig aen gelegen is. De Buyten-velderse en Sloter-polder souden hier ook voordeel by rekenen konnen, vermits sy de Kaden van de respective wegen aen den Schenckel soo hoog niet souden hebben op te maken, als wel voor desen, nogte ten dien opsigte ook soo veel pericul van deurbreken subject zyn, dewyl by harde suyd-weste winden het Meerwater in de Schenckel wel 2 a 3 voet opgejaegt word, 't geen door 't openen van dit nieuwe verlaet als dan belet, en bynae geheel sou worden voorgekomen. Die van Rynland souden daer ook dit considerabel profyt by vinden, dat se, namentlik, in tyd van overvloed van water veel meer als nu quyt souden konnen werden; want niet alleen dat se een waterloosing van 20 voeten wyt en ses voeten diep meer souden bebben, t geen al een considerabel gedeelte van alle hare gesamentlike uytwateringen maekt, maer daerenboven soude haer overvloedig water, door dit gat wel eerder geloost konnen werden, als door eenige van hare sluysen, dewyl niet alleen de ebbe wel ruym een half uer eerder voor Amsterdam als voor halfwegen Haerlem begint te gaen; maer ook insonderheyd in opsigte dat by alle sterke ebben, de wind meestentyd uyt den suydwesten synde, als dan 't Meerwater nae den Overtoom veel stercker, en wel twee a drie voeten hooger als nae halver wegen opgeset, en by gevolg

BYLAAGEN L^r. B.

BYLAAGEN L^r. B.

ook soo veel eerder door d'Amsterdamse als Rynlandse sluysen geloost kan werden. Derhalven souden sy Heeren Commissarisen (onder beter oordeel van haer Ed. Agtb.) van gevoelen syn, „ Dat den Dykgraef en Heemraden „ van Amstelland, aen wien de voorseyde brief „ van syne Hoogheyd is geschreven, behoorden „ te rescriberen (daer toe haer Ed: geloofden sy seer genegen souden syn, dewyle sy ook eenparig verstaen hebben, dat soodanige Waterlosinge voor Amstelland seer dienstig en te wenschen soude syn, gelyk van 't selve sentiment ook is geweest den Dykgraef van den Nieuwen-Amstel (alvoren met syn Heemraden daerover hebbende geconfereert) „ dat sy, gelyk ook de „ Heeren Regeerders van Amsterdam, al voor „ eenige weeken, alle nodige ordres hadden ge- „ stelt om door hunne respective sluysen geen „ water in, maer wel by alle gelegentheyd uyt „ te laten; gelyk sy ook niet beter wisten of „ wierd seer naeukeurig agtervolgt, en dat se „ daerin soo lang de nood niet anders vereyste, „ seer sorgvuldig continueren souden: voorts „ dat sy, gelyk ook de Heeren van Amsterdam, „ met wien sy syne Hoogheyds brief volgens „ syne Hoogheyds ordre gecommuniceert had- „ den, niets beters hadden konnen uytvinden, „ als datter by provisie een waterloosinge van „ twintig voeten wyte in de Veendyk, digt aen „ den Overtoom, met een schotdeur daer voor, „ gemaekt wierde, om het water uyt het Haer- „ lemmer-Meer ten allen tyden, als het selve „ Meer hooger was als den Amstel, gelyk nu „ al verscheyde malen binnen weynig dagen „ voorgevallen was, door Amsterdam te doen „ loosen: en dat sy niet nalaten souden het „ selve op het alderspoedigste in 't werk te „ leggen, en ten eynde te brengen, gelyk sy „ hoopten het selve binnen veertien dagen ook „ te sullen konnen voltrekken."

Aen-

Aengaende *het tweede poinct*, stond te consi- Bylaa-
dereren *Eerstelik* hoe 't overvloedig water uyt gen
ons Land best geloost; en *ten anderen* hoe de Lr. B.
gevreesde inundatie best voorgekomen soude konnen worden. *Wat het eerste Lid belangt*, oordeelden sy Heeren Commissarisen notoir te syn, dat tot het losen en wegbrengen van 't overvloedig water geen ander raed is, als alle de uytwaterende sluysen van Ryn en Amstelland, wanneer de ebbe begint te gaen, open, en als de vloed begint te gaen weder toe te doen. waer omtrent alle de nodige ordres al voor eenige dagen, soo by de Heeren Burgermeesteren, als de Heeren van Rynland gesteld, en voor soo veel de Heeren Burgermeesteren bekent is wel waergenomen synde, soo is ontrent dit poinct niet meerder te doen, ten ware dan, dat men met het opmaken van de twee geconcipieerde sluysen in de nieuwe vergrooting wilde voortvaren: want hoe meerder sluysen hoe meerder water geloost kan werden. En dewyle men, door soodanige twee sluysen ongelooflik veel water soude quyt konnen raken, souden sy Heeren Commissarisen tot het opmaeken van deselve wel inclineren, soo haest Stads Casse het eenigsins verdragen sal konnen. Alleenlik souden sy hier nog byvoegen, dat de Stad door het deurlaten van al te hoogen water groote schade soude konnen lyden, maer dat daerin op geene andere wyse is te voorsien als de Stad soo haest als mogelik is te bepolderen; dat is, den Amstelsluys en wat daer aen hoort op het spoedigste op te maken. Dog dewyle de Heeren Burgermeesteren ook hierin alle mogelike ordres hebben gestelt, soo valt daerontrent hares oordeels ook niet meerder te doen.

Aengaende *het ander Lid*, te weten hoe de gevreesde inundatie best voorgekomen soude konnen werden; Commissarisen considererende dat dese inundatie geschieden kan door het deur-

sny-

BYLAAGEN Lr. B.

snyden van den Lekdyk, Suyder-seedyk, als andere, en welke doorsnydingen wy onse vyanden, soo lang sy meester syn van gemelde dycken, niet konnen beletten op honderd en meer plaetsen te doen, en alsoo Holland met een hooge vloed (die wy alle dagen te verwagten hebben) sonder dat onse sluysen op die tyd daer iets tegens helpen konnen, met sout of soet water, of beyde te doen overstroomen; te meer, dewyl het Land alreeds vol water is; en alsoo Boer en Ruyter, ja ons alle gelyk in de grootste verlegentheyd te brengen, en daer de vyanden buyten alle bedenking haer toeleg of op gemaekt hebben, of nog op maeken sullen; blyvende ondertussen sy op 't hooge, wy in 't midden van 't verdroncken Land sitten: soo wisten sy Heeren Commissarisen geen beter nog andere raed om dit gedreygde en haest te verwagten onheyl voor te komen, als „ dat men „ op het alderspoedigste make, dat wy weder „ meester syn van gemelde dycken. En om „ daertoe te komen, sagen haer Ed. ook geen „ andere kans, als dat men den vyand met „ geweld uyt Naerden, Utregt, en andere plaet- „ sen dede ruymen, en dat hoe eer hoe liever; „ dewyle, soo oyt, nu periculum in mora is, „ en dienvolgende soude haer Ed: oordeelen, „ dat dit nog voor de winter diende afgedaen: Tot welk advys sy haer boven de geseyde, ook nog door vele andere redenen bewogen vonden. Want in gevalle den vyand in gemelte plaetsen komt te overwinteren, men hier te verwagten heeft, 1e. alle dagen alarm voor onse poorten niet alleen, maer byna voor alle Steden van gansch Suyd-Holland. Ten 2de. 't verbranden van alle onse watermolens, huysen en hofsteden, dat men haer niet of seer swaerlick sal konnen beletten. ten 3e. 't ondernemen van brandstigting in Stad, Koopvaerdy- en Oorlogschepen, de magt van ons Land, en dat mogelik ligter als men denkt uyt-

ge-

gevoert soude konnen werden: ten 4e. 't onder- Bylaagen L'. B.
nemen van de Dycken van 't Noorderquartier
deur te steken, en alsoo dat quartier voor eeu-
wig onder water te setten. Hoe veel sielen en
vee dit alles kosten, en wat irreparable schade
dat veroorsaken en den Staet aenbrengen sou, weten wy alle. Daer by considererende, dat, hoe de vyanden langer in Naerden, Woerden, Utregt etc. blyven, hoe se haer daer vaster in maeken sullen; en wy in tegendeel daegelix onvermogender moeten worden; dewyl wy niet alleen missen onse negotie, maer ook d'inkomsten van onse landeryen, huysen, obligatien; en moetende supporteren een ondragelyke last, synde haest ten eynde van ons geld, geloof en Silver-werk. En daerenboven te winter op onsen hals sullende hebben een ongelooflik getal van arme en behoeftige menschen: uyt alle 't welcke in seer korten tyd onse totale ruine indubitabel moet volgen, ten sy dan dat wy ons, gelyk geseyd is, op 't alderspoedigste door onse wapenen daeruyt helpen, terwylen wy nog voetvolk en Ruyters, en geld en schepen, en beter nae alle apparentie voor, als na de winter gelegenheyd sullen vinden om haer soo te water als te lande by te komen, en niet sonder grote hope uyt de geseyde plaetsen op te slaen; „ soo „ hebben sy Heeren Commissarisen met eenpaa„ rig advys dese sake van soo grooten belang en „ gewigt geoordeelt, dat, in gevalle onse tegen„ woordige militie daertoe niet suffisant mogte „ syn, dat men se in alleryl suffisant make, door „ 't aennemen van meerder soldaten, of ook ma„ trosen, die 'er seer veel en ook vol moets „ genoeg gevonden sullen werden.

„ Dog soo men 't hier mede ook nog niet sou„ de durven wagen, dat men dan de vrywillige „ Burgers mede op ontbiede; en soo 'er dan nog „ meer volk van nooden is, dat men veel liever „ een generaale en suffisante opbod over gantsch „ Hol-

BYLAA-
GEN
Lr. B.

„ Holland en Westvriesland uytschryve, als dat „ men dese saek nog voor de winter niet onder- „ nemen soude. Eyndelik souden sy Heeren „ Commissarisen (onder 't beter gevoelen van „ haer Ed. Agtb.) ook oordeelen, dat men een „ considerable deputatie aen syne Hoogheyd „ behoorde te decerneren, om hem dit te doen „ begrypen als een saek van dat gewigte, daer „ onse eenige behoudenisse in schynt gelegen „ te syn."

WAER op gedelibereert synde, is eenparig goed gevonden en verstaen, het voorsz. advys, soo 't leyd, te amplecteren, en de Heeren Commissarisen voor hare EE. genomen moeyte te bedancken: En dat verders een aensienlike deputatie tot bereykinge van het salutair oogwit in 't gemelde advys omstandelik aengeroert, uyt het midden van desen Raed aen syne Hoogheyd den Heere Prince van Orange sal werden gedecerneert. En op dat deselve met te meerder vrugt moge geschieden, dat de te nomineren Heeren Commissarisen sullen werden versogt om sig al voren te vervoegen en te addresseren aen 't Collegie van d'Ed. Mog. Heeren Gecommitteerde Raden; en deselve te remonstreren de noodwendigheyd van dese sake, en gedienstelik te versoeken, ten eynde haer Ed: tot bevorderinge van 't gene voorsz. is door eenige Heeren uyt het midden van welgemelte haer Ed: Mo: in de voorseyde deputatie mogen werden ge-adsisteert. Waertoe vervolgens versogt en gecommitteert syn, gelyk als versogt en gecommitteert werden by desen de Heeren Mr. Coenraed van Beuningen en Johannes Hudde, regerende Burgermeesteren, mitsgaders Mr. Gillis Valckenier en Cornelis Geelvinck, Heere van Castricum.